

**VINDUER GØR
EN FORSKEL**

Kurt Jacobsen

**VINDUER GØR
EN FORSKEL**

Gyldendal

Indhold

VINDUER GØR EN FORSKEL

Af Kurt Jacobsen

© 2021 Gyldendal A/S

Omslagsillustration: Anette Harboe Flensburg (1961) ”Glasværelse”.

Indkøbt til Villum Window Collections malerisamling i 2019

Omslag og grafisk tilrettelæggelse: Bettina Kjærulff-Schmidt

Billedreaktion: Janus König Frost

Firmahistoriske data: Troels Rasmussen

Tryk: GPS Group

Printed in Bosnia and Herzegovina 2021

ISBN: 978-87-00-75229-0

1. udgave, 1. oplag

For enkelte fotografier og illustrationer har det desværre ikke været muligt at opspore ophavet. Eventuelle krænkelse af loven om retten til fotografiske billeder er utilsigtet, og retmæssige krav i forbindelse hermed vil blive honoreret, som havde der foreligget en forhåndstilladelse.

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med Copydan, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

Gyldendal
Klareboderne 3
1001 København K
Tlf.: 33 75 55 55
www.gyldendal.dk

En del af Gyldendal-gruppen

Forord 7

Prolog 11

- 1** Villum Kann Rasmussen, firmagruppe og fondsdannelse 12
- 2** Nye støtteområder og endnu en fond 46
- 3** Fondslovgivning, øgede uddelinger og begyndende åbenhed 84
- 4** Generationsskifte i firma og fond 120
- 5** Konsolidering og ny ejerstruktur 160
- 6** At gøre en forskel 200
- 7** Nye satsningsområder og store fællesdonationer 236
- 8** Opsøgende og projektudviklende uddelingsstrategier 272
- 9** Øget uddelingspres og nye uddelingsområder 308
- 10** Miljø og bæredygtighed 340
- 11** God fondsledelse, ejeransvar og generationsskifte 370
- 12** 50 års almennyttigt virke 386
  - Udviklingen i fondenes uddelinger 416*
  - Bestyrelsernes sammensætning 417*
  - Kilder og litteratur 420*
  - Noter 422*
  - Illustrationsfortegnelse 428*
  - Personregister 429*

Til læseren

Mærkedage, jubilæer og runde fødselsdage får os ofte til at stoppe op; tænke over, hvad det var, der skete undervejs. Som når man kører i tog og ikke bemærker, at landskabet uden for vinduet så småt ændrer sig.

For mange af os er de store mærkedage oftest noget, der har med vores tætte relationer at gøre. Hvornår vi blev gift, tog en eksamen, fik vores første barn eller barnebarn; da vi mistede en kær eller andre livsændrende begivenheder, vigtige tærskler. Det er den måde, vi ved og mærker, at vi er til stede i livet, og registrerer, at vi hver især gør en forskel – også for andre.

Uden at vi nødvendigvis bemærker det i dagligdagen, har andres liv og virke også indirekte indflydelse på den måde, samfundets og vores dagligdag udfolder sig på. Også mennesker, som vi aldrig har mødt, kan gøre en forskel i vores eget liv. Det er det, denne bog handler om. At gøre en forskel, også for andre, og især sammen med andre.

Tiden hjælper os med at se klarere, og derfor er det naturligt at vente til en passende lejlighed med at gøre status. Hvad havde reel betydning, og hvad var bare krusninger på overfladen? Mens avisartikler og portrætter tegner et øjebliksbillede, kan en bog vise sammenhænge, tydeliggøre sporene. Især når det drejer sig om historiske forløb, kræver det grundighed og refleksion.

Derfor har VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN bedt historikeren professor, dr.phil. Kurt Jacobsen, CBS, være forfatter til denne bog, som beskriver fondenes første 50 år og grund-

læggerens ønske om ”at gøre en forskel”. Arkiver, bestyrelsesreferater og korrespondance har været tilgængelige for forfatteren, der også har gennemført interview med bevillingsmodtagere og tidligere og nuværende bestyrelsesmedlemmer og medarbejdere. En boggruppe med tilknytning til fondene har bidraget undervejs med fakta og uddybning.

Vi håber, at bogen vil give læseren indsigt i, hvilke værdier og tanker der ligger bag grundlæggeren Villum Kann Rasmussens og hans families tilgang både til virksomhedsdrift og til det ansvar, der følger med, når man driver fondsvirksomhed og dermed er med til at påvirke vores fælles samfund.

I 50-året for stiftelsen af VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN begynder der, takket være Kurt Jacobsens indsats, at tegne sig et billede af den gradvise udvikling, ændring og tilpasning til omverdenen, som har aflejret sig i uddelingsmønstrene.

I begyndelsen var uddelingerne ofte præget af grundlæggerens eksperimenterende og søgende side, sammenhængen med virksomhedens virke og tankerne bag ”Mønstervirksomhedsmålsætningen”, som han nedfældede i 1965:

”En mønstervirksomhed arbejder med samfundsnyttige produkter og behandler sine kunder, leverandører, medarbejdere af alle kategorier og aktionærer bedre end de fleste andre virksomheder. En mønstervirksomhed indtjener et overskud, der kan finansiere vækst og bevare økonomisk uafhængighed.”

Der var stor opmærksomhed på lysets betydning i dagligdagen både fra en kunstnerisk og videnskabelig vinkel og på ønsket om at støtte ældre menneskers fortsatte aktivitet. Samtidig var grundholdningen den, at ”den, der lever skjult, lever godt,” og kun meget få kendte til fondene.

Efterhånden som økonomien i VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN blev stærkere takket være stigende udbytter fra den underliggende firmagrupper, udvidedes uddelingsrammerne til at omfatte sociale og kulturelle områder til gavn og glæde for hele samfundet, og enkeltuddelingerne blev større og mere markante. Over tid førte dette til, at det ikke længere gav mening at opretholde anonymiteten.

Uddelingsområderne har udvidet og ændret sig gennem hele perioden, hvor også historiske museer, teatre og andre kulturelle institutioner har nydt fremme, uden at de oprindelige støtteområder er blevet tilsidesat. I perioder, hvor samfunds-

økonomien var stram, har uddelingerne i sundhedssektoren kunnet bedre vilkårene for patienter rundt om i landet. Således har VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN forsøgt i takt med udviklingen i samfundet at både bevare og forny, når temaer, uddelinger og arbejdsmetoder skulle prioriteres.

Det er og har været vigtigt for os at omsætte mønstervirksomhedsmålsætningen til en fondsbåret mønsterværdighed, selvom virksomhedsdrift og fondsarbejde umiddelbart er af ret forskelligartet karakter. Det forsøger vi gennem dialog med det omgivende samfund og ved at behandle ansøgere, sagkyndige, medarbejdere, samarbejdspartnere og andre interessenter mindst lige så godt som de bedste af de andre fonde.

Med uddelinger, der spænder fra finansiering af professorater, større forskningsprogrammer, nationale bygningsprojekter, over opgaver som at finde den rette violin til en kunstner, til naturbeskyttelse, miljøprojekter og ikke mindst det sociale område, udvikler vi hele tiden måden, vi behandler sagerne på. Det er til stadighed vores mål at være mønsterværdige, at sikre den bedst mulige kvalitet i beslutningsprocesserne, at holde fokus på modtagerne og samarbejdet med modtagerne: Mennesker som ønsker at styrke samfundet sammen med andre mennesker.

At gøre en forskel – på mønsterværdig vis – har gennem tiden været den konstante bestræbelse bag fondenes valg af fokus og udvikling af fokusområderne. Vi håber, at læseren vil kunne genkende dette mønster i bogen.

Sluttelig skal der lyde en tak til alle de mennesker, der aktivt har bidraget til fondenes arbejde gennem tiden – ansatte, bestyrelser, ansøgere, samarbejdspartnere – og ikke mindst bevillingsmodtagerne, uden hvem ingen forskel blev gjort. Tak til firmagruppens mange ansatte, som har været med til at generere det overskud, som er forudsætningen for fondsvirksomheden. Og en stor tak til forfatteren, hvis historiske analysearbejde går frem til 2015. Herefter bliver der skrevet nutidshistorie, nye mønstre vil dannes, og fondenes fortsatte udvikling kan følges på veluxfoundations.dk.

VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN

Prolog

Tirsdag 21. december 1971 om aftenen mødtes fem personer i Bodil og Villum Kann Rasmussens hjem i Klampenborg med det formål at stifte en almennyttig fond kaldet VELUX FONDEN.

De fem var udvalgt til at udgøre fondens første bestyrelse:

- Civilingeniør og fabrikant Villum Kann Rasmussen, stifter af fonden
- Broderen, civilingeniør Aage Kann Rasmussen
- Adm. direktør for Louis Poulsen A/S, Jens Kaastrup-Olsen
- Højesteretssagfører Carl Tjur
- Civilingeniør Svend Kamman

Yderligere deltagere i mødet var prokurist frk. Magdalene Jørgensen, der skulle føre fondens bogholderi, samt statsautoriseret revisor C.E. Asgaard Olesen, der var udset til at være fondens revisor. Desuden blev mødet overværet af Villum Kann Rasmussens hustru, Bodil.

Fondens fundats blev oplæst og tiltrådt af de tilstedeværende, hvorefter Villum Kann Rasmussen som stifter underskrev den i tre eksemplarer. Med deres underskrift bekræftede de fem bestyrelsesmedlemmer fundatsen, og at de samtidig var tiltrådt. Ved konstitueringen blev Villum Kann Rasmussen valgt som formand, mens Svend Kamman blev valgt som næstformand og C.E. Asgaard Olesen revisor.

VELUX FONDEN var en realitet, og et nyt kapitel indledt i dansk industri og den danske fondsverdens udvikling.

Villum Kann Rasmussen,
firmagruppe og
fondsdannelse

1

Bestyrelsesmedlemmer 1971-1972*

VELUX FONDEN

”

En mønstervirksomhed arbejder med samfundsnyttige produkter og behandler sine kunder, leverandører, medarbejdere af alle kategorier og aktionærer bedre end de fleste andre virksomheder. En mønstervirksomhed indtjener et overskud, der kan finansiere vækst og bevare økonomisk uafhængighed.

Villum Kann Rasmussen udvikler sit nytænkende ovenlysvindue, og det bliver efterhånden en stor succes. Firmagruppen og holdingselskabet etableres, og snart følger VELUX FONDEN, der får ejerskab af 90 procent af aktierne. Den modtager dermed størstedelen af udbyttet. Der gives støtte til ældre samt Dagslysprisen.

* Se navne på bestyrelsesmedlemmer bag i bogen.

Mandø og Sorø Akademi

— Som præstesøn, født 23. januar 1909 på Mandø i Vadehavet ud for Ribe, lå det ikke lige for, at Villum Benedikt Kann Rasmussen skulle blive en af Danmarks mest succesfulde opfindere og iværksættere.

Men sådan gik det, og oprettelsen af VELUX FONDEN var kulminationen i Villum Kann Rasmussens forberedelse af et generationsskifte i hans livsværk, en international firmagrube samlet omkring hans personligt ejede firma, V. Kann Rasmussen & Co. A/S, og holdingselskabet VKR Holding A/S.

Faderen, Lars Bertel Rasmussen, var som 34-årig kommet til Mandø 1. maj 1898 som ny sognepræst for de omkring 200 indbyggere og førstelærer i den lille skole. Kort efter blev han formand for et mindre lejem bibliotek og i 1901 indvalgt i sognerådet. I 1902 blev Lars Bertel Rasmussen gift med den seks år yngre Therese Sofie Magdalene Kann, og de følgende år fik de tre børn: Aage Gudmund i marts 1904, Friede Johanne i december 1906 og Villum i januar 1909.

Mandø var, på nær en ebbevej, isoleret fra fastlandet og udgjorde derfor et lille og delvist isoleret samfund. Sognet var blandt landets mindste, og præstelønnen tilsvarende lav, men det lå forældrene på sinde, at børnene fik en skolegang af længere varighed end den lovpligtige syvårige grundskole. Det betød, at de måtte rejse hjemmefra og forlade Mandø, inden de var blevet voksne.

De første år blev børnene undervist i hjemmet, men i 1917

Lars Bertel og Therese Rasmussen med den nyfødte Villum og hans to søskende, Aage og Friede. 1909.

Mandø i tiden omkring Villum Kann Rasmussens fødsel. Øen var fattig, men placeringen midt i Vadehavet skabte et unikt lys, som gav ham en livslang interesse for dagslyset både teoretisk og praktisk.

blev Villum og søsteren, Friede, indskrevet i den lille Mandø Skole. Samme år gik storebroren, Aage, ud af skolen for at begynde på Sorø Akademi langt fra Mandø. I 1920 blev Friede indmeldt i Frk. Seligmanns Skole i Vejle, og to år efter fulgte den 13-årige Villum i sin storebrors fodspor, da han begyndte i 3. mellem på Sorø Akademi med det mål at blive student ligesom sin storebror, der fik sin hue samme år.

Sorø Akademis Skole var ikke et ordinært gymnasium, men en kostskole med en særlig tilknytning til Københavns Universitet, der førte tilsyn med Akademiet. Rigelige økonomiske midler gjorde, at Akademiet havde graduerede skolepenge samt legater og andre støttemuligheder for bl.a. præstesønner og kongeligt udnævnte tjenestemænd, hvilket gjorde det økonomisk muligt for Lars Bertel Rasmussen og hans hustru at indskrive begge sønner i skolen.

Samme år, Villum startede, markeredes skolens særlige status, da den fik besøg af Christian 10. samt to ministre og et antal honoratiores. Historien, kostskolemiljøet og hele auraen omkring Akademiet indlejredes naturligt i elevernes bevidsthed og skabte et fællesskab, så mange elever bevarede kontakten, længe

Den 16-årige Villum Kann Rasmussen til venstre med klassekammerater foran Sorø Akademi i 1925. Springet fra det lille, isolerede øsamfund med små huse på Mandø til den store skolebygning med de mange elever og lærere var enormt.

efter at de som færdige studenter var blevet spredt for alle vinde. Organisatorisk befæstedes deres historiske og skolemæssige tilhørsforhold i Soransk Samfund, oprettet i 1862 for tidligere elever og ansatte.

Som mange andre soranere knyttede Villum venskaber, der fik betydning i hans videre liv. Det gjaldt ikke mindst den knap et år ældre klassekammerat i både mellemskolen og gymnasiet Svend Kamman, som mange år senere blev en af Villum Kann Rasmussens nærmeste medarbejdere og bestyrelsesmedlem i VELUX FONDEN.

Sommeren 1927 var Villums tid på Sorø Akademi forbi, da han bestod studentereksamen. Karaktermæssigt lå han i den bedre halvdel med UG i bl.a. matematik og fysik. Af de 19, der var startet i klassen, blev de 16 studenter – heriblandt også Svend Kamman. I hele landet opnåede knap 1.500 at få sat studenterhuen på hovedet det år, så det var stadig en eksamen, der var forbeholdt de få.

Villum Kann Rasmussen og hans skolekammerat på Sorø Akademi Svend Kamman knyttede et venskab, der kom til at vare hele livet. Her er de på telttur i Vestjylland i 1926.

Bygningsingeniør fra Den Polytekniske Lærestalt

— Den pæne studentereksamen betød, at verden stod åben for Villum Kann Rasmussen, der valgte en praktisk orienteret, men alligevel akademisk funderet vej for sit videre liv. På Sorø Akademi havde han eksperimenteret med den helt nye radioelektronik og bygget krystalapparater endnu inden oprettelsen af Statsradiofonien i 1925. Også i ferierne på Mandø var han optaget af sine radioforsøg, og i det hele taget var den nye teknologi i stærk fremmarch med både trådløs telegrafi og radiofoni.

Muligvis var den radioelektroniske interesse medvirkende til, at Villum Kann Rasmussen søgte ind på Den Polytekniske Lærestalt i København. Lærestaltens direktør var ingeniør Peder Oluf Pedersen, der i 1912 var blevet udnævnt til verdens første professor i radioelektronik efter at have samarbejdet med kollegaen Valdemar Poulsen bl.a. om opfindelsen af den revolutionerende buesender til trådløs telegrafi. Villum Kann Rasmussen fulgte hermed i sporet efter storebror Aage, der samme år blev cand.polyt. og bygningsingeniør fra Den Polytekniske Lærestalt.

Til forskel fra sin storebror startede Villum Kann Rasmussen på maskiningeniørlinjen, men skiftede hurtigt til linjen for elektronikingeniører, hvor professor Peder Oluf Pedersen var blandt de ledende lærerkræfter. Ved overgangen til specialiseringen på ingeniøruddannelsens anden del skiftede han dog igen – nu til linjen for bygningsingeniører, hvor også skolekammeraten Svend Kamman gik.

Villum Kann Rasmussen bestod den afsluttende eksamen i januar 1932. Som nyudklækket cand.polyt. og bygningsingeniør tilhørte han en ny, højtuddannet samfundsgruppe, der er blevet kaldt ”den nye ledertype, ingeniøren med administrativt talent”.¹

Med den anden industrielle revolution og anvendelsen af de nye tekniske og naturvidenskabelige frembringelser fik ingeniørerne stadig større betydning for den industrielle og dermed økonomiske udvikling og for moderniseringen af det danske samfund. I kraft af deres viden og kunnen var ingeniørerne ikke alene en forudsætning for anvendelsen af de nye teknologier og udviklingen af andre; de kom uvilkårligt til at spille en ledende rolle i virksomhederne i kraft af deres teknologiske ekspertise og overblik over produktionsapparatet.

Svend Kamman deltog i to af den danske grønlandsforsker Lauge Kochs ekspeditioner til Østgrønland. Villum Kann Rasmussen tog sommeren 1933 orlov i tre måneder fra sin stilling hos Edvard Storr for at deltage i ekspeditionen til Kong Christian X Land mod at betale sin afløseres løn. Her ses han på Lauge Kochs ekspeditionsskib med studiekammeraterne Svend Kamman (til venstre) og Steen Hasselbalch (til højre).

Det var imidlertid ikke en virkelighed, den nyuddannede Villum Kann Rasmussen stiftede bekendtskab med. Vinteren 1931-32, hvor han færdiggjorde sine studier, blev Danmark ramt med fuld styrke af en økonomisk verdenskrise, der havde bredt sig fra USA efter krakket på New Yorks børs 24. oktober 1929. Arbejdsløsheden nåede rekordhøje 40 procent og ramte også nyuddannede ingeniører.

Efter ihærdig jobsøgning fik Villum Kann Rasmussen ansættelse på Polyteknisk Lærestalts Laboratorium for Byggeteknik, hvorfra han i april 1932 kom videre til glasgrossistfirmaet Edvard Storr A/S som teknisk leder af en nyoprettet afdeling for ovenlys og glastage. Afdelingen skulle bygges op fra bunden, og Villum Kann Rasmussen fik derved en art efteruddannelse i anvendelse af glasløsninger i byggeriet og efterhånden også andre bygningskomponenter samt erfaring med ledelse, organisation og kundekontakt.

Sommeren 1933 holdt Villum Kann Rasmussen en tre måneders pause fra arbejdet, så han sammen med Svend Kamman kunne deltage i en af den danske geolog og polarforsker Lauge Kochs ekspeditioner til Østgrønland. Tilbage igen hos Edvard

Storr A/S fik Villum Kann Rasmussen nye opgaver, og med en fast og vellønnet stilling blev han i juli 1937 gift med den seks år yngre Bodil Grabow – datter af Hans Hother Grabow, der ejede og drev et stort korn- og foderstoffirma i Horsens. I december 1937 fik parret datteren Aino, og i februar 1939 fulgte sønnen Lars Erik. I 1942 kom endnu en datter til verden, Anne-Margrete kaldet Sussi, og i 1945 endnu en søn, Hans Hother.

Efter udbruddet af 2. verdenskrig i september 1939 kom det til uenighed mellem Villum Kann Rasmussen og firmaets ejer, Edvard Storr, om, hvordan firmaet skulle agere under de nye forhold, som krigen skabte. Samtidig blev arvefølgen i firmaet fastlagt med inddragelse af en ny generation uden en fremtrædende position til Villum Kann Rasmussen. Han søgte derfor væk og blev 1. januar 1940 ansat i A/S Vølund som leder af afdelingen for produktion og salg af vaskemaskiner og stålkedler.

Vølund var en af Danmarks førende maskinfabrikker, og lønnen var på niveau med, hvad Villum Kann Rasmussen havde fået hos Edvard Storr A/S. Han fandt sig imidlertid ikke til rette i virksomheden, der havde en stor, bureaukratisk organisation med et klart hierarki og en fast og defineret plads til hver enkelt medarbejder. Desuden kedede papirarbejdet ham, og 1. april 1941 sagde han sin stilling op for at blive selvstændig. Det havde han sådan set været i nogen tid, men uden at fortælle det på Vølund.

Eget firma, glastage og ovenlysvinduet VELUX

— Villum Kann Rasmussen havde længe ønsket at få foden under eget bord. Efter sin afsluttende eksamen havde han i sommeren 1932 sammen med tre studiekammerater forsøgt sig med oprettelse af et rådgivende ingeniørfirma med lokaler ved Rådhuspladsen i København. Initiativet løb dog hurtigt ud i sandet, og Villum Kann Rasmussen havde da også forinden sikret sig et levebrød med ansættelsen ved Edvard Storr.

I august 1940 forsøgte han sig igen, da han sammen med en studiekammerat fra Polyteknisk Læreanstalt, Cornelius Hansen, stiftede firmaet Dansk Vindmotor Fabrik. Det var først, da Villum Kann Rasmussen forlod Vølund, at han officielt blev medejer, men han havde også andre planer og etablerede samme dag, 1. april 1941, V. Kann Rasmussen & Co., der trods navnet var et enmandsfirma.

Grundlaget for Dansk Vindmotor Fabrik var en stærkt øget

Straks efter den tyske besættelse af Danmark 9. april 1940 begyndte Villum Kann Rasmussen sammen med studiekammeraten Cornelius Hansen at konstruere og sælge vindmøller til produktion af elektricitet. På billedet ses en af deres møller i 1940 opstillet på Mandø ikke langt fra kirken, hvor Villum Kann Rasmussens far var præst. Mandø fik først elektricitet i 1952.

interesse for vindmøller til produktion af elektricitet, da den tyske besættelse af Danmark 9. april 1940 satte udbygningen af det danske elnet i stå. Ligeledes ramte benzinrationeringen mange af landets private elværker hårdt. Fabrikken blev imidlertid ikke for alvor en givtig forretning, og efter en kort blomstringsperiode stagnerede firmaet, til det blev afviklet i 1945.

Anderledes gik det med V. Kann Rasmussen & Co., der skulle blive rammen om Villum Kann Rasmussens fremtidige virke. Firmaet leverede glastage, herunder større entrepriser, og foruden de vundne erfaringer fra Edvard Storr A/S havde Villum Kann Rasmussen sine egne ideer om glaskonstruktioner til byggerier, ligesom han teoretisk beskæftigede sig med dagslyset og dets betydning, der havde hans store interesse

Allerede i 1940 – endnu inden oprettelsen af sit firma – havde Villum Kann Rasmussen fået bevilget økonomisk støtte på 1.500 kroner fra Alexander Foss' Industrifond til fremstilling af dobbelte vinduesruder, der modvirkede varmetab og dugdannelse. Bevillingen blev imidlertid inddraget, da den ikke blev anvendt inden tidsfristen.²

Ligeledes havde han inden etableringen af firmaet indleveret sin første ansøgning om patent på en konstruktion af kitfri

glastage – og det blev langt fra sidste gang, at Patentdirektoratet hørte fra den nu 32-årige bygningsingeniør. I alt udtog han gennem sit liv 55 patenter.

Det nye firma kom godt fra start baseret på nogle få, men store ordrer. Første ordre lød på 900 m² skråstillede glastage – en såkaldt shedtagskonstruktion – til FDB's hørskætter i Viby ved Aarhus. Den næste ordre var glastag til en sportshal ved Høng, og derefter fulgte en bestilling på 500 m² shedtage til Dalum Papirfabrik.

Flere ordrer indløb, og i foråret 1942 kom endnu et forretningsområde til, da Villum Kann Rasmussen blev bedt om at udforme et forslag til konstruktion og levering af tagvinduer til brug for indretning af undervisningslokaler i skolers tagetager. Han tog udfordringen op med den ambition "... een gang for alle at konstruere et tagvindue – et ovenlysvindue – som i enhver henseende var lige så godt som det bedste facadevindue".³

Det nye vindue blev fremstillet i standardstørrelser og tog udgangspunkt i et klassisk facadevindue i træ, men beklædt udvendigt med zink. Vinduet var forsynet med særlige "dugrender", så vand og kondens kunne løbe fra. Glasset blev fastholdt med klemhager uden brug af kit. VELUX ovenlysvinduet var dermed tæt og næsten vedligeholdelsesfrit og kunne tåle den udsatte placering i det skrå tag. Med betegnelsen ovenlysvindue distancerede Villum Kann Rasmussen sit produkt fra det klassiske tagvindue i zink eller støbejern.

Da han i april 1942 – et år efter etableringen af firmaet – bekræftede den første leverance af 12 vinduer til Slagelse Vestre Skole, navngav han vinduet VELUX – VE for ventilation og LUX for lys. Navnet blev registreret i det danske mærkevareregister 3. oktober.

Omsætningen i V. Kann Rasmussen & Co. udgjorde det første år 50.000 kroner og voksede i 1942 til godt 130.000 kroner. Herefter stagnerede udviklingen, da det blev vanskeligere at skaffe råvarer, og Direktoratet for Vareforsyning prioriterede de veletablerede firmaer.

Villum Kann Rasmussen havde lagt hele produktionen ud til underleverandører, bortset fra blikkenslagerarbejdet, der fra 1943 foregik i et lejet skur i Emdrup, mens kontoradressen var Hammerichsgade 14, hvor også Dansk Vindmotor Fabrik holdt til. I oktober 1944 flyttede firmaet til nye og større lokaler i det

Det blev en ordre på ovenlysvinduer til Slagelse Vestre Skole, der førte til konstruktionen af VELUX ovenlysvinduet. På billedet ses de færdige vinduer blive gjort klar til indbygning i taget i 1942.

nyopførte Værksted- og Industrihuset i Borgergade 10-14, hvor der foruden kontor blev indrettet værksted til klejnsmede- og blikkenslagerarbejde. Kort efter lejede man endnu nogle nærtliggende lokaler til et snedkerværksted, så firmaet ved årsskiftet beskæftigede syv mand på værkstederne og tre ansatte på kontoret.

I den følgende tid blev situationen imidlertid stadig mere kritisk, da stort set hele byggebranchen gik i stå. Krigens sidste måneder blev derfor en vanskelig tid, men et halvårligt minimumsbeløb fra en licensaftale med A/S Jens Villadsens Fabrikers svenske datterselskab udgjorde et kærkomment supplement til de svindende indtægter og bidrog til at hjælpe firmaet igennem krigen. Alligevel måtte Villum Kann Rasmussen i januar 1945 indskyde 5.000 kroner i virksomheden og låne yderligere 6.000 af svigerfaren for at klare sig igennem.

Efterkrigstid og fremgang

— Ved befrielsen af Danmark 5. maj 1945 så Villum Kann Rasmussen som resten af den danske nation frem til en normalisering af forholdene, men udgangspunktet var ikke det bedste. I krigens sidste måneder var der stort set ikke indgået ordrer på hverken ovenlysvinduer eller glastage, og der var stadigvæk mangel på varer og materialer. Rationering og fortsatte varerestriktioner kunne gøre det vanskeligt at levere, når og hvis der igen kom gang i byggeriet.

Når der gjorde det, havde firmaet et lovende produkt i VELUX ovenlysvinduet, som nu kunne fås i flere typer og med

Direktør for det nye selskab og leder af produktionen af ovenlysvinduer blev Svend Kamman.

Samme år erhvervedes en grund på Maskinvej 4 i et industri kvarter i Søborg nord for København, hvor han agtede at samle alle sine københavnske aktiviteter. Igen gjorde han brug af sin egen VELKIN-konstruktion i fabriksbygningen, hvortil kom en administrationsbygning.

De i alt 1.250 m² i Søborg blev taget i brug i marts 1951, da 35 medarbejdere flyttede ind i de nye lokaliteter, og lejemålene i København blev opsagt. Med de ansatte på fabrikken i Østbirk beskæftigede Villum Kann Rasmussen nu godt 80 medarbejdere, og med en egenkapital på over en halv mio. kroner var firmaet anderledes velkonsolideret end i 1945. Villum Kann Rasmussens visioner rakte imidlertid videre end det.

Ekspansion i udlandet

— Licensaftalen i Sverige med A/S Jens Villadsens datterselskab fortsatte efter krigen, hvor den også kom til at omfatte Finland. I 1950 udvidedes samarbejdet med oprettelsen af A/S VELUX, Gandal, til produktion og salg til det norske marked.

Villum Kann Rasmussen inspicerer i 1947 sin nyopførte fabrik i Østbirk, senere Østbirk Bygningsindustri, ved Horsens.

► Produktion af ovenlysvinduer i Østbirk involverede i begyndelsen en høj grad af håndværk. 1948.

Villum Kann Rasmussen fik to aktier i det nye selskab og sad også i dets bestyrelse, men ellers havde selskabet intet ejermæssigt at gøre med det danske firma – nordmændene havde blot fået lov at anvende VELUX-navnet i deres markedsføring.

I februar 1947 rejste Villum Kann Rasmussen til Schweiz med forhåbninger om at opnå endnu en licensaftale med firmaet AG Maurer, Stüssi & Co. om fabrikation af glastage og ovenlysvinduer. Det lykkedes at få en aftale i hus for foreløbig tre år, men der kom aldrig gang i salget.

Det gik også tungt med at vinde fodfæste i Storbritannien. Efter flere års forsøg på at finde engelske samarbejdspartnere oprettede Villum Kann Rasmussen i 1954 The Velux Company Ltd., men den engelske byggeskik med begrænset loftshøjde og gitterspær samt udbredt konservatisme i byggeindustrien vanskeliggjorde et gennembrud. Trods mange anstrengelser forblev det britiske marked derfor begrænset, indtil udviklingen endelig vendte i begyndelsen af 1970'erne.

Også i Frankrig forsøgte Villum Kann Rasmussen sig, hvilket blev vanskeliggjort af en helt anden virksomhedskultur end i Nordeuropa samt vanskeligheder med det franske sprog. Danskerne havde det svært med det franske, og franskmændene talte kun nødtigt andre sprog end deres eget. I 1961-62 lykkedes det dog at indgå et antal aftaler med firmaer i forskellige egne af landet, og efter oprettelsen af salgsselskabet VELUX France i foråret 1964 kom der for alvor gang i salget med årlige vækstrater på op mod 30 procent, så Villum Kann Rasmussen i slutningen af 1960'erne begyndte at overveje etablering af produktion i Frankrig.

Helt anderledes gik det i Vesttyskland, der fra slutningen af 1940'erne oplevede det såkaldte Wirtschaftswunder med stærk økonomisk vækst og fremgang – godt hjulpet på vej af den amerikanske Marshallhjælp til genopbygning af Europa efter verdenskrigens ødelæggelser. De store tyske byer var blevet stærkt ødelagt under krigen og var derfor et oplagt marked for VELUX ovenlysvinduer for at udnytte den eksisterende bygningskapacitet.

I april 1952 indgik Villum Kann Rasmussen en aftale med Ernst Günter Albers, medejer af det tyske firma Albers & v. Drathen (Aldra) i Meldorf, om oprettelse af et ligeligt ejet tysk selskab, VELUX G.m.b.H. Bauzubehör. Selskabet fik alle produk-

Villum Kann Rasmussen (med butterfly) med Ernst Günter Albers på sin venstre side under et besøg hos Albers & v. Drathen (Aldra) i Tyskland i 1956.

tions- og salgsrettigheder til VELUX ovenlysvinduer på det vesttyske marked mod betaling af en licens for hvert solgt vindue til Villum Kann Rasmussen.

Vinduesproduktionen blev efter aftale overdraget til Albers & v. Drathen, mens det nye, fællesjede selskab forestod salget. Leveringen af vinduesbeslagene, som udgjorde den afgørende teknologi, skulle V. Kann Rasmussen & Co. i Danmark dog stå for, hvilket blev en betydelig indtægtskilde for Villum Kann Rasmussen, der også modtog licensbetaling for de solgte vinduer.

Kombinationen af dansk teknologi og knowhow samt tysk produktion og markedsføring blev en overvældende succes, da salget efter en afdæmpet start eksploderede. I 1954 etablerede Villum Kann Rasmussen derfor en ny virksomhed, A/S Bagsværd Bygningsindustri, som bl.a. skulle producere vinduesbeslag. I 1961 blev der solgt over 100.000 VELUX ovenlysvinduer i Vesttyskland, hvilket var ti gange flere end i Danmark, og væksten fortsatte med en fordobling af salget i første halvdel af 1960'erne. I anden halvdel af 1960'erne skærpedes konkurrencen, samtidig med at der i et par år var økonomisk afmatning, men alligevel øgedes salget med 30 procent.

Samarbejdet om driften af VELUX G.m.b.H. var baseret på gensidig respekt og en grundlæggende loyalitet mellem Villum Kann Rasmussen og Ernst Günter Albers. Selvom det kunne slå gnister i samarbejdet mellem de to egenrådige fabrikanter, udviklede det sig til et venskab med gensidige familiebesøg og ferier. Da Ernst Günter Albers døde i august 1963, blev relationen

opretholdt af hustruen, Ingeborg Albers, og da sønnen Peter Albers i 1968 trådte til, udviklede han et tæt venskab med Villum Kann Rasmussens søn Lars, der var trådt ind i firmagruppen i 1964 efter at have uddannet sig til maskiningeniør ved Danmarks Ingeniørakademi.

Ud over VELUX ovenlysvinduerne, som stadig forbedredes, udviklede Villum Kann Rasmussen et antal nye produkter. I 1950'erne udvikledes VELTOR hejse- og vippeporte samt virksomhedens første solafskærmningsprodukt i form af en markise. I 1956 begyndte man at producere VITRAL glaspaneler, der kunne sættes sammen som samlesæt, og i slutningen af 1950'erne VELUX ovenlyskupler samt VELDO kuppelventiler af akryl til flade tage.

Det var imidlertid ikke ovenlys det hele. I 1952 påbegyndtes markedsføringen af facadevinduet VELUX Type V fulgt af et drejevindue kaldet Type D. I 1961 ændredes navnet for facadevinduerne til VELFAC, der også omfattede standardiserede, lette facadeelementer, der bl.a. blev anvendt ved nogle af landets første store montagebyggerier i Ballerup og Høje Gladsaxe samt til 3.000 boliger i Grønland.

I det hele taget var Villum Kann Rasmussens firmagruppe inde i en stærk fremgang, godt hjulpet af en kraftig international højkonjunktur, der satte sig igennem i anden halvdel af 1950'erne og fortsatte med uformindsket styrke op gennem 1960'erne. Der blev bygget som aldrig før i danmarkshistorien: store etagebyggerier, vidtstrakte parcelhuskvarterer, indkøbs- og kulturcentre, biblioteker, skoler, uddannelsesanstalter og daginstitutioner, sygehuse og plejehjem m.m.

Som følge af fremgangen omfattede firmagruppen efterhånden et netværk af et større antal selskaber og licensaftaler i både indland og udland. Det fulde overblik lå hos Villum Kann Rasmussen og Svend Kamman samt Magdalene Jørgensen, der i begyndelsen af 1970'erne fik en position svarende til økonomidirektør. Tilsammen udgjorde de firmagruppens ledelsesgruppe.

Det gik godt for Villum Kann Rasmussen og hans firmagruppe, der blev drevet på principper, der var bredere og med videre perspektiver end et snævert ønske om vækst og maksimalt overskud. Det sammenfattede han i 1965 i karakteriseringen af sit ideal om en mønstervirksomhed, som han tilstræbte at efterleve:

VELUX GGL ovenlysvinduet med den karakteristiske gribeliste i en reklameopstilling fra 1969.

En mønstervirksomhed arbejder med samfundsnyttige produkter og behandler sine kunder, leverandører, medarbejdere af alle kategorier og aktionærer bedre end de fleste andre virksomheder. En mønstervirksomhed indtjener et overskud, der kan finansiere vækst og bevare økonomisk uafhængighed.

Forberedelse af et generationsskifte

— Formentlig tilskyndet af Ernst Günther Albers' død i august 1963 begyndte Villum Kann Rasmussen at overveje sin firmagrupes fremtid og et kommende generationsskifte. Ernst Günther Albers havde stiftet et familieaktieselskab, der overtog hans aktier i det fællesejede VELUX G.m.b.H., og Villum Kann Rasmussen fulgte vennens eksempel i november 1963 med oprettelse af det dansk registrerede aktieselskab ITEK A/S, der overtog alle hans aktier i det tyske selskab. Et år senere overdrog han B-aktierne i ITEK A/S til de fire børn i lige store portioner, mens han selv beholdt A-aktierne, der udgjorde 10 procent af aktiekapitalen, men besad stemmemajoriteten.

VELUX ovenlysvinduernes store succes på det vesttyske marked gav ITEK A/S betydelige indtægter, der bl.a. blev anvendt til køb af aktieposter i Villum Kann Rasmussens danske og udenlandske selskaber i firmagruppen. Herved flyttedes ejerskabet gradvist over til ITEK A/S, der begyndte at få karakter af et holdingselskab, hvorigennem børnene til sin tid kunne overtage firmagruppen. Det syntes da også at have indgået i hans overvejelser om et generationsskifte, og formentlig var det derfor, han i efteråret 1966 afviste et forslag om oprettelse af et nyt holdingselskab til placering af ejerskab og kontrol med firmagruppen.⁴

Villum Kann Rasmussen skiftede imidlertid holdning, og i februar 1968 oprettede han VKR Holding A/S, der i første omgang forblev et tomt selskab, mens overvejelserne om generationsskiftet fortsatte. Som noget nyt indgik oprettelse af en fond som ejer af firmagruppen.⁵

Fondskonstruktioner var op gennem 1950'erne og 1960'erne blevet udbredte ved generationsskifter i større danske virksomheder for at undgå at belaste arvingerne og virksomheden med de betydelige arveafgifter, der bortfaldt eller formindskedes betydeligt, hvis virksomheden tilfaldt en fond med et almennyttigt formål. Andre motiver kunne være at undgå en opsplitning af virksomheden eller strid mellem arvingerne. En udbredt kon-

ITEK A/S var familieejet, selvom Villum Kann Rasmussen bevarede den fulde kontrol i kraft af sine A-aktier. Her er familien fotograferet ved et bestyrelsesmøde i 1965. Fra venstre er det Sussi, Bodil, Aino, Hans, Lars, Villum og yderst til højre højesterets-sagfører Carl Tjur.

struktion, især hvor aktiverne var fordelt på flere virksomheder, var en samtidig oprettelse af et holdingselskab, så fonden ejede holdingselskabet, der ejede de underliggende selskaber.

En impuls til overvejelserne om en fondskonstruktion kan have været udviklingen i firmaet I.H. Grabow & Co. i Horsens, der efter svigerfarens død i 1951 var blevet et familieaktieselskab ejet af de syv børn. Det kom til årelange stridigheder mellem nogle af børnene, indtil firmaet ved årsskiftet 1966/67 blev opsplittet i to selvstændige firmaer. Villum Kann Rasmussen kunne på tæt hold følge begivenhederne og ville ikke løbe risikoen for en lignende udvikling.⁶

Et andet betydningsfuldt motiv har givetvis været skattemæssige overvejelser. Netop som Villum Kann Rasmussen gjorde sig overvejelser om generationsskiftet, fik den socialdemokratiske regering med støtte fra Socialistisk Folkeparti – kaldet "Det Røde Kabinet" – i maj 1968 vedtaget kildeskatteloven. En følge var, at et generationsskifte i et firma kunne udløse avancebeskatning, hvilket kombineret med arveafgift og formueskat m.m. kunne få den samlede regning til at løbe op i 78 procent af

virksomhedens bogførte værdier. Ved at overdrage virksomheden til en fond bortfaldt denne økonomiske byrde.⁷

Efter at have samlet en del avisartikler og andet materiale om fonde og deres skatteforhold besluttede Villum Kann Rasmussen i sommeren 1969 at videreføre firmagruppen gennem en fondskonstruktion med VKR Holding A/S i en nøglerolle. I første omgang overdrog han pr. 1. januar 1970 sit firma V. Kann Rasmussen & Co. med tilhørende varemærker, patenter og licensaftaler til holdingselskabet. I løbet af sommeren 1970 overtog holdingselskabet yderligere aktieposter i firmagruppens danske aktieselskaber efterfulgt af køb af aktieposter i de udenlandske datterselskaber undtagen det tyske VELUX G.m.b.H., hvor aktierne forblev i ITEK A/S på grund af samarbejdet med Albers-familien.

Ledelses- og driftsmæssigt var et generationsskifte allerede indledt, da den ældste søn, Lars Kann-Rasmussen, var blevet færdig som akademiingeniør i 1962 og efter to års værnepligt blev ansat i det nyoprettede VELUX France. I 1966 rykkede han til det tyske Tageslicht Bauelemente G.m.b.H. for året efter at blive afdelingsleder i V. Kann Rasmussen & Co. I 1970 udnævntes Lars Kann-Rasmussen til direktør for Dansk Velux A/S.⁸

Med samlingen af en betydelig del af firmagruppens værdier i VKR Holding A/S var det første skridt i forberedelsen af generationsskiftet rent ejermæssigt gennemført. Det næste var oprettelsen af en fond, hvortil Villum Kann Rasmussen kunne overdrage aktierne i holdingselskabet. Det var et arbejde, som ”under indtryk af dødsrisikoen” ikke måtte forsinkes, udtalte han i marts 1970.⁹

VELUX FONDEN: Oprettelse og bestyrelse

— Arbejdet med en fundats for VELUX FONDEN, som den kom til at hedde, tog for alvor fart i efteråret 1971, hvor Villum Kann Rasmussen fik hjælp af sin bror, Aage Kann Rasmussen. Han kendte fondsarbejdet indefra som medlem af bestyrelsen for Lundbeckfonden siden 1965 og havde fra begyndelsen været bestyrelsesmedlem i flere af firmagruppens selskaber og nu også i VKR Holding A/S. Også højesteretssagfører Carl Tjur fra advokatfirmaet Jonas Bruun, der var Villum Kann Rasmussens advokat og rådgiver siden 1950 samt bestyrelsesmedlem i VKR Holding A/S, var en vigtig støtte.¹⁰

Fondens økonomiske grundlag skulle udgøres af 90 procent af aktierne i VKR Holding A/S, som Villum Kann Rasmussen ville overdrage ved fondsoprettelsen. Aktierne var B-aktier og havde en nominel værdi på 4,5 mio. kroner, men var udstyret med begrænset stemmewægt. Villum Kann Rasmussen beholdt de resterende nominelt 500.000 kroner A-aktier, der kun udgjorde 10 procent af aktiekapitalen. Med ti gange større stemmewægt end B-aktierne udgjorde de imidlertid stemmeflertallet på 10/19 af den samlede aktiekapital.

Med opdelingen af VKR-Holdings aktier i A- og B-aktier fulgte Villum Kann Rasmussen en gængs model for fondskonstruktioner i forbindelse med generationsskifter i danske virksomheder. Imidlertid var det almindeligvis fonden, der kom til at eje A-aktierne, så den med nutidens sprogbrug blev en erhvervsdrivende fond. For VKR Holdings vedkommende blev det omvendt, da Villum Kann Rasmussen selv beholdt A-aktierne og med dem kontrollen over firmagruppen, mens fonden modtog B-aktierne og dermed størstedelen af udbyttet.

En anden afgørende forskel var, at det ikke var et familiemæssigt generationsskifte, der blev forberedt – i hvert fald ikke ejermæssigt – idet Villum Kann Rasmussens hensigt var, at VELUX FONDEN foruden B-aktierne skulle overtage alle hans A-aktier. Dét fik han indskrevet i sit testamente, samtidig med at Bodil og de fire børn gav afkald på deres arv.¹¹

Udarbejdelsen af fondens fundats var en grundig proces, der også inddrog VKR Holding A/S' bestyrelse. I slutningen af oktober 1971 fremlagde Villum Kann Rasmussen således det sjette udkast til fundats for holdingselskabets bestyrelse, der bestod af ham selv som formand, Carl Tjur, Svend Kamman og Aage Kann Rasmussen.¹²

Villum Kann Rasmussen redegjorde for den seneste ajourføring og revidering af sit testamente m.m., hvorefter hele hans formue inklusive A-aktierne tilfaldt den kommende fond som universalarving, samtidig med at Bodil Kann Rasmussen blev sikret en fremtidig indtægt og kunne blive boende i villaen efter hans død. Udkastet til fundats blev herefter gennemgået som forberedelse til et syvende udkast, som blev overladt til Carl Tjur.¹³

Da den designerede fondsbestyrelse mødtes i Bodil og Villum Kann Rasmussens hjem i Klampenborg 21. december 1971 for at stifte VELUX FONDEN, var det 12. udkast til en fundats,

Bodil og Villum Kann Rasmussen i sommerhus i Houvig ved Ringkøbing på deres 40-års bryllupsdag i 1977.

som Villum Kann Rasmussen oplæste, og som han og den øvrige bestyrelse derefter underskrev. Med underskrifterne gennemførtes samtidig Villum Kann Rasmussens overdragelse af nominelt 4,5 mio. kroner B-aktier i VKR Holding A/S som grundkapital i VELUX FONDEN.¹⁴

I fundatsen blev det fastlagt, at bestyrelsen skulle bestå af fem medlemmer, der alle var ”myndige, uberygtede, vederhæftige og modne danske personer”, og at der stedse burde være både teknisk og forretningsmæssig-økonomisk såvel som kulturel-pædagogisk indsigt repræsenteret.¹⁵

Sidstnævnte kompetence kneb det med i den første bestyrelse, hvor Villum Kann Rasmussen foruden sig selv havde valgt nogle af sine mest betroede: skole- og studiekammeraten Svend Kamman; broren, Aage Kann Rasmussen; højesteretssagfører Carl Tjur; samt adm. direktør for lampefabrikken Louis Poulsen Jens Kaastrup-Olsen.

Af de fem bestyrelsesmedlemmer var Carl Tjur den eneste, der ikke var student fra Sorø Akademi. Det var til gengæld Jonas Bruun, der var sammen med Carl Tjur og to andre advokater var indehaver af advokatfirmaet. Statsautoriseret revisor C.E. Ask-

gaard Olesen, der på stiftelsesmødet blev valgt til fondens revisor, var ligesom Carl Tjur en af Villum Kann Rasmussens betroede rådgivere efter at have været hans revisor og rådgiver siden 1963.

Bestyrelsen var selvsupplerende, men medlemmer kunne kun sidde i to valgperioder svarende til ti år, ligesom der var en øvre aldersgrænse på 75 år. Disse regler gjaldt dog ikke Villum Kann Rasmussen, der var medlem af bestyrelsen og dens formand, så længe han ønskede.

Ifølge fundatsen havde Villum Kann Rasmussens myndige efterkommere ret til at udpege en repræsentant til at følge bestyrelsesmøderne som observatør uden stemmeret, hvilket de fire børn udnyttede fra sommeren 1973, hvor Hans Kann Rasmussen første gang deltog i et bestyrelsesmøde som familiens observatør. Egentlig skulle han have deltaget i mødet forinden, men Aage Kann Rasmussen, der var en myndig mand – og leder af fondens sekretariat – havde ladet den ventende observatør uden for mødelokalet forstå, at det endnu var ”for tidligt”.¹⁶

Det var Villum Kann Rasmussen magtpåliggende at etablere en skarp adskillelse mellem fondens og firmagruppens ledelse, og derfor kunne medlemmer af bestyrelsen eller direktionen for VKR Holding A/S og tilsluttede selskaber ”normalt” ikke være medlem af fondsbestyrelsen, om end der kunne dispenseres for et enkelt medlem. Det var tydeligvis et kriterium beregnet for den situation, der ville opstå, når VELUX FONDEN til sin tid ville eje alle aktierne. Aktuelt var det dog et vanskeligt kriterium at opretholde, da der var flere gengangere i de to bestyrelser, men ordningen skulle gælde ved fremtidige valg af bestyrelsesmedlemmer.

Den daglige administration af fonden blev på det første ordinære bestyrelsesmøde i begyndelsen af februar 1972 overdraget Aage Kann Rasmussen, der for nylig var gået på pension efter en næsten livslang ansættelse i entreprenørfirmaet Christiani & Nielsen, inden han i 1967 blev direktør for Falkoner Centret. Han havde derfor den fornødne tid til at tage sig af opbygningen og driften af fonden med støtte af frk. Magdalene Jørgensen, der styrede økonomien og den på dette tidspunkt beskedne bogføring. Hun afløstes i 1979 af fru Ines Martina-Landbo, der havde været ansat i holdingselskabet fra 1972. Hun fortsatte som forretningsfører frem til 1995.¹⁷

To af Villum Kann Rasmussens nærmeste rådgivere, statsautoriseret revisor C.E. Askgaard Olesen (til venstre) og højesteretssagfører Carl Tjur. De ses her til fest på Sølyst i Klampenborg i forbindelse med VKR Gruppens 25-års jubilæum i 1966.

At det lå Villum Kann Rasmussen på sinde at sikre fondens eksistens – også efter sin død – fremgår af, at fundatsen indeholdt en bestemmelse, der pålagde bestyrelsen at overveje hensigtsmæssigheden af at søge den ”kgl. konfirmeret eller på anden måde yderligere sikret og eventuelt foretage sådanne ændringer, som måtte kræves for at opnå dette”.¹⁸

Med en kongelig konfirmation ville det senere blive uhyre vanskeligt at anfægte fondens gyldige stiftelse og eksistens. Prisen – om man vil – for denne sikkerhed var, at det ministerium, hvorigennem konfirmationen var indhentet, skulle føre tilsyn med fondens regnskaber og revision, herunder om overskuddet blev anvendt i overensstemmelse med fundatsen, samt med bestyrelsens sammensætning og dens honorering. En kongelig konfirmation medførte desuden almindeligvis, at fundatsen i hvert fald i hovedtræk blev offentliggjort i *Ministerialtidende*, og fondens eksistens dermed blev bekendtgjort, hvilket Villum Kann Rasmussen ikke ønskede.¹⁹

Der var pro et contra – og det blev op til bestyrelsen at overveje spørgsmålet nærmere. I første omgang enedes man om ikke at søge kongelig konfirmation.

Fondens uddelingsområder

— Med aktie- og fondskonstruktionen havde Villum Kann Rasmussen sikret en overdragelse af sin firmagruppe til VELUX FONDEN i to trin. Med første trin blev fonden ejer af alle B-aktierne og dermed modtager af 90 procent af de årlige udbyttebetalinger fra VKR Holding A/S. Med andet trin – og senest ved arv – skulle fonden overtage de resterende 10 procent A-aktier og derved opnå et kontrollerende ejerskab, samtidig med at hele det årlige udbytte ville tilfalde fonden til uddeling til almennyttige formål til gavn for samfundet på en måde, der var nærmere angivet i fondens fundats.

Ifølge fundatsen var det VELUX FONDENs formål ”gennem videreførelse af stifterens virksomheder at belønne ved hædersgaver kunstnerisk, videnskabelig eller praktisk indsats til forståelse af dagslysets værdi samt yde økonomisk støtte til ældre menneskers aktive indsats”.²⁰

Formålet var således det dobbelte at sikre videreførelse og udvikling af firmagruppen som forudsætning for at opretholde indtægter, der kunne anvendes til uddelinger. Omvendt skulle fonden ved forvaltningen af sin formue og sine uddelinger have for øje at sikre det økonomiske grundlag for firmagruppens fortsatte beståen ”på en sund forretningsmæssig og økonomisk basis”.

Hensynet til firmagruppen specificeredes i en særskilt bestemmelse, hvorefter der af fondens nettooverskud skulle ske henlæggelser til opretholdelse af fondens grundkapital ”og til sikring af VKR Holding A/S’ fortsatte bestående og udvikling”. Fonden skulle med andre ord opbygge en kapital med henblik på at kunne understøtte VKR Holding A/S, og først herefter blev uddelingsområderne opregnet.

Oprindeligt havde det været Villum Kann Rasmussens intention alene at yde støtte til ældres aktivitet, men kort før fondsstiftelsen blev formålsparagraffen udvidet med bestemmelsen om at belønne en indsats for dagslysets betydning i hverdagen.

Støtten til ældres aktivitet blev uddybet i en særskilt bestemmelse, hvorefter hensigten var at opmuntre ældre mennesker til at gøre en aktiv indsats. Der kunne også ydes støtte til studierejser og eventuelt også helbredsrejser og kurophold for ældre, der i en fremrykket alder havde udført et samfundsnyt-

tigt arbejde, hvilket skulle forstås i videste forstand. Med ældre mentes ”i almindelighed” personer, der var fyldt 60 år. Legattdelingerne kunne ydes som økonomiske hædersgaver eller beløb til bestemte formål, og støtten skulle fortrinsvis gå til enkeltpersoner, selvom også mindre grupper kunne komme i betragtning. Derimod kunne der ikke ydes støtte til institutioner.

I en dansk fondssammenhæng var støtte til ældre et helt usædvanligt uddelingsområde. Villum Kann Rasmussens egen grundtanke bag fondsoprettelsen var ”at muliggøre opfyldelse af en livsdrøm for ældre mennesker, der havde et arbejdsomt liv bag sig”.²¹

Det var i kølvandet på ungdoms- og studenteroprøret, der havde affødt et stærkt politisk og offentligt fokus på ungdommen og dens vilkår, ligesom mange fonde var oprettet til støtte af unge eller yngre mennesker, bl.a. i forbindelse med uddannelse og studierejser. Villum Kann Rasmussen ønskede at støtte en gruppe, som gennem hele deres liv havde bidraget til samfundet og dets udvikling, og som ældre ikke nød den store bevågenhed.

Endnu et uddelingsområde var, at der ”i særlige tilfælde” kunne ydes støtte til personer, der var eller havde været ansat i en længere årrække i V. Kann Rasmussen Holding A/S og tilsluttede selskaber.

VELUX FONDEN og VKR Holding A/S

— Når det gjaldt sikringen af firmagruppens fortsatte beståen og udvikling, rakte fundatsens bestemmelser imidlertid videre end blot at udgøre en mulig kilde til økonomisk støtte. For fondens grundkapital gjaldt det således, at den primært skulle anbringes enten i VKR Holding A/S eller i de tilsluttede selskaber, ”således, at fonden sikrer sig aktiemajoriteten”, eller anvendes til udlån til samme firmakreds.

I overensstemmelse med Villum Kann Rasmussens intention var det således indskrevet i fundatsen, at VELUX FONDEN på et tidspunkt skulle overtage kontrollen med firmagruppen, hvilket kun kunne ske, hvis fonden fik overdraget i hvert fald en del af A-aktierne i VKR Holding A/S. Som han havde redegjort for på bestyrelsesmødet i holdingselskabet, ville aktieoverdragelsen ske senest efter hans død i kraft af en testamentarisk bestemmelse. I givet fald ville fonden få det direkte ejer- og drifts-

ansvar for holdingselskabet og derigennem firmagruppen – samtidig med at den var en almennyttig fond med fundatsbestemte uddelingsområder. Indtil det skete, var fonden alene en almennyttig fond uden formelt ansvar for firmagruppens drift.

I et tidligt udkast til fundats var det ellers bestemt, at fonden skulle udpege bestyrelsesformanden i holdingselskabet. Denne skulle derefter udpege yderligere to til fire bestyrelsesmedlemmer, hvilket ville give fonden det udslagsgivende greb om ledelsen af hele firmagruppen.²²

Bestemmelsen var udformet af Aage Kann Rasmussen og blev hurtigt strøget igen – retligt var det da også en tvivlsom konstruktion, at en minoritetsaktionær i sine vedtægter tildelte sig selv en sådan beføjelse. I stedet indføjedes en bestemmelse om, at fondsbestyrelsen ”i det omfang aktiebesiddelsen ... muliggør det”, skulle sikre, at VKR Holding A/S til enhver tid havde, hvad der blev betegnet som ”en aktiv bestyrelse, der effektivt leder og kontrollerer holding-selskabet”.

Perspektivet var således det samme, for så vidt at fonden ved opnåelse af den tilsigtede stemmemajoritet kunne udpege holdingselskabets bestyrelse, der i henhold til holdingselskabets vedtægter derefter valgte sin formand – i overensstemmelse med fondsbestyrelsens vilje.

Indtil da forpligtedes fondsbestyrelsen til at foretage en årlig bedømmelse af, om holdingselskabets udvikling havde været ”tilfredsstillende”, og om fondens kapital var investeret ”i en solid og kreditværdig virksomhed”. Det skulle ske på grundlag af løbende kvartalsmeddelelser fra holdingselskabet, og fondens revisor blev pålagt løbende at vurdere holdingselskabets udvikling og afgive en årlig erklæring herom. Desuden skulle revisoren kontrollere, at fundatsens bestemmelser blev overholdt, idet der eksplicit blev henvist til bestemmelsen om fondsbestyrelsens forpligtigelse til at sikre, at VKR Holding A/S havde en kompetent bestyrelse.

Alt i alt udstak fundatsen rammerne for, at VELUX FONDEN på et tidspunkt skulle erhverve aktiemajoriteten i VKR Holding A/S og overtage kontrollen over firmagruppen. Det var alene Villum Kann Rasmussens afgørelse, hvornår og hvordan det skulle ske. Det lod Villum Kann Rasmussen forstå, da han på fondsbestyrelsens første ordinære møde 2. februar 1972 meddelte, at han havde udsendt en intern meddelelse til ledelsen i

alle firmagruppens selskaber om oprettelsen af fonden og overdragelsen af de 4,5 mio. kroner aktier – hvorefter han fortsatte:²³

og det er tanken, at fonden i årene, der kommer og senest som arv, skal modtage så mange midler, at virksomhederne kan føres sikkert videre under forudsætning af sund ledelse. Jeg håber dermed at have skabt de bedste forudsætninger for virksomhedernes fortsatte eksistens og dermed for alle medarbejderes tryghed.

Den første kapitalopbygning og den første uddeling

— Det var imidlertid ikke gjort med vedtagelsen af fundatsen, for selvom VELUX FONDEN på papiret var oprettet med en betydelig formue i kraft af de 4,5 mio. kroner B-aktier i VKR Holding, var disse bundet i fondens grundkapital, og den var dermed stiftet uden likvide midler. Villum Kann Rasmussen gennemførte derfor en række transaktioner med det formål at påbegynde en kapitalopbygning, der skulle sikre, at VELUX FONDEN fik et økonomisk grundlag og likvide midler til at opfylde formålparagraffens bestemmelser.

Umiddelbart efter underskrivelsen af fundatsen godkendte fondsbestyrelsen således et forslag fra revisor C.E. Askgaard Olesen om at købe de fire B-aktieposter i ITEK A/S, som tilhørte Villum og Bodil Kann Rasmussens børn. Årsagen var, at udbyterne fra det tyske VELUX G.m.b.H. på blot syv år havde skabt en betydelig, akkumuleret formue i ITEK A/S på 20 mio. kroner, og at Villum Kann Rasmussen ønskede, at størstedelen af indtægterne fra det tyske selskab fremover skulle tilgå VELUX FONDEN gennem aktieudbytter og gaver. For børnene ville et salg ifølge revisoren være økonomisk fordelagtigt, og i begyndelsen af 1973 erhvervede VELUX FONDEN de fire aktieposter.²⁴

Af købsprisen på knap 2,8 mio. kroner skulle 1 mio. kroner betales straks, mens det resterende beløb forfaldt i tre lige store rater de kommende tre år. For at kunne gennemføre handelen lånte fonden godt 1 mio. kroner rentefrit af Villum Kann Rasmussen, idet beløbet skulle afdrages, når fonden havde opbygget tilstrækkelig likvide midler.²⁵

I slutningen af april 1972 overførtes yderligere værdier fra ITEK A/S, der skænkede fonden obligationer for nominelt 1 mio. kroner. Gaven skaffede ikke umiddelbart likvide midler, men da fonden samme forår modtog aktieudbytter på henholds-

vis 450.000 kroner fra VKR Holding A/S og 63.250 fra ITEK A/S, begyndte der at komme penge i kassen. I juli fulgte yderligere 50.000 kroner i renter af de obligationer, fonden havde fået som gave af ITEK A/S.²⁶

Fonden kunne dog stadig se frem til et likviditetsunderskud ved udgangen af året 1972; alligevel vedtog bestyrelsen i begyndelsen af oktober sin første uddeling, der på Villum Kann Rasmussens forslag blev en hædersgave til pensioneret overlæge, dr.med. Carl Friderichsen. En begrundelse er ikke anført i mødereferatet, men Carl Friderichsen var en internationalt anerkendt børnelæge – og betroet børnelæge for det danske kongehus – samt engageret i socialt arbejde for vanskeligt stillede mødre og nyfødte. Og så har det givetvis spillet en rolle, at Carl Friderichsen var læge for Bodil og Villum Kann Rasmussens børn under og efter krigen.²⁷

I forbindelse med donationen erklærede Villum Kann Rasmussen, at han ville sikre, at fondens likviditet ved årets slutning var positiv. Det skete ved, at han i slutningen af november 1972 underskrev et gavebrev, hvorefter 1.240.000 kroner årligt i renter fra et personligt tilgodehavende, han havde i VKR Holding A/S, skulle tilfalde VELUX FONDEN i ti år. Halvdelen af renterne skulle udbetales ved forfald, men resten skulle blive stående i holdingselskabet som et rentetilgodehavende og som sådan et aktiv i fondens grundkapital.²⁸

Ved udgangen af 1972 havde fonden derfor aktiver på 19,6 mio. kroner, hvoraf B-aktierne i VKR Holding A/S med en skattekursværdi på knap 14 mio. kroner udgjorde det største aktiv, mens B-aktierne i ITEK A/S blev opgjort til en skattekursværdi på godt 3,5 mio. kroner. Af gæld var der knap 2,3 mio. kroner fordelt på lånet fra Villum Kann Rasmussen og gælden efter købet af ITEK-aktierne samt skyldige honorarer. Den disponible egenkapital udgjorde 1,8 mio. kroner.²⁹

Nye støtteområder
og endnu en fond

2

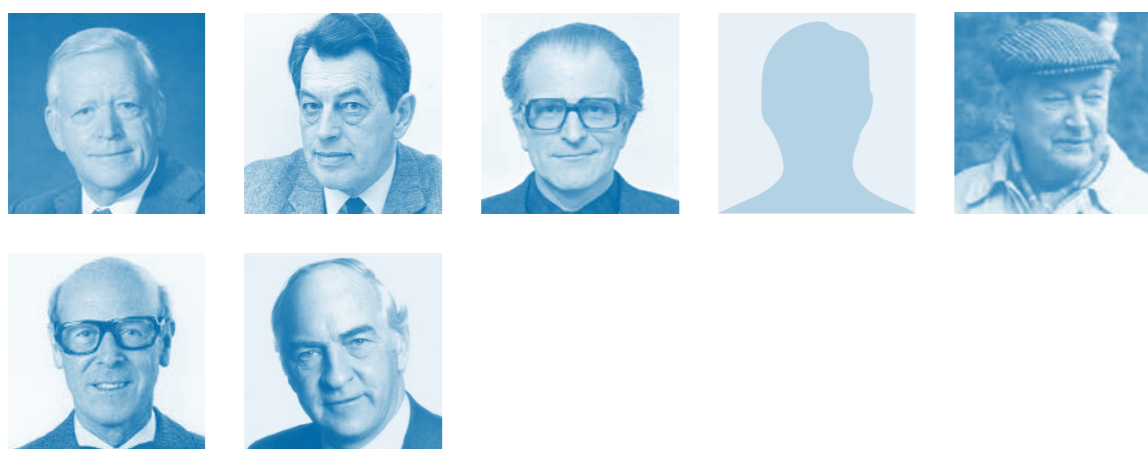
Bestyrelsesmedlemmer 1973-1982

VILLUM FONDEN (81)

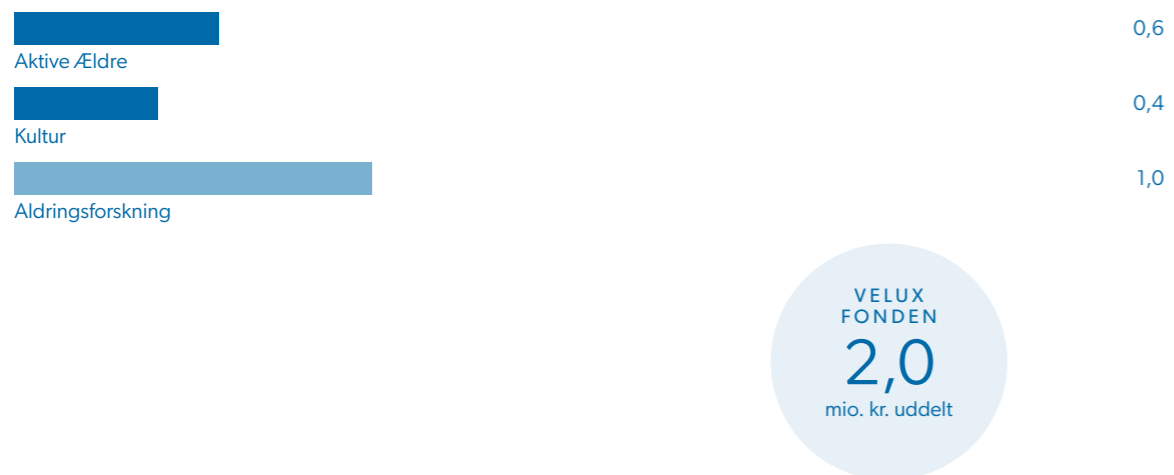
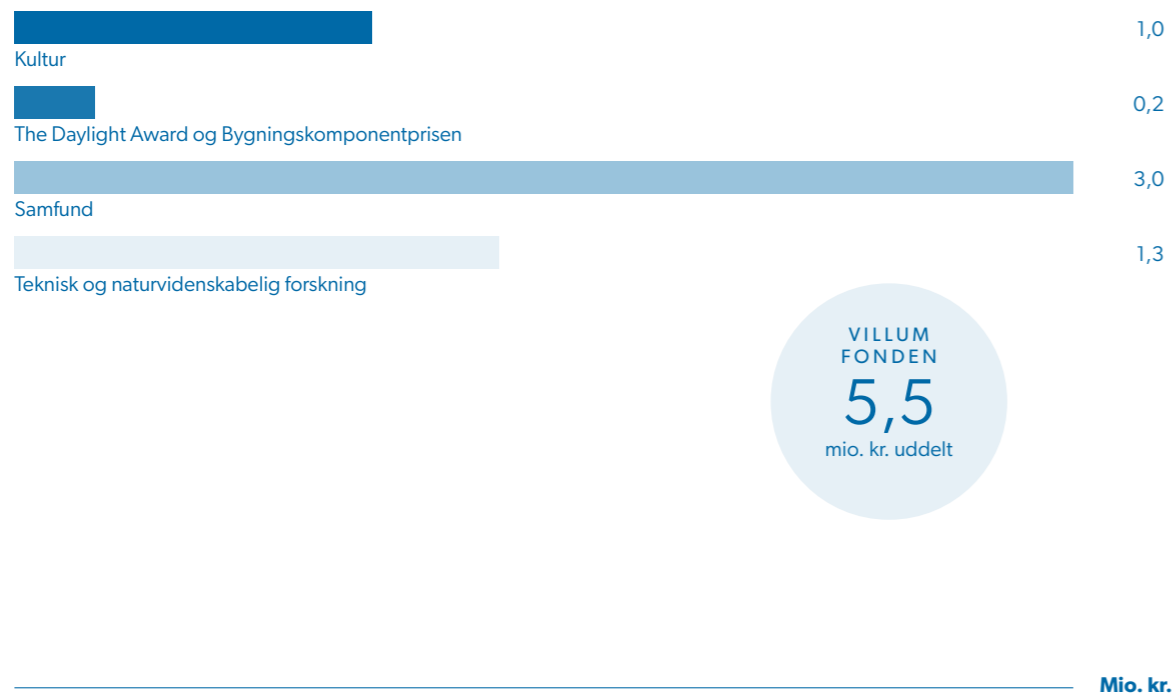
Op gennem 1970'erne vokser udbyttet til fonden, så der indføres nye støtteområder: forskning i øjensygdomme og aldringsforskning. Desuden tilføjes en bestemmelse om støtte til større projekter. I 1981 oprettes en ny fond, der overtager navnet VELUX FONDEN, mens den oprindelige fond får navnet VILLUM FONDEN.

VELUX FONDEN

Samlede fondsuddelinger

1973-1982

Fortsat konsolidering trods energi- og oliekrise

— VELUX FONDEN blev stiftet på toppen af 1960'ernes økonomiske højkonjunktur, der var uden sidestykke i historien, både når det gjaldt styrke og langvarighed, og hvor det danske samfund ændrede karakter. Det var årtiet, hvor Danmark fik fuld og konstant voksende beskæftigelse, samtidig med at kvinderne kom på arbejdsmarkedet, og landbruget affolkedes. Landet blev forandret for altid med udbredt industrialisering og opbygning af det danske velfærdssamfund med en hastigt voksende offentlig sektor.

1960'erne var imidlertid også et årti med galopperende inflation og voksende skattetryk, men trods begyndende krisetegn fortsatte højkonjunktoren ind i 1970'erne. Forventningerne til fremtiden, ikke mindst i erhvervslivet, styrkedes, da Danmark 1. januar 1973 blev medlem af EF sammen med Storbritannien og Irland. Indberetningerne om firmagruppens udvikling og økonomi fra VKR Holding A/S til VELUX FONDEN var da også både positive og optimistiske: "Særdeles bekræftende," hed det i revisorens beretning på fondens årsmøde i slutningen af maj 1973, hvor koncernens udvikling betegnedes som "ekstraordinær god med en usædvanlig fremgang".¹

Da fondsbestyrelsen mødtes igen blot et halvt år senere i midten af december 1973, var tonen en anden. Om årets første tre kvartaler oplyste holdingselskabet, at udviklingen i firmagruppen var forløbet tilfredsstillende, men at der så var sket en ændring: "Der foreligger for tiden en række forhold, der kan

få uoverskuelige virkninger, herunder bl.a. konkurrencesituationen i Europa for ovenlysvinduer, oliekrisen og inflationen.”²²

Hvad beretningen henviste til, var en oliekrise, der var brudt ud, efter at Egypten og Syrien i oktober havde angrebet Israel. De eksplosivt stigende oliepriser fulgte i kølvandet på betydelige prisstigninger på andre råstoffer som jern, stål og foderstoffer, og resultatet blev en dybtgående og langvarig lavkonjunktur. Væksten stagnerede eller blev som i Danmark afløst af en egentlig recession, mens den fulde beskæftigelse afløstes af en arbejdsløshed på 10 procent. Samtidig var der fortsat høj inflation, hvilket økonomerne hidtil havde betragtet som en umulighed, når der var økonomisk tilbagegang.

Oliekrisen satte hurtigt sit præg på danskernes dagligdag med billøse søndage og slukkede gadelygter. Der blev indført forbud mod vinduesbelysning i butikkerne, og der var offentlige kampanjer for at få befolkningen til at spare på lys og varme. Der blev skruet ned for varmen og sparet på lys og elektricitet, og for borgere i dårligt isolerede boliger blev krisen en kostbar oplevelse, især hvis de fyrede med olie eller petroleum.

Oveni blev Danmark ramt af et politisk jordskælv ved folke-

Danmarks indmeldelse i EF 1. januar 1973 betød, at den danske regering nu blev inddraget i udformningen af udviklingen for det europæiske fællesskab på linje med de øvrige medlemmer. Her hilser den danske statsminister Anker Jørgensen på Frankrigs præsident, Georges Pompidou, under et EF-topmøde i København 1973.

tingsvalget i begyndelsen af december 1973, da en række nye partier blev repræsenteret i Folketinget med Fremskridtspartiet og Centrum-Demokraterne som de største vindere, mens de etablerede partier alle gik markant tilbage. Politisk blev 1970'erne derfor en turbulent periode med hyppige regeringsomdannelser, stribevis af kriseforlig og folketingsvalg hvert andet år.

Den økonomiske krise varede imidlertid ved, og på arbejdsmarkedet kom det til et stort antal strejker, ligesom der var tilbagevendende demonstrationer mod de mange kriseforlig. Umiddelbart berørte hverken den økonomiske eller den politiske ustabilitet den nystiftede VELUX FONDEN. Derimod blev Villum Kann Rasmussens firmagrube ramt på flere vigtige markeder, og nogle af selskaberne kørte i en periode med underskud, så produktionen af facadeelementer på fabrikken i Gelsted til sidst måtte lukkes ned i 1979-80. Salget af ovenlysvinduer voksede imidlertid årtiet igennem, bortset fra et tilbageslag på det vesttyske marked i 1973-74, og trods krisen opnåede firmagruppen og dermed VKR Holding A/S samlet set tilfredsstillende resultater op gennem 1970'erne.³

VELUX FONDEN kunne derfor fortsætte konsolideringen af kapitalen, der voksede til godt 80 mio. kroner i 1976 svarende til en firedobling på blot fem år. Stigningen skyldtes helt overvejende værditilvæksten i fondens beholdning af B-aktier i VKR Holding, der i årsregnskabet for 1976 blev opgjort til knap 64 mio. kroner, hvortil kom de akkumulerede udbytter fra holdingselskabet samt renteindtægterne fra fondens værdipapirer. Nominelt var aktieposten fordoblet til 9 mio. kroner efter udstedelse af fondsaktier, og da udbytteprocenten gradvis blev sat op fra 10 til 20 procent, udløste det i 1976 et afkast på 1,8 mio. kroner til VELUX FONDEN.⁴

Derimod faldt værdien af aktierne i ITEK A/S, efter at fonden i 1974 solgte godt 70 procent af aktieposten til ITEK selv. Samme år afvikledes den resterende gæld til Villum Kann Rasmussen og hans fire børn, og fondens likviditet var efterhånden så god, at man ved udgangen af 1974 kunne udlåne 3 mio. kroner til VKR Holding A/S, og året efter yderligere 2 mio., hvilket i 1976 gav fonden en renteindtægt på 390.000 kroner. Samme år udlåntes på samme betingelser yderligere 3 mio. kroner, så det samlede udlån til holdingselskabet kom op på 8 mio.⁵

Den, der lever stille, lever godt

— Bestemmende for VELUX FONDENs virke var, at den befandt sig i en tidlig konsolideringsfase med fokus på kapitalopbygning. I 1973 blev det derfor kun til uddeling af to hædersgaver på hver 25.000 kroner til egns-historikeren dr.phil. Holger Munk og tekstilforskeren museumsinspektør, dr.phil. Margrethe Hald for deres ”kulturhistoriske arbejde”.⁶

Samme efterår vedtog bestyrelsen en tilføjelse til fundatsen, så støtte til ældres aktivitet kom til at omfatte foreninger, sammenslutninger eller virksomheder, der påtog sig ”en speciel opgave, f.eks. trykning af en bog, reproduktion af et kunstværk, anskaffelse af et instrument eller andet lignende, som er skrevet, tegnet, udtænkt eller på anden måde skabt af en ældre person ved en indsats, fonden ønsker at støtte”. Reelt blev støtteområdet dermed udvidet, hvilket ville gøre det nemmere at finde potentielle legatmodtagere.⁷

Bortset fra fundatsens bestemmelser om uddelingsområder havde VELUX FONDEN ingen retningslinjer, hverken om hvorledes mulige modtagere kom i betragtning, eller efter hvilke kriterier bevillinger skulle foretages. Det var derfor alene op til bestyrelsesmedlemmerne at fremsætte forslag om legatmodtagere, hvilket indskrænkede den potentielle modtagerkreds og dermed antallet af uddelinger. Øjensynligt knob det for bestyrelsesmedlemmerne at komme på nye legatmodtagere – i hvert fald opfordrede Villum Kann Rasmussen igen og igen til, at de fremkom med forslag.

Det fik Jens Kaastrup-Olsen til at foreslå, at arkitekt og designer Mogens Voltelen som ”en foregangsmand inden for lysområdet” blev tildelt et legat. Mogens Voltelen havde undervist i belysningslære ved Kunstakademiets Arkitektskole siden 1947 og havde også praktisk arbejdet med lys og lysets betydning. Den øvrige bestyrelse tilsluttede sig forslaget, og i forbindelse med årsmødet i juni 1974 modtog Mogens Voltelen som den første en hædersgave på 50.000 kroner for at have gjort en indsats for forståelsen af lysets betydning. Det var det dobbelte af de tidligere uddelinger – et udtryk for områdets særlige prioritering i fundatsens formålsparagraf.⁸

På årsmødet fandt også den første udskiftning i bestyrelsen sted, da Carl Tjur trak sig og på forslag af Villum Kann Rasmussen blev erstattet af rektor ved Sorø Akademis Skole Arne

I 1973 uddeltes to hædersgaver på hver 25.000 kr. til egns-historikeren dr.phil. Holger Munk og tekstilforskeren museumsinspektør, dr.phil. Margrethe Hald for deres ”kulturhistoriske arbejde”.

Villum Kann Rasmussen overrakte i 1973 personligt en hædersgave til tekstilforsker, dr.phil. Margrethe Hald på Tobaksvejen 10. Til venstre er det prokurist frk. Jørgensen.

Den første til at modtage VELUX FONDENs Dagslyspris var arkitekt og designer, dr.phil. Mogens Voltelen (til højre) i 1974. Prisen på 50.000 kroner blev overrakt af Villum Kann Rasmussen i hvid kittel og Carl Tjur.

Østergaard. I stedet blev Carl Tjur valgt som fondens juridiske sekretær med ansvar for at sikre, at uddelingerne var i overensstemmelse med fundatsens bestemmelser. Ved samme lejlighed trådte C.E. Askgaard-Olesen tilbage som fondens revisor efter at være indtrådt i VKR Holding A/S' direktion som finansdirektør. Ny revisor blev statsautoriseret revisor Ejnar Fryd.⁹

På det efterfølgende bestyrelsesmøde i november 1974 forelå der flere forslag til legatmodtagere, som Villum Kann Rasmussen bad om at få uddybet forud for næste møde. Samtidig bebudede han, at han inden da ville kontakte de enkelte bestyrelsesmedlemmer for at indhente yderligere forslag med henblik på at øge antallet af uddelinger.¹⁰

Herefter fulgte den første diskussion i VELUX FONDENS bestyrelse om eventuelle retningslinjer for uddelinger, og om fonden skulle træde offentligt frem og meddele, at det var muligt at søge legater med offentliggørelse af ansøgningsfrister og uddelingsdatoer m.m.

For danske fonde gjaldt det generelt, at de for størstedelens vedkommende arbejdede ud fra devisen om, at ”den, der lever stille, lever godt”. En del fonde og legater oplyste dog gennem avisannoncer eller på anden vis om deres formål og forestående uddelinger med angivelse af ansøgningsfrister, ligesom der kunne være medieinteresse om især markante uddelinger fra nogle af de store fonde.

Uden at det var fastsat i fundatsen, ønskede Villum Kann Rasmussen imidlertid ikke, at uddelingerne blev kendt, ligesom fonden ikke skulle gøre opmærksom på sin eksistens. Det hang utvivlsomt sammen med en del af hans virksomhedsstrategi, der netop baseredes på ”den, der lever stille, lever godt”, og så var der formentlig også tale om beskedenhed, der var et karakteristikum ved Villum Kann Rasmussens personlighed.¹¹

Villum Kann Rasmussen undgik offentlig opmærksomhed om sig selv og sin firmagruppe – også af hensyn til konkurrenterne – og blev det kendt, at en fond med tilknytning til hans produktion af VELUX ovenlysvinduet uddelte hædersgaver og andre legater, kunne det skabe uønsket opmærksomhed om firmagruppen og øget konkurrence. Bevillingsbrevene indeholdt derfor en anmodning til legatmodtageren om, ”at der ikke offentliggøres noget om fonden og denne tildeling uden efter forudgående skriftlig aftale med fonden”.¹²

Rektor på Sorø Akademi Arne Østergaard, der blev medlem af VELUX FONDENS bestyrelse i 1974, nåede at virke i fondenes arbejde i 20 år, først ti år i bestyrelserne og derefter ti år i sekretariatet.

Den første legatmodtager, dr.med. Carl Friderichsen, havde ønsket at måtte omtale sin hædersgave i Kraks Blå Bog og Den danske Lægestand, hvilket bestyrelsen var indforstået med. De følgende tre legatmodtagere havde ikke fremsat tilsvarende ønsker, men accepteret fondens ønske om anonymitet. Diskussionen i fondsbestyrelsen om offentlighed omkring fonden og dens uddelinger ændrede ikke ved dette princip, idet der var enighed om, ”at man stadig må have disse muligheder for øje, men lade gå endnu nogen tid, inden man eventuelt foretager sådanne skridt”.¹³

Flere uddelinger og nyt støtteområde

— Selvom det lå Villum Kann Rasmussen meget på sinde at øge antallet af uddelinger, var det vanskeligt at finde nye potentielle legatmodtagere – og det blev ikke nemmere af, at VELUX FONDENS eksistens ikke måtte omtales. Hans opfordring til bestyrelsesmedlemmerne på mødet i november 1974 førte således til blot seks konkrete forslag om hædersgaver på 25.000 kroner – fem fra Arne Østergaard og en enkelt fra Villum Kann Rasmussen – som alle blev vedtaget.

De fire af Arne Østergaards forslag var reelt én samlet uddeling på 100.000 kroner til udgivelse af en biografi over soranere 1747-1800 og 1822-1900. Bogen var udarbejdet af fire ældre soranere – heriblandt Aage Kann Rasmussen – og blev overrakt til Soransk Samfunds formand i slutningen af januar 1975 under forfatterens tilstedeværelse. Det sidste af Arne Østergaards forslag var et legat til pensioneret lektor i dansk ved Sorø Akademi Marcus Pedersen, der tidligere havde udarbejdet en biografi over lærere ved Akademiet.¹⁴

Det blev til yderligere tre uddelinger i 1975, idet Villum Kann Rasmussen konstant opfordrede bestyrelsesmedlemmerne til at fremkomme med nye forslag, men uden den store succes. På årsmødet i juni samme år besluttede bestyrelsen derfor at forsøge at udvide antallet af potentielle kandidater ved at indhente ideer gennem de enkeltes bekendtskabskredse og herunder omtale VELUX FONDENS formål – men uden at nævne fondens navn ”i hvert fald i første omgang”.¹⁵

På årsmødet blev det yderligere besluttet at indføre et nyt støtteområde i fundatsen, så fonden kunne yde støtte til såvel ældre som yngre forskeres arbejde inden for oftalmologien

– lægespecialet om øjets opbygning, funktion og sygdomme. Ligeledes skulle fonden kunne uddele hædersgaver til læger eller andre, som gennem længere tid har virket som specialister inden for oftalmologien.¹⁶

I forvejen var lægevidenskabelig forskning et yndet støtteområde for mange fonde, og for nogle var det et decideret kerneområde. Det overordnede motiv for Villum Kann Rasmussen var utvivlsomt et ønske om at øge antallet og størrelsen af uddelinger, da beslutningen udsprang af en diskussion om en udvidelse af feltet for mulige kandidater til hædersgaver. Det havde også betydning, at Villum Kann Rasmussen ønskede at ”hædre og glæde” speciallæge i øjensygdomme – og soraner – Ejnar Thykier-Nielsen, som ”på meget dygtig måde” havde opereret Villum Kann Rasmussen. Denne led livet igennem af en øjensygdom, og ud over at være hans øjenlæge var Ejnar Thykier-Nielsen også en privat ven, som ”han sætter megen pris på som menneske”, som Carl Tjur begrundede forslaget i et brev til Aage Kann Rasmussen og C.E. Asgaard Olesen.¹⁷

Det nye støtteområde havde umiddelbar forbindelse til fondens oprindelige formålsparagraf om at støtte ældre, da aldring er forbundet med svækket syn og forskellige øjensygdomme. Samtidig var oftalmologi ikke et yndet uddelingsområde for de fonde, der støttede lægevidenskabelig forskning, så VELUX FONDEN kunne have det for sig selv i lighed med støtten til ældre og lysprisen, som heller ikke var på andre fondes dagsorden. Beslutningen konfirmeredes på bestyrelsesmødet 8. december 1975.¹⁸

Med fundatsændringen bevægede VELUX FONDEN sig ind på et støtteområde, hvor bestyrelsens medlemmer var uden faglig indsigt. Man enedes derfor om, at Villum Kann Rasmussen skulle drøfte mulige forslag med Ejnar Thykier-Nielsen, der blev fondens fagkyndige rådgiver på området. Ejnar Thykier-Nielsen pegede som den første prismodtager på overlæge i øjensygdomme ved Aarhus Kommunehospital, dr.med. Niels Ehlers, der arbejdede med at udvikle en metode til opbevaring af hornhinder til efterfølgende transplantation.

Efter forudgående drøftelser mellem Ejnar Thykier-Nielsen og Niels Ehlers bevilgede fonden 30. september 1976 op til 100.000 kroner i støtte til indkøb af apparatur og instrumenter til etablering af et forskningslaboratorium på Aarhus Kommune-

Støtte til indkøb af apparatur og instrumenter til etablering af et forskningslaboratorium på Aarhus Kommunehospital:
100.000 kr.

Overlæge, dr.med. Niels Ehlers behandler en patient på Aarhus Kommunehospital i 1992. Han blev i 1975 den første, der modtog en bevilling inden for det nye støtteområde oftalmologi. Bevillingen på 100.000 kroner blev anvendt til etablering af et forskningslaboratorium.

hospital. I både dansk og international sammenhæng var Niels Ehlers’ forskning et pionerarbejde, efter at han var blevet inspireret af den første amerikanske artikel om forsøg med opbevaring af hornhinder i 1973. Hans forskning bidrog til, at Hornhindebanken (i dag Den Danske Hornhindebank) blev grundlagt i Aarhus 1. maj 1978. I bevillingsskrivelsen gjorde fonden opmærksom på, at støtten ikke burde anvendes til kontorhjælp eller lignende, og at offentlig omtale af bevillingen kun måtte ske efter aftale med fondsbestyrelsen.¹⁹

Endnu en stor bevilling i 1976 var på 100.000 kroner til udgivelse af endnu en bog med soranerbiografier – denne gang for årene 1587-1734 – udfærdiget af forhenværende overbibliotekar Torben Glahn, der også havde medvirket ved den tidligere samling, som fonden havde støttet.²⁰

Det blev til uddeling af yderligere fem hædersgaver i 1976, hvoraf én skilte sig ud, da den posthumt blev tildelt ornitolog Peter Skovgaard som en anerkendelse af et stort arbejde inden for ornitologien. Uddelingen på 25.000 kroner tilfaldt Dansk Ornitologisk Central, som Peter Skovgaard havde været med til at

stifte. Hermed nåede det samlede uddelte beløb i 1976 op på 305.000 kroner – det hidtil højeste.²¹

En anden hædersgave tilfaldt bådebygger Viktor Jeppesen, der havde udført et stort restaureringsarbejde i Vikingskibshallen i Roskilde – en indsats, som fondsbestyrelsen kendte til gennem Aage Kann Rasmussen, der havde været medlem af Vikingeskibsmuseets bestyrelse siden stiftelsen i 1969, og som havde indstillet Viktor Jeppesen. Uddelingen førte i øvrigt til enighed om, at der almindeligvis ikke burde tildeles hæderslegater, når den ældres aktive indsats lå i forlængelse af tidligere beskæftigelse.²²

En opgørelse udfærdiget af Aage Kann Rasmussen viser, at der fra 1972 til 1976 blev uddelt 655.000 kroner, hvoraf tre bevillinger på hver 100.000 kroner gik til de to soranerbiografier og Niels Ehlers' forskningslaboratorium i Aarhus. Resten var hædersgaver eller legater til ældre og heriblandt Mogens Voltelen for hans indsats for forståelse af lysets betydning. For de enkelte år var uddelingerne som følger:²³

- 1972: Én bevilling på 25.000 kroner
- 1973: To bevillinger på samlet 50.000 kroner
- 1974: To bevillinger på samlet 75.000 kroner
- 1975: 5 bevillinger på samlet 200.000 kroner
- 1976: 7 bevillinger på samlet 305.000 kroner

I opgørelsen fremhævede Aage Kann Rasmussen, at i alt 250.000 kroner var gået til soranske formål: dels de to bevillinger til soranerbiografierne, dels to hædersgaver, og at to uddelinger på samlet 50.000 kroner var gået til gamle soranere, men uden soransk formål.

Fundatsen indeholdt intet om begunstiggelse af soranere, og den markante overvægt skyldtes utvivlsomt flere af bestyrelsesmedlemmernes baggrund som elever fra Sorø Akademi samt indflydelsen fra rektor Arne Østergaard. Det var dog ikke et islæt, der gjorde sig gældende fremover, selvom forstander og førsteprester for kolonien Filadelfia i Dianalund Paul Honoré, der blev indvalgt i bestyrelsen på årsmødet i 1976 som afløser for Jens Kaastrup-Olsen, der var død, havde været sognepræst ved Sorø Klosterkirke.

Aage Kann Rasmussen fotograferet ved sin 80-års fødselsdag i 1984, hvor han stadig var leder af fondssekretariatet. Som ung ingeniør flyttede Aage Kann Rasmussen i 1929 til Singapore og derfra til Thailand. Her blev han i 1933 direktør i entreprenørfirmaet Christiani & Nielsen, hvor han fik en livslang karriere afsluttende i selskabets hovedkontor i København som direktør 1955-61 med ansvar for samtlige Christiani & Nielsens europæiske og oversøiske selskaber. Herefter blev han bestyrelsesmedlem i et større antal danske selskaber og fonde, bl.a. VKR Holding A/S 1970-74 og VELUX FONDEN 1971-79. Efter hans død i 1991 blev hans bogsamling på omkring 1.100 bind, Den Vestlige Verdens Store Bøger, overdraget til Danmarks Biblioteksskoles Bibliotek.

I alt blev der i 1977 uddelt 18 legater på gennemsnitligt 23.600 kr. I 1979 nåede antallet af legater op på 31.

Voksende formue – og lidt større uddelinger

— Mens fondsbestyrelsen arbejdede på at øge antallet af uddelinger, fortsatte væksten i VELUX FONDENS kapital med uformindsket styrke. Fra godt 84 mio. kroner i 1977 firdobledes den til knap 346 mio. kroner i 1979, hvoraf 305 mio. kroner var placeret i grundkapitalen. Hovedaktivet var som hidtil B-aktierne i VKR Holding A/S, der indgik med næsten 300 mio. kroner. Nominelt udgjorde aktieposten 45 mio. kroner, efter at holdingselskabet tidligere havde femdoblet aktiekapitalen ved udstedelse af fondsaktier, mens Villum Kann Rasmussen med sine A-aktier beholdt sin stemmemajoritet. Derimod havde fonden i mellemtiden afhændet sine resterende B-aktier i ITEK A/S. Fondens indtægter udgjorde i 1979 14,3 mio. kroner, hvilket bragte den disponible kapital op på 40 mio. kroner. Derudover var der opbygget en beholdning af statsgældsbeviser, hvortil kom et beskedent beløb i bank- og giroindeståender.

Væksten i både indtægter og formue modsvarede langt fra af udviklingen i uddelingerne, der beløbsmæssigt voksede fra 425.000 kroner i 1977 til godt 723.000 i 1979. I alt blev der i 1977 uddelt 18 legater på gennemsnitligt 23.600 kroner, og niveauet holdt sig de følgende år, idet stigningen i det uddelte beløb modsvarede af en stigning i antallet af legater, der i 1979 nåede op på 31.

Ikke desto mindre begyndte en ny udvikling at sætte sig igennem, da der blev større spredning i uddelingernes størrelse, idet niveauet for de ordinære legater til aktive ældre blev sænket til typisk 6.000. Samtidig blev der foretaget et voksende antal større bevillinger til støtte af bl.a. bogudgivelser, idet fonden sædvanligvis betingede sig udgivelse på egnede og anerkendte forlag.

Samtidig slog oftalmologisk forskning igennem som støtteområde med flere større bevillinger, idet Ejnar Thykier-Nielsen som fagkyndig konsulent formidlede kontakten til hospitalernes øjenafdelinger og de relevante institutter ved universiteterne. I september 1977 bevilgede fonden 55.000 kroner til indkøb af et spejlmikroskop til professor, dr.med. Mogens S. Norns forskning ved Københavns Kommunehospitals øjenafdeling – det endelige beløb blev 80.000 kroner. I 1978 bevilgedes op til 60.000 kroner til to forskningsprojekter over de kommende fire år ved Øjepatologisk Institut, Københavns Universitet.²⁴

Arne Østergaard, Aage Kann Rasmussen og Villum Kann Rasmussen med kasket på besøg i Køge Kirke i 1977, hvor de blev vist rundt af kirkemaler Einar V. Jensen, der havde modtaget en hædersgave på 15.000 kroner.

”Den døde hånd”

— Den langsomme vækst i uddelingerne var ikke en følge af en bevidst politik hos VELUX FONDEN. Tværtimod var Villum Kann Rasmussen og med ham den øvrige bestyrelse ivrig for at øge uddelingerne, og i september 1977 tog næstformand Svend Kamman spørgsmålet op mere principielt. I betragtning af at VELUX FONDEN var en almennyttig fond med en detaljeret formålparagraf, måtte man overveje, ”om uddelingerne står i et rimeligt forhold hertil og til fondens formue og indtægter”, erklærede han.²⁵

Når det var Svend Kamman, der tog spørgsmålet op, var det, fordi Villum Kann Rasmussen ikke deltog i mødet. Han havde samme sommer taget seks måneders orlov fra bestyrelsesarbejdet, og imens fungerede Svend Kamman som formand. De to havde dog utvivlsomt drøftet spørgsmålet inden mødet.

Spørgsmålet blev bragt op igen på det efterfølgende bestyrelsesmøde i november 1977, hvor Svend Kamman henviste til ”fondens efterhånden meget betydelige indtægter” og behovet for, at der blev skabt klarhed over bestyrelsens eventuelle forpligtigelser, når det gjaldt anvendelsen af disse indtægter. Lige-

Civilingeniør Svend Kamman var livet igennem en af Villum Kann Rasmussens fortrolige og nærmeste støtter. Han var direktør for flere af virksomhedens selskaber og sad i en lang række bestyrelser. Han var også stort set den eneste i fondsbestyrelserne, der sagde Villum Kann Rasmussen imod. Foto ca. 1968.

ledes kunne administrationen af fondens indtægter ”efter omstændighederne få betydning for fondens skattemæssige stilling efter nugældende eller fremtidige skattelove”.²⁶

Svend Kammans udtalelser afspejler, at der gennem nogen tid havde været en offentlig og politisk debat om især de erhvervsdrivende fonde, der blev kritiseret for at udnytte deres skattefrihed og for at holde på pengene og kun foretage få eller slet ingen uddelinger. I stedet opbyggede fondene store formuer eller ydede lån på fordelagtige vilkår til de selskaber, de havde tilknytning til.

Spørgsmålet kom for alvor på den offentlige og politiske dagsorden, da Danmarks Radio fredag 9. december 1977 i den bedste sendetid bragte et journalistisk tv-program produceret af de to stjernejournalister Jørgen Flindt Petersen og Erik Stephensen. Programmet hed ”Den døde hånd” med den sigende undertitel ”Om private fonde og fiduser”.²⁷

Udtrykket den døde hånd blev i middelalderen anvendt om jorde eller anden ejendom, der tilhørte kirken og derfor ikke var frit omsættelig. Det blev senere brugt om stiftelser eller andre institutioner, hvis ejendom var underkastet særlige regler, og nu altså om de selvejende, erhvervsdrivende fonde, hvis formue var uden for det almindelige økonomiske kredsløb.

Programmet udløste en række kritiske artikler i dagspressen om de ejerløse fonde med deres selvsupplerende bestyrelser, manglende åbenhed og små uddelinger, hvortil kom skattefriheden og fraværet af myndighedskontrol. Da der ikke fandtes en registrering af danske fonde, var der ingen viden om antallet af erhvervsdrivende fonde, men der var en klar fornemmelse af, at antallet var voksende.

En efterfølgende rapport om de danske erhvervsdrivende fonde fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd med titlen ”Økonomisk magtkoncentration med offentlig støtte” pustede yderligere til ilden. Rapporten opregnede 47 fonde med store aktieposter – heraf nogle kontrollerende – i danske aktieselskaber samt otte store aktieselskaber, som man vidste var helt eller delvist fondsejede. Følgen var ifølge Arbejderbevægelsens Erhvervsråd en stærk centralisering af kapitaldannelsen og beslutningsprocessen i dansk erhvervsliv, hvilket var ”stik imod arbejderbevægelsens ønsker om demokratisering af erhvervslivet og udjævning af de økonomiske uligheder”.²⁸

I rapporten stilledes derfor krav om registrering af alle danske fonde og pligt til regnskabsaflæggelse med oplysninger om alle aktieposter, ydede lån og kautionsforpligtigelser samt uddelelser. Det offentlige skulle sikres ”afgørende indflydelse” gennem repræsentation i fondsbestyrelserne, hvilket kunne kombineres med repræsentation for de ansatte i de fondskontrollerede selskaber. Skattereglerne for kapitalafkast skulle harmoniseres med aktieselskaber, og de lempelige regler for arveafgift og kapitalvindingsskat burde modsvares af, at samfundet og lønmodtagerne fik andel i formuertilvæksten i de fondsejede virksomheder.²⁹

Det var vidtrækkende forslag, som havde en vis vægt, da de kom fra arbejderbevægelsens tænketank på et tidspunkt, hvor Danmark havde en socialdemokratisk regering. Efter en byge af spørgsmål i Folketinget til flere ministre fremsatte partiet Venstresocialisterne i begyndelsen af marts 1978 forslag om gennemførelse af en lovgivning til regulering af danske fonde. Hensigten var at fratage virksomheder ”muligheden for gennem oprettelse af fonde at unddrage sig den skatte-, afgifts- og regnskabspligt, de ellers ville være underkastet”. Ligeledes skulle fondene forpligtes til alene at anvende deres formuer til almenlystige formål samt at offentliggøre deres regnskaber.³⁰

Forslaget nåede dog ikke længere end til første behandling, da et stort flertal tilsluttede sig et forslag fra den socialdemokratiske skatte- og afgiftsminister om nedsættelse af et udvalg under Justitsministeriet til undersøgelse af fondenes forhold. Ud over en udredning af området skulle udvalget fremkomme med forslag til oprettelse af et offentligt tilsyn med almenlystige fonde, eventuelle særregler for erhvervsdrivende fonde samt en tilhørende myndighedsstruktur.³¹

Den umiddelbare fare for et lovindgreb var drevet over, men det var kun et spørgsmål om tid, før det atter ville komme på den politiske dagsorden.

Revision af fundatsen med nyt støtteområde

— I VELUX FONDEN fortsatte bestyrelsen diskussionen om, hvorledes man kunne finde frem til flere potentielle legatmodtagere – uden at udbrede kendskabet til fonden, hvis eksistens ikke var kendt uden for en snæver kreds. VELUX FONDEN var derfor ikke omtalt i rapporten fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, li-

gesom kun ganske få kendte til eksistensen af Villum Kann Rasmussens firmagrupper og VKR Holding A/S – og sådan skulle det gerne blive ved med at være.

På årsmødet i begyndelsen af juli 1978 var der enighed om, at man fortsat skulle ”undgå bredere omtale af fonden”. I stedet enedes man om at tage kontakt til eksisterende legatmodtagere for at indhente nye forslag, ligesom Paul Honoré på fondens vegne ”med betoning af fortroligheden” skulle tage kontakt til landets biskopper for at indhente forslag til eventuelle legatmodtagere.³²

Under diskussionen fremkom fondens revisor, C.E. Asgaard Olesen, med et forslag om at udvide støtteområderne ved at tilføje forskning i gerontologi som et nyt støtteområde, hvilket der var tilslutning til. En nærmere begrundelse fremgår ikke af bestyrelsesprotokollen, men som et lægevidenskabeligt speciale, der studerer de både sociale, kulturelle, psykologiske og biologiske aspekter m.fl. ved det at blive gammel, havde området umiddelbar tilknytning til ældre mennesker og dermed til fondens oprindelige støtteområde. Udvidelsen blev indføjret i fundatsen i oktober 1978 sammen med en revision af en række andre bestemmelser. Samtidig blev området udvidet med det lægevidenskabelige speciale geriatri om ældre menneskers sygdomme, så fonden fremover kunne³³

yde støtte til såvel yngre som ældre forskeres arbejde inden for gerontologi og geriatri, ligesom fonden skal kunne uddele hædersgaver til læger og andre, som gennem længere tid har udført særlig værdifuldt arbejde inden for disse felter.

Som lægefaglig konsulent tilknyttedes overlæge, dr.med. i neurologi og psykiatri Gudmund Magnussen, der havde en særlig interesse for både fysiske og psykiske sygdomme, der rammer ældre, ligesom han var tilknyttet Ensomme Gamles Værn.

Som en anden ændring i fundatsen blev det tilføjet, at der også kunne ydes støtte til ældres samfundsnyttige arbejde, selvom aktiviteten ”nærmer sig det hobbyprægede”. Det vigtigste var, at de ældre var aktive til gavn for sig selv og andre.

I en ny bestemmelse blev det fastlagt, at der ikke kunne ydes donationer til statslige eller kommunale institutioner, medmindre det var ”til fordel for en eller flere ældre”, hvilket reelt var en

udvidelse af støttemulighederne. Derudover kunne uddelinger også ske til institutioner, foreninger, sammenslutninger og virksomheder, når disse påtog sig en speciel opgave som at udgive en bog, reproducere et kunstværk eller lignende, som var skabt af en ældre person, som fonden ønskede at støtte. Ligeledes kunne der ydes støtte til institutioner m.m., hvis de ville anskaffe et instrument eller lignende, som en ældre person kunne benytte.

Fondsbestyrelsen drøftede også skattespørgsmålet, men uden at nå frem til nogen konklusion. Tv-programmet ”Den døde hånd” havde frem for alt rettet kritik mod de erhvervsdrivende fonde, hvilket VELUX FONDEN ikke var, da den ikke havde stemmemajoriteten. Man kunne imidlertid ikke være sikker på, hvad en kommende lovgivning ville medføre – og slet ikke med den ustabile og uforudsigelige politiske situation, som fortsat prægede Christiansborg.

Under drøftelserne om ændringerne i VELUX FONDENS fundats henviste Carl Tjur således til ”de muligheder, der foreligger for ny lovgivning med hensyn til fonde, herunder fondes skattemæssige forhold”. Efter hans opfattelse var det derfor ”nok rigtigst på ny at rejse spørgsmålet om eventuel kongelig konfirmation”, da en kommende fondslovgivning muligvis ville indeholde særlige og lempeligere bestemmelser, der tog højde for den kontrol og regulering, som fulgte med en kongelig konfirmation. Efter en nærmere drøftelse besluttede bestyrelsen dog at stille sagen i bero.

Ny formålsparagraf med udvidede støttemuligheder

— På årsmødet 2. juni 1979 udtrådte et af de oprindelige medlemmer af VELUX FONDENS bestyrelse, da Aage Kann Rasmussen faldt for 75-årsreglen. I lighed med Carl Tjur ophørte han dog ikke med at arbejde i fonden, men fortsatte som leder af det beskedne sekretariat.³⁴

Som afløser valgtes på Aage Kann Rasmussens forslag adm. direktør i Dansk Søassurance A/S Torben Brag Nielsen, der havde siddet i bestyrelsen for Christiani & Nielsen i en længere årrække. Han indtrådte i en fondsbestyrelse, der kæmpede for at få antallet og omfanget af uddelinger op på et tilstrækkeligt niveau, hvilket var uden større succes trods tilføjelsen af de nye støtteområder.

Det fik Villum Kann Rasmussen til at tage sagen op igen i

slutningen af august 1979, hvor han bad bestyrelsen overveje, om der kunne være anledning til at ændre i fundatsens formålsparagraf for at fremme både flere og større uddelinger. Ligeledes skulle de overveje, om det var tilstrækkeligt, at kendskabet til fonden først og fremmest blev udbredt via personlige bekendtskaber.³⁵

Villum Kann Rasmussen tog spørgsmålet op i begyndelsen af januar 1980, hvor han som grundlag for diskussion redegjorde for, at uddelingerne siden VELUX FONDENS stiftelse udgjorde i alt 2,2 mio. kroner. Han sammenholdt uddelingerne med fondens nettoindtægter i 1978 og 1979 og konstaterede, at uddelingerne kun udgjorde ”en beskedne brøkdel” svarende til 1/15 til 1/20 af indtægterne. I Carlsbergfondet og Thomas B. Thriges Fond nærmede man sig halvdelen af årets nettoindtægter i uddelinger, og efter formandens opfattelse måtte det ”på lidt længere sigt være bestræbelsen i VELUX FONDEN at nærme sig tilsvarende uddelinger set i forhold til de årlige indtægter”. Han mente dog også, at det havde været rimeligt, at de første otte år havde været benyttet til konsolidering.³⁶

Hovedkilden til fondens voksende indtægter var aktieudbytterne fra VKR Holding A/S, som Villum Kann Rasmussen i kraft af sin A-aktiepost selv fastsatte. Han kunne dermed dæmpe presset for uddelinger ved at mindske udbyttebetalingerne, hvilket han tydeligvis ikke agtede. Selvom han førte en forsigtig udbyttepolitik og værnede om firmagruppens soliditet, havde han et stærkt ønske om, at en så stor del som muligt og forsvarligt af firmagruppens overskud blev anvendt til at støtte almennyttige formål frem for at lade pengene stå i firmaet.

Den afgørende udfordring var derfor, hvordan man dels fik øget bevillingernes samlede størrelse, dels kunne give væsentligt større enkeltbevillinger, som ville gøre det uligt nemmere at øge den samlede bevillingssum. Det drøftedes bl.a. at sløjfe bestemmelsen om ikke at yde støtte til offentlige institutioner for ældre samt at moderere bestemmelsen om kun at yde støtte til lægevidenskabelig forskning og ikke til behandling.

Endelig diskuteredes muligheden af at føre en målrettet ”nichepolitik”, hvor fonden ydede støtte til aktiviteter, der ikke kunne opnå offentlig støtte, men højst sandsynligt ville kunne få det på et senere tidspunkt. Hvilke aktiviteter med hvilke formål man havde i tankerne, fremgår ikke, men diskussionen kan ses

som et første udtryk for et ønske i bestyrelsen om ikke blot passivt at tage stilling til ansøgninger, men selv definere støtteområder og sætte sit præg på udviklingen.

Drøftelserne udmundede i en række ændringer i fundatsen, som blev fremlagt og vedtaget på et bestyrelsesmøde 2. oktober 1980. Overordnet ændredes formålsparagraffen, så ordlyden blev:³⁷

Fondens formål er gennem videreførelse af stifterens virksomheder at virke for en række samfundsnyttige formål, herunder navnlig at støtte og udvikle ældres aktive indsats.

Med den nye formulering fik formålsparagraffen karakter af at være en rammebestemmelse, der gav fondsbestyrelsen mulighed for at beslutte nye støtteområder uden fundatsændringer, så længe der var tale om samfundsnyttige formål. Prioriteringen af aktive ældre var opretholdt, mens formuleringen om hædersgaver forbundet med lysets betydning ikke længere var nævnt i formålsparagraffen, men blev opretholdt i fundatsens nærmere bestemmelser om uddelinger.

Formålsparagraffens nye ordlyd manifesteredes i en helt ny bestemmelse, hvorefter fonden kunne

yde støtte til enkelte, konkrete, klart afgrænsede, større opgaver til fremme af videnskabelige, kunstneriske, kulturelle og sociale formål til gavn for Danmark og Danmarks befolkning.

Bestemmelsen betød, at fondens uddelinger ikke længere var begrænset til de støtteområder, der specifikt var omtalt i fundatsen, men at bestyrelsen fik meget vide rammer at arbejde indenfor, samtidig med at det blev uligt nemmere at øge donationernes størrelse markant.

Den nye type uddelinger krævede, at fondsbestyrelsen inddrog uafhængige og sagkyndige personer til bedømmelse af de konkrete opgaver og eventuelt også til udformning af eventuelle tilsagn samt medvirken ved tilrettelæggelse af opgavens realisering og kontrol af dens udførelse. Støtten måtte kun ”i uvæsentlig grad” anvendes til dækning af løbende driftsudgifter.

Der var udtrykkeligt tale om ”større opgaver”, men der var dog den grænse, at støtten til et stort projekt højst måtte

strække sig over tre år, og at det samlede beløb til store projekter ikke måtte overstige en tredjedel af fondens budgetterede nettoindtægt før uddelinger det pågældende år. Endelig måtte den samlede uddeling til større opgaver, der løb over to-tre år, ikke overstige to tredjedele af fondens uddelingsramme i det år, hvor tilsagnet om støtte blev givet.

Den nye type uddelinger fik en særskilt beslutningsprocedure, da de skulle behandles af bestyrelsen på mindst tre møder med mellemliggende intervaller på mindst fire uger. Endelig beslutning foregik ved tredjebehandlingen, hvor hvert af bestyrelsesmedlemmerne skulle medbringe deres skriftlige stemmeafgivelse i en lukket kuvert, der ved mødets start skulle overleveres til sekretæren og straks åbnes. Vedtagelse krævede enstemmighed blandt alle bestyrelsens medlemmer.

Da der var tale om en væsentlig ændring i fundatsen, krævede den tre vedtagelser i bestyrelsen – den sidste mindst seks måneder efter andenbehandlingen. Endelig vedtagelse blev derfor planlagt til årsmødet 3. juni 1981, hvorefter de nye bestemmelser kunne træde i kraft.

Løft i uddelingerne

— Så længe gik der ikke, inden bestræbelserne på at øge uddelingerne fik effekt. I 1980 uddeltes i alt godt 1,3 mio. kroner svarende til en vækst på 80 procent. Der var dog fortsat noget at indhente, inden uddelingerne nåede op på de tilstræbte 50 procent af fondens nettoindtægt, der samme år udgjorde 15,7 mio. kroner, mens den samlede fondskapital voksede til godt 413 mio. kroner.

Medvirkende til at give uddelingerne et løft var to bevillinger til lægevidenskabelig forskning. Den første bevilling til det nye støtteområde gerontologi/geriatri blev vedtaget på årsmødet i juni 1980, hvor reservelæge Grethe Finn Jensen fik 118.011 kroner til et forskningsprojekt om forekomsten af knogleskørhed hos kvinder, der var ældre end 50-55 år. Beløbet var overvejende til løn, og i forbindelse med bevillingen understregedes det, at dette var uden præjudice ved andre, tilsvarende ansøgninger, da ”bestyrelsen lægger vægt på, at man normalt helst kun vil yde støtte til noget forholdsvis håndgribeligt og allerhelst til anskaffelse af konkrete ting”.³⁸

Det blev der rig lejlighed til, da overlæge, dr.med. Jens Ed-

Reservelæge Grethe Finn Jensen fik støtte til et forskningsprojekt om forekomsten af knogleskørhed hos kvinder, der var ældre end 50-55 år: 118.011 kr.

mund ved Rigshospitalets øjenafdeling, formidlet af Ejnar Thykier-Nielsen, søgte om 274.892 kroner til indkøb af apparatur til seks forskningsprojekter – den hidtil største uddeling i fondens historie. Fondens bestyrelse imødekom ansøgningen og godkendte yderligere, at apparaturet blev Rigshospitalets ejendom.³⁹

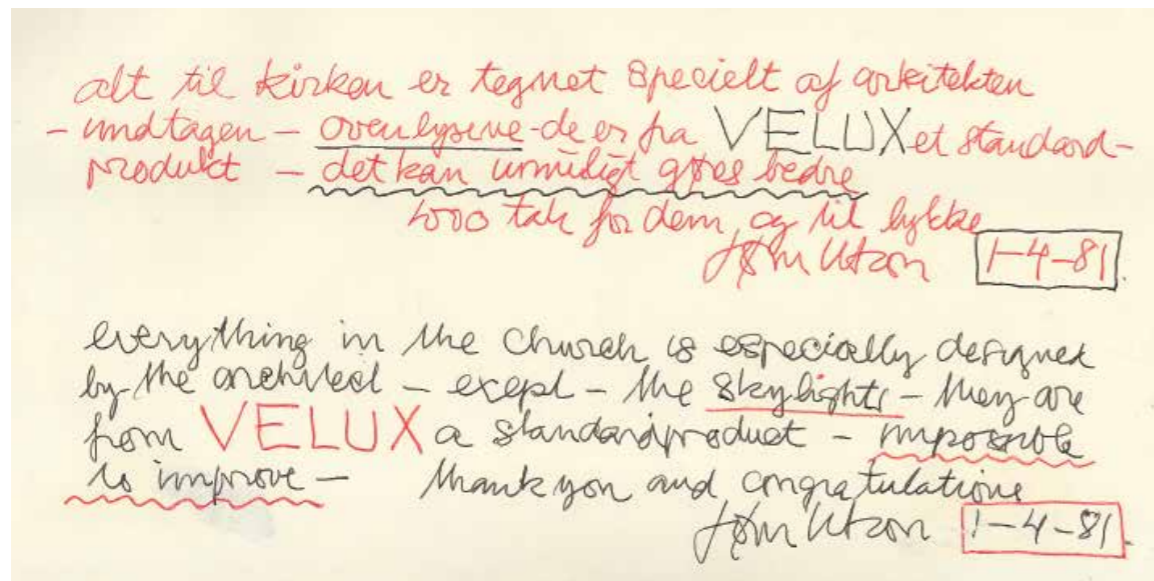
De to bevillinger udgjorde tilsammen næsten en tredjedel af det samlede uddelte beløb, mens resten overvejende anvendtes til hædersgaver og støtte til bogudgivelser efter det sædvanlige mønster. En hædersgave på 100.000 kroner skilte sig dog ud, da den blev tildelt den danske arkitekt Jørn Utzon ”for udnyttelse af dagslyset, især i den nye kirke i Bagsværd”.⁴⁰

Desuden bevilgedes støtte til to bogudgivelser: 100.000 kroner til læge og slægtshistoriker Mogens Seidelin til en bog om dennes slægt samt 130.000 kroner til udgivelse af en bog af Jørgen Olsen om Færøerne. Resten af de uddelte midler gik til et stort antal mindre donationer til ældres aktiviteter, hvilket illustrerer de hidtidige vanskeligheder med at øge uddelingerne markant. Fondens oprindelige støtteområder gav simpelthen

Donationerne til oftalmologi fik stor betydning for udviklingen af det lægelige speciale, der ikke var ret stort og ikke nød andre fondes bevågenhed. Donationerne var til gavn for både forskning og patienter. Her er det Rigshospitalets øjenafdeling, der i 1981 har indkøbt et OCTOPUS computerstyret perimetreter efter at have modtaget en donation på 700.000 kroner.

► Den verdensberømte danske arkitekt Jørn Utzon er nok mest kendt for at have tegnet Operahuset i Sydney, Australien, der i 2007 blev optaget på UNESCOs verdensarvsliste. Mindre kendt er det, at han i 1968 tegnede Bagsværd Kirke, der blev opført i årene 1973-76. Da han i 1986 blev tildelt VELUX FONDENS Dagslyspris på 100.000 kroner, var det bl.a. med henvisning til hans udnyttelse af dagslyset i Bagsværd Kirke.

ikke mulighed herfor, men med de lægevidenskabelige støtteområder blev det muligt at løfte uddelingsniveauet betragteligt.

I juni 1981 fulgte således endnu en stor bevilling på op til 700.000 kroner til et automatisk, computerstyret perimeter til brug for synsfeltsundersøgelser og diagnose og behandling af grøn stær på Rigshospitalets øjenafdeling. Hermed havde afdelingen modtaget bevillinger i et omfang, så Villum Kann Rasmussen ville fortælle øjenlæge Ejnar Thykier-Nielsen, ”at der nu bør være en pause” i donationerne til afdelingen. Det betød dog ikke et stop for bevillinger til oftalmologi, for umiddelbart efter bevilgedes 125.000 kroner til øjenafdelingen på Københavns Amtssygehus i Gentofte til indkøb af et Canon 60° fundus-kamera til fotografering af nethinden.⁴¹

Jubilæumsdonationer: vikingskib og CT-scanner

— Trods de to store bevillinger til oftalmologisk forskning forblev uddelingerne i 1981 på samme niveau som året inden, nemlig godt 1,2 mio. kroner. Bestemmelsen om større opgaver nåede ikke at få effekt, da den først blev endeligt vedtaget på årsmødet, men Villum Kann Rasmussen arbejdede på at udnytte de muligheder, som fundatsens nye bestemmelser om støtte til store opgaver gav, idet han havde et særligt sigte. I august 1981 bad han således bestyrelsesmedlemmerne indsende forslag til større opgaver, så man kunne foretage førstebehandling af en eller flere

Efter opførelsen af Bagsværd Kirke skrev arkitekt Jørn Utzon i 1981 i en note, at alt til kirken blev tegnet specielt, undtagen VELUX ovenlysvinduerne. Det var imidlertid ikke ovenlysvinduerne, der blev brugt, men derimod VITRAL glaspaneler – også et Villum Kann Rasmussen produkt. Forvekslingen skyldtes uden tvivl, at VITRAL glaspaneler blev markedsført af selskabet Dansk VELUX.

større uddelinger på bestyrelsesmødet 21. december 1981 og derigennem markere VELUX FONDENS tiårsdag.⁴²

På det følgende bestyrelsesmøde fremlagde Villum Kann Rasmussen et notat med en gennemgang af de indkomne forslag til større jubilæumsdonationer, hvoraf man enedes om at koncentrere sig om tre: anskaffelse af en CT-scanner til privathospitalet Filadelfia i Dianalund – utvivlsomt et forslag fra Paul Honoré; rekonstruktion af et vikingskib i fuld størrelse til Vikingskibshallen i Roskilde – utvivlsomt et forslag fra Aage Kann Rasmussen; restaurering af Holger Danske-statuen under Kronborg Slot foreslået af Villum Kann Rasmussen.

Formanden fandt det rimeligt, at man i jubilæumsåret bevilgede indtil 10 mio. kroner til et eller flere af de tre forslag, hvilket de øvrige bestyrelsesmedlemmer erklærede sig enige i, og alle tre forslag kunne som ønsket af Villum Kann Rasmussen vedtages ved førstebehandlingen 21. december 1981.⁴³

Andenbehandlingen af forslagene foregik 8. februar 1982, hvor der fortsat var enighed om at donere en CT-scanner til Filadelfia, idet man dog udskød afgørelsen, så det forinden kunne sikres, at hospitalet kunne finansiere driften af scanneren. Efterfølgende fulgte endnu en udskydelse, da bestyrelsen ville afvente en udtalelse fra et lægepanel, der for nylig var nedsat for at bedømme store lægevidenskabelige donationer, som lå uden for de fundatsbestemte områder.⁴⁴

Indstillingen fra lægepanelet trak ud til efteråret 1982, og den skønnede, at man på Filadelfia kun ville kunne udnytte ca. 10 procent af scannerens kapacitet på grund af det beskedne patientunderlag. Efter at have konfereret med panelets formand foreslog Villum Kann Rasmussen derfor, at man i stedet donerede scanneren til Centralsygehuset i Slagelse, men med den klausul, at patienter fra Filadelfia fik forret til at blive undersøgt. Herved kunne scannerens kapacitet udnyttes fuldt ud, ligesom den kunne udnyttes i akutte tilfælde ved færdselsuheld og andre ulykkestilfælde.⁴⁵

Der var almindelig tilslutning til forslaget, men der gik endnu godt et år, inden donationen kunne vedtages ved en tredjebehandling. Årsagen var, at der bl.a. skulle opnås tilsagn fra Vestsjællands Amt om at finansiere og sikre den løbende drift af scanneren, ligesom der skulle indgås en skriftlig aftale mellem

Filadelfia og amtet om privathospitalets ret til at benytte scanneren.⁴⁶

I midten af december 1983 modtog man endelig et brev fra Vestsjællands Amt, der bekræftede ønsket om en økonomisk donation på 7.745.000 kroner til anskaffelse af en Tomoscan 310 CT-scanner samt amtsrådets tilsagn om at finansiere driften. Efter at lægepanelet havde sagt god for tilbuddet, kunne fondsbestyrelsen endelig vedtage donationen 20. januar 1984.⁴⁷

Hurtigere gik det med vedtagelsen af jubilæumsdonationen til rekonstruktion af et vikingskib. Efter at Torben Brag Nielsen, Svend Kamman og Aage Kann Rasmussen havde drøftet projektet med museumsinspektør, ingeniør Ole Crumlin-Pedersen, kunne tredjebehandlingen gennemføres 14. april 1982, så arbejdet kunne sættes i gang på Vikingskibsmuseet.⁴⁸

Ole Crumlin-Pedersen havde været teknisk leder af udgravningen af de fem såkaldte Skuldelevskibe i Roskilde Fjord i 1962. I 1964 oprettede Nationalmuseet Skibshistorisk Laboratorium med Ole Crumlin-Pedersen som leder, ligesom han blev museumsinspektør ved Vikingskibshallen, da den åbnede i 1969.

Ole Crumlin-Pedersens ambition var at bygge en tro og nøjagtig kopi af et af de fem bjærgede vikingskibe, hvor valget faldt på Skuldelev 3 – et 14 meter langt og 3,3 meter bredt transport- og handelsskib, der var det bedst bevarede med omkring 75 procent bjærget. Formålet var at opnå viden om skibene, deres konstruktion og sejlegenskaber og om byggemetoderne.

Arbejdet blev med Ole Crumlin-Pedersen som leder udført af ”selvlærte” vikingskibsbyggere – frivillige håndværkere og unge, som havde medvirket ved en forudgående rekonstruktion i formindsket størrelse af Skuldelev 3. Projektet blev banebrydende i brugen af originalt værktøj såsom økser og stemmejern af forskellig art samt autentiske byggemetoder, træmaterialer og træteknologier. Moderne værktøj blev ikke anvendt – end ikke en sav. Der blev også sendt folk på studieophold til den norske øgruppe Lofoten, hvor de karakteristiske firkantede sejl kaldet råsejl stadig blev anvendt, så man kunne studere sejlføringen.

Donationen blev givet, uden at der forelå detaljerede byggeplaner og budgetter, hvilket Villum Kann Rasmussen øjensynligt ikke var helt tryk ved. Ved en besigtigelse af byggeriet styrede han straks hen mod den nyudnævnte leder af Vikingskibs-

Tomoscan 310
CT-scanner til
Centralsygehuset i
Slagelse:
7,7 mio. kr.

Vikingskibet *Roar Ege* på prøve-sejls i 1984, hvor det blev søsat.

hallen, Jan Skamby Madsen, og spurgte: ”Er der styr på økonomien?”⁴⁹

Det var der, og 25. august 1984 kunne *Roar Ege* søsættes, efter at der var brugt 20.000 arbejdstimer på bygningen. Ved ceremonien deltog Bodil og Villum Kann Rasmussen og medlemmer af VELUX FONDENS bestyrelse foruden en række lokale honoratiores og op mod 10.000 tilskuere.

Der havde forinden været stor nysgerrighed om, hvem der mon havde doneret de mange penge til bygningen af skibet, og det blev nu afsløret i talerne ved søsætningen og omtalt i lokalpressen. Det medførte et efterspil, for da Jan Skamby Madsen i et avisinterview omtalte VELUX FONDEN, kom der straks en reprimande fra fondsbestyrelsen med henvisning til, at donationen var givet med den sædvanlige henstilling om ikke at omtale fonden. ”Det syntes vi ikke var fair, da det allerede havde stået i

avisen,” har Jan Skamby Madsen fortalt om reaktionen på museet. Man undlod dog at reagere.

Videnskabeligt blev projektet begyndelsen på en udvikling af dét, der blev kernen i museets forskningsindsats: den eksperimentalarkæologiske rekonstruktion af skibs- og bådedefund. Hele arbejdet og alle dets processer blev således grundigt diskuteret og dokumenteret i alle detaljer, og der blev udarbejdet talrige notater med beskrivelser, tegninger og kildehenvisninger.

Donationen til byggeriet af *Roar Ege* blev fulgt af en række senere donationer fra VELUX FONDEN, bl.a. 2,8 mio. kroner i 1990 til rekonstruktion af Skuldelev 5 – et krigsskib, der blev døbt *Helge Ask*. Jan Skamby Madsen fremhæver i dag betydningen af donationerne for udviklingen af dansk marinarkæologisk forskning.

Da den nyoprettede Danmarks Grundforskningsfond i 1992 indkaldte forslag til større forskningsplaner for de kommende år fra alle danske universiteter og forskningsinstitutioner, var et forslag om oprettelse af et Marinarkæologisk Forskningscenter i Roskilde således blandt de 23 udvalgte projekter, der fik en bevilling. Centeret skulle drives i tilknytning til Skibshistorisk Laboratorium og Vikingskibshallen, og Grundforskningsfonden bevilgede i 1993 i alt 40 mio. kroner fordelt over en fem-årig periode. Centeret blev indviet i september 1993 med Ole Crumlin-Pedersen som leder.

Roar Ege gennemførte i mere end 30 år et stort antal sejlads med den sidste i foråret 2017, hvorefter det blev trukket på land og oplagt på pladsen ved Vikingskibsmuseets bådeværft.

Det sidste forslag til større jubilæumsdonationer, Villum Kann Rasmussens eget om restaurering af Holger Danskestatuen under Kronborg Slot, blev ikke til noget.

Trussel om ØD og nye fondsdannelser

— Villum Kann Rasmussens havde imidlertid andre og mere vidtrækkende planer for fejring af VELUX FONDENs tiårsdag end jubilæumsdonationerne. På bestyrelsesmødet i oktober 1981 orienterede han således fondsbestyrelsen om drøftelser, han havde haft med Aage Kann Rasmussen og Arne Østergaard samt højesteretssagfører Carl Tjur og statsautoriseret revisor C.E. Asksgaard Olesen.

Den størrelse, som fonden var vokset til, samt dens økono-

Projekt *Roar Ege*:
Genskabelse af et
vikingeskib ved brug
af vikingernes metode.
Fælles fondsdonation:
1 mio. kr.

miske interesse i VKR Holding A/S og dermed hele firmagruppen gjorde det naturligt, at fonden havde en bestyrelse, ”som var kompetent til at håndtere de styringsopgaver i forhold til den samlede koncern, som ville komme” – en henvisning til situationen, når fonden på et tidspunkt skulle overtage A-aktierne, som det var forudset i fundatsen.⁵⁰

Omvendt var det også naturligt, at fonden havde en bestyrelse, der var ”særlig kompetent med hensyn til at foretage uddeling af de midler, der var til rådighed”. De to sæt af kompetencer kunne være svære at forene i én og samme bestyrelse, mente Villum Kann Rasmussen. Han agtede derfor at oprette endnu en fond, der alene skulle foretage uddelinger, mens den eksisterende fond fremover skulle koncentrere sig om ansvaret for driften af firmagruppen og overføre midler til den nye fond.

Villum Kann Rasmussen omdelte herefter et udkast til fundats for den nye fond samt udkast til ændringer i VELUX FONDENs fundats for at muliggøre nyordningen. Efter en drøftelse godkendte bestyrelsen enstemmigt de to udkast.

Men Villum Kann Rasmussen havde også gjort sig andre tanker. Han fortalte bestyrelsen, at han havde overvejet, hvad der på længere sigt skulle ske med de 10 procent A-aktier, som han personligt ejede i VKR Holding. I stedet for at overføre dem til fonden var det nu hans tanke at placere dem ligeligt enten hos to betroede medarbejdere i firmagruppens ledelsesgruppe eller hos to nyoprettede fonde: dels en *trust*, der var etableret i USA i 1979, i forbindelse med at man opførte en ny fabrik og indledte produktion af ovenlysvinduer i USA, dels en *Stiftung* i Schweiz, der var oprettet året inden for at stå i spidsen for opbygningen af en firmaregion i Sydeuropa.

Villum Kann Rasmussen syntes at hælde mest til den sidste model, idet han uddybede, at i givet fald ville ejerskabet til holdingselskabet blive spredt på tre fonde i tre lande, samtidig med at det blev holdt inden for den samlede firmagruppens organisation. Konstruktionen betød, at enighed mellem mindst to af de tre fondsbestyrelser ville være nødvendig for at opnå den bestemmende indflydelse på generalforsamlingen, og også af den grund var det vigtigt, at den eksisterende fond fik en bestyrelse med personer, der var særligt kvalificerede til denne opgave.

Ifølge referatet redegjorde Villum Kann Rasmussen ikke nærmere for sine overvejelser om at placere dele af ejerskabet til

firmagruppen i de to udenlandske fonde. En tungtvejende årsag synes dog at have været frygten for indførelse af økonomisk demokrati, ØD, der ville give lønmodtagerne medejendomsret og medbestemmelse over de virksomheder, hvor de var ansat. ØD havde været på fagbevægelsens og Socialdemokratiets politiske dagsorden, siden LO i 1971 fremlagde et konkret forslag, som resulterede i en fælles skitse året efter. Samtidig fostrede en stærk venstrefløj både politisk og i fagbevægelsen vidtgående tanker om hel eller delvis socialisering af det private erhvervsliv.⁵¹

Villum Kann Rasmussen var som de fleste danske erhvervsledere nervøse ved truslen om indførelse af ØD, og i begyndelsen af januar 1973 havde Carl Tjur udarbejdet et notat til VKR Holding A/S' bestyrelse om mulige forholdsregler. Mest vidtgående var flytning af hovedsædet til udlandet, mens andre muligheder var flytning af udvalgte datterselskaber eller en ændring af hele firmagruppens ejerskabsstruktur.⁵²

I slutningen af måneden syntes truslen at skulle blive til virkelighed, da den socialdemokratiske regering fremsatte lovforslag om indførelse af ØD. Regeringen havde flertal sammen med SF, men da Socialdemokratiet mistede regeringsmagten ved valget i december samme år, blev forslaget ikke gennemført. Det lykkedes dog partiet at få vedtaget en lov om medarbejderrepræsentanter i aktieselskabers bestyrelser – men altså ikke i fondes – der trådte i kraft 1. januar 1974.

I februar 1975 var Socialdemokratiet tilbage i regeringen med Anker Jørgensen (S) som statsminister, og samtidig presede LO hårdt på for indførelse af ØD. Forslaget blev lagt på is, da Venstre i august 1978 indtrådte i regering sammen med Socialdemokratiet, men efter et folketingsvalg i oktober 1979 dannede Socialdemokratiet igen regering alene.

Kort efter regeringsdannelsen fremlagde Anker Jørgensen en helhedsplan for genopretning af Danmarks økonomi, der indeholdt et forslag om indførelse af ØD. Forslaget blev taget ud af planen igen, men det hjalp ikke til at betrygge Villum Kann Rasmussen og andre danske erhvervsledere, da fagbevægelsen iværksatte en ny kampagne for indførelse af ØD.

Hertil kom, at LO's forslag til ØD også indeholdt krav om lovgivning for fonde, og efter den nylige diskussion om "Den døde hånd" og rapporten fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd kunne man frygte for, hvad arbejdet i det nedsatte fondsudvalg

LO-formand Thomas Nielsen og statsminister Anker Jørgensen, her ved en socialdemokratisk kongres i 1977, var begge varme fortalere for indførelsen af økonomisk demokrati (ØD), der dog aldrig blev indført.

under Justitsministeriet kunne føre til. Med etablering af de to fonde i udlandet var der i den sammenhæng skabt mulighed for en begyndende opbygning af værdier uden for rækkevidde af en socialdemokratisk ØD-konstruktion.⁵³

En yderligere årsag til oprettelsen af fonden i Schweiz og især trusten i USA har formentlig været den alvorlige forværring af forholdet mellem Øst- og Vestblokken efter Sovjetunionens opstilling af mobile mellemdistanceraketter i de østeuropæiske lande og Den Røde Hærs militære indmarch i Afghanistan i 1979. Ved en eventuel sovjetisk militæraktion mod Danmark ville firmagruppen fortsat kunne bestå med basis i hvert fald i fonden i USA.⁵⁴

VILLUM KANN RASMUSSEN FONDEN

— Umiddelbart gjaldt det dog oprettelsen af den nye fond i Danmark, som fik navnet VELUX FONDEN af 1981 – i daglig tale blot VELUX FONDEN, der siden blev dens officielle navn. Det stiftende møde fandt sted onsdag 2. december 1981 med deltagelse af stifteren, Villum Kann Rasmussen, samt Paul Honoré, Torben Brag Nielsen, Svend Kamman og Arne Østergaard. De

Ud over oprettelsen af den nye VELUX FONDEN af 1981 blev også VELUX Samlingen indviet i Østbirk på initiativ af direktør Kristian Haugaard, der her taler ved indvielsen 14. maj 1981. VELUX Samlingen formidler VELUX ovenlysvinduets historie og udvikling. Fra venstre lytter Magdalene Jørgensen, Svend Kamman, Villum Kann Rasmussen, Bodil Kann Rasmussen, Lars Kann-Rasmussen og Aino Kann Rasmussen yderst til højre.

skulle alle indgå i den nye bestyrelse, til der kunne gennemføres ændringer, så de to bestyrelser ikke var identiske. Desuden deltog Aage Kann Rasmussen og som observatør for familien Villum Kann Rasmussens datter Sussi Ogstrup-Pedersen samt statsautoriseret revisor J.E. Berthelsen og højesteretssagfører Carl Tjur.⁵⁵

Villum Kann Rasmussen bød velkommen og bekræftede sin beslutning om oprettelse af den ny fond ved en donation fra ham på 100.000 kroner kontant. De designerede bestyrelsesmedlemmer bekræftede deres villighed til at modtage hvervet og kvitterede for modtagelsen af stiftelseskapitalen. Fondens juridiske sekretær blev højesteretssagfører Carl Tjur, mens J.E. Berthelsen blev valgt til revisor.⁵⁶

Godt tre uger senere var der på den oprindelige fonds tiårs jubilæumsdag 21. december 1981 bestyrelsesmøde i begge fonde. Først var der et kort møde kl. 10.30 i bestyrelsen for den nye VELUX FONDEN af 1981, hvor man godkendte referatet af stiftelsesmødet og underskrev fundatsen, der havde en uddelingsparagraf stort set identisk med den bestående fond.⁵⁷

Derefter deltog den samme kreds kl. 11.00 i et bestyrelsesmøde i den oprindelige fond, hvor det første punkt på dagsordenen var et navneskifte til VILLUM KANN RASMUSSEN FONDEN – i daglig tale blot VILLUM FONDEN, som senere blev fondens officielle navn.⁵⁸

Arboretforstander Bent Søegaard fik stor indflydelse på fondenes uddelinger og gjorde bl.a. forstvæsen til et uddelingsområde. Her er han efter sin pensionering sammen med tidligere arboretforstander Søren Ødum, mens de studerer Pinus sylvestris var. mongolica, som de hjembragte fra en fælles tur til Kina i 1974.

Det nye navn blev indsat i et foreliggende udkast til fundatsændringer med henblik på endelig vedtagelse på det kommende årsmøde. Af væsentlige ændringer i fundatsen var en udvidelse af bestyrelsen til seks medlemmer samt nye afstemningsregler, så beslutninger ikke længere krævede enstemmighed, men blot to tredjedels flertal. Med samme majoritet skulle fonden kunne overdrage dele af sin kapital og sine formål til andre fonde samt stifte en eller flere nye fonde. Den nye bestemmelse skulle muliggøre, at VILLUM FONDEN kunne overføre den overvejende del af sin formue og sine fremtidige indtægter til den nye VELUX FONDEN, så denne kunne opfylde rollen som uddelende fond.⁵⁹

Den endelige ordning af forholdet mellem de to fonde fandt sted i juni 1982. I begyndelsen af måneden indtrådte to nye bestyrelsesmedlemmer i bestyrelsen for den nye VELUX FONDEN, da Svend Kamman og Torben Brag Nielsen trak sig for at give plads til dr.agro. Bent Søegaard, der var forstander ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles Arboret, og tidligere direktør i Roskilde Bank Svend Aage Larsen.⁶⁰

Derefter fulgte 21. juni 1982 kl. 11.00 årsmødet i VILLUM FONDEN, der indledningsvis godkendte et nyt forslag til fun-

datsændring. Svend Kamman stod for at udtræde af bestyrelsen på grund af tiårsreglen, men på forslag fra Villum Kann Rasmussen vedtoges en "lex Kamman" i form af en bestemmelse, der gjorde det muligt for Svend Kamman at fortsætte i bestyrelsen, så længe han selv ønskede det. Herefter blev tredjebehandling af alle øvrige ændringsforslag til fondens godkendt, så navneskiftet var endegyldigt gennemført.⁶¹

Når Villum Kann Rasmussen valgte at stifte den nye fond, var det formentlig for at forebygge de mulige følger af en ØD-ordning, der ville omfatte både firmagruppen og den oprindelige fond. Hertil kom uvisheden om en kommende lovgivning om erhvervsdrivende fonde. Den nye VELUX FONDEN ville ikke have ejerskab til eller økonomiske relationer med VKR Holding A/S, og fondsbestyrelsen kunne derfor med en grundkapital bestående af værdipapirer modtaget fra den oprindelige fond frit foretage uddelinger, der fortsat ville være forbundet med VELUX-navnet.⁶²

Endelig udnyttedes fundatsændringerne til at sikre den nye fond en solid grundkapital. Det skete ved, at VKR Holding A/S købte egne B-aktier på nominelt 5 mio. kroner af VILLUM FONDEN til gældende skattekurs, så købsprisen blev omkring 70 mio. kroner. Herefter kunne der samlet overføres godt 165 mio. kroner til den nye fond.⁶³

Fire timer senere afholdtes møde i bestyrelsen for VELUX FONDEN, der med tak kvitterede for overdragelsen af de godt 165 mio. kroner. Dannelsen af den nye fond og sikring af dens grundkapital var en realitet.⁶⁴

Processen med at undgå for stort sammenfald mellem de to bestyrelser fuldbyrdes året efter, da Paul Honoré udtrådte af VILLUM FONDENs bestyrelse for at give plads til direktør i lægemiddelfirmaet Hans Lundbeck A/S, cand.jur. Holger Byfeldt, der også var forretningsfører i Lundbeckfonden. Ved samme lejlighed indvalgte Villum Kann Rasmussens svigersøn, proprietær Niels Ogstrup-Pedersen, i bestyrelsen, der hermed fik de fastsatte seks medlemmer.⁶⁵

Ved afslutningen af sit første årsregnskab for 1982 havde den nye VELUX FONDEN en egenkapital på 176,6 mio. kroner, mens indtægterne i form af renter fra obligationer m.m. udgjorde 13 mio. kroner. VILLUM FONDENs egenkapital udgjorde 363,5 mio. kroner, mens indtægterne udgjorde knap 21 mio. kro-

Niels Ogstrup-Pedersen, der i to perioder sad i VILLUM FONDENs bestyrelse. Han var landbrugsuddannet suppleret med ophold på Ollerup Højskole og aftjening af værnepligt ved Livgarden. Han var forvalter, først på et par gårde i Østjylland og derefter i 16 år på Stensballegaard ved Horsens, hvor han arbejdede med jordbrug og skovdrift. Herefter drev og udviklede Niels Ogstrup-Pedersen eget landbrug og skovbrug ved Spentrup og Mariager.

ner, hvoraf 10,8 mio. var udbytte fra B-aktierne i VKR Holding A/S og resten renteindtægter.⁶⁶

Det var således to velkonsoliderede fonde med den indbyrdes sammenhæng, at VILLUM FONDEN efter planen ikke skulle uddele donationer, men alene eje aktieposten i VKR Holding og overføre sine overskud til VELUX FONDEN, der skulle stå for uddelingsaktiviteterne.

Fondslovgivning,
øgede uddelinger
og begyndende
åbenhed

3

Bestyrelsesmedlemmer 1983-1985

VILLUM FONDEN

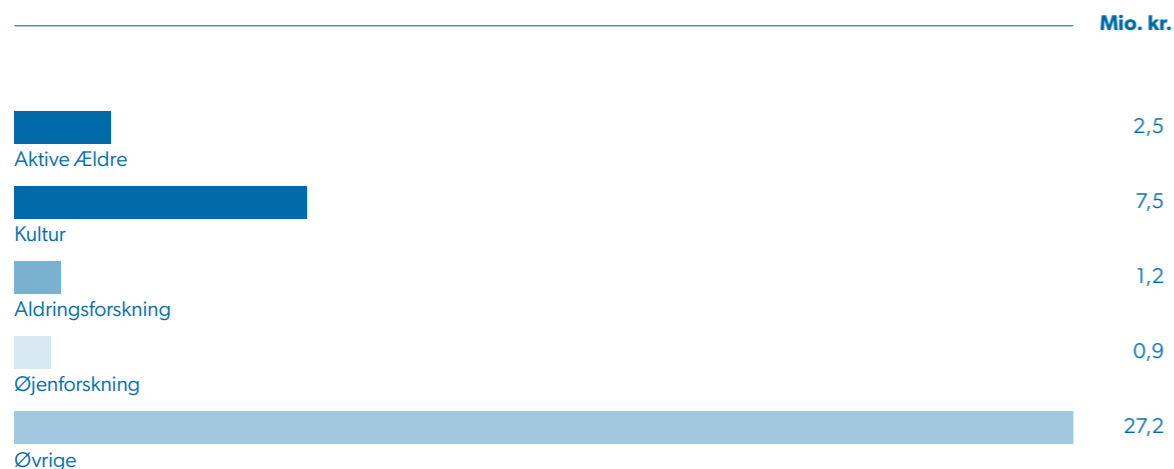
I begyndelsen af 1980'erne er der fokus på store donationer til lægevidenskabelig forskning og til teknisk og naturvidenskabelig forskning. Villum Kann Rasmussens årslegat til teknisk forskning stiftes, og der bliver taget hul på nye områder: miljøforskning og forstvæsen samt bevaring af Danmarks kulturhistoriske værdier.

VELUX FONDEN

Samlede fondsuddelinger

1983-1985

Økonomisk genopretning og politisk stabilitet

— Med oprettelsen af VILLUM FONDEN og fondsdannelserne i USA og Schweiz var Villum Kann Rasmussen og hans firmagrube rede til at imødegå eventuelle trusler fra både en kommende ØD-ordning og en kommende fondslovgivning, ligesom man havde truffet forholdsregler i tilfælde af en voldsom forværing af øst-vest-forholdet.

På nationalt plan blev forholdene dog i første omgang påvirket af fortsatte prisstigninger på olie efter udbruddet af krigen mellem Irak og Iran i september 1980, hvilket bidrog til, at den økonomiske krise fastholdt sit greb om Danmark. Den socialdemokratiske regering kæmpede forgæves for at finde politisk flertal for sine kriseløsninger, og i begyndelsen af september 1982 kastede statsminister Anker Jørgensen håndklædet i ringen, da regeringen trådte tilbage uden at udskrive nyvalg.

Ny statsminister blev den konservative Poul Schlüter, der dannede den såkaldte firkløverregering bestående af de borgerlig-liberale partier Det Konservative Folkeparti, Venstre, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti. De færreste spåede den nye regering en lang levetid, men det forhindrede den ikke i at fremlægge en tiltrædelseserklæring, der indvarslede et langsigtet reformarbejde til genoprettelse af dansk økonomi.

Centralt i regeringens reformplaner stod en nedbringelse af de offentlige udgifter bl.a. med et øjeblikkeligt ansættelsesstop i staten og loft over offentlige lønstigninger. Der blev straks gennemført store besparelser på statens budget, og samtidig indfør-

tes en overordnet styring af hele den offentlige økonomi, hvor amter og kommuner blev holdt i stram snor for at holde udgifterne i ro. Den offentlige sektor skulle fornyes og gøres mere effektiv, så borgerne fik mere velfærd for de samme penge.

I det hele taget udviste den nye regering en anderledes konstant og målrettet tilgang til at løse de økonomiske problemer, hvilket fremkaldte utilfredshed og protester fra dele af befolkningen, der reagerede med strejker og demonstrationer landet over. Poul Schlüter viste sig imidlertid at være en mere levedygtig statsminister end forventet, og efter 1970'ernes økonomiske krise og politiske turbulens blev 1980'erne præget af konservativt ledede regeringer, økonomisk genopretning og politisk stabilitet hjulpet godt på vej af en international økonomisk højkonjunktur.

Danmarks første fondslovgivning

— Regeringsskiftet betød, at arbejdet med en fondslovgivning, som var iværksat af en socialdemokratisk minister, nu blev færdiggjort under den borgerlig-liberale Firkløverregering. Få måneder efter regeringens tiltræden fremlagde det nedsatte ud-

Danmark blev hårdere ramt end mange andre lande i OECD af den økonomiske krise i slutningen af 1970'erne. En håndfast styring af de offentlige udgifter samt forbrugsbegrænsende indgreb fastholdt Danmark i en periode, der siden er blevet kaldt fattigfirserne. Det skortede ikke på demonstrationer, ej heller mod den fortsat store arbejdsløshed, som her den landsdækkende arbejdsløshedsmarch i 1980.

valg under Justitsministeriet i januar 1983 sin betænkning efter næsten fem års arbejde. Udvalgets overordnede konklusion var, at fonde udgjorde en så betydelig faktor i samfundslivet, at der var behov for en lovregulering. Betænkningen indeholdt to udkast til dels en almen fondslov kaldet lov om fonde og visse foreninger, dels en lov om erhvervsdrivende fonde.

Desuden fremlagde udvalget en længere redegørelse med principielle synspunkter om beskatning af fonde, idet der var flertal for at indføre en indkomstbeskatning svarende til, hvad der gjaldt for aktieselskaber – men med fradrag for uddelinger. Ligeledes var der flertal for ikke at formuebeskatte fonde.¹

Allerede 28. januar 1983 fremsatte socialdemokratiske folketingsmedlemmer to lovforslag, der i alt væsentligt var i overensstemmelse med betænkningens to lovudkast. Desuden krævedes medarbejderrepræsentation i bestyrelserne for fonde med kontrollerende eller store ejerandele i danske virksomheder, hvilket ville kunne omfatte VILLUM FONDEN.

Det var netop dette scenarie med klare referencer til ØD-tanken, som Villum Kann Rasmussen og andre erhvervsledere i fonde og fondsejede virksomheder frygtede, men ved førstebehandling i Folketinget blev der udtrykt tvivl om, hvorvidt man på forsvarlig vis kunne nå at gennemarbejde forslagene inden sommerferien. Derfor blev der i første omgang vedtaget en lov om registrering af fonde, så Folketinget i den efterfølgende samling fik et bedre grundlag for at vurdere grundlaget for en lovgivning. Desuden blev regeringen pålagt at udarbejde et forslag til fondsbeskatningslov.

Registreringen skulle omfatte alle fonde med en egenkapital større end 50.000 kroner og gennemføres inden 1. oktober 1983. I lighed med alle andre danske fonde modtog VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN derfor anmeldelsesblanketter fra et nyoprettet fondsregister i Justitsministeriet, der ønskede oplysninger om stiftelsesdato, formål og andre formalia samt om fondenes økonomiske forhold, herunder om aktiebesiddelser; og om fondene havde ”bestemmende indflydelse” på erhvervsdrivende virksomheder.²

Efter at have indsendt de udfyldte blanketter modtog Aage Kann Rasmussen i midten af oktober 1983 et telefonopkald fra en fuldmægtig i Fondsregisteret, der mente, at det var forkert, når VILLUM FONDEN havde angivet, at den ikke havde en bestem-

Præsentation af den borgerligt-liberale såkaldte firkløverregering på Amalienborg Slotsplads 10. september 1982 efter præsentation for dronning Margrethe.

mende indflydelse på VKR Holding A/S. På grund af den forstående lovgivning var det ikke ligegyldigt, om fonden blev registreret som erhvervsdrivende eller ikkeerhvervsdrivende, og Aage Kann Rasmussen måtte forklare fuldmægtigen, at da fonden ikke havde stemmemajoriteten i holdingselskabets bestyrelse, mente man ikke at have en bestemmende indflydelse.³

I Fondsregisteret var man øjensynligt ikke tilfreds med svaret. I hvert fald modtog VILLUM FONDEN få dage senere en anmodning om en skriftlig redegørelse. Fonden redegjorde for aktiefordelingen i VKR Holding A/S med A- og B-aktier og fastholdt, at man på det grundlag ikke havde den bestemmende indflydelse og derfor ikke var erhvervsdrivende, hvilket Fondsregisteret endte med at acceptere.⁴

Registreringen af de danske fonde resulterede i en omfattende rapport, der bekræftede formodningerne om en kraftig vækst i antallet af fonde, herunder erhvervsdrivende fonde. I alt registreredes 8.852 fonde med en egenkapital på over 50.000 kroner, hvoraf mere end halvdelen var stiftet siden 1963. Af de 1.132 erhvervsdrivende fonde var knap to tredjedele stiftet siden 1963.⁵

På baggrund af rapporten fremsatte regeringen i foråret 1984 to lovforslag, dels til lov om fonde og visse foreninger, dels til lov om erhvervsdrivende fonde. Begge forslag fik en nem gang gennem Folketinget, så de kunne stadfæstes 6. juni 1984.

Anderledes tungt gik det med lovforslaget om beskatning af fonde, der efter skarp kritik af Socialdemokratiet og venstrefløjspartierne blev henlagt til behandling i Skatte- og Afgiftsudvalget. Herfra dukkede det op igen i forbindelse med et større indkomstskatteforlig, så Folketinget i marts 1986 kunne vedtage Danmarks første fondsbeskatningslov med virkning fra 1. januar 1987.

Fonde blev undtaget formuebeskatning, men som aktieselskaber pålagt en skat på 50 procent af deres skattepligtige indkomst, ligesom fonde skulle betale ordinær gaveafgift af modtagne beløb. I skatteberegningen ville der dog være fradrag for uddelinger til almennyttige eller almenvelgørende formål samt for henlæggelser til uddelinger i op til fem år. Desuden kunne der fradrages for henlæggelser til konsolidering, idet beløbet højst måtte udgøre 25 procent af uddelingerne.

De to fondslove fik ikke væsentlige konsekvenser for de danske fonde, der i alt væsentligt kunne arbejde videre som hidtil. Som noget nyt blev de dog alle underlagt kontrol af et ministerium som fondsmyndighed, der i VILLUM og VELUX FONDENS tilfælde blev Justitsministeriet. For erhvervsdrivende fonde gjaldt det yderligere, at de ansatte i de fondskontrollerede selskaber kunne vælge medarbejderrepræsentanter til fondsbestyrelsen, hvilket ikke kom til at omfatte VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN.

Derimod fik beskatningsloven en direkte indflydelse, da den gav fondene et incitament til, foruden konsolidering, at uddele den væsentligste del af deres overskud for at undgå en øget beskatning.⁶

Støtte til scannere og lægevidenskabelig forskning

— Mens Folketinget arbejdede videre med, hvad der skulle blive Danmarks første fondsbeskatningslov, indledte den nye VELUX FONDEN sin uddelingsvirksomhed side om side med VILLUM FONDEN. Det skete fra årsmøderne i juni 1984 med nye folk i begge bestyrelser, da Arne Østergaard faldt for tiårsreglen. Han erstattedes i VILLUM FONDEN af statsskovrider

ved Sorø Akademis Skove Jørgen Bruun, og i VELUX FONDEN af amtsborgmester i Vestsjællands Amt H.K. Brinth (V). Arne Østergaard forlod ikke fondsarbejdet, men indtrådte i fondssekretariatet.

Årsmødet godkendte også VILLUM FONDENS årsregnskab for 1983, hvor værdien af B-aktieposten i VKR Holding A/S blev medtaget til kurs pari, så den efter i 1982 at være indgået i aktiverne med 396 mio. kroner nu udgjorde 90 mio. kroner. Årsagen var formentlig frygt for, at den endnu ikke vedtagne fondsbeskatningslov ville medføre formuebeskatning af fonde, men også den høje skattekurs på aktierne kunne skabe opmærksomhed om VKR Holding A/S, når fondes årsregnskaber med lovgivningen blev offentligt tilgængelige.

Samtidig overførtes 20 mio. kroner til VELUX FONDEN, hvorefter VILLUM FONDENS egenkapital udgjorde 115,4 mio. kroner. Heraf udgjorde aktierne i VKR Holding A/S 90 mio. kroner efter udstedelse af nye fondsaktier, og efter at fonden havde tilbagekøbt den tidligere frasolgte aktiepost i forbindelse med stiftelsen af VELUX FONDEN.

Samme år udgjorde VELUX FONDENS egenkapital 263,5 mio. kroner, og to år senere var forskellen i egenkapital øget yderligere, da VILLUM FONDENS egenkapital med 118,7 mio. kroner befandt sig på samme niveau, mens VELUX FONDENS var vokset til 361,5 mio. kroner, hvilket bl.a. skyldtes en overførsel fra VILLUM FONDEN på 44,8 mio. kroner, ligesom det meget høje renteniveau medførte betydelige indtægter fra beholdningen af obligationer.

Indtægtsmæssigt befandt de to fonde sig på samme niveau. VELUX FONDEN havde årlige renteindtægter på omkring 30 mio. kroner fra obligationer og andre værdipapirer, mens VILLUM FONDENS indtægter overvejende var aktieudbytte fra VKR Holding A/S, der fra 1984 og de følgende år udgjorde 27 mio. kroner. De to fondes betydelige indtægter på samlet ca. 60 mio. kroner om året skabte – trods henlæggelser – et konstant pres for at øge uddelingerne, hvilket formentlig var en medvirkende årsag til, at den tiltænkte arbejdsdeling mellem de to fonde ikke blev gennemført.

Ganske vist foretog VILLUM FONDEN ingen uddelinger i 1983, men derefter genoptoges uddelingerne, der frem til 1986 nåede op på samlet i alt 26 mio. kroner, der på nær et ældre-

Donationer til
lægevidenskabelig
forskning 1983-86:
34,4 mio. kr.

Donation til indkøb af
forskningsapparat til
Radiumstationen på
Finseninstituttet:
2,1 mio. kr.

legat på 25.000 kroner alle gik til store projekter. Beløbet skal ses i forhold til, at fonden fra stiftelsen i december 1971 til oprettelsen af den nye fond i december 1981 havde uddelt i alt knap 4,7 mio. kroner.

I VELUX FONDEN levede man op til at være en uddelende fond, idet man i årene 1983-86 uddelte knap 47 mio. kroner. Heraf gik godt 37 mio. kroner til større opgaver og resten til de fundatsbestemte formål om støtte til ældres aktiviteter samt forskning i oftalmologi og i gerontologi/geriatri.⁷

Det suverænt største støtteområde for de to fonde i 1983-86 var lægevidenskabelig forskning, der i regi af større opgaver modtog i alt 34,4 mio. kroner, hvortil kom donationerne til gerontologi/geriatri og oftalmologi. Ikke mindre end 25 mio. kroner blev anvendt til indkøb af tre CT-scannere, idet der foruden scanneren til Centralsygehuset i Slagelse doneredes en CT-scanner til Centralsygehuset i Nykøbing Falster og en til Aalborg Sygehus Syd.

Andre store lægevidenskabelige donationer var en bevilling i 1983 på 2,1 mio. kroner til indkøb af forskningsapparat til Radiumstationen på Finseninstituttet og en bevilling i 1986 på 2 mio. kroner til instituttets onkologiske afdeling. I 1984 doneredes 1 mio. kroner til indkøb af et fiberendoskop til Silkeborg Sygehus til brug ved kikkertundersøgelser af luftvejene, og i slutningen af 1986 1,6 mio. kroner til indkøb af en computerstyret ultralydsscanner til Rigshospitalets radiologiske afdeling.

I de lægevidenskabelige donationer indgik også en donation på 2,7 mio. kroner til udstyr og apparatur beregnet for et tværvideenskabeligt forskningsprojekt mellem Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole og Medicinsk-fysiologisk Institut C ved Københavns Universitet om organismens omsætning af salte i vand af betydning for menneskets blodtryksregulering og for landbrugets svineproduktion.

Donationerne til de fundatsbestemte områder oftalmologi og gerontologi/geriatri fra VELUX FONDEN udgjorde henholdsvis 1,1 mio. og 4,3 mio. kroner. Den største donation inden for de to områder var 2,3 mio. kroner i 1985 til et mobilt gammakamera med tilhørende it-udstyr til Klinisk-Fysiurgisk Afdeling på Københavns Amtssygehus i Glostrup. Kameraet skulle anvendes til hjerteundersøgelser i forbindelse med forskning i hjerte- og kredsløbssygdomme. Gentofte Kommunes optræningscen-

ter for ældre, Tranehaven, modtog i 1984 890.000 kroner til en cerebrograf til måling af blodcirkulationen i hjernen til brug ved diagnostik og forskning i senil demens. Inden for oftalmologi bevilgedes 500.000 kroner til indkøb af laserudstyr til øjenafdelingen på Gentofte Sygehus.

Til ældre menneskers aktiviteter uddeltes i årene 1983-86 ca. 4 mio. kroner.

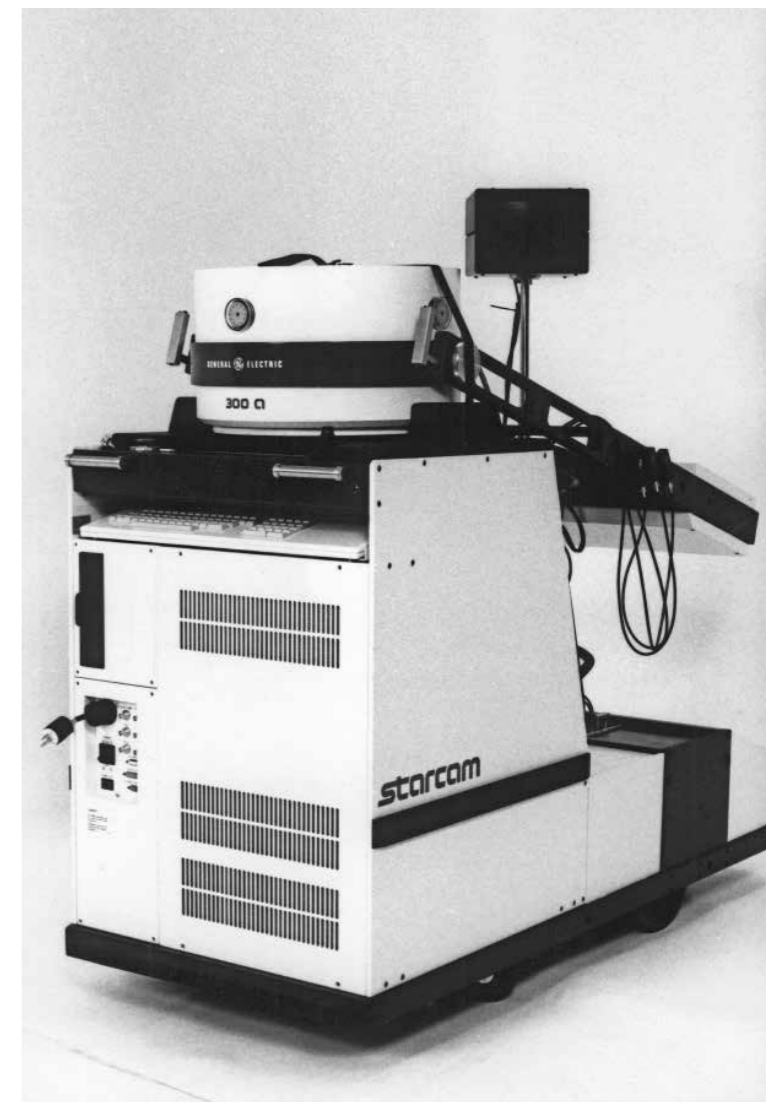
Aflastning af det offentlige?

— Ud fra et bevillingsperspektiv var sundhedsvæsenet et taknemmeligt uddelingsområde, da det ikke skortede på nye og voksende behov. Lægevidenskaben gjorde konstant nye fremskridt og øgede derved danskernes forventninger om at kunne blive behandlet for stadig flere sygdomme, ligesom der skabtes et vedvarende pres for ny forskning og nyt apparatur til hospitalerne. Hertil kom, at der ofte var tale om store donationer, ikke mindst når det drejede sig om scannere.

Endnu en årsag til det voksende antal ansøgninger fra sygehusene og de lægevidenskabelige institutter til VELUX FONDEN og andre danske fonde var Firkløverregeringens vold-

Længe inden der for alvor blev offentlig og politisk opmærksomhed om ældres sygdomme og sundhed, ydede fondene store donationer til geriatri og gerontologi. Billedet viser en opstilling af den cerebrograf til måling af blodcirkulationen i hjernen til brug ved diagnostik og forskning i senil demens, som i 1984 doneredes til Gentofte Kommunes optræningscenter for ældre, Tranehaven i Ordrup nord for København.

2,3 mio. kroner kostede det mobile gammakamera med tilhørende datamat, som det hed, som i 1985 blev doneret til Klinisk-Fysiurgisk Afdeling på Københavns Amtssygehus i Glostrup.

somme opbremsning i de offentlige udgifter, der også omfattede sundhedssektoren. Sundhedsvæsenet blev ikke tilført færre penge, men fastholdt på det eksisterende niveau, og med et voksende antal patienter og stadig flere og dyrere behandlingsmetoder blev besparelser og prioriteringer en del af hverdagen på sygehusene. Der opstod ventelister på en række behandlinger, og i 1986 begyndte Sundhedsstyrelsen at offentliggøre officielle ventetidsstatistikker.

Det var på den baggrund, at VELUX FONDENs bestyrelse skulle tage stilling til flere ansøgninger fra sygehuse om støtte til indkøb af CT-scannere – og i slutningen af 1984 også en så-

kaldt MR-scanner til Rigshospitalet. En MR-scanner ville koste 17,7 mio. kroner, hvilket ikke kunne rummes inden for fundatsens bestemmelse om, at en bevilling ikke måtte overstige en tredjedel af årets nettoindtægt, og det blev derfor overvejet, om de to fonde skulle deles om bevillingen.⁸

Umiddelbart var stemningen i begge fondsbestyrelser positiv, men ansøgningen fik Svend Kamman til at bemærke, at i tilfælde af en bevilling – og med de allerede indkøbte scannere og de øvrige store bevillinger til hospitalsudstyr – var fondene ”i meget vidt omfang kommet ind på at aflaste det offentlige, netop på dette felt”.

Heri havde Svend Kamman ret for så vidt, at sygehusene uden uddelingerne fra de to fonde – og fra andre – næppe ville være i stand til at finansiere indkøbet af apparatur og udstyr i det ønskede omfang. En medvirkende årsag til det voksende antal ansøgninger fra sygehusene tilskrev man dog også, at det rygtedes i hospitalskredse, at de to fonde ydede store donationer, ligesom fondenes lægepanel gjorde kolleger opmærksom på støttemulighederne.

Når det gjaldt CT-scannere, havde de to fondsbestyrelser allerede fastlagt et uddelingsprincip, hvor man prioriterede sygehusene i provinsen højere end i København, hvor der var en stor kapacitet af scannere. Bl.a. derfor havde man doneret scannerne til sygehusene i Slagelse og Nykøbing Falster, så patienterne slap for transporten til København for at få foretaget en scanning, mens ansøgninger fra to sygehuse i hovedstadsregionen blev afvist.

Pengene skulle anvendes, hvor behovet var størst, og lægepanelet, der skulle vurdere ansøgningen om MR-scanneren, blev derfor spurgt, dels om det ville være nyttigere at anvende de 17,7 mio. kroner til eksempelvis indkøb af to CT-scannere til provinssygehuse, dels om der var områder i landet, hvor der var ”urimelige ventetider” på at få foretaget en CT-scanning.⁹

I sin udtalelse erklærede lægepanelet, at pengene ville være bedre anvendt til indkøb af to CT-scannere til provinsen, hvor deres sonderinger havde vist, at der var et udækket behov. Navnlige Aalborg Sygehus Syd vurderedes at have, hvad man betegnede som ”et væsentligt behov”, og VELUX FONDENS bestyrelse tog derfor kontakt til sygehuset, der på opfordring indsendte en ansøgning. Donationen blev herefter på Villum Kann

CT-helkropsscanner til Aalborg Sygehus Syd: 9 mio. kr.

Rasmussens foranledning overtaget af VILLUM FONDEN, som i september 1985 donerede 9 mio. kroner til en CT-helkropsscanner, mens det stod tilbage at donere endnu en scanner.¹⁰

Beslutningen om at donere to CT-scannere i stedet for en enkelt MR-scanner hvilede på en vurdering af, hvor pengene ville give den største almen nytte. Det var tilsyneladende første gang, at en sådan overvejelse og prioritering indgik i beslutningsgrundlaget for en donation, om end det også kan spores ved jubilæumsdonationen af en CT-scanner til Centralsygehuset i Slagelse, hvor patientunderlaget var større end på Filadelfia Hospital.

Teknisk og naturvidenskabelig forskning

— Svend Kammans ærinde med bemærkningen om aflastning af det offentlige var ikke at rejse tvivl om det betimelige i at imødekomme den konkrete ansøgning eller i at bevilge donationer til sundhedsvæsenet i almindelighed. Derimod ønskede han at pege på muligheden af at finde andre betydningsfulde støtteområder, hvor han konkret pegede på Forsøgscenter Risø og Danmarks Tekniske Højskole som mulige modtagere af donationer.

I maj 1985 fulgte Villum Kann Rasmussen op med en udtalelse om, at han ”meget gerne så konkrete forslag ... om støtte til andre opgaver end de medicinske”, og Svend Kamman erklærede sig ikke uventet enig, men bemærkede, at ”det var vanskeligt at fremkomme med konkrete forslag uden en vis kontakt med de interesserede institutioner”.¹¹

Situationen var den, at mens de lægevidenskabelige ansøgninger efterhånden indløb af sig selv, krævede det et forudgående opsøgende arbejde at fremkalde ansøgninger fra f.eks. de tekniske og naturvidenskabelige forskningsinstitutioner, indtil de to fonde blev kendt i miljøerne. Blandt de mulige modtageinstitutioner, der blev nævnt, var Niels Bohr Institutet ved Københavns Universitet. Anledningen var en artikel i magasinet *Illustreret Tidende*, hvor professor ved instituttet Aage Bohr fortalte, at instituttets apparatur ikke var blevet fornyet i det omfang, som den internationale forskning krævede. Der var enighed i VELUX FONDENS bestyrelse om, at der muligvis forelå en stor opgave, hvor en donation ovenikøbet ville falde sammen med Niels Bohrs 100-årsdag 7. oktober 1985, som

man vidste ville blive markeret af andre fonde med store donationer.¹²

Aage Kann Rasmussen tog derfor kontakt til landsretssagfører Ernest Bohr for at formidle en forbindelse til dennes bror, Aage Bohr, og efter et møde modtog VELUX FONDEN i slutningen af maj 1985 et forslag fra instituttet om en donation på anslået godt 8 mio. kroner, så instituttet kunne få sit eget edb-anlæg. Det havde man ikke haft siden slutningen af 1960'erne, hvilket hæmmede instituttets arbejde og svækkede dets position og deltagelse i internationalt samarbejde, herunder i det fælles-europæiske CERN i Genève.

Ifølge forslaget skulle donationen anvendes til indkøb af en helt ny model af en såkaldt minicomputer, VAX 8600, til instituttet på Blegdamsvej i København, samtidig med at der skulle foretages en udbygning af en VAX 11/780 minicomputer på Tandem Accelerator Laboratoriet ved Forsøgsanlæg Risø ved Roskilde. Med de to anlæg ville instituttet igen være up to date, og efter en række forhandlinger indsendte instituttet i begyndelsen af august 1985 en officiel ansøgning. Donationen, som med 10,8 mio. kroner var fondenes hidtil største, blev vedtaget i slutningen af september 1985.¹³

Også i VILLUM FONDEN drøftede man muligheden af at støtte teknisk og naturvidenskabelig forskning, og i august 1985 blev Forsøgsanlæg Risø bragt på bane, idet en forudgående underhåndssondering havde indikeret, at der i givet fald kunne blive tale om indkøb af apparatur til materialeundersøgelser. Det besluttedes at gå videre med sagen ved at forhøre sig hos tidligere adm. direktør for Risø og nytiltrådt viceadm. direktør i Novo Industri A/S Niels W. Holm, som Carl Tjur kendte.¹⁴

Niels W. Holm pegede på flere støttemuligheder, og fondsbestyrelsens opmærksomhed rettedes mod donation af et nyt elektronmikroskop til materialeforskning ved Risøs Metallurgi-afdeling, hvis 10-15 år gamle udstyr var forældet. Et moderne transmissionselektronmikroskop ville koste godt 3 mio. kroner, hvilket fondsbestyrelsen var indstillet på at bevilge. Carl Tjur tog derfor igen kontakt til Niels W. Holm og bad ham påtage sig dels at være fondens sagkyndige, dels at varetage kontakten til Risøs ledelse. I slutningen af oktober 1985 indsendte Risø en ansøgning om 3 mio. kroner til anskaffelse af et transmissi-

Transmissionselektron-
mikroskop til Risø:
3 mio. kr.

Det næststørste
uddelingsområde i
1983-86 var tekniske
og naturvidenskabelige
donationer:
18,7 mio. kr.

onselektronmikroskop, og på grundlag en udtalelse fra Niels W. Holm vedtog fondsbestyrelsen donationen i december.¹⁵

Også Danmarks Tekniske Højskole blev tilgodeset med en betydelig donation, da professor i fysik ved DTH Knud Hertel Særmark i foråret 1986 søgte VILLUM FONDEN om 4,9 mio. kroner til apparatur til et medicoteknisk forskningsprojekt. Apparatet omfattede et såkaldt 7-kanals 2. ordens gradiometer til måling af biomagnetiske felter omkring hjernen, hvilket man bl.a. håbede ville kunne anvendes til en mere præcis diagnostik af patienter med epilepsi. Projektet blev anbefalet varmt af lægepanelet, og donationen blev kort før jul vedtaget i VELUX FONDEN, som ansøgningen var blevet overført til.¹⁶

Villum Kann Rasmussens Årslegat

— Med donationer på tilsammen 18,7 mio. kroner var de tekniske og naturvidenskabelige donationer det næststørste uddelingsområde i årene 1983-86 efter lægevidenskaben, som dog fortsat var dobbelt så stort, hvis man medtog gerontologi/geriatri og oftalmologi. Til gengæld fik det teknisk videnskabelige område en helt særlig status, da fondssekretariatet på VILLUM FONDENs bestyrelsesmøde 30. april 1986 anmodede om, at der blev presset et ekstra møde ind i kalenderen 2. juni, så det blev muligt at gennemføre tredjebehandling af en fundatsændring på det allerede aftalte bestyrelsesmøde på fondens 15-års jubilæumsdag 21. december 1986.¹⁷

Timingens skyldtes, at Villum Kann Rasmussen som en ny aktivitet foreslog indstiftelse af en årlig hæderspris på 1 til 2 mio. kroner til en dansk forsker, der havde udført en værdifuld teknisk videnskabelig indsats. Uddelingen af prisen skulle besluttes af fondsbestyrelsen efter indstilling fra tre sagkyndige bestående af den til enhver tid siddende rektor på Danmarks Tekniske Højskole samt to af dennes kolleger udpeget af rektor. Overrækkelsen af prisen skulle ske på Villum Kann Rasmussens fødselsdag, første gang 23. januar 1987.¹⁸

Forinden havde Aage Kann Rasmussen, Arne Østergaard og Bent Søgaard ved flere møder drøftet forslaget med rektor for Danmarks Tekniske Højskole og senere medlem af VELUX FONDENs bestyrelse, dr.phil. Hans Peter Jensen, der var positivt indstillet og også ville påtage sig hvervet med at udpege to

sagkyndige og overveje mulige kandidater til den første prisuddeling.

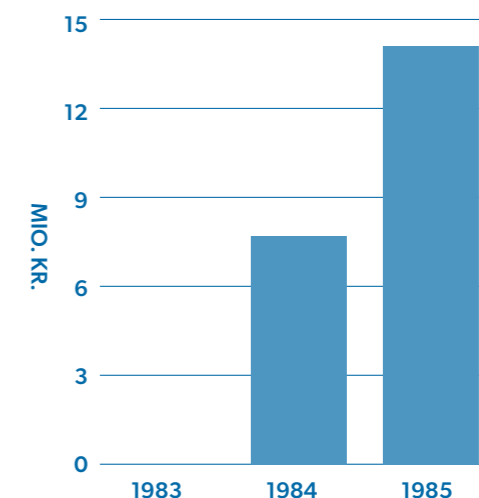
I fondsbestyrelsen fremkom Svend Kamman imidlertid med en række betænkeligheder, som han uddybede på mødet i juni 1986. Han mente bl.a., at forslaget indebar en uheldig afgivelse af fondsbestyrelsens suverænitet, da det ville være vanskeligt for bestyrelsen at afvise rektors forslag. Ydermere kunne opgaven stille rektor i en belastende og ubehagelig situation i forhold til dennes kolleger, ligesom fonden risikerede at bringe sig selv i en uheldig situation og udsætte sig for manipulation. Endelig pegede han på, at fonden normalt ikke ydede støtte til lønudbetalinger, og at han – hvis det skulle være – ville foretrække uddeling til yngre forskere efter ansøgning. Han erklærede dog samtidig, at han ikke ville stemme imod, hvis Villum Kann Rasmussen fastholdt forslaget.¹⁹

Svend Kamman stod alene med sine betænkeligheder, og fundatsændringen blev vedtaget enstemmigt ved alle tre behandlinger – den sidste som planlagt 21. december 1986. På samme møde blev også modtageren af Årslegatet besluttet, efter at Hans Peter Jensen tidligt i forløbet havde sat arbejdet med at finde egnede kandidater i værk.

Den nye pris fik navnet ”Villum Kann Rasmussens Årslegat til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning” og udgjorde 1 til 2 mio. kroner. Prisen kunne deles i højst to portioner, hvoraf ingen måtte være mindre end en halv mio. kroner. Hans Peter Jensen har siden berettet om sine drøftelser med Aage Kann Rasmussen, Bent Søegaard og Arne Østergaard, at formålet med legatet – trods navnet – ikke syntes at have været et ønske hos Villum Kann Rasmussen om at promovere eller hædre sig selv. Desuden skulle man søge at undgå presseomtale og offentlig opmærksomhed omkring uddelingen, da fonden ikke ønskede sit navn frem i offentligheden.²⁰

Hans Peter Jensens indtryk var heller ikke, at legatet skulle sætte fokus på teknisk forskning, men snarere gøre det muligt for VILLUM FONDEN at øge uddelingerne. Det er dog næppe tilfældigt, at årslegatet skulle uddeles netop til teknisk forskning og ikke f.eks. lægevidenskabelig eller anden forskning. Villum Kann Rasmussen var selv uddannet ved Den Polytekniske Læreanstalt, som det hed dengang, ligesom hele hans virke så-

TEKNISK OG NATURVIDENSKABELIG FORSKNING
VILLUM FONDEN

vel som firmagruppens udvikling var baseret på teknisk videnskab og udvikling.

I bestemmelserne for legatet blev det fastlagt, at indstillingen fra rektor for Danmarks Tekniske Højskole skulle foreligge for fondsbestyrelsen i form af et motiveret forslag til en eller to personer, ”der har ydet en fortjenstfuld indsats inden for den teknisk-videnskabelige forskning”.

Området teknisk-videnskabelig forskning skulle forstås ”i videste betydning, omfattende enhver forskning af teknisk-videnskabelig art, herunder grundforskning, foretaget i offentligt eller helt eller delvist i privat regi”. Legatet var således ikke reserveret forskere ved Danmarks Tekniske Højskole, endside offentlige forskningsinstitutioner. Det kunne tildeles som en anerkendelse af allerede udført forskning eller som økonomisk støtte til igangværende forskningsarbejder.

Den årlige uddeling skulle arrangeres af og foregå på Danmarks Tekniske Højskole hvert år 23. januar eller den nærmest liggende hverdag. Ved uddelingen ville VILLUM FONDEN være repræsenteret ved sin formand og andre bestyrelsesmedlemmer, mens rektor skulle stå for invitationen af de øvrige personer, der skulle overvære ceremonien – herunder repræsentanter for

Flot legat til tværfaglig betonforsker

Preben Christensen er et godt eksempel på at andre fagfolk bør blande sig i fagdiplomats arbejde

Det er ikke hver dag, der uddeles legater på en million kroner her i landet. Alle landets oplysningsarbejdere var derfor så stolte, da Preben Christensen fra PC Laboratoriet i Fjerritslev for nylig fik overrakt det store beløb.

TV-udsendelse og Dagens Tidsbilledet om betonforskningen er blevet vist i mange lande. Preben Christensen har været på tv og i aviser og har været med til at sætte fokus på de tekniske byggesager, der efter en årelang behandling bliver for svære for de fleste til at forstå. Preben Christensen har været med til at sætte fokus på de tekniske byggesager, der efter en årelang behandling bliver for svære for de fleste til at forstå.

Årlig legatindsamling

De økonomiske myndigheder har besluttet, at mange penge er stillet til rådighed for forskning og udvikling.

Preben Christensen - Det er ikke hver dag, der uddeles legater på en million kroner her i landet. Alle landets oplysningsarbejdere var derfor så stolte, da Preben Christensen fra PC Laboratoriet i Fjerritslev for nylig fik overrakt det store beløb.

Hvis det er blevet afsluttet, er det meget vigtigt, at man kan se på det som en succes. Det er meget vigtigt, at man kan se på det som en succes. Det er meget vigtigt, at man kan se på det som en succes.

Den første uddeling af Årslegatet i januar 1987 var i flere henseender en nyskabelse. Dels var det den første pris i Danmark på dette område, dels blev den ikke tildelt en forsker på et universitet eller tilsvarende, men en praktiker i en privat virksomhed, betonforskeren Preben Christensen. Omtalen i pressen var betydelig, som her i *Ingeniøren* 6. februar 1987.

pressen. Ønsket om at undgå offentlighed blev således opgivet, formentlig fordi hele iscenesættelsen af uddelingen ville umuliggøre det, og fordi det ville være i strid med selve dét at uddele så stor en hæderspris.

Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning på 1 mio. kroner blev uddelt første gang 23. januar 1987 til geolog, mag.scient. Preben Christensen. Preben Christensen forskede i betons holdbarhed ved hjælp af edb og databaseteknik, hvor han undersøgte, hvorfor visse former for gammel beton er blevet skadet med alderen, mens andet har været holdbart.

En del af 1960'ernes omfattende betonbyggeri, herunder store boligbyggerier, var allerede blevet ramt af skader med omfattende renoveringsprojekter til følge, og i både offentligheden og det politiske system diskuteredes det, om der skulle stilles skrapere krav til betonens styrke. Preben Christensens forskning var således højaktuel med det mål at gøre det muligt at "levetidimensionere" beton, så bygherrerne kunne få den styrke,

de ønskede og ville betale for. Af legatet blev de 200.000 tildelt som en personlig hædersgave, mens resten skulle anvendes til forskning.²¹

For en forskningspris var det en usædvanlig uddeling, da Preben Christensen ikke var ansat ved en forskningsinstitution, men ejer af og chef for den private virksomhed PC Laboratoriet A/S samt laboratorieforsker i firmaet 4K Beton A/S. Han blev da også en enlig svale.

Året efter tildeltes Årslegatet Palle Jeppesen, der var professor i halvlederfysik og mikrobølgeteknik ved DTH, og det er siden blevet tildelt forskere ved højskolen og de øvrige danske universiteter.

Bygningsrestaurering

— Under søgningen efter nye uddelingsmuligheder faldt blikket også på istandsættelse og restaurering af ældre, bevaringsværdige bygninger, hvor ejerne ikke selv kunne finansiere arbejdet, og der ikke var mulighed for offentlig støtte. Den type uddeling havde været drøftet i forbindelse med jubilæumsdonationerne i 1981, men det var først i slutningen af 1984, at en seriøs mulighed opstod.

På et bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN kunne statskovrider Jørgen Bruun berette, at Stiftelsen Sorø Akademi ikke ville bekoste en tagomlægning på den historiske gamle kro i Sorø, der var opført i 1624-25 på befaling af Christian 4. som et nattelogi og spisested for besøgende på Akademiet. I stedet ville Akademiet forsøge at sælge kroen, der var ældste hus i selve Sorø og fredet i klasse A, til Sorø Amts Museum. Museet havde imidlertid hverken penge til at erhverve kroen eller til en tagomlægning, der ville beløbe sig til ca. 2 mio. kroner. Der var enighed i bestyrelsen om, at projektet var støtteværdigt, og efter en sagkyndig vurdering bevilgede VELUX FONDEN i maj 1985 2,5 mio. kroner, så der foruden tagomlægningen kunne gennemføres yderligere restaurering.²²

Fire måneder senere kom endnu to restaureringsprojekter på VELUX FONDENs dagsorden. Det ene var en ansøgning fra Reventlow-Museet i herregården Pederstrup på Lolland, der bl.a. har tilhørt Christian Ditlev Frederik Reventlow, der var en ledende kraft i vedtagelsen af de store landbrugsreformer i 1788, herunder ophævelsen af stavnsbåndet. Restaureringen var led

i en tilbageførsel af hovedbygningen til Christian Reventlows tid, men under forberedelserne var der konstateret ægte hussvamp i tagkonstruktionen, hvilket medførte en uforudset ekstraudgift på 825.000 kroner. Efter at Villum og Aage Kann Rasmussen havde besøgt museet og gennemgået hele projektet, bevilgede fonden i december 1985 en støtte på 1 mio. kroner til renoveringen.²³

Det andet og større projekt var en restaurering af det næsten 1.000 m² store loft over Trinitatis Kirkes hvælvinger, hvor der fra 1652 til 1861 havde været universitetsbibliotek med adgang gennem en dør fra Rundetaarn. Restaureringen skulle muliggøre, at salen kunne anvendes til kulturelle aktiviteter som udstillinger, foredrag og koncerter.²⁴

Reventlow-Museet Pederstrup, som fik udskiftet tagkonstruktionen efter en donation af VELUX FONDEN i 1985. Godset Pederstrup tilhørte lensgreve C.D.F. Reventlow, der var en af sin tids store samfundsreformatorer. Han var en af hovedmændene bag de store landboreformer og ophævelsen af livegenskabet 1788 og deltog i udformningen af loven om lærerseminarier i 1789 og af skoleloven af 1814. Han etablerede i 1801 Danmarks tredje lærerseminarium på sit gods, hvor han også etablerede et ambitiøst skolevæsen for landbo-børnene.

De fleste danskere kender Rundetaarn, men ikke alle ved, at det er bygget sammen med Trinitatis Kirke, og at kirkens loft tidligere rummede Københavns Universitets Bibliotek. En restaurering af det 1.000 m² store loftsrum blev finansieret af VELUX FONDEN. Den officielle genåbning af den gamle bibliotekssal fandt sted 20. maj 1987 med deltagelse af Villum og Bodil Kann Rasmussen og andre fondsbestyrelsesmedlemmer og under overværelse af dronning Margrethe og dronning Ingrid.

Efter forudgående sonderinger fremsendte en nedsat indsamlingskomité i slutningen af oktober 1985 en ansøgning til VELUX FONDEN, der udpegede en rådgivende ingeniør og senere også en arkitekt til at gennemgå projektet. Samtidig med fondsbestyrelsens behandling af ansøgningen foretog Københavns Kommune myndighedsbehandlingen, så der kunne udstedes byggetilladelse i midten af april 1986. Herefter vedtog VELUX FONDEN senere at støtte restaureringen med maksimalt 3,2 mio. kroner inklusive 20 procent til uforudsete udgifter – men uden indkøb af PH-lamper, som indgik i det samlede projekt. Det forekom øjensynligt fondsbestyrelsen lidt for ekstravagant.

Den officielle genåbning af den gamle bibliotekssal fandt sted 20. maj 1987 med deltagelse af Villum og Bodil Kann Rasmussen og andre fondsbestyrelsesmedlemmer og under overværelse af dronning Margrethe og dronning Ingrid.²⁵

Støtte til miljøbeskyttelse og skovbrug

— Ud over støtte til det tekniske og naturvidenskabelige område stod Svend Kamman også fadder til et andet støtteområde:

miljøbeskyttelse og naturgenopretning, som på sigt skulle få stor betydning for fondene. Fra slutningen af 1960'erne var der kommet stadig mere offentlig og politisk opmærksomhed omkring forureningen og dens indvirkning på naturen, og i 1971 fik Danmark som det første land i verden et miljøministerium. To år senere vedtog Folketinget den første lov om miljøbeskyttelse, men den økonomiske krise lagde en dæmper på indsatsen, og det samme gjorde den stramme økonomiske politik, som blev ført efter regeringsskiftet i 1982.

Foruden industriens udledning af spildevand med kemiske og andre miljøskadelige stoffer i havet kom der fokus på udvaskningen af kvælstof og fosfor fra landbrugets brug af gødning, der medførte iltsvind i søer, fjorde og afgrænsede havområder, samt på følgerne af industriens luftforurening der skabte såkaldt sur regn og forårsagede skovdød.

I 1983-84 udarbejdedes en handlingsplan kaldet NPO-planen til begrænsning af udledningen af kvælstof, fosfor og organisk stof, men da Folketinget i foråret 1985 skulle tage stilling til finansieringen af de 3,5 mia. kroner, som planen ville koste, strandede initiativet. Det var i denne situation, at Svend Kamman i VILLUM FONDENs bestyrelse foreslog, at man undersøgte mulighederne for at naturbeskytte Ringkøbing Fjord og Nisum Bredning, der begge var stærkt forurenede.²⁶

Villum Kann Rasmussen pegede på vanskeligheden ved at finde en bestemt genstand eller noget specifikt udstyr til en større donation, men på et bestyrelsesmøde i august 1985 nævnte Svend Kamman muligheden af at finansiere et flydende laboratorium til brug for biologiske undersøgelser. Forslaget vandt tilslutning, og da en nærmere sondering viste, at flere amter havde slået sig sammen om indsættelse af to miljøskibe i dels Vesterhavet og Limfjorden, dels Kalundborg Fjord, Isefjord og Kattegat, blev det besluttet at forhøre sig i Ringkøbing Amt om miljøindsatsen i Ringkøbing Fjord og Nisum Bredning, og om der var interesse for at modtage en donation til anskaffelse af et miljøskib, der anslået ville koste 2-3 mio. kroner.²⁷

Under diskussionen blev også en mulig indsats i Hald Sø syd for Viborg bragt på bane. Søen ansås for Danmarks mest forurenede, og det blev besluttet at rette henvendelse til Viborg Amt for at høre, om der kunne være behov for indkøb af apparatur til rensning af søen.²⁸

Donation til Statens
Forstlige Forsøgs-
væsen til undersøgelse
af luftforureningens
betydning for skove-
nes tilstand:
1,2 mio. kr.

To store væksthuse
med moderne
apparatur til Den
Kongelige Veterinær-
og Landbohøjskoles
Arboret:
2 mio. kr.

Svaret fra de to amtsborgmestre var, at man allerede var godt i gang med miljøindsatsen, og at der for øjeblikket ikke var behov for apparatur. De to amters afvisninger af at modtage donationer på et område, der fik stadig større opmærksomhed både politisk og i offentligheden, kan forekomme mærkeligt. Problemet var formentlig, at de som følge af regeringens stramme styring af amternes økonomi ikke havde råd til ansættelse af personale og andre driftsomkostninger forbundet med anvendelsen af nyt udstyr.

I stedet rettede fondsbestyrelsen i efteråret 1985 blikket mod muligheden for at støtte en indsats mod skovdød, idet arboretforstander Bent Søegaard påtog sig at undersøge mulighederne. Resultatet blev et forslag fra Statens Forstlige Forsøgsvæsen om en undersøgelse af luftforureningens betydning for skovenes tilstand og anskaffelse af det nødvendige apparatur hertil.

Der var enighed om at gå videre med projektet, idet Svend Kamman understregede, at det gav ”mulighed for at måle og veje nogle af de faktorer, der spiller ind, og dette var væsentligt sammenholdt med mere følelsesmæssige betragtninger”. Det anslåede beløb på godt 1,2 mio. kroner blev bevilget 2. juni 1986.²⁹

På samme møde bevilgedes 2 mio. kroner til udstyr til etablering af et vedteknologisk laboratorium ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. Ansøgningen var fra professor Per Ole Olsen, der forskede i veddets styrke og dets tørre- og bearbejdningsegenskaber, og projektet havde som sådan ikke et direkte miljømæssigt sigte, men betydning for skovbruget og derigennem for vedligeholdelsen og driften af de danske skove.³⁰

Af betydning for skovbruget var også en donation i 1985 på 2 mio. kroner til to store væksthuse med moderne apparatur til Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles Arboret. Ansøgningen var underskrevet af Bent Søegaard i dennes egenskab af forstander for Arboretet og – for at undgå inhabilitet – derfor ikke stilet til VELUX FONDEN, hvis bestyrelse han selv var medlem af, men til VILLUM FONDEN. Væksthusene skulle anvendes til blomstringsinduktion af rødgran, hvor man med styring af varme, vand, luft, vand og kunstigt lys undersøgte de forskellige faktoreres indvirkning på rødgrans blomstring, hvilket var af betydning for træforædlingen.³¹

Et projekt med en særlig beskyttelses- eller måske snarere en bevaringsdimension var flytningen af Valdemar Petersens ro-

sensamling, som Bent Søegaard også tog initiativ til. Roserne var ikke almindelige prydblomster, men såkaldt gammeldags duftroser, fra før en systematisk forædling indledtes omkring år 1800. Samlingen var fra hele Europa og opbygget af Valdemar Petersen siden 1920'erne.

I begyndelsen af 1980'erne erfarede dronning Ingrid, der var protektor for Fonden for Træer og Miljø, at den unikke samling risikerede at gå tabt, når Valdemar Petersen, der netop var fyldt 80 år, ikke længere kunne klare vedligeholdelsen og plejen. I februar 1983 foreslog arboretforstander Bent Søegaard derfor, at VELUX FONDEN støttede en flytning af samlingen.

Efter en ansøgning fra Fonden for Træer og Miljø bevilgede fondsbestyrelsen godt 3,9 mio. kroner til flytningen af de i alt 778 sorter til Gerlevparken i Hornsherred, som var oprettet, efter at Grethe og Aage Kann Rasmussen i 1979 havde overdraget ca. 10 ha af jorderne ved deres ejendom, Møllehøjgaard, til Fonden for Træer og Miljø.

Flytningen fandt sted i 1984 efter et projekt udarbejdet af landskabsarkitekterne Agnete Muusfeldt og Inger Ravn. Samlingen betragtes i dag som en værdifuld genbank for både botaniske og historiske roser.³²

Begyndende åbenhed og jubilæumsskrift

— Med det voksende uddelingspres tilspidsedes fondenes dilemma mellem på den ene side at ville øge uddelingerne markant og på den anden side at forsøge at leve stille og undgå at blive kendt i offentligheden. Hidtil var anonymiteten blevet håndhævet strengt; ved donationerne af CT-scannere til sygehusene i Nykøbing Falster og Aalborg Syd indskærpedes det i bevillingskrivelserne, at donatorens identitet ikke måtte oplyses. I enkelte tilfælde ved mindre donationer blev der dog givet tilladelse til, at fondens navn blev nævnt – men ikke beløbets størrelse.³³

I forbindelse med udarbejdelsen af anmeldelsen til Fondsregisteret i august 1983 drøftedes det derfor i VILLUM FONDENS bestyrelse, om man med den kommende fondslovgivning skulle fortsætte med så vidt muligt at arbejde anonymt. Hertil bemærkede Holger Byfeldt tørt, at med hans erfaringer fra Lundbeck-fonden ”var dette meget vanskeligt i det lidt længere løb”.³⁴

Holger Byfeldt fik ret – også fordi stadig flere modtagere gerne ville oplyse om donationerne. Der opstod bl.a. sprækker

Donation til Fonden for Træer og Miljø til flytning af Valdemar Petersens rosensamling til Gerlevparken i Hornsherred: 3,9 mio. kr.

i anonymiteten i sygehusvæsenet, hvor pressen stillede spørgsmål om, hvem der havde doneret CT-scannere og videnskabeligt udstyr. Også forlagene, der udgav de bøger skrevet af ældre, som fondene havde støttet, ville gerne oplyse, hvem der havde støttet udgivelsen.

Udviklingen fik i august 1985 Aage Kann Rasmussen til at foreslå en ordning, hvor fondene i de tilfælde, hvor modtagere af store donationer ønskede at udsende en pressemeddelelse, bad om at se et udkast, som man kunne tage stilling til. Bestyrelsen fandt, at det var en ”ganske passende form for offentlighed”, idet det så vidt muligt skulle undgås, at beløbsstørrelserne nævntes.³⁵

Det var på samme tid, at fondene foretog en række store uddelinger til de tekniske og naturvidenskabelige forskningsinstitutioner, og man på området derfor fik øjnene op for de to fonde og deres store uddelinger: ”Ansøgningen er formentlig et eksempel på, hvad der kan forventes, efter at VELUX FONDENS eksistens og betydelige donationer er blevet kendt i vide kredse,” lød det således i VELUX FONDENS bestyrelse, da den i november 1985 afviste en ansøgning om teknisk udstyr fra et institut ved Københavns Universitet.³⁶

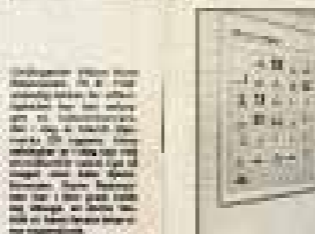
Udviklingen var uafvendelig, og Villum Kann Rasmussen endte da også med at tage tyren ved hornene, både når det gjaldt firmagruppen, og når det gjaldt fondene. Det startede med et portrætinterview i maj 1984 i fagbevægelsens avis, *Søndags-Aktuel*, med den stort opsatte overskrift: ”Ukendt – men en af Danmarks rigeste”. For første gang trådte Villum Kann Rasmussen frem i offentligheden og fortalte om sin firmagruppe. ”En gigantvirksomhed,” skrev avisen, der kunne fortælle, at den ukendte erhvervsmand havde en formue, der ikke var mindre end den flamboyante og medieombruste rejsekonge Simon Spies’ pengetank.³⁷

Når Villum Kann Rasmussen så bastant brød med sit hidtidige princip om at leve i stilhed, var en afgørende årsag utvivlsomt, at VKR Holding A/S og firmagruppen efter vedtagelsen af en ny årsregnskabslov ikke som hidtil kunne undlade at oplyse omsætning og andre nøgletal ved indsendelse af årsregnskaberne til Aktieselskabsregisteret. Her kunne journalister og andre fremover søge aktindsigt og derefter offentliggøre firmagruppens indtægter og overskud i aviser og andre medier – så var det bedre selv at tage initiativet.

Tidligere polarforsker skabte dansk gigantvirksomhed i dyb hemmelighed

UKENDT - MEN EN AF DANMARKS RIGESTE

Den første gang blev Villum Kann Rasmussen omtalt i Børsen, da den 6. maj 1984 bragte en stort opsat artikel med overskriften "Første salgstal fra ukendt kæmpefirma: 1.265 mio. kroner". Artiklen gennemgik firmagruppens regnskaber og fremhævede bl.a. de mange datterselskaber, størrelsen af årsomsætningen og den høje overskudsmargin på 23 procent. Ifølge avisen ville en notering på Fondsbørsen kunne indbringe tæt ved 2 mia. kroner for alle aktier, hvilket ville gøre det til en af de største børsintroduktioner i Danmark nogensinde.³⁸

Børsen omtalte kun fondene med en bemærkning om, at VILLUM FONDEN ejede 90 procent af aktierne, mens Villum Kann Rasmussen ejede de resterende 10 procent. Villum Kann Rasmussen gik selv skridtet videre, da han i efteråret 1985 gav to interview i Børsen og Jyllands-Posten, hvor han fortalte om sin virksomhed, som blev kaldt en "verdensvirksomhed", mens VELUX-vinduet blev kaldt en "verdenssucces". VILLUM FON-

Første gang Villum Kann Rasmussen trådte offentligt frem og fortalte om sin virksomhedsgruppe og de to fonde, var i Søndags-Aktuelt, 6. maj 1984.

DENs ejerskab af de 90 procent B-aktier i VKR Holding A/S blev omtalt, mens Villum Kann Rasmussen om uddelingerne fremhævede støtten til ældres aktivitet. Han lod dog også forstå, at et par hospitaler havde fået "beløb i millionklassen", og at Niels Bohr Institutet havde modtaget 11 mio. kroner "til vitalt, vigtigt udstyr".³⁹

Selvom offentlig omtale ikke var afgørende for Villum Kann Rasmussen, så har han formentlig – i en alder af 76 år – også følt en personlig tilfredsstillelse ved, at hans indsats – både når det gjaldt firmaet, og når det gjaldt fondene og deres uddelinger – blev anerkendt også uden for familien og firmagruppen.⁴⁰

Under alle omstændigheder var katten ude af sækken, og det blev vanskeligere at opretholde kravet til legatmodtagere om ikke at omtale fonden. I efteråret 1986 gjorde familiens observatør i både VILLUM FONDENs og VELUX FONDENs bestyrelse siden 1983, Aino Kann Rasmussen, således opmærksom på, at læger på Bispebjerg Hospital havde skrevet flere videnskabelige artikler baseret på forskning udført med apparatur skænket af fonden, og det måske var "for restriktivt", at de ikke i deres artikler kunne omtale, hvorfra støtten var kommet, da videnskabelige tidsskrifter forventede, at sådanne oplysninger fremgik. Fra fondenes sekretariat tilføjedes det, at man i mange tilfælde havde givet tilladelse efter telefonisk forespørgsel, men at det godt kunne være, "at systemet er for tungt". Villum Kann Rasmussen bemærkede hertil, "at man nok efter jubilæet burde lempe med hensyn til tavshedspligten, specielt for faglige artikler".⁴¹

En større åbenhed var imidlertid allerede på anden vis under forberedelse. På Villum Kann Rasmussens foranledning havde fondene iværksat udarbejdelsen af et jubilæumsskrift, der skulle udkomme i december 1986 i anledning af VELUX FONDENs stiftelse 15 år tidligere. Hermed ville fondene tage endnu et skridt ud i offentligheden, hvilket ville gøre det vanskeligt fortsat at opretholde ønsket om, at modtagere ikke måtte omtale donationer fra fonden.

Skriftet blev redigeret af Aage Kann Rasmussen og indeholdt foruden en redegørelse for de to fonde og deres støtteområder en kort historisk fremstilling af firmagruppens udvikling. Hovedemnet var dog de to fondes uddelinger, der pr. 1. juli 1986 blev opgjort til i alt godt 77 mio. kroner, hvoraf den oprindelige

Forsiden til jubilæumsskriftet, som fondene udgav i 1986 med Aage Kann Rasmussen som redaktør. Skriftet blev model for årsskrifterne, der begyndte at udkomme året efter, og som altid udkommer på stifterens fødselsdag, 23. januar.

fond, nu VILLUM FONDEN, siden stiftelsen i 1971 havde uddelt godt 31 mio. kroner, mens den nye VELUX FONDEN allerede havde uddelt 46 mio. kroner. Ligeledes var der en oversigt over uddelingernes fordeling på de fundatsbestemte støtteområder og en fortegnelse over begge fondes uddelinger til større opgaver samt 14 kapitler om udvalgte donationer og deres anvendelse og betydning skrevet af modtagerne. En oversigt over fondenes formue og økonomiske forhold var der dog ikke.⁴²

Med Villum Kann Rasmussens avisinterview og udgivelsen af jubilæumsskriftet, der blev uddelt til venner og samarbejdspartnere samt tilsendt et antal aviser, blev fondene kendt i bredere kredse. Den første uddeling af Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning på Danmarks Tekniske Højskole blev endnu et markant skridt ud i offentlighedens lys, da ceremonien blev overværet af et stort antal nyhedsmedier med efterfølgende reportager i bl.a. *Ingeniøren*, *TV-Avisen*, *Berlingske Tidende* og *Politiken*.

Fondsbeskatningslov og kapitaloverførsler

— Donationerne til Statens Forstlige Forsøgsvæsen og Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole blev de sidste uddelin-

ger, som VILLUM FONDEN vedtog i 1986, og heller ikke i 1987 var der uddelinger bortset fra Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning. I stedet blev alle nye såvel som allerede indgåede, men ikke færdigbehandlede ansøgninger overført til VELUX FONDEN.

Årsagen var vedtagelsen af fondsbeskatningsloven, som betød, at VELUX FONDEN fra 1. januar 1987 skulle betale gaveafgift af overførslerne fra VILLUM FONDEN, idet der kunne søges dispensation i Skatteministeriet, hvilket man dog ikke kunne være sikre på at opnå. Den nye skattelov betød også, at VILLUM FONDEN kunne opnå skattefritagelse for de fremtidige udbytter fra VKR Holding A/S, fordi den ejede mere end 25 procent af aktiekapitalen. Derimod skulle fonden betale skat af eventuelle renteindtægter fra obligationer og bankindeståender m.m., og det samme gjaldt VELUX FONDEN, idet der kunne opnås skattefritagelse for indtægter i det omfang, de anvendtes til uddelinger.⁴³

De nye regler fik VILLUM FONDENS bestyrelse til at vedtage, at man inden årsskiftet, hvor loven trådte i kraft, ville overføre hele den disponible kapital på nær hensatte midler til allerede vedtagne donationer til VELUX FONDEN, så denne undgik at betale gaveafgift af beløbet. Ligeledes vedtog man at søge Justitsministeriet om tilladelse til at overføre op mod 30 mio. kroner af den bundne grundkapital, som hidrørte fra henlagte renteudbytter og ikke var placeret i B-aktierne i VKR Holding A/S, der derefter alene ville udgøre VILLUM FONDENS egenkapital.

Endelig var der i begge fondsbestyrelser enighed om, at VELUX FONDEN fremover skulle foretage den overvejende del af alle uddelinger for ikke at blive beskattet af sit overskud, mens VILLUM FONDEN årligt skulle overføre hele sit overskud efter fradrag af beløbet til Årslegatet og eventuelle andre uddelinger. Det ville dog kræve, at Skatteministeriet bevilgede fritagelse for gaveafgift.⁴⁴

Det viste sig at være problemfrit at overføre hele den aktuelle disponible kapital på 44,8 mio. kroner. Derimod stillede Justitsministeriet som betingelse for at overføre de op mod 30 mio. kroner bundne midler, at VILLUM FONDENS formålsparagraf ændredes, så eneste tilbageværende uddelingsområde blev støtte til personer, der var eller havde været ansat i firmagruppen. Ikke engang Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig

Forskning ville kunne uddeles, selvom Justitsministeriet netop havde godkendt indføjjelsen af den nye uddelingsaktivitet i fondens fundats.⁴⁵

Ministeriets synspunkt var, at de to fondes formål på det nærmeste var identiske, og at VILLUM FONDEN fremover burde koncentrere sig om at udøve funktionen i forhold til VKR Holding A/S, sådan som det var foreskrevet i fundatsen, mens VELUX FONDEN skulle være den uddelende fond. Det var i overensstemmelse med Villum Kann Rasmussens oprindelige intentioner med at have to fonde, men ikke desto mindre fandt han det ”meget utilfredsstillende, at Justitsministeriet på denne måde ville blande sig i fondens forhold”. Fondsbestyrelsen besluttede derfor at tilbagekalde ansøgningen om overførsel, idet Carl Tjur ville søge en drøftelse med ministeriet.⁴⁶

I Justitsministeriet var der forståelse for fondsbestyrelsens synspunkt om, at man ikke kunne slette alle uddelingsområderne, men ministeriet fastholdt ikke desto mindre, at nogle uddelingsområder måtte udgå, da de to fondes fundats ellers ville være næsten enslydende.⁴⁷

Der var ingen vej udenom, og VILLUM FONDENS bestyrelse gik i gang med at ændre fundatsens bestemmelser, hvilket var en længerevarende proces på grund af reglerne om vedtagelse af væsentlige fundatsændringer. Samtidig søgtes dispensation i Skatteministeriet, så man undgik at betale gaveafgift de kommende fem år for overførsler på årligt op mod 60 mio. kroner, da man forventede øgede udbyttebetalinger fra VKR Holding A/S. Dispensationen blev givet i midten af august 1987, hvorefter VILLUM FONDEN straks overførte ca. 28 mio. kroner til VELUX FONDEN svarende til det seneste udbytte fra VKR Holding A/S fratrukket et beløb til Årslegatet.⁴⁸

Samtidig søgtes Justitsministeriet om tilladelse til at overføre op mod 30 mio. kroner fra grundkapitalen mod at vedtage en række ændringer i fundatsens bestemmelser om uddelinger. Uddelingsområderne, der var udset til at udgå, var støtte til ældre samt til forskning i gerontologi/geriatri og oftalmologi – områder, hvor fonden alligevel ikke havde vedtaget donationer de seneste fem år. Tilbageværende uddelingsområder ville være Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning, Dagslyslegatet og legater til personer, der var eller havde været ansat i firmagruppen, hvortil kom – ikke uvæsentligt – støtte til større

opgaver. Justitsministeriet godkendte herefter overførslen, der blev effektueret pr. 17. august 1987, mens ændringerne i fundatsen først blev endeligt vedtaget i december året efter.⁴⁹

Efter den første overførsel til VELUX FONDEN af godt 44 mio. kroner i 1986 og året efter af knap 29 mio. kroner af grundkapitalen samt hele den disponible kapital på knap 27 mio. kroner blev VILLUM FONDENS egenkapital i årsregnskabet for 1987 opgjort til 90 mio. kroner bestående alene af aktieposten i VKR Holding A/S, efter der var reserveret 1 mio. til uddelingen af Årslegatet i januar 1988.

I VELUX FONDEN blev overførslerne placeret i den bundne grundkapital og kunne ikke anvendes til uddelinger – men det kunne de voksende, årlige renteafkast. Efter overførslerne udgjorde fondens egenkapital hen ved 423 mio. kroner, hvoraf grundkapitalen udgjorde knap 375 mio., der var placeret i danske statsobligationer og andre danske og udenlandske obligationer samt en mindre andel i aktier.

Ministerielt pres for uddelinger

— Trods godkendelse af overførslerne var man i Justitsministeriet ikke fuldt tilfredse med situationen, og efter en revision af fondens årsregnskab for 1987 skrev ministeriet i august 1988 til VILLUM FONDEN og udbad sig en ”begrundelse for den manglende uddeling”. Justitsministeriet havde noteret sig, at der kun var uddelt 1 mio. kroner til Årslegatet, mens den resterende og langt overvejende del af fondens disponible kapital var overført til VELUX FONDENS bundne grundkapital. Det kunne derfor ikke hævdes, at der indirekte var tale om en donation, da VELUX FONDEN ikke kunne anvende de overførte midler til uddelinger.⁵⁰

Justitsministeriet begrundede sin henvendelse med henvisning til § 40 i lov om erhvervsdrivende fonde, hvorefter der skulle foretages uddelinger i overensstemmelse med fundatsens formål. Ministeriet ønskede derfor, at der fremover blev foretaget yderligere uddelinger, idet man ikke havde glemt, at fondsbestyrelsen selv havde insisteret på at bevare flere uddelingsbestemmelser i fundatsen – hvorefter den ikke foretog uddelinger.

VILLUM FONDEN afviste som tidligere at være erhvervsdrivende, hvilket dog ikke rokkede ved sagens substans, idet en tilsvarende bestemmelse fandtes i den almindelige fondslov.

I anledning af Villum Kann Rasmussens 80-års fødselsdag uddeltes i 1989 to årslegater på hver 1 mio. kroner for teknisk forskning. Fra venstre ses den ene prismodtager, lektor ved Danmarks Tekniske Højskole Viggo Tvergaard, ved siden af ham Villum Kann Rasmussen, den anden prismodtager, lektor ved Odense Universitet Peter Roepstorff, og rektor Hans Peter Jensen.

Indkøb af en CT-scanner til Privathospitalet i Borup: 5,5 mio. kr.

Ifølge den kunne fondsmyndigheden henstille til – og i yderste instans udstede påbud om – at uddelingerne blev øget, hvis disse stod i misforhold til fondens midler.

Faktisk havde VILLUM FONDEN kort forinden gennemført førstebehandling af en donation på 7,9 mio. kroner til opførelse af fire gæsteforskerboliger ved DTH; uddelingsvirksomheden var således ikke helt opgivet. Der forelå imidlertid ikke overvejelser om flere uddelinger, og en enkelt donation ville næppe være tilstrækkeligt til at tilfredsstille ministeriet. Anmærkningen blev derfor anledning til, at VILLUM FONDEN genoptog en mere regelret uddelingsvirksomhed.

I sit svar til ministeriet fastholdt bestyrelsen dog, at det beskudne uddelingsniveau var ”led i en plan for arbejdsdelingen mellem de to fonde”, som ministeriet tidligere havde godkendt. Herefter skulle VILLUM FONDEN alene udøve en styrende funktion i forhold til VKR Holding A/S, mens VELUX FONDEN skulle være den uddelende fond.⁵¹

Herefter skete der ikke videre i sagen, før Fondsregisteret, der i mellemtiden havde overtaget alle fondssager fra Justitsministeriet, i december 1989 meddelte, at man ikke havde yderligere bemærkninger – muligvis fordi VILLUM FONDEN i mellemtiden havde genoptaget sine uddelinger i større omfang.⁵²

Foruden donationen til gæsteforskerboliger ved DTH og uddeling af to Årslegater til teknisk og naturvidenskabelig forskning på 1 mio. kroner hver i anledning af Villum Kann Rasmussens 80-års fødselsdag, tog fondsbestyrelsen således selv initiativ til en enkelt uddeling på 5,5 mio. kroner i 1988 til indkøb af en CT-scanner til Privathospitalet i Borup.

Året efter overtog VILLUM FONDEN i maj 1989 to donationer fra VELUX FONDEN på henholdsvis 950.000 og 2,1 mio. kroner, og i august samme år yderligere to donationer på henholdsvis 5 og 1,5 mio. kroner. Overtagelsen af uddelingerne skete med den begrundelse, at ”det findes hensigtsmæssigt, at også VILLUM FONDEN har selvstændige uddelinger i medfør af den ændrede fundats” – utvivlsomt en henvisning til kravet fra Justitsministeriet.⁵³

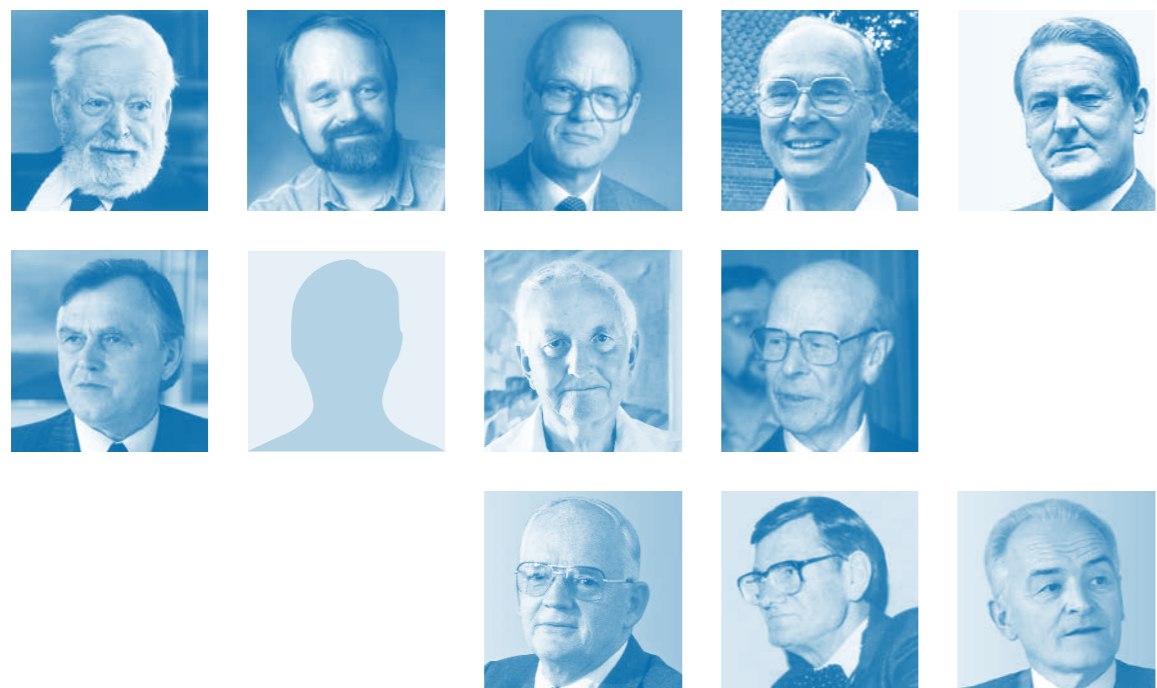
I lyset af størrelsen af de årlige aktieudbytter fra VKR Holding A/S var det dog beskudne uddelinger, og langt den overvejende del af fondens disponible kapital blev også de følgende år overført til VELUX FONDEN.

Generationskifte i firma og fond

4

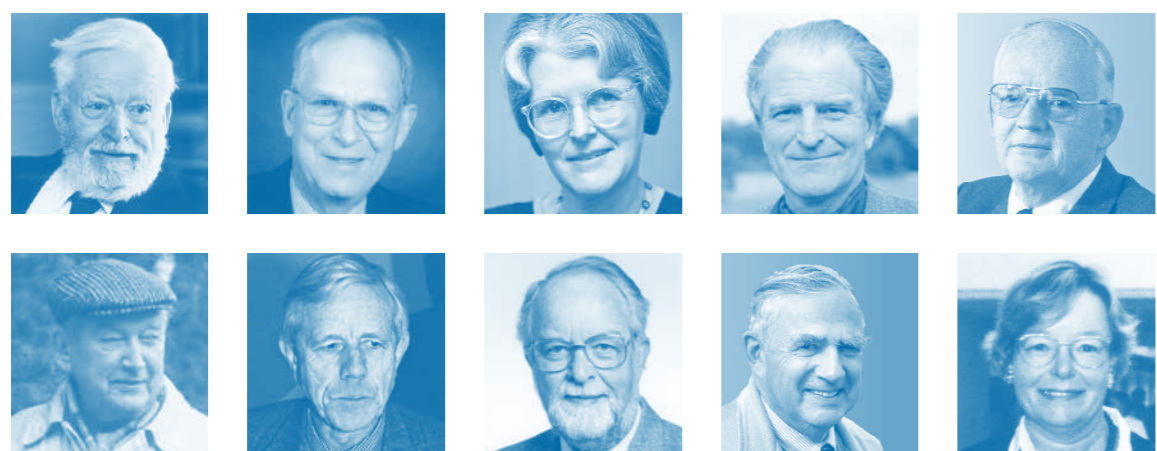
Bestyrelsesmedlemmer 1986-1995

VILLUM FONDEN

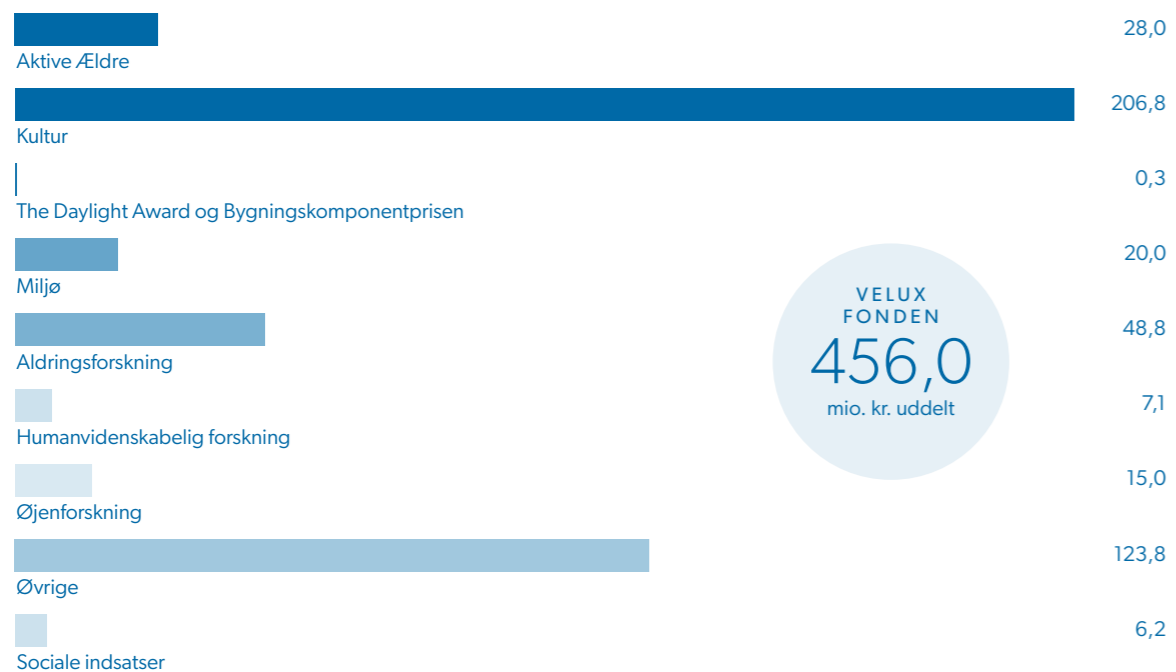
Villum Kann Rasmussen dør, og familiens næste generation har via observatørarbejde i fondsbestyrelserne forberedt sig til opgaven. VELUX FONDEN er nu en af Danmarks store fonde med donationer af offentlig interesse. Bevaring af Danmarks kulturhistoriske værdier og museumsstøtte kommer i fokus, og der sker en begyndende professionalisering af sekretariatet med den første direktør og en juridisk sagsbehandler.

VELUX FONDEN

Samlede fondsuddelinger

1986-1995

Overdragelse af A-aktierne til sønnerne

— Med vedtagelsen af fondsbeskatningsloven var den samlede fondslovgivning faldet på plads uden formuebeskatning eller ØD-lignende tiltag. Firkløverregeringen sad sikkert i sadlen, og i det hele taget var en ny borgerlig-liberal tidsånd slået igennem, ikke kun i Danmark, men også internationalt.

I 1979 havde Storbritannien fået ny premierminister, den konservative Margaret Thatcher, som indledte en gennemgribende deregulering af samfundsøkonomien og privatisering af statsejede virksomheder. I januar 1981 tiltrådte republikaneren Ronald Reagan som ny præsident i USA, og også han var en varm fortaler for deregulering og liberalisering af økonomien. I foråret 1985 bredte de liberale tendenser sig til Sovjetunionen, hvor reformpolitikeren Mikhail Gorbatsjov iværksatte et omfattende reformprogram med demokratisering af samfundslivet, samtidig med at han talte for international afspænding og indledte et tøbrud i det fortsat spændte øst-vest-forhold.

I Danmark slog liberaliseringsbølgen igennem med folkeafstemningen 27. februar 1986, hvor danskerne gik til stemmeurnerne og med klart flertal godkendte den såkaldte EF-pakke, der skulle føre til skabelse af et åbent og liberaliseret indre marked i EF. Faren for ØD var endegyldigt drevet over, selvom forestillingen fortsat trivedes på den politiske venstrefløj.

Det var på denne baggrund, at Carl Tjur på et bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN 21. december 1986 orienterede om, at Villum Kann Rasmussen – der selv var til stede – efter nøje

overvejelse havde fundet det rigtigst som led i det igangværende generationsskifte at overdrage A-aktierne i VKR Holding A/S til sine to sønner, idet han for livstid bevarede stemmeretten og dermed kontrollen over koncernen.¹

Hermed havde Villum Kann Rasmussen udskudt både sin oprindelige intention om at overdrage A-aktierne til VILLUM FONDEN og sin tanke om at dele ejerskabet af VKR Holding A/S mellem VILLUM FONDEN og fondene i Schweiz og USA, der fortsat var en del af grundlaget for firmagruppens ekspansion og vækst i Syd- og Centraleuropa henholdsvis Nordamerika.

I firmagruppen havde et ledelsesmæssigt generationsskifte været undervejs i nogen tid, efter at Lars Kann-Rasmussen i 1976 var blevet udnævnt til direktør i VKR Holding A/S. I 1985 blev han indvalgt i holdingselskabets bestyrelse, efter at Villum Kann Rasmussen var fratrådt to år tidligere, og gennem sit virke havde Lars Kann-Rasmussen vist, at han både ville og kunne drive firmagruppen videre på betryggende vis. Der var heller ikke grund til at frygte splid mellem børnene til skade for firmagruppen, hvilket havde været en af Villum Kann Rasmussen bevæggrunde for at gøre firmagruppen totalt fondsejet.

Hans Kann Rasmussen har endvidere peget på, at en yderligere årsag kan have været usikkerheden om sammensætningen af VILLUM FONDENS bestyrelse, når den engang i fremtiden ikke ville være udpeget af Villum Kann Rasmussen selv: ”Mon det nu var fornuftigt at overlade firmagruppens skæbne i hæn-

Til folkeafstemningen om EF-pakken i 1986 stillede japartierne op på Frederiksberg Runddel. Resultatet blev også et ja til EF-Pakken, der medførte en yderligere åbning af det indre marked, ændring af EF-Parlamentets rolle og et øget sikkerhedspolitisk samarbejde.

I firmagruppen havde et ledelsesmæssigt generationsskifte været undervejs i nogen tid, efter at Lars Kann-Rasmussen fra begyndelsen af 1970'erne i højere grad overtog ledelsesansvar i virksomheden herunder som direktør for Dansk VELUX. Det var eksempelvis ham, der fra omkring 1970 varetog alle forhandlinger vedrørende aktiviteterne i Tyskland.

derne på en fremtidig kreds af mere eller mindre tilfældige personer? Hvorfor ikke overlade afgørelsen om A-aktierne til næste generation?”, ville ifølge Hans Kann Rasmussen have været en naturlig tanke.²

Under alle omstændigheder blev aktieoverdragelserne og generationsskiftet gennemført for så vidt angik ejerskabet, idet nominelt 6 mio. kroner af A-aktierne tilfaldt Lars Kann-Rasmussen, mens Hans Kann Rasmussen fik den resterende post på nominelt 4 mio. kroner. Overførslen skete til kurs pari, da A-aktierne ikke havde del i firmaets reserver, så aktieposterne blev beskattet af pålydende værdi.

Carl Tjur gjorde opmærksom på, at med overdragelsen af A-aktierne var forudsætningen ikke længere til stede for, at fonden efter Villum Kann Rasmussens død ville kunne leve op til fundatsens bestemmelse om at sikre, at VKR Holding A/S havde en aktiv bestyrelse, og at virksomheden blev ledet på en sund måde.

VILLUM FONDEN ville stadig besidde 90 procent af aktiekapitalen, men kun 9/19 af stemmerne, og med A-aktiefordelingen mellem Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen

ville et flertal kræve, at to aktionærer kunne blive enige, hvilket man siden betegnede som *checks and balances*-systemet.

På mødet fremlagde Carl Tjur også et forslag til aktionær-overenskomst mellem Villum Kann Rasmussen samt A- og B-aktionærerne. Ifølge overenskomsten havde de to A-aktionærer forkøbsret på hinandens aktier, og derefter havde VILLUM FONDEN forkøbsret – alle til parikurs. Omvendt var A-aktionærerne tildelt en forkøbsret til VILLUM FONDENS B-aktier. A-aktionærerne kunne også lade deres aktier gå i arv – men i givet fald kun til en enkelt efterkommer for at forhindre, at aktierne blev spredt på flere familiemedlemmer, der kunne blive indbyrdes uenige.

At frygten for ØD ikke var helt forsvundet, fremgår af en bestemmelse om, at i tilfælde af at der ”ved lov eller på et andet grundlag” indførtes medarbejderaktier eller anden form for medarbejderindflydelse, var de tre aktionærer forpligtet til at stemme samordnet og forholdsmæssigt, så A-aktionærerne beholdt majoriteten.³

Carl Tjur gennemgik aktionæroverenskomsten afsnit for afsnit, hvorefter overenskomsten blev godkendt enstemmigt og underskrevet af fondens formand og næstformand.⁴

Overførsler frem for konsolidering

— Trods Carl Tjurs påpejning af, at VILLUM FONDEN med overdragelsen af A-aktierne ikke ville komme til at spille den tiltænkte rolle i forhold til VKR Holding A/S, blev bestemmelserne herom stående i fundatsen, og det samme gjorde bestemmelsen om, at et af fondens formål var ”at videreføre og eventuelt støtte VKR Holding A/S”.

Netop den formulering hæftede Niels Ogstrup-Pedersen sig ved, da han på et møde i begyndelsen af maj 1987 med støtte fra Torben Brag Nielsen erklærede, at det ”var fondens væsentligste, måske vigtigste formål i givet fald at kunne støtte virksomheden”. Med de årlige overførsler til VELUX FONDEN i den tiltænkte størrelsesorden ville fonden have meget begrænsede muligheder for at leve op til denne forpligtigelse, mente de to.⁵

Heroverfor stod de øvrige bestyrelsesmedlemmer, der henviste til, at en væsentlig konsolidering allerede var sket i selve virksomheden og fortsat fandt sted. Egenkapitalen i VKR Holding A/S var i det seneste årsregnskab for 1986 således opgjort

til 1.300 mio. kroner, hvilket skyldtes en yderst moderat udbyttepolitik og opsparing af størstedelen af de betydelige årlige overskud.⁶

Diskussionen fortsatte på flere efterfølgende møder, hvor Villum Kann Rasmussen slog fast, at han ”lagde megen vægt på at få overført de størst mulige beløb til VELUX FONDEN”, mens Carl Tjur salomonisk anførte, at hvis medlemmer af bestyrelsen i fremtiden måtte ønske at beholde visse beløb til konsolidering, kunne spørgsmålet altid tages op i forbindelse med de årlige beslutninger om anvendelse af fondens overskud.⁷

Alligevel fastholdt Niels Ogstrup-Pedersen sit standpunkt og foreslog i januar 1988, at der blev fastsat et årligt beløb til konsolidering. Principielt mente han, at fonden skulle konsolidere maksimalt med årlige henlæggelser af de årlige, skattefri udbytter fra holdingselskabet plus fondens øvrige indtægter – efter at have betalt 50 procent skat af sidstnævnte – og altså ingen overførsler til VELUX FONDEN eller egne donationer. Svend Kamman svarede, at det var langt vigtigere at gribe ind i tide og forhindre, at firmagruppen kom i vanskeligheder, end at tro, at fonden med sine trods alt beskedne midler i forhold til firmagruppens størrelse kunne klare vanskelighederne i VKR Holding A/S, hvis de først havde fået lov at udvikle sig.⁸

Afgørelsen blev truffet på årsmødet 2. juni 1988 i forbindelse med behandlingen af ændringerne i formålsparagraffen, der skulle tilfredsstille Justitsministeriet. Om anvendelsen af overskuddet og forholdet til holdingselskabet blev ordlyden ændret til, at overskuddet kunne anvendes til ”eventuel henlæggelse til reserver til opretholdelse af grundkapitalens værdi, idet bestyrelsen herved tager hensyn til udvikling og konsolideringen i VKR Holding A/S”. Hermed var formålet om understøttelse af holdingselskabet og firmagruppen gledet i baggrunden.⁹

Samtidig blev det i bestemmelsen om overførsler til andre fonde tilføjet, at bestyrelsen kunne beslutte at overføre hele overskuddet, alene med undtagelse af eventuelle beløb, som ønskedes anvendt til uddelinger i henhold til fundatsens formål. Hermed var der taget højde for Justitsministeriets krav om, at der også fremover skulle foretages uddelinger, men ellers var det sigtet fortsat at overføre så store midler som muligt til VELUX FONDEN.

Frem til 1993 løb de årlige overførsler af midler fra VILLUM

FONDEN til VELUX FONDEN op i tilsammen 259 mio. kroner. Overførslerne bidrog til en markant forøgelse af VELUX FONDENs egenkapital, der fra 1986 mere end fordobledes til 763,8 mio. kroner. I takt hermed fordobledes fondens årlige renteindtægter og aktieudbytter fra 28 mio. til 56,6 mio. kroner i 1993.

Anderledes forholdt det sig med VILLUM FONDEN, hvis egenkapital forblev på et konstant niveau på nominelt 90 mio. kroner B-aktier i VKR Holding A/S. Ud over aktieudbytterne fra VKR Holding A/S havde fonden derfor kun beskedne renteindtægter, der stammede fra henlæggelser til uddeling af Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning og efterhånden også til andre besluttede uddelinger.

Til gengæld voksede de årlige aktieudbytter fra VKR Holding A/S markant fra 17 mio. kroner i 1986 til 90 mio. kroner i 1993, hvilket muliggjorde, at VILLUM FONDEN ved siden af overførslerne til VELUX FONDEN kunne foretage egne donationer, der i slutningen af perioden nåede et årligt niveau på mere end 25 mio. kroner.¹⁰

VE står for Vejle – og LUX for lys

— Med samlede donationer i årene 1988-93 på 356,3 mio. kroner fik de to fondes uddelingsaktivitet endnu et løft med VELUX FONDEN som den største donator med uddelinger på i alt 241,6 mio. kroner, mens VILLUM FONDENs donationer løb op i 114,7 mio. kroner. Med det voksende antal store uddelinger fulgte uundgåeligt en forøget offentlig opmærksomhed omkring fondene – og en accept i fondene af, at de uigenkaldeligt var trådt ud af anonymiteten.

VELUX FONDENs bestyrelse havde således ingen indvendinger, da den evangelisk-lutherske frimenighed Brødremenigheden i Christiansfeld i foråret 1988 i en offentlig meddelelse takkede for en donation på 1,25 mio. kroner til restaurering af menighedens kirkegård, Gudsageren. Man accepterede også, at menigheden i sit tidsskrift takkede VELUX FONDENs bestyrelse og især Villum Kann Rasmussen personligt for donationen med fremhævelse af, at beløbet var på over 1 mio. kroner.

Heller ikke, da Universitetsbiblioteket på Københavns Universitet senere samme år ønskede at opsætte en træplade, der oplyste, at fire helt nye udstillingsrum var skænket af VELUX FONDEN, havde man indvendinger – bortset fra at man gjorde

Donation til den evangelisk-lutherske frimenighed Brødremenigheden i Christiansfeld til restaurering af menighedens kirkegård, Gudsageren: 1,25 mio. kr.

Donation til Vejle Sygehus til indkøb af en endo-laser til brug ved komplicerede øjenoperationer: 600.000 kr.

opmærksom på, at alle bogstaver i fondens navn var versaler. Året efter glædede bestyrelsen sig over en boganmeldelse i *Personalthistorisk Tidsskrift*, der henviste til, at fonden som bekendt havde ydet ”efterhånden endda meget store beløb til pensionisters meningsfyldte beskæftigelse, en indsats, som næsten ikke kan vurderes højt nok, og som allerede nu har gavnet slægts- og personalhistorien meget”.¹¹

Det blev almindeligt, at bestyrelsesmedlemmer medvirkede ved overrækkelse af donationer eller deltog ved igangsættelser eller indvielser af projekter, der var ydet støtte til. Hidtil var uddelingerne sket diskret ved bankoverførsler eller fremsendelse af en check, hvorefter repræsentanter for fondsbestyrelserne efterfølgende kunne aflægge besøg hos modtagerne for at besigtige anvendelsen af donationen.

Sådan var det ikke længere, og da en del af donationerne havde lokal eller regional interesse, blev arrangementerne til tider omtalt i den lokale presse. Et mindre antal havde også national interesse på grund af deres størrelse og karakter og blev derfor omtalt i landsmedierne – ikke mindst når kongehuset var repræsenteret som ved indvielsen af det restaurerede loft over Trinitatis Kirke i 1987.

Fondene bidrog også selv til at øge kendskabet til fondene, da de i 1988 udgav et fælles årsskrift efter samme skabelon som 15-års jubilæumsskriftet året inden med oplysninger om bestyrelsernes sammensætning og antallet af møder samt opgørelser over uddelinger, inklusive et antal artikler om udvalgte donationer. Desuden bragte årsskrifterne en fyldig ”dagbog” med referater af bestyrelsesmedlemmernes deltagelse ved overrækkelse af donationer og aktiviteter i øvrigt. Også de to bestyrelser og fondssekretariatets årlige udflugt ud i det danske landskab med frokost og eventuel besigtigelse af projekter, som fonden havde støttet, blev omtalt. Udgivelsesdatoen for årsskriftet var Villum Kann Rasmussens fødselsdag, 23. januar, og den blev fastholdt for alle fremtidige udgivelser af årsskrifterne.

En helt særlig scene udspillede sig, da Vejle Sygehus i 1990 fik en donation på godt 600.000 kroner til indkøb af en såkaldt endo-laser til brug ved komplicerede øjenoperationer. Ved en reception på sygehuset 24. august 1990 deltog amtsborgmester Erling Tiedemann samt amtssundhedsdirektøren og formanden for Amtsrådets sundhedsudvalg. Sygehuset var repræsen-

teret af sin direktør og cheflæge samt et antal overlæger og to ledende sygeplejersker. VELUX FONDEN var repræsenteret af Bodil og Villum Kann Rasmussen, Arne Østergaard og Bent Søegaard samt øjenlæge Ejnar Thykier-Nielsen.

I sin velkomsttale slog amtsborgmesteren de muntre toner an, da han fremlagde sin opfattelse af navnet VELUX: "Ve står for Vejle, LUX står for Lys = Lys over Vejle," forklarede han og tilføjede, at flaget var oppe i anledning af VELUX-dag. Medvirkende til amtsborgmesterens overstrømmende humør var givetvis, at sygehuset to år tidligere havde modtaget en donation på 1,6 mio. kroner til indløb af en farvedoppler-elektrokardiograf til udredning og diagnostik af hjertesygdomme.

Efter endnu en kort tale af hospitalsdirektøren overrakte Villum Kann Rasmussen en check på 550.000 kroner, hvorefter en overlæge demonstrerede brugen af laseren, der foruden anvendelse til forskning ville føre til en betydelig formindskelse af nye blødninger ved operationer og spare mange patienter for genindlæggelser samt amtet for udgifter til henvisninger til Rigshospitalet. Arrangementet afsluttedes med en middag, hvorunder sygehusets cheflæge takkede for donationen på vegne af den samlede danske lægestand.

Fra 1980'erne blev det stadig mere almindeligt, at medlemmer af fondsbestyrelserne medvirkede ved overrækkelse af donationer eller ved indvielser. Her deltager Bodil og Villum Kann Rasmussen i maj 1989 ved indvielsen af en kardiograf, som blev doneret til Vejle Sygehus.

Dagslysprisen uddeltes i 1987 til arkitekten Henning Larsen og kirkearkitekten Holger Jensen, som hver tildeltes 100.000 kr.

Iscenesættelsen af modtagelsen af donationen var ekstraordinær, men Vejle Sygehus var blot ét af et større antal danske hospitaler, der kunne glæde sig over bevillinger, der supplerede deres stramme budgetter til indkøb af apparatur og udstyr til både lægevidenskabelig forskning og behandling af patienter. Bevillingerne blev givet dels til de fundatsbestemte områder gerontologi/geriatri med 30,9 mio. kroner i årene 1988-93 og oftalmologi med 14,9 mio. kroner, dels til projekter i henhold til bestemmelsen om større opgaver, hvor der uddeltes et langt større beløb til apparatur, udstyr og forskning til hospitaler og til medicinske institutter på universiteterne.

Af fundatsbestemte opgaver uddelte VELUX FONDEN desuden 15 mio. kroner til ældres aktivitet fordelt på et meget stort antal bevillinger i varierende størrelse. Dagslysprisen, der var fundatsbestemt for begge fonde, blev derimod kun uddelt med mellemrum. I 1987 blev to priser på hver 100.000 kroner tildelt danske arkitekter. Dels til Henning Larsen, der var internationalt kendt for bl.a. det saudiarabiske udenrigsministerium i Riyadh, dels til kirkearkitekten Holger Jensen, der med sine omkring 50 kirker efter 2. verdenskrig rokkede ved den traditionsbundne udformning af danske kirker. I 1988 gik prisen på 90.000 kroner til glarmesteren og glaskunstneren Per Steen Hebsgaard for hans arbejder på bl.a. glaskirken i Täby ved Stockholm. Endelig tildeltes i 1991 en pris på 90.000 kroner til den danske arkitekt Søren Andersen.

Bestemmelsen i VILLUM FONDENS fundats om økonomisk støtte til eksisterende og tidligere medarbejdere og deres familier blev kun sjældent anvendt – senest i 1989, hvor der uddeltes 148.000 kroner. For at skabe et selvstændigt fokus på området og indfri fundatsens bestemmelse stiftede VILLUM FONDEN 21. december 1991 Medarbejderfonden for Villum Kann Rasmussen Firmagruppen med en startkapital på 10 mio. kroner.

Oprettelsen skete på fondens 20-års fødselsdag, men anledningen var firmagruppens 50-års jubilæum. Medarbejderfondens formål blev at yde økonomisk hjælp til eksisterende og tidligere ansatte i ind- og udland, især ved sygdom og ulykke samt børns uddannelse. Desuden kunne ydes støtte til anskaffelser til brug for grupper af medarbejdere. Til fondens bestyrelse udpegede VILLUM FONDEN og VKR Holding A/S to medlemmer hver.

I 1987 overrakte Villum Kann Rasmussen Dagslysprisen til den danske arkitekt Henning Larsen, der i årene inden bl.a. havde tegnet Saudi-Arabiens udenrigsministerium i Riyadh og Dalgas Have på Frederiksberg.

Voksende arbejdsbyrde i bestyrelser og sekretariat

— Den øgede offentlighed om fondene betød, at tiderne, hvor bestyrelsesformanden opildnede fondsbestyrelsesmedlemmerne til at fremkomme med forslag til donationer, var forbi. Begge fonde blev for alvor en del af det kendte og anerkendte danske fondslandskab, hvilket resulterede i et konstant voksende antal ansøgninger i alle størrelser til især VELUX FONDEN i tråd med Villum Kann Rasmussens ønske.

De mange ansøgninger fik fondsbestyrelserne til at træffe en række forholdsregler for at lette arbejdsbyrden. Allerede i foråret 1987 fik sekretariatet bemyndigelse til at afgøre sager om hædersgaver og ældres aktivitet op til en beløbsgrænse på 75.000 kroner, og i foråret 1993 fulgte en yderligere bemyndigelse til at give afslag på ansøgninger om støtte til store opgaver op til 500.000 kroner.¹²

De mange ansøgninger gjorde også, at der i stigende omfang blev givet afslag også til kvalificerede henvendelser, da fondsbestyrelserne trods stigende uddelingsmidler måtte prioritere. I 1990 afslog VELUX FONDEN således i alt 360 ansøgninger om støtte, og i 1992 nåede man op på 566 afslag trods en vækst i den samlede beløbsramme. På sit møde 13. januar 1992 havde fondsbestyrelsen førstebehandling af 26 ansøgninger om støtte

til store opgaver med en samlet beløbsramme på op mod 88 mio. kroner, hvoraf 20 fik afslag, mens resten gik videre til andenbehandling. På det efterfølgende møde fem uger senere var 21 ansøgninger til store opgaver til førstebehandling med en samlet beløbsramme på op mod 37 mio. kroner, hvoraf 16 fik afslag. På begge møder var der desuden et større antal ansøgninger vedrørende de fundatsbestemte områder ældres aktivitet, gerontologi/geriatri og oftalmologi.¹³

Det voksende antal ansøgninger betød også en voksende arbejdsbyrde i sekretariatet, der forberedte bestyrelsesmøderne og forestod sagsbehandlingen. Midt i det voksende arbejdspress døde Aage Kann Rasmussen i januar 1991. Det var sommeren forinden aftalt, at han på eget ønske udtrådte af sekretariatet ved sin 87-års fødselsdag i marts 1991, men fortsat ville hjælpe til ”i særlige tilfælde, hvis der er behov for det”. Samtidig aftaltes det, at Bent Søgaard skulle indtræde i sekretariatet 1. januar 1990 som afløser, idet han fortsatte som næstformand i VELUX FONDENS bestyrelse frem til 1992.¹⁴

Selvom Bent Søgaard altså var tiltrådt ved Aage Kann Rasmussens død, blev det senere på året aftalt, at også Aino Kann Rasmussen skulle indtræde i sekretariatet for at varetage opgaver ”efter nærmere aftale”. Samtidig fratrådte hun som familiens observatør i begge bestyrelser siden 1983, hvor hun blev erstattet af sin søster, Sussi Ogstrup-Pedersen.¹⁵

Ole Rømers Planetarium, der viser planeters bane over verdensrummet, blev i 1989 genskabt ud fra Ole Rømers tegninger efter en donation fra VELUX FONDEN. Planetariets forside til venstre viser de dengang seks kendte planeters gang om Solen: Merkur, Venus, Jorden, Mars, Jupiter og Saturn. På bagsiden til højre aflæses tidspunkterne for planeternes skiftende stilling i perioden 1580-1780.

Aino Kann Rasmussen er mag.art. i forhistorisk arkæologi og havde tidligere været museumsinspektør ved Nationalmuseet og derefter ledende museumsinspektør ved Esbjerg Museum. I 1986 kom hun til Bruun Rasmussens Kunstauktioner, hvorfra hun nu trådte ind i fondssekretariatet for VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN.

En hovedopgave det første år i fondssekretariatet blev udarbejdelsen af det kommende årsskrift, der foruden det sædvanlige indhold skulle markere fondenes 10- og 20-års jubilæer. Desuden udarbejdede hun i anledning af firmagruppens 50-års jubilæum en biografi om Villum Kann Rasmussen og firma-gruppens første ti år. Bogen, der fik titlen *Ét forsøg er bedre end tusind ekspertantagelser*, udkom i 1991.

Fondsbestyrelserne mærkede hurtigt, at der var kommet nye og yngre kræfter i sekretariatet. For at understøtte bestyrelsernes arbejde begyndte fondssekretariatet således at udsende kopier af ansøgningerne til bestyrelsesmedlemmerne, så de inden møderne kunne danne sig en mening.

Året efter begyndte man yderligere at udsende baggrundsmateriale til de ansøgninger, som efter sekretariatets vurdering var de væsentligste: ”Tidligere fik man først på møderne materiale, hvoraf det fremgik, hvilke ansøgninger man skulle tage stilling til,” husker Sussi Ogstrup-Pedersen, der nåede at opleve den hidtidige procedure: ”Nu modtog vi forinden en gul mappe med alle papirerne.”¹⁶

Alligevel blev det nødvendigt at øge antallet af bestyrelsesmøder, og i foråret 1993 fik sekretariatet udvidet sin beføjelse til at afslå ansøgninger uanset beløbsgrænsen, hvis det vurderedes, at bestyrelsen ville give afslag. En liste over afslagene skulle dog forelægges på det førstkommande bestyrelsesmøde til godkendelse.¹⁷

Fundatsændringer med familierrepræsentation i bestyrelsen

— Aino Kann Rasmussen blev det første af Bodil og Villum Kann Rasmussens børn, der indgik direkte i fondenes drift og virke, og få måneder senere blev endnu et skridt taget for at sikre et generationsskifte i fondsbestyrelserne, hvor familien kun havde observatørstatus.

I april 1991 tog Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen generationsspørgsmålet op med deres far, der efterføl-

Villum Kann Rasmussens yngste søn, Hans Kann Rasmussen, er uddannet akademiingeniør og var i en periode fra 1972 til 1974 først udstationeret hos VELUX France og derefter i Østbirk Bygningsindustri A/S. Fra 1975 til 1978 ansat i Danish Turnkey Dairies i Aarhus med periodiske udstationeringer i Kenya, Zanzibar og Nigeria. I 1979 ansat i V. Kann Rasmussen & Co., og herfra blev han tilknyttet SARNAK INNOVATIONS AKTIESELSKAB, først som teknisk sekretær for Villum Kann Rasmussen og derefter i perioden 1985-1990 som direktør for selskabet. 2001-2005 var han formand for VILLUM FONDEN og siden 2006 for VELUX FONDEN. Formand for den amerikanske V. Kann Rasmussen Foundation fra 1991-2016.

gende bad Carl Tjur om i samarbejde med sønnerne at udarbejde et forslag til sikring af familiens fremtidige repræsentation i de to fondsbestyrelser. At spørgsmålet blev bragt op, var ikke unaturligt, da familien ellers kunne komme i den situation, at den var uden reel indflydelse på både uddelingerne og på udpegnin-gen af nye bestyrelsesmedlemmer. Hertil kom, at VILLUM FONDEN med sine B-aktier potentielt kunne blive en besværlig aktionær i VKR Holding A/S, selvom de to brødre tilsammen havde stemmemajoriteten.¹⁸

Foruden generationsspørgsmålet enedes Villum Kann Rasmussen og hans to sønner om en række yderligere ændringer i de efterhånden alderstegne vedtægter, hvilket udmundede i, at Carl Tjur 2. oktober 1991 i et enslydende brev meddelte de to fondsbestyrelser og sekretariatet samt Sussi Ogstrup-Pedersen, at Villum Kann Rasmussen ønskede at foretage et antal ændringer i begge fundatser. Et udkast til fundatsændringer fulgte pr. brev ugen efter, idet Carl Tjur lagde vægt på, ”at det må være rigtigst at få dem gennemført og opnå den nødvendige godkendelse hos myndighederne, nu hvor stifterens autoritet må antages at have betydelig vægt”.¹⁹

Den helt centrale ændring for begge fondes vedkommende vedrørte bestyrelsens sammensætning, idet Villum Kann Rasmussen havde ”det klare ønske, at han som medlem af bestyrelsen må se et af sine børn som sin efterfølger”. Ønsket blev ud-møntet i en bestemmelse i begge fundatser, hvorefter der stedse burde være en descendent i bestyrelserne. Som konsekvens bortfaldt familieobservatøren.²⁰

Også kravet om, at alle bestyrelsesmedlemmer skulle være danske statsborgere, blev ændret, så mindst halvdelen nu skulle være bosiddende i Danmark. Formålet var at muliggøre udenlandske bestyrelsesmedlemmer som led i en tilsigtet, begyndende internationalisering af fondenes uddelinger. Ligeledes gennemførtes en ændring i bestemmelsen om store opgaver, der modereredes, så donationer ”fortrinsvis” skulle være til gavn for Danmark og Danmarks befolkning.

Lars Kann-Rasmussen havde allerede i foråret 1989 skrevet til Aage Kann Rasmussen og foreslået en ”mildning” af fondenes skarpt afgrænsede danske område, da firmagruppen var internationalt arbejdende og havde den overvejende del af sin omsætning i udlandet. Det blev nu gennemført, så fondenes virke af-

spejlede firmagruppens voksende internationalisering og etableringen af det indre marked i EF. Af samme grund skulle bestemmelsen i fundatsernes § 1, hvorefter uddelinger skulle være ”til gavn for Danmark”, slettes.²¹

Også et enkelt af uddelingsområderne i VELUX FONDENS fundats ændredes, så Dagslysprisen fremover omfattede ”industrielt fremstillede bygningskomponenter”, hvilket var i tråd med firmagruppens produktsortiment. Bag ændringen lå et ønske om at muliggøre flere uddelinger, da prisen kun var uddelt få gange.

Vedrørende afstemningsreglerne skulle tredjebehandlingen ved uddelinger til store opgaver sløjfes, da den i praksis kun havde været en formalitet – som oftest blev bevillingsskrivelsen underskrevet straks efter andenbehandling. Også bestemmelsen om tredjebehandling af fundatsændringer efter seks måneder blev slettet.

Af mindre betydningsfulde ændringer skulle bestemmelsen om at søge kongelig konfirmation bortfalde, ligesom der skulle ske en præcisering af 75-års aldersgrænsen og ti års funktionstid i bestyrelsen. Alle Villum Kann Rasmussens ønsker til ændringer til fundatserne blev med mindre sproglige rettelser endelig godkendt af begge fondsbestyrelser sommeren 1992.²²

Donationer med stor offentlig interesse

— Det var fundatsændringen med indførelse af uddelinger til store opgaver i 1981, der efterhånden havde skabt det store arbejdspress på bestyrelser og sekretariat, og det var netop de store opgaver, der muliggjorde, at VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN overhovedet kunne komme af med de voksende og efterhånden meget betydelige beløb, som stod til rådighed for uddelinger i kraft af firmagruppens fremgang og voksende overskud.

Af de samlede knap 300 mio. kroner, der i 1988-93 blev uddelt til store opgaver, blev der ud over udstyr og apparatur til lægevidenskabelig forskning og behandling doneret store beløb til forskning inden for andre områder samt til kulturelle projekter i bred forstand som restaurering af bygninger og interiører, til historisk-arkæologiske projekter og til landskabsprojekter m.m.

Blandt de donationer, der vakte størst opmærksomhed i den brede offentlighed, var som nævnt dem, hvor dronning Margre-

Mange besøgende og manglende vedligeholdelse gennem mange år nødvendiggjorde en hovedindsættelse af det kongelige skatkammer på Rosenborg Slot, som blev muliggjort af en donation fra VELUX FONDEN. Ved restaureringen, som var færdig i 1990, fik konge- og dronningekronen plads i en af de nye udstillingsmontrer.

Donation til Koldinghus til anden etape af det storstilede restaureringsprojekt: 10 mio. kr.

the alene eller sammen med prins Henrik deltog ved indvielsesceremonierne. Den royale bevågenhed var ikke noget, hverken fondene eller familien efterstræbte, men et udtryk for, at fondene havde opnået en position og en anseelse, der gav legitimitet og troværdighed til at løfte større opgaver på nationalt niveau, hvor det var vanskeligt for fondene at undgå offentlig omtale.

I september 1989 indviede dronningen således det nyrestaurerede kongeslot Koldinghus, der var brændt ned i 1808 og siden havde henligget som ruin. VELUX FONDEN havde doneret 10 mio. kroner til anden etape af det storstilede restaureringsprojekt, der omfattede færdiggørelse af slotsgården, hvilket var blevet bekendtgjort måneden forinden ved en reception og pressekonference arrangeret af Kolding Kommune. Restaureringen af slotsgården og dermed hele projektet afsluttedes i 1993.²³

I foråret 1990 var det Rosenborg i København, der var ramme om en kongelig indvielse af et projekt, som VELUX FONDEN havde muliggjort. Det kongelige skatkammer, hvor bl.a. rigsregalierne er udstillet, var hårdt mærket af slitage fra de mange besøgende, og i 1988 stod det klart, at en hovedindsættelse var nødvendig. Projektet blev støttet af VELUX FONDEN med 1,8 mio. kroner, og 2. april 1990 deltog regentparret i genåbnin-

gen af det renoverede skatkammer under overværelse af medlemmer af regeringen og andre indbudte. Fonden bevilgede tre år senere 6,5 mio. kroner til indretning af en del af slotskælderen til Det Grønne Kabinet, der bl.a. rummer fyrstegaver til den danske konge tilbage fra ca. år 1200.²⁴

I begyndelsen af 1992 modtog VELUX FONDEN ansøgning fra menighedsrådet ved Garnisonskirken i København – regentparrets sognekirke – om en donation på 5 mio. kroner til genskabelse af kirkens første orgel, et højbarokinstrument fra 1724 bygget af den danske orgelbygger Lambert Daniel Kastens. Kirken havde fået nyt orgel i midten af 1800-tallet, og af det oprindelige højbarokorgel var kun facaden tilbage. Arbejdet blev lagt i hænderne på orgelbygger Carsten Lund, og 10. september 1995 blev det genskabte orgel indviet ved en højmesse.²⁵

Også da Christian 7.s palæ på Amalienborg efter ti års omfattende udvendig restaurering skulle gennemgå en tilsvarende indvendig restaurering, blev VILLUM FONDEN i begyndelsen af 1993 anmodet om at bidrage med 3 mio. kroner til restaureringen af Riddersalen, der bl.a. anvendes til dronningens årlige nytårstaffel. I alt ville den indre restaurering koste 65 mio. kroner, hvoraf 48 mio. kroner betaltes af Slots- og Ejendomsstyrelsen, mens 17 mio. kroner blev skaffet fra private fonde. Restaureringen varede tre år, og i 1999 blev palæet hædret med årets medalje for fornem restaurering fra den internationale sammenlutning Europa Nostra.²⁶

Donationerne var alle i tråd med fondenes ønske om at bidrage til sikringen af den danske kulturarv, og det gjaldt også en række andre bevillinger, hvor det lykkedes modtagerne at få dronningen til at møde op. Det gjaldt f.eks. indvielsen i marts 1989 af en tilbygning til Nivaagaards Malerisamling, som VELUX FONDEN havde støttet med en donation på 7,5 mio. kroner. I maj 1991 gjaldt det indvielsen af en ny udstillingsbygning ved Silkeborg Museum, som VILLUM FONDEN havde støttet med 5 mio. kroner. Bygningen var kulminationen i museets bestræbelser på at skabe en stor og internationalt anlagt udstilling om verdens bedst bevarede moselig, Tollundmanden, og hans tid, jernalderen.

Året efter var en hovedbegivenhed grundstensnedlæggelsen til et nyt Danmarks Videnskabshistoriske Museum i Universitetsparken i Aarhus. I begyndelsen af 1990 havde VELUX FON-

Donation til Garnisonskirken i København til genskabelse af kirkens første orgel:
5 mio. kr.

Donation til en tilbygning til Nivaagaards Malerisamling:
7,5 mio. kr.

Verdens bedst bevarede moselig er den efterhånden 2.400-årige Tollundmand på Silkeborg Museum. I maj 1991 fik han tidssvarende og publikumsvenlige forhold, da en ny udstillingsbygning, støttet af VILLUM FONDEN, blev indviet.

DEN modtaget en uformel henvendelse fra professor i videnskabshistorie ved Aarhus Universitet, dr.phil. Olaf Pedersen, om en mulig ansøgning om støtte til opførelse af et nationalt videnskabshistorisk museum i Universitetsparken.²⁷

Det nye museum skulle oprettes ved en fusion af det eksisterende videnskabshistoriske museum beliggende ved travbanen i Højbjerg og Medicinhistorisk Museum, som var indrettet i en tidligere embedsbolig ved Fødselsanstalten tæt ved universitetet. Arkitekt på projektet var C.F. Møller, og det samlede budget udgjorde 23 mio. kroner, hvoraf Aarhus Universitets Forskningsfond ville finansiere 8 mio. kroner, mens resten skulle skaffes fra private fonde.

Efter den første kontakt indløb en ansøgning i midten af april fra Aarhus Universitet til VELUX FONDEN, der efter ønske fra Villum Kann Rasmussen overførte den til VILLUM FONDEN. Her var bestyrelsen enig om, at det ville være ”en egnet markant opgave for året 1990”, og det ansøgte beløb på 15 mio. kroner blev efter en længere sagsbehandling og forhandlinger med ansøgeren bevilget i december 1990. Den 14. april 1991 var der grundstensnedlæggelse, idet den første grundsten blev lagt

af dronning Margrethe, den anden af amtsborgmester Ib Frederiksen (S) og den tredje af Villum Kann Rasmussen. Museet fik navnet Steno Museet, opkaldt efter den danske læge Nicolaus Steno, og blev indviet 25. marts 1994.

Guldmundtøj til regentparret med et efterspil

— De mange donationer med royalt islæt gav positiv presseomtale, men i et enkelt tilfælde dog også anledning til en uventet reaktion fra tilsynsmyndigheden – og en lige så utilsigtet omtale i et af formiddagsbladene. Den pågældende donation var direkte adresseret til regentparret, da VILLUM FONDEN i anledning af dronning Margrethe og prins Henriks sølvbryllup 12. juni 1992 skænkede dem hver et såkaldt guldmundtøj: spisebestik, der tidligere anvendtes af enevældige konger, og som regentparret nu anvendte ved officielle lejligheder. I alt havde kongeparret 11 sæt guldmundtøj, hvoraf det senest tilkomne var fra 1888,

I 1992 var Villum Kann Rasmussen så svækket, at Bodil måtte holde talen ved grundstensnedlæggelsen til Danmarks Videnskabshistoriske Museum, Steno Museet. Museet blev indviet 15. marts 1994.

► Guldmundtøjet, som VILLUM FONDEN i 1991 donerede til dronning Margrethe og prins Henrik i anledning af deres sølvbryllup 12. juni 1992. Fondens tilsynsmyndighed, Civilretsdirektoratet, mente, at donationen var på kanten af fundatsens bestemmelser.

og med donationen ønskede fonden at genoplive en forgangen historisk tradition.

Design og fremstilling af guldmundtøjet blev overladt til guldsmed Claus Bjerring, der anvendte 18 karat guld i tre forskellige farver, mens to specialdesignede gaveæsker i pæretræ blev udført af møbelsnedker Bo Seedorff, og en lille publikation om fremstillingsarbejdet blev udarbejdet af museumsinspektør Mogens Bencard. Samlet pris var 294.494 kroner.

Guldmundtøjet blev overrakt til regentparret af Bodil og Villum Kann Rasmussen 9. juni 1992 med efterfølgende omtale i fondenes årsskrift. Der kom imidlertid et efterspil, da Civilretsdirektoratet ved et tilfælde to et halvt år senere opdagede, hvad der var hændt. I begyndelsen af januar 1995 modtog VILLUM FONDEN en skrivelse, hvori direktoratet med henvisning til fundatsens bestemmelse om uddeling til større opgaver anførte, at gaven ”synes at falde uden for fondens formål”.²⁸

På vegne af fonden svarede Aino Kann Rasmussen en måned senere, at den nævnte bestemmelse også omhandlede ”kunstneriske” formål. Som en markering af regentparrets sølvbryllup havde fondsbestyrelsen ønsket at give en af landets dygtigste kunsthåndværkere mulighed for at prøve kræfter med at fremstille et guldmundtøj, og ”der er således tale om en selvstændig kunstnerisk opgave udført af en af vore fremmeste sølv- og guldsmede, der demonstrerer dansk kunsthåndværks bedste formåen”.

Fundatsens bestemmelse rummede imidlertid ikke mulighed for personlige gaver, men Aino Kann Rasmussen gjorde opmærksom på, at guldmundtøjet skulle anvendes ved officielle middage, hvor regentparret repræsenterede Danmark og Danmarks befolkning, og at det i øvrigt havde været udstillet for offentligheden efter sølvbrylluppet.²⁹

Herefter gik endnu en måned, inden Civilretsdirektoratet i begyndelsen af marts 1995 meddelte, at man ikke havde yderligere bemærkninger, men at man i direktoratet fortsat mente, at guldmundtøjet ”er på grænsen af, hvad fonden kan yde” efter den pågældende bestemmelse.³⁰

Det afskrækkede dog ikke VELUX FONDEN fra at donere endnu en gave til dronning Margrethe i anledning af hendes 25-års regeringsjubilæum. Gaven – et skrivesæt i sølv udført af guldsmed Kim Buck – var til brug i det royale modtagelseslokale på

Fondenes donationer har gennem årene bidraget til, at danske sygehuse kunne anskaffe scannere, der fik stadig større betydning i både forskning og patientbehandling. I 1994 modtog Hillerød Sygehus således en MR-scanner til 10 mio. kroner skænket af Villum Kann Rasmussen Fonden. Fra indvielsen ses fra venstre overlæge Henri Nielsen, Bodil Kann Rasmussen, amtsborgmester Kirsten Ebbensgård og sygehusdirektør Stig Lohmann.

Christiansborg og som sådan ikke en privat gave. Skrivesættet overrakte af fondens formand, Aino Kann Rasmussen, til dronningen 16. januar 1997 med efterfølgende omtale i fondenes årsskrift, uden at det denne gang affødte en reaktion fra Civilretsdirektoratet.

Sagen om guldmundtøjet endte i *Ekstra Bladet*, der så sent som i juli 1997 bragte historien efter en aktindsigt i Civilretsdirektoratet: ”Næse for guldgave til Margrethe,” lød overskriften på artiklen, der fortalte, hvordan ”en af landets fine, veldædige fonde, Villum Kann Rasmussen Fonden” havde fået ”en skarp irettesættelse af Civilretsdirektoratet, der dog havde ændret sin afgørelse til ’en næse’”.³¹

Teknisk og naturvidenskabelig forskning, skov og landskab

— Trods forholdsreglerne nåede mange ansøgninger gennem sekretariatets nåleøje og frem til bestyrelsens afgørelse, og blandt modtagerne af donationer udskiltes flere dominerende områder. Et absolut hovedområde var store donationer til apparatur og udstyr til lægevidenskabelig forskning og behandling af patienter på hospitaler landet over. De største bevillinger var fortsat støtte til indkøb af CT-scannere – nu suppleret med donationen af en MR-scanner til Hillerød Sygehus.

Et andet etableret hovedområde var teknisk og naturvidenskabelig forskning, hvor Danmarks Tekniske Højskole bevarede sin særlige position markeret ved de årlige uddelinger af Årsle-

gatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning og modtagelsen af en række store bevillinger.

I 1989 donerede VILLUM FONDEN således 2,1 mio. kroner til indkøb af et Streak-kerasystem til højskolens Elektromagnetiske Afdeling, der arbejdede med fiberoptisk teknologi, og i 1992 yderligere 1,6 mio. kroner til apparatur. Samme år modtog højskolens afdeling for bærende konstruktioner en bevilling på godt 4,1 mio. kroner fra VELUX FONDEN til indkøb af avanceret forskningsudstyr, og i 1993 blev Procesteknisk Institut bevilget godt 5,7 mio. kroner til indkøb af en koordinatmålemaskine og til etablering af klimastyring.

Den største bevilling gik til styrkelse af højskolens forskning og undervisning i miljøteknologi, der i en årrække var blevet stadig højere prioriteret, ligesom interessen blandt de studerende for miljørelevante kurser var hastigt stigende. Bygningskapaciteten begrænsede imidlertid området fortsatte vækst og udvikling, og samtidig var miljøaktiviteterne spredt ud på højskolen. Der var et stærkt ønske om at få både samlet og udvidet aktiviteterne, men på grund af regeringens stramme udgiftspolitik var en statslig finansiering af nye bygninger ikke realistisk.

Gennem sit arbejde med Årslegatet og indstilling af legatmodtagere havde rektor Hans Peter Jensen god kontakt til fondene, og efter nogle forhåndskontakter ansøgte højskolen i slutningen af 1990 VELUX FONDEN om 20 mio. kroner i støtte til opførelse af et nyt ingeniørvidenskabeligt miljøforskningslaboratorium med tilhørende undervisningsfaciliteter til uddannelse af miljøingeniører. Bevillingen blev vedtaget på fondens årsmøde i juni 1991, og laboratoriet stod færdigt til indvielse i maj 1994.³²

En mere indirekte støtte var en donation i 1991 på 2 mio. kroner til indkøb af møbler og andet interiør samt til anlæg af en have ved et nyt kollegium, der blev opført til højskolens studerende. Kollegiet blev opført af Polyteknisk Kollegiebyggeri selskab – i dag Polyteknisk Kollegieselskab a.m.b.a. (ifølge datacivr.virk.dk). – og ved indvielsen i 1992 navngivet Villum Kann Rasmussen Kollegiet.

I det hele taget fyldte det tekniske og naturvidenskabelige område meget med en række store donationer. Blandt de større donationer til andre end Danmarks Tekniske Højskole var en bevilling i 1987 på godt 1,2 mio. kroner til Beton- og Konstruktions-

Donation til Procesteknisk Institut til indkøb af en koordinatmålemaskine og til etablering af klimastyring:
5,7 mio. kr.

Ved indvielsen af gæsteforskerboligerne ved Danmarks Tekniske Højskole i 1990 afsløredes Villum Kann Rasmussens portræt i anledning af en donation på 2 mio. kroner til indkøb af møbler m.m. Rektor Hans Peter Jensen har netop afsløret portrættet udført af kunstneren Wistremundo Artoe Báez med Villum Kann Rasmussen som siddende tilskuer. Maleriet hænger i dag hos VKR Holding i Hørsholm.

instituttet under Akademiet for de Tekniske Videnskaber til indkøb af belastningsmateriel til undersøgelse af bygningselementers styrke. Samme år donerede VELUX FONDEN 2 mio. kroner til udvidelse af det computeranlæg, som instituttet havde modtaget to år tidligere, og i 1990 bevilgedes yderligere 3,15 mio. kroner til samme formål. I 1992 modtog Risø's Afdeling for Materialeforskning en donation på 1,9 mio. kroner til et særligt scanningselektronmikroskop, ligesom der bevilgedes 3 mio. kroner til H.C. Ørsted Institutet ved Københavns Universitet til indkøb af dataindsamlingsudstyr og computerkapacitet.

VELUX FONDEN støttede også oprettelsen 1. januar 1990 af et nationalt dansk Euromath-center tilknyttet det europæiske matematikernetværk, Euromath, med det formål at oprette og drive en IT-baseret forskningsinfrastruktur for europæiske matematikere. Centeret blev etableret ved Københavns Universitet, og Undervisningsministeriet indvilgede i at finansiere driften i fem år. 3,6 mio. kroner doneredes til indkøb af 39 arbejdsstationer og såkaldte X-terminaler samt andet udstyr, der blev koblet op på et datanetværk omfattende de matematiske insti-

tutter på landets fem universiteter samt Danmarks Tekniske Højskole.

Et andet etableret uddelingsområde var landskab og natur, hvor VELUX FONDEN i juni 1990 donerede 5 mio. kroner til et natursikringsprojekt ved det gamle elkraftværk i Brende Ådal nær Middelfart. I 1970 var produktionen af elektricitet ophørt, og i 1984 var elværket blevet overtaget af Gelsted Bygningsindustri A/S, der var et datterselskab under VKR Holding A/S. Bygningen blev inddraget i fabrikkens produktion, men restaureret med bevarelse af sit oprindelige udseende.

For at kunne bevare stemmeverket og mølledammen samt skabe en faunapassage udarbejdedes et projekt, der skulle etablere en naturpassage og en fisketræppe af hensyn til ørredbestanden, ligesom der skulle etableres et stisystem for offentligheden. Gelsted Bygningsindustri A/S skænkede arealet til Brende

Villum Kann Rasmussen Kollegiet blev opført i 1992 på DTU Campus i Lyngby og består af tre blokke i tre etager med i alt 84 værelser. Fondene gav i 1991 støtte til et haveanlæg samt interiør til kollegiet.

Bodil Kann Rasmussen ved nedlæggelse af grundsten for det nye forskningscenter ved arboretet i Hørsholm 1. juni 1994.

Mølle Fonden, som var etableret til gennemførelse af projektet og den efterfølgende drift, og som stod for ansøgningen til VELUX FONDEN. Det var et projekt, der havde haft Svend Kammands store bevågenhed, men som først realiseredes efter hans død. I 2011 overtog Brende Mølle Fonden også det gamle elværk efter en bevilling fra VILLUM FONDEN.³³

I samme genre med fokus på forskning og naturbeskyttelse var en stor donation til Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, der i efteråret 1991 indsendte en fælles ansøgning med Landbrugsministeriet om økonomisk støtte på 15 mio. kroner til opførelse af en bygning ved højskolens arboret i Hørsholm, der skulle rumme et nyt forskningscenter for skov og landskab. Centeret var skabt gennem et samarbejde mellem højskolen og ministeriet, og da staten kun ville betale halvdelen af udgifterne til bygningen, og højskolen kun havde begrænsede midler, søgte man i fællesskab VILLUM FONDEN om den resterende halvdel.³⁴

Bevillingen blev vedtaget tidnok til, at rektor Bent Schmidt-Jensen kunne berette om donationen ved højskolens

årsfest 6. marts 1992. Byggeriet begyndte samme år, og i maj 1995 blev bygningen indviet med taler af miljø- og energiminister Svend Auken, undervisningsminister Ole Vig Jensen og Bodil Kann Rasmussen. Forskningscenter for Skov og Landbrug er i dag en del af Københavns Universitet og nationalt center for forskning, uddannelse og rådgivning inden for skov og skovprodukter, landskabsarkitektur og landskabsforvaltning, byplanlægning og bydesign.

Teatre og kunstmuseer

— Ved siden af hospitalsområdet, den tekniske og naturvidenskabelige forskning samt forstvæsen, landskab og miljø voksede et stort og bredt favnende kulturområde frem. I 1988 vedtog VELUX FONDEN den første donation til teaterverdenen, da Rønne Teater modtog en donation på 1 mio. kroner til et kulissemagasin – suppleret med en tillægsbevilling på 110.000 kroner året efter. I 1991 donerede fonden knap 1,1 mio. kroner til restaurering og udsmykning af Det Kongelige Teaters indgangsparti, og året efter donerede VILLUM FONDEN 3 mio. kroner til renovering af Det Ny Teaters indgangsparti som led i en omfattende renovering af hele teatret.

Støtten gik til bygninger og lokaler og ikke til drift, opsætning af forestillinger og lignende; bevæggrunden for donationerne var da også bygningerne: Rønne Teater var det ældste teater i Danmark, der stadig var – og er – i brug, mens Det Kongelige Teater og især Det Ny Teater er markante eksempler på teaterbyggerier fra omkring forrige århundredskifte inspireret af de parisiske teatre.

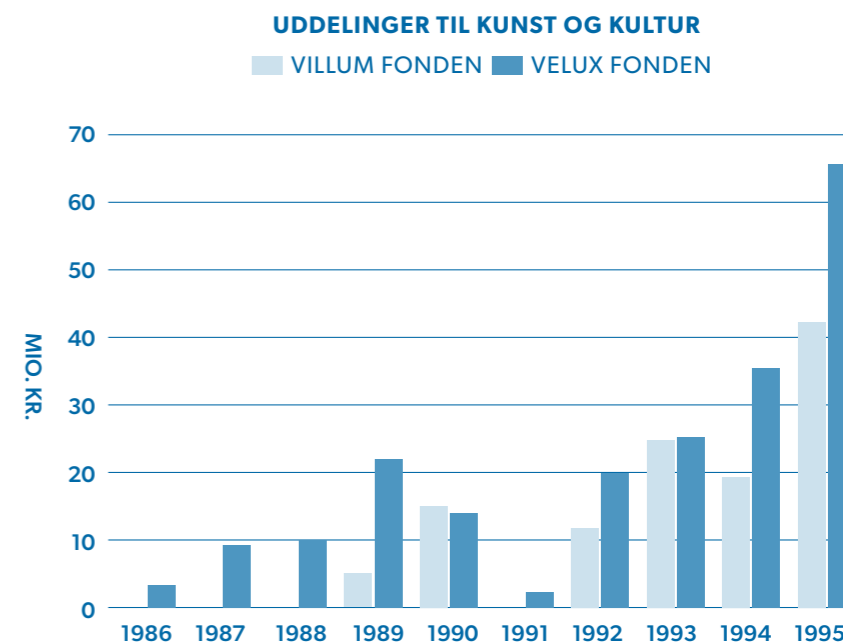
Bygninger og indretning var også i centrum, om end på en helt anden vis, da VELUX FONDEN i 1993 bevilgede en stor donation på 15 mio. kroner til Grønnegårds Teatret, der med Henning Larsen som arkitekt havde udarbejdet et stort projekt for indretning af et kulturhus med teater, kunsthall og koncertsal m.m. i en ankersmedje på Holmen i Københavns Havn. Regeringen havde forinden besluttet at nedlægge Orlogsværftet, og Grønnegårds Teatret var en af mange institutioner, der var interesseret i de historiske bygninger på Holmen – mere konkret grov- og klejnsmedjen fra 1861, der var tegnet af den danske arkitekt Ferdinand Meldahl.

Andre interesserede institutioner var Kunstakademiets Ar-

Donation til Rønne Teater til et kulissemagasin:
1 mio. kr.

Donation til restaurering og udsmykning af Det Kongelige Teaters indgangsparti:
1,1 mio. kr.

Donation til renovering af Det Ny Teaters indgangsparti:
3 mio. kr.

kitetskole, Statens Teaterskole, Den Danske Filmskole og Det Rytmske Musikkonservatorium – og efter et speget politisk spil på Christiansborg endte Grønnegårds Teatret som taberen. VELUX FONDEN var ikke involveret, men fulgte sagens udvikling på afstand – uden at fondens engagement blev kendt i en større offentlighed. Hvad der kunne være blevet en af fondens mere spektakulære donationer på kulturområdet, gik i vasken af politiske årsager, og enden blev, at bevillingen bortfaldt, idet fonden dog dækkede teatrets udgifter på 250.000 kroner i forbindelse med ansøgningen.³⁵

Færre komplikationer var der, når det gjaldt støtte til museer, der blev et hastigt voksende uddelingsområde fra 1987. Et forslag om at yde støtte til etablering af et strandingsmuseum ved Thorsminde, hvor de britiske linjeskibe HMS St. George og HMS Defender var forlist i 1811, udløste en principiel diskussion i bestyrelsen. Efter en drøftelse med Aino Kann Rasmussen resulterede det i en prioritering af museumsområdet, og de kommende år fulgte en række store bevillinger til museer. Det blev dog ikke til en donation til strandingsmuseet.³⁶

Området vandt hurtigt indpas, og der blev doneret ganske mange midler. En gruppe af museer, der modtog betydelige donationer, var danske kunstmuseer. I juni 1987 bevilgede VELUX

Louisianas daværende direktør, Knud W. Jensen, ses her på gulvet med nogle tegnende børn ved åbningen af museets nye børnehus 15. september 1994.

FONDEN således 1 mio. kroner til reetablering af den fynske kunstmaler Johannes Larsens atelier i Johannes Larsen Museet i Kerteminde, der ved årsskiftet 1988/89 modtog en yderligere donation på 5 mio. kroner til opførelse af en ny udstillingsbygning, der skulle rumme en stor samling af malerens skitser, malerier, akvareller m.m. – kaldet PAX-samlingen. Samlingen var skabt gennem mange år af ægteparret Tulle og Nan Due Larsen, henholdsvis 88 og 90 år gamle, som nu skænkede den til museet. Bevillingen begrundedes derfor også som en hæder til og anerkendelse af de to ældres aktivitet og indsats.³⁷

Efter donationen til udbygningen af Nivaagaard i 1989 fulgte i 1992 fondenes første større donation til Færøerne, da det nationale kunstmuseum Listasavn Føroya i Torshavn modtog en donation på 1 mio. kroner fra VELUX FONDEN til opførelse af en ny udstillingsbygning. Samme år blev det til to store donationer til danske museer, da VILLUM FONDEN donerede 6 mio. kroner til en modernisering og udbygning af Kunstindustrimuseet i København, og de to fonde gik sammen om en donation på 14,5 mio. kroner til et børnehus på Louisiana Museum for Moderne Kunst.

I 1993 donerede VILLUM FONDEN 4 mio. kroner til et udstillingsanlæg i parken ved det statsejede kunstmuseum Ordrupgaard. De samlede udgifter udgjorde 10 mio. kroner, hvoraf Statens Kunstfond dækkede 2 mio., mens museet foruden VILLUM FONDEN havde søgt Augustinus Fonden om støtte på 4 mio. kroner. VILLUM FONDENS bestyrelse vedtog at gøre bevillin-

Donation til modernisering og udbygning af Kunstindustrimuseet i København:
6 mio. kr.

Donation til det nationale kunstmuseum Listasavn Føroya i Torshavn:
1 mio. kr.

Donation til et børnehus på Louisiana Museum for Moderne Kunst:
14,5 mio. kr.

gen betinget af, at man kunne godkende andre finansieringskilder, hvis Augustinus Fonden gav afslag: ”Der var enighed om, at VILLUM FONDEN ville værgе sig imod at optræde sammen med sponsorer, som ikke ville klæde VILLUM FONDEN,” hedder det i bestyrelsesreferatet. Det gjaldt om at bevare det opnåede renommé, og i givet fald måtte man overveje at forhøje fondens egen donation. Det endte dog med, at projektet ikke blev realiseret, og bevillingen blev derfor inddraget i 1996.³⁸

Forhistoriske, vikingetids- og middelaldermuseer

— En anden gruppe af museer, der nød godt af de to fondes donationer, var historiske og arkæologiske museer. I 1987 donerede VELUX FONDEN 1,25 mio. kroner til Frilandsmuseet beregnet for genopførelse af avlsbygningerne fra hovedgården Østergaard på Norddjursland. To år senere bevilgede fonden 5 mio. kroner til et nybyggeri ved Bov Museum, der skulle rumme en større, historisk samling landbrugsredskaber, og i 1990 doneredes 1,25 mio. kroner til genopførelse af et bindingsværkshus fra Svendborg i Den Gamle By i Aarhus.

VELUX FONDEN var også indstillet på at støtte bevarelsen

I 1996 donerede VELUX FONDEN midler til indkøb af en YAG-laser til Mongolian Medical University i Mongoliets hovedstad, Ulan Bator. Udstyret, der anvendes til blindhedsforebyggende operationer i øjet, er her i anvendelse i 2006.

af den industrihistoriske arv. I 1992 donerede fonden 1 mio. kroner til arbejdet med, hvad der kunne have udviklet sig til et stort og spektakulært projekt. Donationen var til Arbejdermuseet til udarbejdelse af et projektforslag for et stort museumscenter på Orlogsværftets arealer. Projektet omhandlede et stort museums- og feriekoncept, der bl.a. skulle rumme et arbejdende reparationsværft for ældre jernskibe, udstillinger om arbejdsliv på værfter og i havne, et forsknings- og uddannelsescenter samt et feriecenter med ferieboliger for børnefamilier. Projektet led imidlertid samme skæbne som Grønnegårds Teatrets planer for Ferdinand Meldahls ankersmedje, da de afgørende politiske beslutninger blev truffet.

Til gengæld blev et andet arbejdende museum realiseret med en donation på 335.000 kroner, da Hørvævmuseet i sommeren 1994 kunne åbne i et tidligere halmlager på Krengerup Gods ved Glamsbjerg på Fyn. Museet oprettedes af en frivillig forening, der overtog et antal vævemaskiner fra Tommerup Hørfabrik og Tommerup Væveri, der lukkede i henholdsvis 1960 og 1969. Formålet var at skabe et arbejdende museum drevet af frivillige for at udbrede kendskabet til hørrens kulturhistorie især på Vestfyn. De frivillige var helt overvejende ældre, og bevillingen blev givet netop med henvisning til fundatsens bestemmelse om støtte til ældres aktivitet.

Med en stribe bevillinger til forhistoriske og arkæologiske museer tog VELUX FONDEN tråden op fra jubilæumsdonationen tilbage i 1982 til bygning af vikingeskibet *Roar Ege*. Opbremsningen i de offentlige udgifter i 1980'erne havde også ramt museerne i form af reducerede statstilskud og nye støttemodeler, så museerne selv skulle skaffe indtægter gennem øgede entreindtægter. Samtidig var et opbrud på vej i museumsverdenen, hvor man forlod den passive udstilling af genstande, som man mente "talte for sig selv". I stedet slog man ind på en mere oplevelsesorienteret drift og øget fokus på publikumsfaciliteter såsom cafeer etc.

Omstillingen og fornyelsen af museumsverdenen krævede økonomiske ressourcer, som museerne kun sjældent havde adgang til, og som kun i beskedent omfang havde fondes interesse. VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN stillede sig imidlertid anderledes, og efter de første donationer begyndte ansøgningerne at indløbe i et stigende antal, idet den faglige anerkendelse

Donation til etablering af Hørvævmuseet:
335.000 kr.

Donation til en permanent udstilling på Esbjerg Museum om jernalderen og vikingetiden:
1,1 mio. kr.

Donation til Vikingskibsmuseet i Roskilde til bygning af en nøjagtig kopi af et af Skuldelevskibene:
2,7 mio. kr.

Donation til Bornholms Museum til en udstilling om øens forhistorie:
920.000 kr.

i den danske museumsverden af Aino Kann Rasmussen utvivlsomt har været fremmede: "De kendte mig jo," forklarer hun i dag. Hun understreger dog samtidig, at ansøgningernes kvalitet skulle være i orden, ligesom der skulle være gennemarbejdede planer for den videre drift, hvis der skulle bevilges en donation.³⁹

I 1989 donerede VELUX FONDEN 1,1 mio. kroner til en permanent udstilling på Esbjerg Museum om jernalderen og vikingetiden. Samme år fulgte bevillingen til udbygningen af Silkeborg Museum for at skabe passende faciliteter omkring Tollundmanden og jernalderudstillingen, året efter bevilgede VELUX FONDEN 2,7 mio. kroner til Vikingskibsmuseet i Roskilde til bygning af endnu en nøjagtig kopi af et af Skuldelevskibene, og i 1991 donerede fonden 920.000 kroner til Bornholms Museum til en udstilling om øens forhistorie.

De mange donationer til både kunstmuseer og museer om oldtiden, vikingetiden og middelalderen var en bevidst satsning, som i høj grad kan tilskrives Aino Kann Rasmussen, som ikke kun havde en faglig interesse i området, men også en bredere tilgang til donationerne: "Det gjaldt jo om at bevare landets kulturhistoriske værdier," forklarer hun, idet det samme gjaldt de mange donationer til kunstmuseer og til restaurering af herregårde og andre bygninger af kulturhistorisk værdi.⁴⁰

At indsatsen blev værdsat, blev officielt markeret, da Bodil Kann Rasmussen på vegne af sin mand modtog Dronning Margrethe II's Arkæologiske Fonds æresmedalje. Knap to uger efter Villum Kann Rasmussens død 24. august 1993 blev æresmedaljen overrakt af dronningen ved en højtidelighed i Nationalmuseets store sal som en posthum tak til stifteren af VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN for den støtte, som dansk arkæologi gennem de mange donationer til forhistoriske og arkæologiske museer havde modtaget fra de to fonde.

Vikingernes Ribe

— At Aino Kann Rasmussen engagerede sig i de konkrete ansøgninger og projekter og gik grundigt til værks, bekræftes af direktør for Nationalmuseet 2008-17, Per Kristian Madsen. Han var i begyndelsen af 1990'erne museumsinspektør ved Den Antikvariske Samling i Ribe, der behøvede nye lokaliteter til byens vikingetidsmuseum, der holdt til i Hans Tausens Hus på blot 50 m².⁴¹

Da Den Antikvariske Samling blev tilbudt at overtage en ældre bankbygning i byens centrum, telefonerede man til Aino Kann Rasmussen og inviterede hende til Ribe for at besigtige bygningen og drøfte muligheden for en fondsdonation: ”Vi vidste jo, at hun sad der,” fortæller Per Kristian Madsen.

Efter besigtigelsen af bygningen erklærede Aino Kann Rasmussen imidlertid, at den næppe var egnet: ”I får ikke en rød øre til den. Det kan I godt glemme,” husker Per Kristian Madsen. Problemet var, at gamle bygninger kunne have mange skjulte skader, og at rammerne blev for snævre, mente Aino Kann Rasmussen: ”Men find en anden bygning eller noget andet og kom med et ordentligt forslag.”⁴²

Det gjorde man i form af byens gamle elværk, der stod tomt, og som lå på den nordøstlige side af åen. Her havde Aino Kann Rasmussen i 1970 selv på DSB’s baneterræn foretaget udgravningen af den første vikingegrav fra omkring år 700 i Ribe, og det affødte overvejelser om, at det første Ribe måske ikke lå ved domkirken, hvilket bekræftedes af flere udgravninger.

Elværket var således placeret samme sted som vikingetidens Ribe og lå lige over for banegården og tæt ved Ribe Kunstmuseum, så der var mulighed for en vis synergieffekt. Aino Kann Rasmussen var tilfreds med bygningen, men foreslog, at man jo også kunne opføre en ny bygning ved siden af elværket, og i Den Antikvariske Samling gik man i gang med at designe et vikingemuseum i samarbejde med arkitekten Niels Frithiof Truelsen.⁴³

Undervejs i processen opstod der nervøsitæt for, at det efterhånden ambitiøse museumsprojekt ville blive alt for dyrt, men da Per Kristian Madsen ringede til Aino Kann Rasmussen for at få et pejlemærke for størrelsen af en mulig bevilling, lød svaret, at det skulle man ikke bekymre sig om: ”Kom, når I er færdige,” svarede hun – og det gjorde man. I 1993 modtog projektet en bevilling fra VILLUM FONDEN på 15,7 mio. kroner til opførelse af et 2.000 m² museumsbyggeri, der sammen med dele af byens tidligere elværk skulle huse et nyt museum for både vikingetid og middelalder i Ribe, dvs. perioden 700-1700-tallet, hvilket var nyt i dansk museumstradition. Museet skulle kombinere rekonstruktioner i naturlig størrelse af huse, værksteder og boder m.m. med udstilling af originale genstande fundet i og omkring Ribe. Museet Ribes Vikinger indviedes i 1995.

Foruden den faglige interesse som arkæolog bundede Aino

Bevilling til opførelse af et 2.000 m² museumsbyggeri, der sammen med dele af byens tidligere elværk skulle huse et nyt museum for både vikingetid og middelalder i Ribe: 15,7 mio. kr.

Kann Rasmussens engagement også i, at Ribe havde en særlig plads i faderens – og dermed i familiens – liv. Det fortæller både Per Kristian Madsen og Aino Kann Rasmussen.

Da Villum Kann Rasmussen i 1922 startede på Sorø Akademi, blev det de kommende år til en del rejser til og fra Mandø. Ofte gjorde vandstanden, at han ikke kunne komme over og måtte overnatte i Ribe hos en provst, som var en ven af familien, ”så Ribe blev min fars by”, forklarer Aino Kann Rasmussen.⁴⁴

Derfor sørgede hun også for, at det blev VILLUM FONDEN, der bevilgede støtten, så donationen blev knyttet til faderens navn.

Generationsskifte i bestyrelser og sekretariat

— Ved Villum Kann Rasmussens død i 1993 var rammerne på plads for et gnidningsfrit generationsskifte med fortsat repræsentation af Kann Rasmussen-familien i begge fondsbestyrelser. Til VILLUM FONDENS bestyrelse udpegede familien Hans Kann Rasmussen, der indtrådte i september 1993 og blev valgt til næstformand. Ny formand blev civilingeniør Kristian Haugaard, der var blevet indvalgt to år tidligere, efter at Holger Byfeldt var trådt tilbage på grund af sygdom. Hans valg til bestyrelsen var sket på foranledning af Villum Kann Rasmussen, der henviste til, at Kristian Haugaard ”i så mange forhold er Svend Kammans efterfølger”. Kristian Haugaard havde været tilknyttet firmagruppen siden 1964 og var direktør for VKR Holding A/S 1977-86 samt medlem af bestyrelsen fra 1985.⁴⁵

Til VELUX FONDENS bestyrelse udpegede familien Sussi Ogstrup-Pedersen, der samtidig fratrådte som familiens observatør; en post, der med fundatsændringerne bortfaldt i begge bestyrelser. Ny formand blev tidligere direktør i Privatbanken Arthur Schmiegelow, der var indtrådt i bestyrelsen, da Paul Honoré fratrådte i 1986. Arthur Schmiegelow var forinden indtrådt i VILLUM FONDENS bestyrelse i 1990 efter Svend Kammans død året inden.

Sommeren 1994 kom det til yderligere udskiftninger i bestyrelserne, da statsskovrider Jørgen Bruun udtrådte af VELUX FONDENS bestyrelse på grund af tiårsreglen og erstattedes af nationalbankdirektør Bodil Nyboe Andersen. Året efter fratrådte tidligere amtsborgmester i Vestsjællands Amt H.K. Brinth som bestyrelsesmedlem i VILLUM FONDEN, mens Er-

ling Balle udtrådte af VELUX FONDENs bestyrelse – begge på grund af tiårsreglen. De erstattedes af henholdsvis proprietær Niels Ogstrup-Pedersen, der hermed vendte tilbage til VILLUM FONDENs bestyrelse efter at være udtrådt i 1988, og direktør Frederik Chr. Obel, der blev nyvalgt til VELUX FONDENs bestyrelse.

Også i sekretariatet var der ændringer. Sommeren 1994 gik Arne Østergaard på pension efter 20 års virke – først som bestyrelsesmedlem og derefter som sagsbehandler i sekretariatet – og samtidig fratrådte højesteretssagfører Carl Tjur som juridisk sekretær efter at have været med helt fra begyndelsen. Ny leder af sekretariatet med titel af direktør blev Aino Kann Rasmussen, mens Carl Tjur erstattedes af advokat Kai Michelsen, ligeledes fra advokatfirmaet Jonas Bruun.⁴⁶

I 1995 gik også dr.agro. Bent Søegaard på pension, og i august samme år ansatte man cand.jur. Ane Hendriksen i sekretariatet som sagsbehandler. Året efter blev cand.oecon. Leif Jensen ansat som adm. direktør for fondssekretariatet med tiltræden 1. april 1996. Han kom fra en stilling som sekretariatschef i Statsministeriet og havde inden da bl.a. været fuldmægtig i Økonomiministeriet og finansattaché ved den danske OECD-delegation i Paris.

Ansættelsen af Leif Jensen var ikke en tilsidesættelse af Aino Kann Rasmussen, der så sig selv som mellemfigur i overgangen til en professionaliseret ledelse af fondssekretariatet, så det ikke længere bestod af bekendte af Villum eller Aage Kann Rasmussen. Det var da også Aino Kann Rasmussen og Arthur Schmiegelow, der i fællesskab besluttede at opslå stillingerne, som førte til ansættelsen af Leif Jensen og Ane Hendriksen: ”Vi var enige om, at der var behov for at få nye kræfter ind, som var uddannede, og som kunne håndtere de voksende uddelinger,” forklarer Aino Kann Rasmussen.⁴⁷

Selv var hun udset til at indtage posten som formand for VELUX FONDEN, efter at bankdirektør Artur Schmiegelow havde meddelt, at han på de to fondes forestående årsmøder i 1996 ville udtræde af begge bestyrelser på grund af både tiårsreglen og aldersgrænsen på 75 år. I VILLUM FONDENs bestyrelse erstattedes han af professor i datalogi ved Danmarks Tekniske Højskole Christian Gram, mens Aino Kann Rasmussen på

Cand.jur. Ane Hendriksen blev ansat som sagsbehandler i fondssekretariatet i en halvtidsstilling i 1995. På det tidspunkt var der fire ansatte i sekretariatet, hvoraf Ane Hendriksen var den første ”udefrakommende”. Siden 2013 har hun været direktør for VELUX FONDEN. I alt er der i dag ansat godt 50 medarbejdere i fondssekretariatet.

I 1996 tiltrådte cand.oecon. Leif Jensen som adm. direktør for fondssekretariatet. Han kom fra en stilling som sekretariatschef i Statsministeriet og havde inden da bl.a. været fuldmægtig i Økonomiministeriet og finansattaché ved OECD.

VELUX FONDENs årsmøde i juni 1996 indtrådte i dennes bestyrelse og blev valgt til ny formand.

Hermed var generationsskiftet fuldført med familierrepræsentation i begge bestyrelser. Aino Kann Rasmussen var formand for VELUX FONDEN, mens Hans Kann Rasmussen var næstformand i VILLUM FONDEN, og Sussi og Niels Ogstrup-Pedersen var medlem af hver sin bestyrelse. Samtidig var en række af Villum Kann Rasmussens oprindelige støtter fratrådte og erstattet af nye kræfter, både i de to fondsbestyrelser og i sekretariatet.

Leif Jensen og Ane Hendriksen var de første udefrakommende, der blev ansat i sekretariatet, og de kom ind i, hvad der næsten kan betegnes som en tidslomme; det var ikke kun personmæssigt, der foregik et generationsskifte – det skete også teknologisk. Leif Jensen kunne således konstatere, at computeralderen endnu ikke omfattede fondssekretariatet. Aino Kann Rasmussen havde netop som den første fået en PC – en bærbar, husker Leif Jensen, der overtog den – men ellers anvendte man skrivemaskiner. Til styring af økonomien var de eneste hjælpemidler en kassejournal og en kassebog samt en regnemaskine med strimmel.

”Det føltes som at komme tilbage til fjerpen og blæk,” fortæller Leif Jensen om skiftet fra Statsministeriet, hvor man havde moderne computere, printere og andet IT-udstyr, ligesom man var koblet på internettet og også havde eget intranet. Hans egen opfattelse var da også, at han var ansat for at modernisere og professionalisere fondenes administration, drift og uddelinger: ”Min opgave var at få mere styr på det hele.”⁴⁸

Straks efter sin tiltræden indkøbte Leif Jensen derfor et moderne, integreret IT-system, så man kunne få et systematisk og dækkende overblik over økonomien og trække oplysninger ud om tidligere donationer, deres fordelinger på støtteområder m.m. samt lave prognoser for den fremtidige udvikling. Det var der akut brug for til behandling af de mange ansøgninger og de voksende donationer, der så ud til fortsat at skulle øges i kraft af fremgangen for firmagruppen.

Der var nye tider på vej.

Konsolidering og ny ejerstruktur

5

Bestyrelsesmedlemmer 1996-2000

VILLUM FONDEN

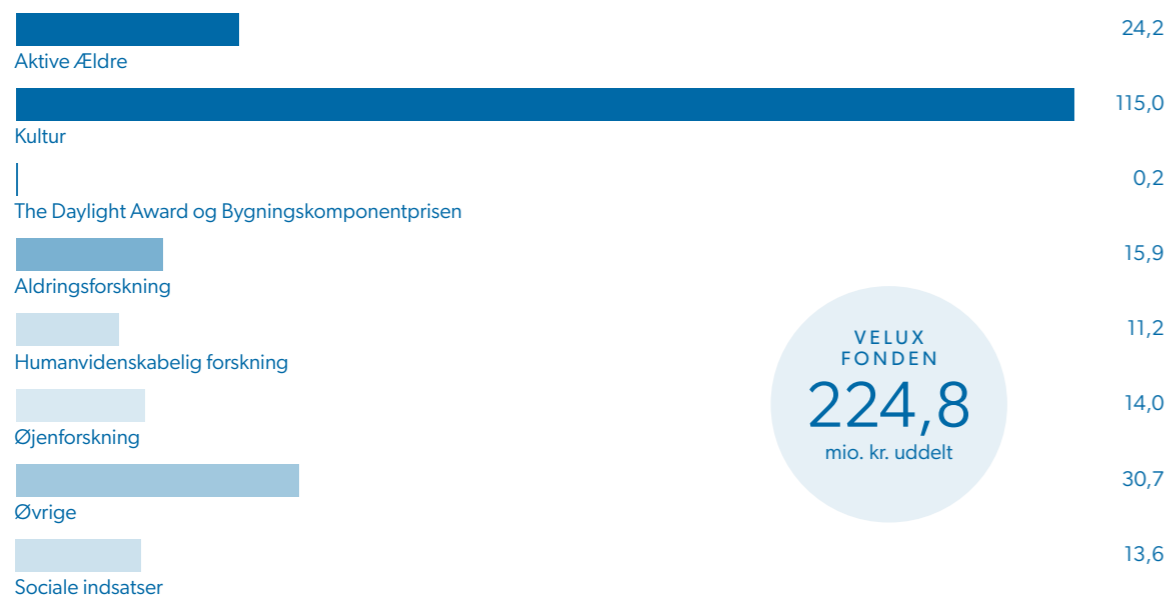
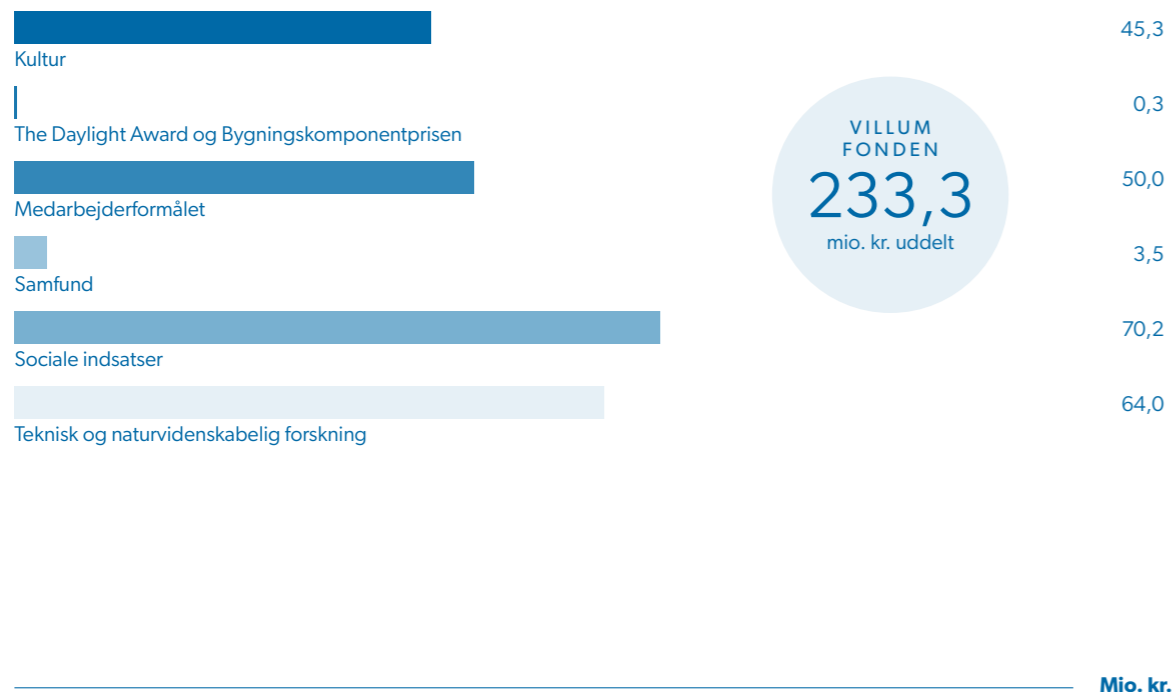
VELUX FONDEN

Der etableres en arbejdsdeling mellem de to fonde, så de hver især fokuserer på henholdsvis teknisk samt naturvidenskabelig og humanvidenskabelig forskning. Fondene udarbejder de første strategier inden for disse områder, hvilket fører til en egentlig uddelingspolitik. Der sker en konsolidering i VILLUM FONDEN med ekstraordinær kapitaltilførsel.

Samlede fondsuddelinger

1996-2000

Nyt europakort og ny regering

— Generationsskiftet fandt sted i kølvandet på en dramatisk storpolitisk udvikling, hvor det politiske europakort omkalfatredes. Under paroler om glasnost og perestrojka havde den sovjetiske leder, Mikhail Gorbatsjov, siden 1985 forsøgt at reformere og forny ”den virkeliggjorte socialisme”, som det hed, men i stedet gik landet i opløsning, samtidig med at selvstændighedsbevægelser voksede frem i de baltiske lande, og befolkningerne i Øst-europa krævede demokrati og afskaffelse af kommunistpartiernes magt.

Kulminationen kom 9.-10. november 1989, hvor grænseovergangene mellem Øst- og Vesttyskland blev åbnet, og nedbrydningen af Berlinmuren begyndte. I foråret 1990 bredte opbruddet sig til Sovjetunionen, da befolkningerne i Estland, Letland og Litauen stemte for selvstændighed og uafhængighed. Både Sovjetunionen og Østblokken var i opløsning, og 3. oktober 1990 genforenedes Tyskland.

I august 1991 forsøgte kommunistiske kræfter et kup mod Mikhail Gorbatsjov. Det mislykkedes, men Gorbatsjovs rolle var udspillet, og i stedet gled magten over til reformpolitikeren Boris Jeltsin, der blev det nye Ruslands første præsident. Kommunistpartiet og Sovjetunionen blev opløst, og de 15 republikker selvstændige.

Det var et storpolitisk jordskælv, der i alt væsentligt forløb uden blodsudgydelser. Mindre revolutionerende og helt fredssommeligt var det, da socialdemokraten Poul Nyrup Rasmus-

Berlinmurens fald i november 1989 blev symbolet på den kommunistiske østbloks sammenbrud og åbningen af Europas grænser.

sen i 1993 blev statsminister for en regering, der også omfattede Det Radikale Venstre, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti. Et større, egentligt politisk skifte blev det ikke til, da den nye regering videreførte forgængerens økonomiske politik og den stramme styring af de offentlige udgifter. Regeringsgrundlaget indeholdt da heller ikke noget om hverken ØD eller indgreb over for fonde – erhvervsdrivende eller ej.

Øgede uddelinger og konturer til en ny rollefordeling

— For VKR Holding A/S skabte den storpolitiske udvikling nye potentielle markeder i Østeuropa, hvilket firmagruppen hurtigt reagerede på, idet man allerede var aktiv i bl.a. Ungarn. For fondene fik omvæltningerne ikke følger, hverken i uddelingspolitikken eller på anden vis – i hvert fald ikke umiddelbart.

Til gengæld begyndte de første konturer at aftegne sig til en ny rollefordeling, hvor Villum Kann Rasmussens intention om, at VELUX FONDEN skulle stå for alle uddelinger, eller i hvert fald den helt overvejende del, blev trængt i baggrunden.

Siden 1986 havde VILLUM FONDEN hvert år overført samtlige disponible midler til VELUX FONDEN efter at have

foretaget sine egne uddelinger. I 1994 vedtog fondsbestyrelsen imidlertid for første gang at henlægge et beløb til senere, endnu ikke vedtagne uddelinger eller som en ”opsparing” til at kunne foretage større uddelinger. Henlæggelsen på 18,6 mio. kroner var muliggjort af en lovændring, hvorefter den slags henlæggelser i modsætning til tidligere kunne fradrages uden forældelsesfrist.

Med henlæggelserne kunne fonden opbygge en ubunden kapitalreserve til flere og større donationer, og at bestyrelsen havde fået appetit på at øge uddelingsniveauet, kom til udtryk, da der for 1995 blev budgetteret med en henlæggelse på 28 mio. kroner. Fonden fastholdt samtidig en overførsel til VELUX FONDEN i 1994 på 40 mio. og i 1995 50 mio. kroner.

Henlæggelserne var udtryk for, at VILLUM FONDENS bestyrelse havde fået smag for at foretage uddelinger frem for – med Svend Kammans ord ved en tidligere lejlighed – at fungere ”som postbud” for pengeoverførsler fra VKR Holding A/S til VELUX FONDEN.¹

Ifølge Aino Kann Rasmussen, der var observatør i begge fonde fra 1983 til 1991, var det kun naturligt, at VILLUM FONDENS bestyrelse ønskede at øge uddelingerne: ”Der skete jo ikke ret meget i den bestyrelse, hvis den ikke kunne foretage uddelinger,” har hun forklaret, hvilket Hans Kann Rasmussen genkender.²

Gennemgangen og godkendelsen af holdingselskabets regnskaber havde da også altid været hurtigt overstået, og efter overdragelsen af A-aktierne i 1986 til Lars Kann-Rasmussen og Hans

Jens Olsens verdensur, der blev sat i gang i december 1955, er med sine 12 værker med knap 14.500 dele en verdensattraktion – og en kompliceret mekanisme. I 1992 opdagede man, at uret gik forkert, og en analyse viste, at en større rekonstruktion var nødvendig. I 1994 donerede VELUX FONDEN 6,4 mio. kroner til en restaurering, og efter halvandet års arbejde med fem mand anført af urmager Søren Andersen kunne uret sættes i gang igen 2. april 1997 – og nu gik det præcist.

Kann Rasmussen var der ikke udsigt til, at VILLUM FONDEN ville få indflydelse på ledelsen af firmagruppen. På uddelingsområdet havde der i nogle år kun været Årslegatet at tage stilling til, og her var beslutningen reelt henlagt til en komité, hvis indstilling man fulgte: ”Det kunne man jo ikke byde folk, og det fremkaldte da også nogen diskussion,” husker Aino Kann Rasmussen.³

VILLUM FONDENS mere ambitiøse uddelingspolitik slog igennem i et markant løft i donationerne fra 23,7 mio. i 1994 til 58,9 mio. kroner i 1995. De samme to år uddelte VELUX FONDEN 93,7 mio., henholdsvis 95,4 mio. kroner, så de samlede uddelinger fra de to fonde voksede til omkring 150 mio. kroner. Det bærende økonomiske grundlag var som hidtil de stigende udbytter i VKR Holding A/S.

Uddelingerne fulgte de vante spor med museer i bred forstand som et voksende støtteområde for VELUX FONDEN. I 1994 og 1996 donerede fonden således 5 henholdsvis 5,6 mio. kroner til udbygninger af Vikingskibshallens Museumsø i Roskilde, mens Herning Museum fik 4,2 mio. kroner til etablering af et tekstilmuseum i Herning Klædefabrik, og Frilandsmuseet modtog 14 mio. kroner til flytning og genopførelse af Fjellerup Østergaard fra Djursland. Året efter vedtog VELUX FONDEN

Den genopførte Fjellerup Østergaard på Frilandsmuseet, som oprindeligt stod på Djursland i Jylland. På grund af sin velbevarede stand vakte gården tidligt interesse hos Nationalmuseet. Avlsbygningerne stod allerede på Frilandsmuseets grund efter en donation fra VELUX FONDEN i 1987, og fra 1995 blev hovedbygningen flyttet fra Djursland til Frilandsmuseet finansieret af yderligere en donation fra VELUX FONDEN.

På Vikingskibshallens Museumsø i Roskilde kan publikum på tæt hold følge med i de aktuelle byggerier på bådeværftet og besøge lodsen, hvor der arbejdes med dokumentation af forskellige skibsfund.

sin første donation til Grønland, da Christianshåb Lokalmuseum modtog 1 mio. kroner til renovering af Grønlands ældste stokværksbygning.

Af kunstmuseer modtog Faaborg Museum, der er viet til udstilling af fynske kunstnere, 6,4 mio. kroner til opførelse af en ny bygning, mens Tønder Museum fik 3,35 mio. kroner til opførelse af en skulpturrotunde. Kunstindustrimuseet modtog en donation på 2,6 mio. kroner til et informations- og skilteprogram, og en ekstraordinær stor donation på 21,3 mio. kroner tilfaldt Louisiana Museum for Moderne Kunst til en udvidelse af publikumsfaciliteter og indgangshal.

Anskaffelse af kunst blev støttet for første gang, da Ny Carlsberg Glyptotek i 1995 modtog en donation på 3 mio. kroner til anskaffelse af en serie malerier af den danske maler Niels Strøbek. Samme år bevilgedes 2 mio. kroner til en udstilling på

Statens Museum for Kunst om den danske guldaldermaler Christen Købke.

Der var også støtte til store restaureringsprojekter. Bl.a. bevilgede VELUX FONDEN 4 mio. kroner til restaurering af Ledreborg Slot på Midsjælland, mens Børglum Kloster i Nordvestjylland modtog 1 mio. kroner til restaurering af klosterkirken. Det Kongelige Danske Haveselskab bevilgedes 2,5 mio. kroner til restaurering af Brøndsalen, og så var der igen en stor donation til restaurering af et barokorgel, denne gang orglet i Sankt Mariæ Kirke i Helsingør, der var bygget 1632-34 af den danske orgelbygger Johannes Lorenz, og som den verdenskendte danske komponist Diderik Buxtehude spillede på, da han i 1660 blev ansat som kirkeorganist. Orglet var gennem årene blevet ombygget flere gange og stærkt forandret, men en bevilling på 9,9 mio.

Børglum Kloster i Vendsyssel er tidligere kongsgård, kloster og hovedgård, der stammer fra begyndelsen af det 12. århundrede. Bygningen i sin nuværende form er fra ca. 1220. I 1995 og 1996 restaureredes kirkens tag og ydermure med støtte fra bl.a. VELUX Fondene, EU og de danske fredningsmyndigheder.

► Et blik gennem Børglum Klosterkirkes tagkonstruktion efter restaureringen.

kroner gjorde det muligt at restaurere orglet og føre det tilbage til Buxtehudes tid.

Blandt de mange andre store opgaver, som VELUX FONDEN støttede, var som hidtil indkøb af udstyr og apparatur til forskning og behandling på hospitaler og sygehuse landet over samt forskningsbevillinger til institutter på universiteternes lægevidenskabelige fakulteter. Et nybrud i de lægevidenskabelige uddelinger var en stor donation på 10 mio. kroner til etablering af en ny børneafdeling på Hillerød Centralsygehus, i dag Nord-sjællands Hospital.

Som hidtil var der flere store donationer til Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, ligesom den tekniske og naturvidenskabelige forskning blev støttet med store donationer til især Danmarks Tekniske Højskole samt de naturvidenskabelige institutter på de øvrige universiteter. Det tekniske og naturvidenskabelige område blev tildelt en ny dimension med en bevilling i 1995 på næsten 4 mio. kroner, der ikke gik til forskning, men til udbygning af fysiklokalerne på Herlufsholm Skole og Kostskole.

Hertil kom de fundatsbestemte områder, hvor bevillingerne til ældres aktivitet over de to år løb op i samlet 6 mio. kroner, mens der uddeltes knap 3 mio. kroner til geriatrisk og gerontologisk forskning samt 2,6 mio. kroner til oftalmologi.

VILLUM FONDEN uddelte færre midler, der til gengæld var koncentreret om nogle få, store projekter – foruden Årslegatet. I 1994 anvendtes langt den største del af fondens samlede

Donation til etablering af en ny børneafdeling på Hillerød Centralsygehus, i dag Nord-sjællands Hospital: 10 mio. kr.

Med VELUX FONDENS bevilling til en ny børneafdeling på Hillerød Sygehus blev der sat nye standarder for forholdene for indlagte børn og deres forældre. Projektet indebar en fuldstændig ombygning af den eksisterende trange afdeling fra 1966.

Vallekilde Højskole, som i midten af 1990'erne renoveredes med støtte af VILLUM FONDEN, oprettedes i 1865 i landsbyen Vallekilde i Odsherred. Øvelseshuset i højre side af billedet er opført i 1884 efter tegninger af den kendte arkitekt Martin Nyrop, der senere tegnede Københavns Rådhus.

uddelinger til en enkelt donation på 18,9 mio. kroner til en totalrenovering af Vallekilde Højskole. Hoptrup Højskole i Sønderjylland modtog samme år en donation, om end i mindre skala på 1,5 mio. kroner til en renovering af skolen, mens Det Ny Teater fik en bevilling på 1,2 mio. kroner til opførelse af en balkon i teatrets kælderscene.

Året efter koncentrerede fonden størstedelen af de mere end fordoblede uddelingsmidler på nogle få donationer. Man bevilgede således 10 mio. kroner til restaurering og ombygning af den gamle kurbygning på det lukkede Silkeborg Kurbad, der skulle udgøre hovedbygningen på et nyt KunstCentret Silkeborg Bad, der var under etablering. Som ved donationen til Vikingernes Ribe havde bevillingen forbindelse til Villum Kann Rasmussen, da Bodil og han havde haft en skov ved Skanderborg, og de ofte kom på Kurbadet.⁴

Den smukke bygning, der udgør Silkeborg Bad, var oprindeligt et kursted, anlagt ved Arnakkekilden. I dag rummer bygningen en kunsthall under navnet KunstCentret Silkeborg.

Der bevilgedes 13,3 mio. kroner til en restaurering af gravkapellerne i Sankt Petri Kirke, mens det ældste kollegium i Norden, Valkendorfs Kollegium i det indre København modtog godt 2 mio. kroner til restaurering og reetablering af de historiske havemure. Dansk Design Center modtog 5 mio. kroner til opførelse af en ny bygning på H.C. Andersens Boulevard tæt ved Københavns Rådhusplads, mens den tekniskvidenskabelige forskning støttedes med endnu en bevilling til udstyr til Elektromagnetisk Institut på Danmarks Tekniske Universitet – denne gang på 5,1 mio. kroner.

En helt særlig donation var fondenes første udenlandske bevilling overhovedet, da VILLUM FONDEN i 1995 besluttede at støtte genopbygningen af Frauenkirche i Dresden, der lå i ruin efter de allieredes bombardement af byen i de sidste måneder af 2. verdenskrig. Under den kolde krig bevarede det kommunistiske styre i Østtyskland ruinen som et krigsmindesmærke, men kort efter den tyske genforening indledte en nystiftet forening, Gesellschaft zur Förderung des Wiederaufbaus der Frauenkirche Dresden, en indsamling af midler til genopførelse af kirken. Foreningen henvendte sig også til VILLUM FONDEN, der donerede 2 mio. DM, svarende til knap 7,8 mio. kroner, til genopbygning af et af kirkens trappetårne.⁵

Bevillingen blev overrakt ved en ceremoni forud for en velgørenhedskoncert i Dresden 5. november 1995. I forbindelse med donationen blev VILLUM FONDEN anmodet om at indtræde i ærespræsidiat for Gesellschaft zur Förderung des Wiederaufbaus der Frauenkirche Dresden, hvor fonden blev repræsenteret af Arthur Schmiegelow. Genopbygningen afsluttedes i 1995, og kirken er i dag Dresdens vartegn som et universelt symbol for håb, fred og forsoning.

Endnu en ekstraordinær donation var en bevilling på 10 mio. kroner til Medarbejderfonden i begyndelsen af 1995. Beløbet skulle være grundkapital for en ny pris kaldet Villum Kann Rasmussen Prisen, som skulle uddeles af Medarbejderfonden til minde om firmagruppens stifter. Den nye pris skulle tildeles en eller flere medarbejdere i firmagruppen, der ud fra den enkeltes forudsætninger havde bidraget ekstraordinært til realiseringen af Villum Kann Rasmussens målsætning for en mønstervirksomhed. Prisen skulle uddeles årligt på stifterens fødselsdag 23. ja-

Donation til Dansk Design Center til opførelse af en ny bygning:
5 mio. kr.

Donation til udstyr til Elektromagnetisk Institut på Danmarks Tekniske Universitet:
5,1 mio. kr.

Frauenkirche, som den ser ud i dag efter den langvarige genopførelse, der blev afsluttet i 2005. Kirken er i dag Dresdens vartegn som et symbol på håb, fred og forsoning.

nuar – samme dag som Årslegatet. Den uddeltes første gang i januar 1996.

Fornyet konsolidering i VILLUM FONDEN

— Samtidig med at VILLUM FONDEN øgede sine uddelinger, opstod en fornyet diskussion i fondsbestyrelsen om henlæggelser til konsolidering af fondens egenkapital. Det skete i slutningen af 1995 på foranledning af Niels Ogstrup-Pedersen, der i sin første bestyrelsesperiode i 1980'erne havde foreslået at henlægge til konsolidering, men uden at vinde gehør. Nu tog han emnet op igen med henvisning til, at han ”var faldet over” bestemmelserne i fundatsen om fondens eventuelle understøttelse af firmagruppen, og at han ønskede emnet behandlet på et senere møde.⁶

Spørgsmålet blev herefter drøftet på to bestyrelsesmøder i marts 1996, hvor Niels Ogstrup-Pedersen konkret foreslog at henlægge et nærmere fastsat beløb til konsolidering af grundkapitalen. Efter hans opfattelse var det ”nødvendigt for at kunne opfylde fundatsen”, hvori han fik støtte af bestyrelsesformand Kristian Haugaard, som i høj grad var ”firmaets mand”.⁷

Fondsbestyrelsen besluttede herefter med tilbagevirkende kraft at ændre budgettet for 1995 og omgøre den tidligere beslutning om at henlægge 28 mio. kroner til egne uddelinger, så 20 mio. kroner af disse midler i stedet blev overført til fondens bundne grundkapital. Dispositionen blev endelig vedtaget på årsmødet i slutningen af maj 1996, der vedtog regnskabet for 1995.⁸

Det var første gang siden 1986, at VILLUM FONDEN konsoliderede grundkapitalen. At konsolidering var blevet en fornyet bestanddel af VILLUM FONDENS finansielle dagsorden, blev manifesteret, da der i budgettet for 1996 blev afsat et beløb på 20-23 mio. kroner til konsolidering, mens der disponeredes med en overførsel til VELUX FONDEN på 30 mio. kroner.⁹

I 1997 konsoliderede VILLUM FONDEN igen grundkapitalen, denne gang med 15,4 mio. kroner, mens der atter overførtes 30 mio. kroner til VELUX FONDEN. Udbyttet fra VKR Holding A/S var i både 1996 og 1997 uforandret 112,5 mio. kroner, men trods den konstante og betydelige kapitaltilførsel skruede begge fonde ned for uddelingsniveauet, der i 1996 faldt markant med 40 procent til samlet 61,6 mio. kroner – et niveau, der lå fast de følgende to år.

Ny ejerstruktur i VKR Holding A/S

— Umiddelbart syntes VKR Holding A/S ikke at have – og heller ikke at skulle få – behov for økonomisk understøttelse. Årsregnskabet for 1994 udviste et overskud efter skat på 591 mio. kroner og en egenkapital på godt 3,6 mia. kroner, og bankdirektør Arthur Schmiegelow betegnede da også årets resultat som ”imponerende”. I 1995 udgjorde overskuddet efter skat 443,5 mio. kroner og året efter 600 mio., mens egenkapitalen voksede til 4,85 mia. kroner.¹⁰

Årsagen til, at konsolideringsspørgsmålet alligevel pressede sig på med fornyet styrke, var, at VILLUM FONDEN i slutningen af februar 1996 modtog et brev fra Lars Kann-Rasmussen, der på vegne af sig selv og Hans Kann Rasmussen som A-aktionærer i VKR Holding A/S fremsendte et forslag til ændret ejerstruktur i holdingselskabet. Oplægget var udarbejdet af en rådgivergruppe fra advokatfirmaerne Jonas Bruun samt Hjejle, Gersted og Mogens, og de statsautoriserede revisorer Askgaard Olesen A/S, KPMG C. Jespersen I/S og Coopers & Lybrand.¹¹

Initiativet var affødt af firmagruppens stærke fremgang og de stadigt voksende og efterhånden betydelige udbytter til aktionærerne, der betød, at den reelle værdi af A-aktierne øgedes markant. I 1995 udloddede VKR Holding A/S således 125 mio. kroner i udbytte, hvilket med en aktiekapital på 100 mio. kroner gav en udbytteprocent pr. aktie på 125. Det var et forhold, som ifølge A-aktionærernes rådgivere kunne gøre det mere end vanskeligt over for skattevæsenet at fastholde A-aktiernes værdi på kurs pari, selvom de ikke havde andel i holdingselskabets reserver.

Problemet var ikke formueskatten, der netop var blevet afskaffet med virkning fra 1997; derimod kunne konsekvensen blive en markant arveafgift, når aktierne skulle overgå til næste generation af familien. Det skabte bekymring hos Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen for, at deres efterkommere kunne blive tvunget til at sælge A-aktierne til VILLUM FONDEN, hvorved familien ville miste kontrollen over firmagruppen.

Under diskussionen af brevet forlod Hans Kann Rasmussen mødet, ligesom han ikke deltog i behandlingen af spørgsmålet på efterfølgende møder på grund af inhabilitet. Den øvrige fondsbestyrelse var positivt indstillet over for at finde en løsning på det potentielle skatteproblem, men ønskede at få udarbejdet sin egen juridiske vurdering af den foreslåede konstruktion. Da fondens juridiske sekretær, Kai Michelsen, var advokat for A-aktionærerne, engagerede man landsretssagfører, dr.jur. Allan Philip som juridisk rådgiver for fonden.¹²

Det viste sig at være en ikke helt ukompliceret sag at finde en juridisk holdbar løsning, men columbusægget blev udklækket af økonomidirektør Niels Ravn i VKR Holding A/S, der foreslog en opsplittning af A-aktierne – en konstruktion, der ikke tidligere var set i danske aktieselskaber.

Opsplittningen gik ud på, at Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen beholdt deres nominelt 10 mio. kroner A-aktier med den eksisterende stemmewægt, men med en nedsættelse af udbytteprocenten til maksimalt 6 procent. Til gengæld skulle de som compensation modtage samlet nyudstedte B-aktier for tilsammen 9.869.000 kroner nominelt med normalt udbytte, så de ville modtage det samme udbytte som hidtil.¹³

De nye B-aktier skulle udstedes som fondsaktier fra holdingselskabets frie reserver, og hele konstruktionen var skruet sammen, så både A-aktionærernes og VILLUM FONDENS an-

del af udbyttet ville forblive på samme niveau som hidtil. Derimod ville VILLUM FONDENs stemmewægt blive mindsket marginalt, hvilket var uden betydning, da fonden i forvejen var i mindretal.

For A-aktionærerne betød konstruktionen, at A-aktierne med det formindskede udbytte og uden del i reserverne kunne fastholdes på kurs pari og dermed en begrænset gave- eller arveafgift ved et generationsskifte. Den store arveafgift ville i stedet blive udløst af B-aktierne, som efterkommerne i givet fald kunne sælge, uden at familien afgav kontrollen over VKR Holding A/S og dermed firmagruppen.

I et tillæg til aktionæroverenskomsten fra 1986 bekræftedes aftalen om A-aktierne med den tilføjelse, at Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen frit kunne overdrage de nyudstedte B-aktier til efterkommere af Villum Kann Rasmussen. Der indførtes gensidige forkøbsrettigheder, og VILLUM FONDEN forpligtede sig til i givet fald at købe de nyudstedte B-aktier – hvis ellers fonden kunne finansiere det. I tilfælde heraf ville A-aktiernes stemmewægt fortsat være tilstrækkelig til at udgøre en majoritet, selv hvis alle B-aktier blev afhændet til VILLUM FONDEN.¹⁴

Inden forslaget kunne realiseres, blev Ligningsrådet og Civilrettsdirektoratet taget i ed, hvorefter VILLUM FONDENs bestyrelse 27. oktober 1998 godkendte den nye ejerskabsstruktur samt tillægget til aktionæroverenskomsten. På en ekstraordinær generalforsamling i VKR Holding A/S måneden efter udvidedes aktiekapitalen med udlodning af nye B-aktier til A-aktionærerne, samtidig med at A-aktiernes udbyttesats mindskedes til maksimalt 6 procent. De nye B-aktier fordeltes med 5.921.000 kroner til Lars Kann-Rasmussen og 3.948.000 til Hans Kann Rasmussen, der begge beholdt deres A-aktier, mens VILLUM FONDEN fortsat besad 90 mio. kroner B-aktier.¹⁵

Lavere uddelingsniveau med store donationer

— Det langstrakte arbejde med ændringen af ejerforholdene i VKR Holding A/S var alene et anliggende for VILLUM FONDENs bestyrelse, men begge fonde skruede ned for uddelingsniveauet, mens nyordningen af ejerforholdene i VKR Holding A/S blev bragt på plads. Det forhindrede dog ikke, at det kom til et antal store uddelinger.

I 1997 støttede VELUX FONDEN indkøb af et kæmpe frysetørringsanlæg til bevarelse af vanddrukkent træ hos Nationalmuseet i Brede Værk. Her ses den første indkøring med rigtige oldsager i 1998.

Til fremstilling af et astronomisk referencekatalog over stjernehimlen modtog Niels Bohr Institutet 2,5 mio. kr.

VELUX FONDEN var som sædvanlig den største donator med fortsat fokus på museer med et større antal millionbevillinger fordelt over hele landet. Typisk var det bevillinger til byggeri, men derudover bevilgedes 3,5 mio. kroner til etablering og istandsættelse af Oluf Høst Museet i Gudhjem. En anderledes type donation gik til Nationalmuseet, der modtog 3,3 mio. kroner til indkøb af et frysetørringsanlæg.

Også lægevidenskaben blev tilgodeset med et større antal store donationer til Rigshospitalet samt hospitaler i universitetsbyerne og universitetsinstitutter. Hertil kom bevillingerne til oftalmologi på beskedne 1,2 mio. kroner som følge af få ansøgninger og knap 5,2 mio. kroner til gerontologi/geriatri tilsammen. Ældres aktivitet blev sammenlagt støttet med 7,5 mio. kroner.

Danmarks Tekniske Universitet modtog to bevillinger på tilsammen 3,5 mio. kroner, mens Niels Bohr Institutet modtog 2,5 mio. kroner til fremstilling af et astronomisk referencekatalog over stjernehimlen kaldet det komplette Tycho-katalog baseret på opmåling af stjernehimlen af den astrometriske satellit Hipparcos i årene 1989-93.

I 1998 kunne Statens Byggeforskningsinstitut (SBI) fejre opførelsen af et laboratorium til dagslys- og indeklimaundersøgelser, som var doneret af VILLUM FONDEN.

Der var igen midler til en større restaurering, denne gang Clausholm Slot sydøst for Randers, der modtog 2,5 mio. kroner til restaurering af hovedbygningen og en staldgård.

VILLUM FONDENs største donation blev givet til Kolonien Filadelfia, der modtog 11 mio. kroner til et genoptræningscenter for hjerneskadede – endnu et udtryk for den nye og bredere linje i tilgangen til sundhedsvæsenet, så bevillingerne ikke alene gik til apparatur og forskning.

Herudover var der donationer til Forskningscentret for Skov & Landskab, der modtog 3 mio. kroner til et nyt auditorium, mens Statens Byggeforskningsinstitut fik 3 mio. kroner til et laboratorium til dagslysundersøgelser, og 3,4 mio. kroner doneredes til en udbygning af Veterinær- og Landbohøjskole Kollegiet.

Som noget nyt var der også støtte til det nye Grønlands Universitet, der modtog 1,2 mio. kroner til etablering af en videnskabelig skriftserie.

På det sociale område, der ellers ikke var megen fokus på, fandt en stor donation vej til Nakskov, da VILLUM FONDEN bevilgede 5,7 mio. kroner til Frelsens Hær til etablering af et værested. VELUX FONDEN havde i 1992 doneret knap 600.000 kroner til en ombygning og renovering af køkkenet på Kofoeds

Donationer til Forskningscenter for Skov & Landskab til et nyt auditorium:
3 mio. kr.

Donation til Frelsens Hær til etablering af et værested:
5,7 mio. kr.

Donation til ombygning og renovering af køkkenet på Kofoeds Skole:
600.000 kr.

Kolonien Filadelfia blev grundlagt i 1897 af lægen Adolph Sell og er en selvejende institution med hjemsted i Dianalund i Sorø Kommune. De driver Danmarks eneste epilepsihospital, Center for Neurorehabilitering, og en specialskele. Hospitalet har også specialiseret behandling af patienter med erhvervet hjerneskade. Fondene støttede med 11 mio. kroner opførelsen af et genoptræningscenter til hjerneskadede.

Skole, der hjælper socialt udsatte, men det var første gang, at det sociale område modtog en donation i denne størrelsesorden.

En helt særlig gruppe af uddelinger gik til lokalområderne omkring firmagruppens virksomheder, der blev tilgodeset med donationer på 1,5 mio. kroner til Brædstrup Idrætsforening til byggeri af et klubhus, mens Gelsted Gymnastik og Idrætsforening fik 1,8 mio. kroner til byggeri af et nyt klubhus, og Gelsted Kirke modtog en donation på 455.000 kroner til udsmykning af et alterparti.

Genhusningsprojekt i Rusland

— En helt ekstraordinær donation fra VILLUM FONDEN gik i 1996 til et projekt i Rusland på initiativ af firmagruppen.

Efter Sovjetunionens sammenbrud og de tre baltiske landes selvstændighed skabte den russiske militære tilbagetrækning

VILLUM FONDEN støttede i 1996 med en række andre danske virksomheder et tagpåbygningsprojekt i Rusland bl.a. med henblik på genhusning af hjemvendte russiske soldater. Projektet havde til formål at inddrage tagfladen i boligmassen med dansk byggeteknisk know-how og dermed medvirke til at løse en udbredt mangel på boliger i Rusland. Foto fra 1998.

store sociale og boligmæssige problemer i Rusland, hvor der i forvejen var betydelig boligmangel. I forbindelse med en international konference i 1992 i Washington om økonomisk støtte til det tidligere Sovjetunionen gav den danske regering tilsagn om, at man ville yde en bistand på ca. 50 mio. kroner til byggeri af boliger og skabelse af bedre levevilkår for de hjemvendende, demobiliserede russiske tropper fra især de baltiske lande.

Blandt de tre danske projekter var et såkaldt tagboligprojekt, hvor man ville tilføje en tagetage på de femetagers boligblokke, der var opført i stort tal i slutningen af 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne. Husene havde flade tage, hvilket gjorde det muligt at tilføje tagetager med anvendelse af ovenlysvinduer, hvilket havde flere fordele. Dels kunne man komme hurtigt i gang, ligesom omkostningerne var små sammenlignet med nybyggeri; dels ville projektet medvirke til overførsel af dansk byggeteknologi, og endelig ville man bidrage til løsning af eksisterende tagproblemer på grund af dårlig byggekvalitet. De flade tage var ofte i så dårlig stand, at vand sivede ned gennem de underliggende etager, hvor fugt og svamp bredte sig.¹⁶

Foruden at bidrage til genhusning af demobiliserede russiske tropper havde projektet til formål at markedsføre dansk bygge- og byggekomponentindustri samt at tjene som et eksempel på, hvad russerne kunne gøre for at skaffe velegnede boliger også til almindelige russiske familier.

By- og Boligministeriet, der stod for projektet, tog kontakt til VELUX A/S, der havde været etableret i Rusland siden 1991, og som nu blev primus motor på opgaven. Planen var at gennemføre projektet i Moskva af hensyn til demonstrationseffekten, men i 1994 besluttedes det at flytte det til Sankt Petersborg, hvor de andre danske genhusningsprojekter var placeret. En ejendom i forstaden Kirov blev udvalgt, og i november 1995 forelå de nødvendige tilladelser fra myndighederne, og der blev nedsat en projektgruppe bestående af COWI og VELUX.

I begyndelsen af maj 1995 frigav regeringen 4 mio. kroner, der var afsat til projektet, men allerede inden havde VELUX Market Support ansøgt VILLUM FONDEN om en donation på 8 mio. kroner, så man dels kunne udvide projektet i Sankt Petersborg op til 22 lejligheder, dels realisere et projekt med otte nye lejligheder i byen Lytkarino uden for Moskva af hensyn til de-

Genhusningsprojekt
i Rusland:
8 mio. kr.

monstrationseffekten. Til sidstnævnte ville der ikke være økonomisk støtte fra regeringen.¹⁷

Situationen i Rusland var økonomisk og politisk ustabil, ligesom det var uafklaret, hvem der skulle være den endelige modtager af donationen, idet der arbejdedes med oprettelsen af et aktieselskab eller en fond. Trods usikkerheden besluttede fondsbestyrelsen i slutningen af marts 1996 at yde en støtte på 4 mio. kroner til hvert af de to projekter – uden at man endnu vidste, hvem der skulle modtage pengene. Det skete med den bemærkning, at formanden sammen med sekretariatet bemyndigedes til at foretage udbetalingen, ”når de tidligere drøftede vilkår vedrørende modtager fandtes tilstrækkeligt sikret”.¹⁸

Det endte med, at VELUX FONDEN og By- og Boligministeriet i fællesskab oprettede Fonden for Tagboliger i Rusland som bygherre for begge projekter. Pengene blev herefter bevilget, og da fondsbestyrelsen igen hørte om projekterne i efteråret 1998, oplyste direktør Leif Jensen, at projektet i Lytkarino var færdigt, og at det havde vakt opmærksomhed. Ydermere havde det russiske forsvar taget ideen op og iværksat nye, tilsvarende projekter.¹⁹

I Sankt Petersborg havde den udvalgte ejendom vist sig uegnet til formålet, og først i 1998 fandt man en ny ejendom i selve Sankt Petersborg, hvor der skulle indrettes ni lejligheder. Ifølge Leif Jensen regnede man med at kunne påbegynde byggeriet i begyndelsen af 1999, og det stod da også færdigt i slutningen af året.²⁰

På det tidspunkt havde der ifølge ministeriets evaluering af genhusningsprojektet været 2.500-3.000 besøgende ved forskellige arrangementer for at bese tagboligerne i Lytkarino, og ifølge VELUX var interessen for tagboliger i det hele taget stor med omkring 50-70 igangværende projekter rundt omkring i Rusland.²¹

Fondenes uddelingspolitik

— I Årsskriftet for 1996 offentliggjorde fondene en oversigt over uddelingerne og deres fordeling, siden den oprindelige VELUX FONDEN var blevet stiftet 25 år tidligere. I alt havde fondene gennem alle årene uddelt ca. 800 mio. kroner – heraf 500 mio. de seneste fem år. Fordelingen på de forskellige støtteområder var:

- Samfundsvidenskab og humaniora: 5 %
- Jordbrugs- og veterinærvidenskab: 5 %
- Sociale opgaver og ældre: 8 %
- Naturvidenskab: 9 %
- Teknisk videnskab: 12 %
- Kulturelle og kunstneriske opgaver: 15 %
- Museer og udstillinger: 23 %
- Sundheds- og lægevidenskab: 23 %

Inden for uddelingsområdet sociale opgaver ydede VILLUM FONDEN i 1996 støtte til etablering af et værested drevet af Frelsens Hær. Donationen anvendtes til en større om- og tilbygning af lokalerne, inden de kunne tages i brug.

Fordelingen var ikke udtryk for nogen prioritering af bestemte områder eller en besluttet uddelingsstrategi, ligesom der kun var ringe koordination fondene imellem – om nogen overhovedet. I det hele taget var der næsten ingen kontakt mellem de to bestyrelser, fortæller både Hans Kann Rasmussen og Aino Kann Rasmussen i dag, om end de hvert år deltog sammen i en udflugt og spiste julefrokost sammen på fondenes stiftelsesdato 21. december.

For begge fonde gjaldt det, at deres største uddelinger blev besluttet på grundlag af bestemmelsen om store opgaver, som ordret gik igen i begge fundatser. Skillelinjen mellem de to fondes uddelingsområder bestod derfor i de fundatsbestemte områder: for VELUX FONDENS vedkommende støtten til ældre samt oftalmologi og gerontologi/geriatri; for VILLUM FONDENS vedkommende Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning samt støtte til medarbejdere i firmagruppen, der var blevet udmøntet i oprettelsen af Medarbejderfonden i 1991. Dagslysprisen indgik i begge fondes fundatser.

Den manglende prioritering og koordinering fondene imellem betød, at de begge havde meget brede uddelingsprofiler og i vid udstrækning donerede til de samme områder. Efter Villum Kann Rasmussens død opstod imidlertid en diskussion i begge bestyrelser om behovet for en egentlig uddelingsstrategi. I april 1995 udsendte Aino Kann Rasmussen derfor i sin egenskab af direktør for fondssekretariatet et oplæg med henblik på en diskussion i fondsbestyrelserne på et fælles inspirationsmøde samme efterår.²²

Mødet blev imidlertid ikke til noget, og på de to fondes årsmøde i maj henholdsvis juni 1996 besluttede begge bestyrelser, at de to formænd skulle drøfte den fremtidige uddelingspolitik og udarbejde et oplæg til diskussion i bestyrelserne. Som grundlag for formandsdiskussionen udarbejdede den nyligt tiltrådte direktør i fondssekretariatet, Leif Jensen, to notater om den hidtidige henholdsvis den fremtidige uddelingspolitik.²³

Leif Jensen var tiltrådt i en afgørende fase af de to fondes udvikling. Villum Kann Rasmussens død havde efterladt et tomrum, som de to bestyrelser skulle forsøge at udfylde hver for sig og i fællesskab. Samtidig havde den store afgang af personer, der havde siddet i bestyrelserne i mange år – og for nogle vedkommende derefter også i sekretariatet – skabt en situation, hvor der var både mulighed og behov for at bryde med indlejrede rutiner og den hidtidige uddelingsstrategi – eller mangel på samme.

Oversigten i Årsskriftet over fondenes uddelinger siden stiftelsen i 1971 var et resultat af Leif Jensens to notater, der blev hans første store opgave og kom til at lægge spor ud for uddelingspolitikken helt frem til i dag. Notaterne lå færdige i midten af august 1996 og rummede en grundig analyse af fondenes hid-

tidige udvikling samt en fremlæggelse af mulige scenarier for fremtiden.

Ifølge notaterne havde den aktuelle situation sit grundlæggende udspring i, at ingen hverken ved stiftelsen af VILLUM FONDEN i 1971 eller ved stiftelsen af den nye VELUX FONDEN i 1981 havde kunnet forudse udviklingen i uddelingsniveauet. Siden 1971 og frem til 1995 havde begge fonde tilsammen uddelt 743 mio. kroner, og heraf var de 326 mio. – svarende til 44 procent – uddelt siden 1993. Årsagen var firmagruppens positive udvikling, der syntes at skulle fortsætte med øgede udbyttebetalinger og dermed forøgede uddelingsmidler i fondene til følge.

En anden årsag var, at VILLUM FONDEN ikke var forblevet i rollen som ren ejerfond af B-aktierne i VKR Holding A/S, sådan som Villum Kann Rasmussen havde tilrettelagt det, men at fondens uddelinger efterhånden var steget til at udgøre omkring tre fjerdedele af VELUX FONDENS uddelinger.

Hertil kom, at også samfundet havde forandret sig, og at der var kommet en voksende offentlig interesse ikke kun for erhvervsdrivende fonde, men for almennyttige fonde generelt, og at der i kraft af lovgivningen også var kommet større åbenhed omkring regnskaber og uddelinger som følge af muligheden for aktindsigt.

Ifølge Leif Jensen var VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN som samlet enhed blandt de fire-fem største fondskoncentrationer i Danmark, idet A.P. Møller Fondene, Egmont Fonden og Carlsberg Fondene havde større eller lige så store uddelinger. Fra en stille start havde fondene med årene udviklet en uddelingspraksis, der i offentligheden fremkaldte ”god anseelse og markant respekt”, og det var afgørende at bevare denne position, men uden at ”stivne i en facon”, der var ude trit med samfundsudviklingen.

De to fonde blev i offentligheden betragtet under ét, og den fremtidige uddelingspolitik burde udformes i sammenhæng hermed, ligesom der burde undgås forskelligartede signaler, eller at der opstod en ”konkurrencesituation”. Eventuelle ændringer i deres uddelingspraksis og offentlige fremtræden burde derfor besluttes i fællesskab og gennemføres gradvist.

Beløbsmæssigt var VELUX FONDENS uddelinger størst, men målt i forhold den enkelte fonds uddelinger var uddelings-

områdernes fordeling i årene 1982-95 tilnærmelsesvis ens. De væsentligste forskelle var, at naturvidenskab vægtede markant mere i VELUX FONDEN end i VILLUM FONDEN, og sundhedsvidenskab inklusive de fundatsbestemte områder ligeledes en del mere.

Til gengæld havde VILLUM FONDEN en større andel af uddelinger til teknisk videnskab og jordbrugs- og veterinærvidenskab end VELUX FONDEN, hvortil kom donationerne til Medarbejderfonden, der udgjorde 11 procent af VILLUM FONDENS samlede uddelinger.

Blandt de spørgsmål, som Leif Jensen opridsede som grundlag for en drøftelse af fondenes fremtidige uddelingspolitik, var, om fondene stadig i offentligheden skulle betragtes under ét og derfor burde have en fælles forståelse af en uddelingsstrategi, men med oparbejdning af en selvstændig profil for hver fond.

Et grundlæggende spørgsmål var ligeledes, om VILLUM FONDEN som hidtil fortrinsvis skulle være ejerfond og VELUX FONDEN være den dominerende uddelende fond – og om den aktuelle balance mellem de to fondes uddelinger i givet fald var fornuftig.

Endelig burde det drøftes, om der var behov for en revurdering af prioriteringen af de aktuelle støtteområder, herunder om der skulle ske en fordeling af de store opgaver mellem de to fonde, så de fik hver deres støtteområder – og i givet fald hvorledes områderne skulle fordeles mellem fondene.

Fonde, Firmagruppe og Familie

— De to formænds drøftelser udmundede i et fornyet oplæg beregnet for i første omgang VILLUM FONDEN, hvor det – bortset fra en enkelt ansøgning – blev sat på dagsordenen som det eneste punkt på et mere end fem timer langt møde i fonden 6. oktober 1997.

Medvirkende til mødets længde var, at Lars Kann-Rasmussen i sin egenskab af bestyrelsesformand i VKR Holding A/S siden 1992 fik mulighed for ved mødets begyndelse at fremlægge sit og firmagruppens syn på samvirket mellem fondene og firmagruppen, så man med formandens og næstformandens ord ”først drøftede den overordnede fondsstruktur og samspillet med firmagruppen” inden diskussionen om fondenes udviklingsstrategi.²⁴

I 1996 fik Faaborg Museum støtte til en om- og tilbygning af museets udstillingsrum.

Lars Kann-Rasmussen tog udgangspunkt i faderens oprindelige intention om, at hver af fondene skulle have sin egen suveræne bestyrelse, der arbejdede uafhængigt af hinanden og af VKR Holding A/S' ledelse. "Jerntæppemodellen", som Lars Kann-Rasmussen betegnede tankegangen, omfattede hele firmagruppen og var i 1974 blevet nedfældet i den såkaldte Røde Bog. Den indeholdt principper og retningslinjer for ledelse af firmagruppen og fonden og heriblandt for forholdet mellem firmaets og fondens bestyrelse og ledelse, der skulle være skarpt adskilt og uden personsammenfald.

"Jerntæppet" var imidlertid aldrig blevet gennemført, og den hovedansvarlige herfor var Villum Kann Rasmussen selv, påpegede Lars Kann-Rasmussen. Faderen havde trods retningslinjerne selv siddet i alle bestyrelser, ligesom Svend Kamman, Carl Tjur, Askgaard Olesen og andre også havde været flittige gengangere. Blandt Tordenskjolds soldater var også VILLUM FONDENS bestyrelsesformand, Kristian Haugaard, og Lars Kann-Rasmussen selv. Den Røde Bog var derfor forblevet "et stykke akademisk papir", og dens retningslinjer var efter mere end 20 år blevet "endnu mere umulige at få til at fungere" i den praktiske verden.

Lars Kann-Rasmussens budskab var, at det var omsonst at opretholde illusionen om skarpe skel mellem firmaer og fonde, og at man tværtimod burde udnytte den stærke, samlende kraft, der ikke kun omfattede fondene og firmagruppen, men også familien. Han henviste her til den fælles historiske oprindelse fundet i Villum Kann Rasmussens rolle som familie-, firma- og fondsstifter og hans mønstervirksomhedsmålsætning. Dette fælles historiske udgangspunkt gjorde, at fondene og firmagruppen fremstod "som et system, som en enhed" også i offentlighedens øjne.

I fondene og firmaerne måtte man derfor arbejde ud fra, at alle var en del af en større helhed, hvor man var nødt til at have en fælles grundopfattelse af, i hvilken retning der skulle trækkes – og her havde Lars Kann-Rasmussen konkrete ønsker til fondene. Begge havde de tidligere været imødekommende over for firmagruppens ønsker om at få mulighed for at blive leverandører ved donationer til større byggeprojekter, hvilket Lars Kann-Rasmussen takkede for, men der var også "andre vigtige problemstillinger" at forholde sig til.

Således fik firmagruppen løbende henvendelser fra organisationer og enkeltpersoner i firmagruppens lokalområder, der søgte økonomisk støtte til projekter, hvilket man konsekvent afviste med henvisning til, at der kunne søges midler i fondene. Det havde til tider "gjort ondt" at give afslag, da nogle af henvendelserne var sympatiske "og oplagte til at underbygge god image omkring firmaet og vore produkter".

Yderligere var der mulighed for store fondsdonationer til projekter i udlandet, som nok skulle være almennyttige, men som i et større perspektiv kunne bidrage til at opbygge og pleje firmagruppens position og image, hvis de blev knyttet til firmagruppen og VELUX-navnet.

Konkret foreslog Lars Kann-Rasmussen derfor, at VILLUM FONDEN oprettede to nye fonde: dels en VELUX Company Foundation, der skulle foretage donationer i virksomhedernes geografiske nærområde – af Lars Kann-Rasmussen betegnet som "VELUX-bæltet" – dels en VELUX World Foundation, der især skulle foretage store donationer i udlandet med henblik på at pleje firmagruppens image.

Lars Kann-Rasmussen kommenterede også det økonomiske forhold mellem VKR Holding A/S og fondene. Hans opfattelse var, at VELUX FONDENS egenkapital efterhånden var så betydelig, at den var tilstrækkelig til, at fonden "kan sikre stifterens almennyttige virke på værdig vis, stort set uafhængigt af hvordan det går firmagruppen".

VILLUM FONDEN kunne derfor "med god samvittighed" indskrænke sine årlige overførsler til et beløb, der var tilstrækkeligt til at inflationssikre VELUX FONDENS grundkapital, og derefter selv anvende de øvrige midler til konsolidering eller uddelinger.

Efter Lars Kann-Rasmussens oplæg udspandt der sig en kort diskussion om forslaget om oprettelse af to nye fonde, der kom overraskende for bestyrelsen, og nok derfor var der ingen klare tilkendegivelser.

Kun den juridiske sekretær, Kai Michelsen, var klar i mødet, da han ifølge referatet "gav udtryk for betænkelighed" ved at stifte flere fonde ud over de fem, der allerede eksisterede i tilknytning til firmagruppen. Foruden VILLUM FONDEN, VELUX FONDEN og Medarbejderfonden var det fondene i Schweiz og USA. De skitserede donationer kunne formentlig i meget vidt

omfang tilgodeses i regi af de eksisterende fonde, mente han, ligesom han pegede på, at VKR Holding A/S havde rigelige midler til selv at yde donationer til lokale projekter.

Uddelingsstrategier med opgavefordeling

— Efter at Lars Kann-Rasmussen havde forladt mødet, fortsatte bestyrelsen drøftelsen af hans forslag om oprettelse af to nye fonde. Der blev udtrykt forståelse for ønskerne om de to skitserede typer af donationer, men også usikkerhed og tvivl om, hvorvidt oprettelse af nye fonde var den rigtige vej at gå. Stemningen var overvejende skeptisk, og det endte med en beslutning om, at Leif Jensen skulle udarbejde et oplæg i samarbejde med Lars Kann-Rasmussen.

Herefter optog bestyrelsen diskussionen af det udsendte oplæg fra Leif Jensen, der indeholdt et forslag om, at fonden lavede en opdeling af uddelingerne, så de hver især koncentrerede sig om nogle udvalgte – og forskellige – områder. Det tilsluttede fondsbestyrelsen sig, idet man vedtog følgende opdeling:²⁵

VILLUM FONDEN:

- Årslegatet til teknisk videnskabelig forskning
- Teknisk videnskab og naturvidenskab
- Jordbrugs- og veterinærvidenskab
- Forskning i virksomhedsledelse og økonomisk videnskab
- Medarbejderfonden

VELUX FONDEN:

- Hædersgaver, herunder ældres aktivitet og Dagslysprisen
- Kulturelle og kunstneriske opgaver
- Museer og udstillinger
- Sundheds- og lægevidenskab, herunder geriatri/gerontologi og oftalmologi
- Samfundsvidenskab og humaniora
- Sociale opgaver

Den indbyrdes fordeling af ansøgninger – herunder overførsel af ansøgninger fondene imellem – skulle foretages af sekretariatet, der i det hele taget skulle styrkes og varetage koordineringen mellem de to fonde og deres aktiviteter.

For VILLUM FONDENs egne uddelingsområder gjaldt det,

Aino Kann Rasmussen, året efter at hun i 1996 blev formand for VELUX FONDEN. Aino Kann Rasmussen fik en afgørende indflydelse på fondenes uddelingspolitik allerede fra slutningen af 1980'erne og var udslagsgivende for, at begge fonde gik ind i og sikrede finansieringen af store kulturhistoriske projekter som Kongernes Jelling og opførelsen af det nye Moesgaard Museum, indviet i henholdsvis 2000 og 2014.

at de var udtryk for et øget fokus på forskning, og så var der også enighed om, at fonden i videre omfang end hidtil skulle være mere opsøgende. Desuden ville man fremover sigte imod ”i højere grad at støtte ’mennesker og ideer’ i stedet for ’murssten’”, hvilket var et nybrud i forhold til det hidtidige dominerende princip om ikke at yde støtte til drift og løn, men at donationerne skulle have en fast og synlig karakter i form af bygninger, apparatur m.m.

Områdefordelingen mellem de to fonde skulle ikke være ensbetydende med en total adskillelse mellem de to fonde, idet der var enighed om, at de to fonde kunne samarbejde ved fælles, særligt store donationer f.eks. inden for sundheds- og lægevidenskaben og på kulturområdet.

Man drøftede også Lars Kann-Rasmussens forslag om at begrænse overførslerne til VELUX FONDEN, så der alene blev tale om en inflationssikring. Der var enighed om at sikre, at der ikke skete en værdiforringelse af VELUX FONDENs grundkapital, idet professor Christian Gram tilføjede, at der i givet fald måtte være tale om ”et minimumstilsagn”. Bestyrelsen undlod dog en principiel stillingtagen, men besluttede, at størrelsen af overførslerne skulle afgøres konkret de pågældende år, men at man ville give Aino Kann Rasmussen besked om, at VELUX FONDEN kunne være sikker på værdisikringen – hvis ellers den positive udvikling i firmagruppen fortsatte.

Efter mødet blev Aino Kann Rasmussen informeret af Kristian Haugaard om mødets diskussioner og beslutninger i forbindelse med Lars Kann-Rasmussens fremlæggelse samt VILLUM FONDENs oplæg til en fordeling af støtteområderne. Oplægget blev herefter godkendt af VELUX FONDENs bestyrelse i slutningen af november, og fordelingen af de pågældende støtteområder er i det væsentlige forblevet den samme frem til i dag, idet der dog er kommet nye støtteområder til i begge fonde.

Tilbage stod for VILLUM FONDEN at tage stilling til Lars Kann-Rasmussens forslag om oprettelse af to nye fonde. Fondens havde allerede foretaget flere donationer i udlandet, og de to fondsbestyrelser enedes i foråret 1998 om at opprioritere sådanne uddelinger frem for at oprette en ny fond. Fokus skulle være på især Østeuropa og Frankrig, og uddelingerne blev overladt til VILLUM FONDEN, idet man enedes om, at det lokalt

blev oplyst, at pengene hidrørte fra ”VELUX FONDENE” for at synliggøre VELUX-navnet i de pågældende lande.²⁶

Samtidig tog Kristian Haugaard og Hans Kann Rasmussen kontakt til ledelsen af VKR Holding A/S, der indvilgede i at foretage en donation på 20 mio. kroner til oprettelse af en ny afdeling i Medarbejderfonden til brug for uddelinger i ”Velux-bæltet”. Herved ville uddelingerne blive foretaget i en fond med forankring i firmagruppen også lokalt. Ved store uddelinger indvilgede VILLUM FONDEN i at bidrage om nødvendigt. Donationen blev vedtaget på holdingselskabets generalforsamling i maj 1999.²⁷

Ekstraordinær kapitaltilførsel

— I hele udredningen af ejerskabsforholdene i VKR Holding og forholdet mellem de to fonde resterede det at sikre, at VILLUM FONDEN i givet fald kunne leve op til sin eventuelle købsforpligtigelse af aktier i VKR Holding A/S. Under arbejdet med ændringen af ejerskabsstrukturen havde aktionærerne fået KPMG til at foretage en værdiansættelse af VKR Holding A/S, og i december 1997 anslog revisionsfirmaet, at ”en fair handelsværdi”

De to fonde tog i 1999 på studietur til Ungarn i forbindelse med opprioriteringen af fokus på Østeuropa. Forrest fra venstre: Bodil Nyboe Andersen; Else Cornelius (ægtefælle til Christian Gram); ægtefælle til Jørn Hansen; Lise Madsen (regnskabsmedarbejder); Ditte Kann Elten (ægtefælle til Hans Kann Rasmussen); Sussi Ogstrup-Pedersen; Lene Kann-Rasmussen (ægtefælle til Lars Kann-Rasmussen, som ikke kunne deltage); Rie Bjerre-Nielsen (ægtefælle til Søren Bjerre-Nielsen); Gitte Hemmingen (fondersrådgiver); Lisbeth Havsteen (ægtefælle til Nils Havsteen); Lykke Obel (ægtefælle til Frederik Obel); Aino Kann Rasmussen og Ane Hendriksen (fondersrådgiver). Bagerst fra venstre: Søren Bjerre-Nielsen; Jørn Hansen; Leif Jensen (direktør fondssekretariatet); Hans Kann Rasmussen; Kai Michelsen (juridisk sekretær); Niels Ogstrup-Pedersen; Nils Havsteen; Christian Gram; Frederik Obel og professor Fjodor.

af hele koncernen ville være 7,66 mia. kroner, hvilket betød, at de nyudstedte B-aktier var omkring 760 mio. kroner værd.²⁸

Det var en købsforpligtigelse, VILLUM FONDEN på ingen måde ville kunne indfri inden for en overskuelig fremtid – med mindre fonden fik en ekstraordinær stor kapitaltilførsel. Den kom, da VKR Holding A/S for regnskabsåret 1999 brød sin forsigtige udbyttepolitik og udbetalte et ekstraordinært stort udbytte på 450 mio. kroner. Selskabets egenkapital forøgedes samtidig til 5,4 mia. kroner efter henlæggelse af det resterende overskud på knap 127 mio. kroner, så der skete ikke en svækkelse af firmagruppens soliditet.

Af det samlede udbytte tilfaldt de knap 405 mio. kroner VILLUM FONDEN. I fondsbestyrelsen understregede Kristian Haugaard, at ”fonden skal bringes i en position, så den kan købe B-aktier, hvis de bliver til salg”, og at der skulle opbygges en betydelig kapital, så fonden kunne fortsætte sin virksomhed, hvis VKR Holding A/S ikke blev ved med at udbetale udbytte eller eventuelt ophørte med at eksistere.²⁹

Samme argumentation anvendte fondens advokat, Kai Michelsen, da han i et brev til Civilretsdirektoratet i slutningen af marts 2000 anmodede om tilladelse til i givet fald at henlægge hele udbyttet i fondens bundne grundkapital.³⁰

Civilretsdirektoratet var først afvisende, men på et møde fremførte Leif Jensen og Kai Michelsen, at i givet fald ville pengene forblive i holdingselskabet og ikke blive anvendt som grundlag for almennyttige uddelinger. Herefter godkendte Civilretsdirektoratet henlæggelsen, og efter modtagelse af udbyttet kunne VILLUM FONDEN henlægge de knap 405 mio. kroner i grundkapitalen, der med de forudgående års konsolidering blev bragt op på lige under 612 mio. kroner ved udgangen af 2000. VELUX FONDENs egenkapital udgjorde godt 1,3 mia. kroner og var dermed dobbelt så stor.³¹

At gøre
en forskel

6

Bestyrelsesmedlemmer 1997-2000

VILLUM FONDEN

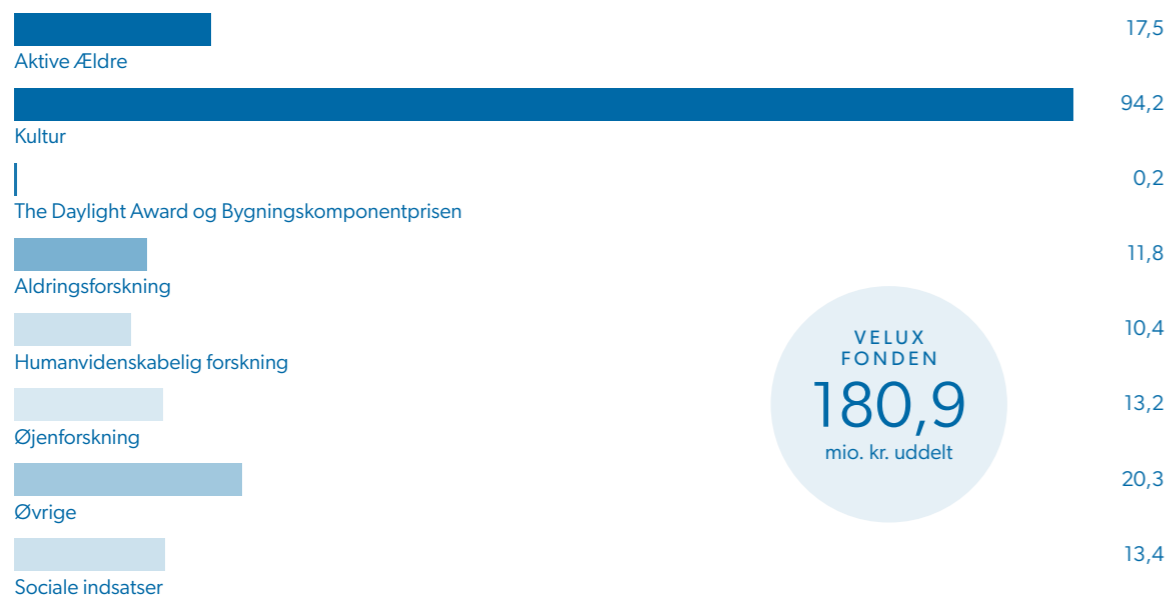
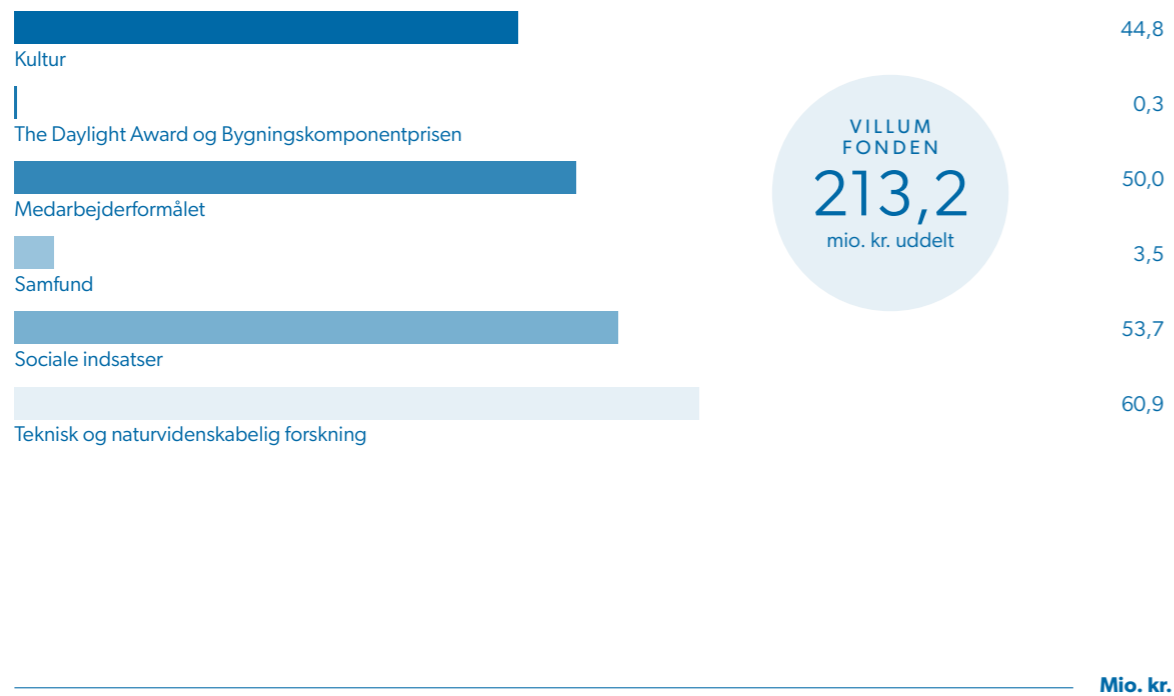
VELUX FONDEN

Arbejdsdelingen mellem fondene virkeliggøres med VILLUM FONDENS storstilede satsning på teknisk og naturvidenskabelig forskning og VELUX FONDENS tilsvarende projekt for en national styrkelse af forskning i øjensygdomme, oftalmologi. Et fælles projekt for de to fonde bliver en stor donation til det nationalhistoriske klenodie Kongernes Jelling.

Samlede fondsuddelinger

1997-2000

Strategi med fordeling af støtteområder

— I årsberetningen for 1997 erklærede formændene for VELUX og VILLUM FONDEN, Aino Kann Rasmussen og Kristian Haugaard, at det altid havde været intentionen for begge bestyrelser, at donationerne skulle ”gøre en forskel”. Derfor havde man altid lagt afgørende vægt på at støtte projekter af høj kvalitet og med et solidt fagligt fundament, og det ville man også gøre i fremtiden.¹

Med afklaringen af ejerskabet i firmagruppen og med aftalen om fordelingen af uddelingsområder var der skabt et nyt grundlag for de to fondes virke, så de fremover kunne udarbejde hver sin uddelingsstrategi og gøre en større og mere målrettet forskel på udvalgte, specifikke områder.

Arbejdsfordelingen slog straks igennem i uddelingerne for 1998, hvor uddelingsniveauet med 64,7 mio. kroner lå på niveau med de foregående år. De to fonde udvekslede som aftalt ansøgninger, så de passede til fordelingen af ansøgningsområder, og i VILLUM FONDEN kom det til et markant løft af støtte til teknik og naturvidenskaberne. Ud af fondens samlede uddelinger i 1998 på 29,3 mio. kroner gik 7,5 mio. kroner eller knap en fjerdedel til Danmarks Tekniske Universitet, mens Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole modtog 2,8 mio. kroner til indkøb af apparatur.

I overensstemmelse med prioriteringen af udenlandske donationer bevilgede VILLUM FONDEN støtte til to store opgaver i Frankrig til henholdsvis restaurering af et kapel i Parlement de

1997 donerede VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN en ny indgangsportal til Lejre Forsøgscenter, i dag Sagnlandet Lejre. På billedet indvier VELUX FONDENs formand, Aino Kann Rasmussen, den nye portal året efter.

Bretagne, der var brændt nogle år forinden, og til en renovering af et træpulpitur fra senmiddelalderen i Chapelle Saint Fiacre. I begge tilfælde bevilgedes støtten efter aftale med det franske datterselskab.

En udenlandsk donation af en helt anden karakter gik til et hjem for handicappede børn i Bulgarien, der modtog 800.000 kroner til totalrenovering af bygningen med faciliteter. Kommunismens sammenbrud havde i nogle central- og østeuropæiske lande forværret de i forvejen dårlige vilkår for socialt udsatte og andre svage grupper, og donationen foregreb en senere satsning på støtte til udsatte børn og unge i de tidligere kommunistiske lande i Østeuropa.

Selvom VILLUM FONDENs største donation på godt 5,5 mio. kroner gik til en totalrenovering af 4. Maj Kollegiet i Aarhus, og der blev givet 2,2 mio. kroner til restaureringsarbejder på Sankt Petri Kirke og 2 mio. kroner til gæsteboliger ved Handelshøjskolen i København (i dag Copenhagen Business School, CBS), var tendensen til en mere fokuseret uddelingsstrategi klar.

Det samme gjaldt for VELUX FONDEN, der ikke vedtog en eneste donation til teknik og naturvidenskab. Til de fundatsbestemte områder uddeltes knap 5,4 mio. kroner til ældres aktivitet, mens gerontologi/geriatri og oftalmologi samlet modtog 1,7 mio. kroner. Til anden lægevidenskabelig forskning doneredes 4,4 mio. kroner til hospitaler og institutter.

Det største uddelingsområde var museer, der samlet mod-

Donation til totalrenovering af 4. Maj Kollegiet i Aarhus:
5,5 mio. kr.

Donation til restaureringsarbejder på Sankt Petri Kirke:
2,2 mio. kr.

Et hjem for handicappede børn i byen Lukoviti i det nordlige Bulgarien blev totalrenoveret ved en donation fra VILLUM Fonden. 1997.

tog godt 5,5 mio. kroner, hvoraf 3,4 mio. kroner gik til genopførelse af Møntmestergården i Den Gamle By i Aarhus. I grænselandet mellem kultur og forskning doneredes 2,85 mio. kroner til opførelse af et nyt auditorium ved Det Danske Institut i Athen, mens kulturelt og historisk orienterede donationer løb op i 4,5 mio. kroner, og restaurering af bygninger og monumenter støttedes med 3,7 mio. kroner.

Som et udtryk for en større fokusering på sociale opgaver doneredes i alt godt 3,3 mio. kroner til sociale og socialt orienterede projekter, hvoraf Kristeligt Settlement modtog 2 mio. kroner til etablering af en idrætshal på Vesterbro. En ganske særlig donation på 1,9 mio. kroner gik til til produktion af en folkeoplysende udsendelsesrække sendt på DR i anledning af Grundlovens 150-årsdag. Og så var der igen donationer til Grønland med 500.000 kroner til renovering af taget på Frelserens Kirke i Qaqortoq og 1,15 mio. kroner til et projekt til bevarelse af den nordiske honningbi.

Møntmestergårdens stueetage med det genskabte flotte fugleloft. Møntmestergården blev opført i 1683 i Borgergade i København som en højborgerlig bolig, men endte som lejekaserne i et slumkvarter. I 1998 donerede VELUX FONDEN 3,4 mio. kroner til genopførelse af bygningen i Den Gamle By i Aarhus. Genopførelsen skete med brug af gamle håndværksmæssige teknikker. Møntmestergården åbnede for publikum i 2009.

VELUX Visiting Professor Programme

— En følge af fordelingen af støtteområder var også, at man i begge fondsbestyrelser begyndte at udarbejde målrettede strategier med egne initiativer på udvalgte områder. Det var en ny uddelingspraksis, som Leif Jensen efter sin tiltræden bidrog til at sætte i gang efter inspiration fra amerikanske fonde, som havde en langt mere aktivistisk tilgang end danske fonde. I stedet for blot at imødekomme ansøgninger ønskede fondene at sætte selvvalgte, definerede projekter i gang for at påvirke specifikke områder.²

For ikke at igangsætte initiativer ud i det blå afholdtes en række møder og seminarer med eksterne kræfter fra nogle af fondenes centrale støtteområder. Effekten viste sig især på lidt længere sigt i fondenes uddelingsstrategier, men affødte også nogle umiddelbare tiltag.

På baggrund af to oplæg fra Leif Jensen nedsatte bestyrelsen senere på året et udvalg, der udarbejdede et oplæg med forslag til to forskningsprogrammer, der blev drøftet i slutningen af marts 1998:³

1. Oprettelse af et til to forskningsprofessorater med tilknyttede forskningsmiljøer med hver en økonomisk ramme på indtil 6 mio. kroner. Hovedoverskriften var ”Bæredygtigt byggeri i det 21. århundrede” med to underliggende emner: bæredygtig arkitektur samt energitilførsel og energibalance i boliger og bygninger. Hvert projekt skulle bestå af en professor samt to ph.d.-studerende og et antal videnskabelige assistenter eller udenlandske gæsteforskere. Varigheden var tre år med mulighed for forlængelse til fem.
2. Et gæsteforskerprogram med en samlet økonomisk ramme på 5 mio. kroner inden for de tekniske videnskaber, samfundsvidenskab, sprogvidenskab og arkitektur. Programmet skulle finansiere udenlandske gæsteforskeres ophold ved danske forskningsinstitutioner i kortere perioder. Gæsteforskerne skulle udpeges af forskningsinstitutionerne inden for rammer, der var aftalt med fonden.

Det besluttedes at realisere begge forslag, idet man ville begynde med oprettelse af et enkelt forskningsprofessorat samt et min-

dre antal aftaler med forskningsinstitutioner om gæsteforskere for at indhente erfaringer. Sekretariatet fik med dét sigte bemyndigelse til, med bistand af Christian Gram og Jørn Hansen fra bestyrelsen, at tage kontakt til potentielle modtagerinstitutioner med henblik på at aftale de nærmere rammer for de to programmer.⁴

Initiativet resulterede i første omgang i tre ansøgninger om støtte på hver 500.000 kroner hver til udenlandske gæsteforskere. Handelshøjskolen i Aarhus søgte om finansiering af fire udenlandske gæsteforskere til et projekt om ”Fagsproglige gener i virksomhedskommunikation”; Aalborg Universitet søgte støtte til seks udenlandske gæstefprofessorer inden for områderne taleteknologi, maskinteknik samt indeklimateknik og energiteknik; Handelshøjskolen i København søgte om tre udenlandske gæstefprofessorer til understøttelse af opbygningen af den internationale profil for det nyoprettede Institut for Ledelse, Politik og Filosofi samt yderligere to gæstefprofessorer inden for henholdsvis japansk kommunikation og kultur samt østeuropastudier.⁵

Gæstefprofessoraterne var typisk af en til seks måneders varighed, idet Handelshøjskolen i København selv finansierede, at to af gæstefprofessoraterne fik en varighed på op til et år. Trods deres korte varighed var det forventningen, at antallet og den faglige koncentration af gæstefprofessoraterne ville tilføre et mærkbart, internationalt løft i de lokale forskningsmiljøer.

Alle ansøgningerne blev imødekommet, og donationerne offentliggjort under navnet VELUX Visiting Professor Programme, der havde til formål ”at styrke forskningen i Danmark ved at tilføre danske forskningsmiljøer international erfaring samt at medvirke til opbygning af internationale netværk”.⁶

Navnet på gæsteforskerprogrammet førte til en mindre kurre på tråden mellem VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN. Årsagen var, at VELUX FONDENS bestyrelse – i modsætning til VKR Holding A/S – ikke var taget i ed vedrørende anvendelsen af navnet VELUX, men den opståede divergens løstes i mindelighed, så VILLUM FONDEN også fremover kunne anvende VELUX-navnet ved sådanne lejligheder.⁷

I 1999 finansieredes yderligere fem VELUX-gæstefprofessorater ved Danmarks Tekniske Universitets Sektor for Byggeri,

Kristeligt Settlement har i mere end 100 år gennem bl. a. frivilligt arbejde ydet støtte til udsatte voksne på tværs af sociale og kulturelle skel på Vesterbro i København. Fondene gav settlementet mulighed for at etablere aktivitetscenteret og idrætsfabrikken på Valdemarsgade på Vesterbro, der kunne understøtte forenings- og aktivitetslivet for områdets beboere.

Miljø og Planlægning samt to ved Aarhus Universitets Institut for Økonomi.

I 2000 oprettedes fire gæsteforsessorater ved Københavns Universitets Naturvidenskabelige Fakultet og ikke mindre end syv ved Kunstakademiets Arkitektskole.

Hermed var de oprindeligt bevilgede 5 mio. kroner til gæsteforskerprogrammet opbrugt. I alt havde bevillingen finansieret 18 gæsteforskerophold på syv danske forskningsinstitutioner, men der var mere i posen.

Forskningsprofessorater og fremtidens forskere

— Samtidig med at gæsteforskerbevillingen udløb, førte sonderingerne i forskningsmiljøerne om projektet ”Bæredygtigt byggeri i det 21. århundrede” til den første bevilling til et forskningsprofessorat. I foråret 1999 bevilgede VILLUM FONDEN således 2,6 mio. kroner til oprettelse af et treårigt forskningsprofessorat, inklusive en ph.d.-stipendiat i dagslysrelateret perceptionspsykologi ved Statens Byggeforskningsinstitut. Donationen, der kunne forlænges i yderligere to år, indgik i et samlet projekt på 11,6 mio. kroner, hvor de resterende midler skulle finansieres af Byggeforskningsinstitutets basisbevilling og andre eksterne bevillinger.⁸

Endnu et forskningsprofessorat blev i slutningen af 2000 doneret til Institut for Byggeteknik ved Aalborg Universitet, der havde foreslået, at professoratet indgik i opbygningen af et Center for Hybrid Ventilation, der skulle forske i ny ventilationsteknologi med henblik på formindskelse af energiforbruget. Foruden professoren skulle centeret over en periode på fem år bemandses med et antal gæsteforskere svarende til fem årsværk samt ni ph.d.-studerende inden for i alt seks forskningsområder. Det samlede budget udgjorde 12,7 mio. kroner, hvoraf VILLUM FONDEN donerede 6,25 mio. kroner.⁹

Undervejs mellem de to donationer fandt fondsbestyrelsen det nødvendigt at ændre i fundatsen, da bestemmelsen om store opgaver fastlagde, at bevillingerne højst måtte strække sig over tre år, hvilket gjorde det umuligt at donere femårige forskningsprofessorater. Formuleringen ændredes med accept fra Civilstyrelsen til, at støtten ”kun undtagelsesvis” kunne strække sig over mere end tre år, og en tilsvarende ændring gennemførtes i VELUX FONDENs fundats.¹⁰

Under diskussionerne om professordonationerne og uddelingen af Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning blev der med mellemrum fremsat forslag om at støtte yngre forskere. Efter et skriftligt oplæg fra Leif Jensen besluttede fondsbestyrelsen i oktober 1999 at gå videre med sagen, idet man bad sekretariatet udarbejde et konkret forslag til udvælgelsesprocedure, herunder nedsættelse af et særligt udvalg, der skulle foretage indstilling til fondsbestyrelsen, som herefter skulle træffe beslutning om eventuelle tildelinger.¹¹

Sekretariatet kontaktede rektor for Danmarks Tekniske Universitet, der foreslog, at der blev uddelt postdocstipendier til unge forskere, der havde opnået ph.d.-graden inden for det teknisk videnskabelige område, og som udgjorde vækstlaget for fremtidens forskere. Indkaldelse af og bedømmelse af ansøgninger, fastlæggelse af de enkelte stipendiets størrelse m.m. skulle forestås af en bedømmelseskomité bestående af rektor for Danmarks Tekniske Universitet samt dekanerne fra de naturvidenskabelige fakulteter ved Københavns og Aarhus’ universiteter.¹²

Fondsbestyrelsen tilsluttede sig forslaget og vedtog en bevilling på 6 mio. kroner, som skulle administreres af Danmarks Tekniske Universitet. Med proceduren overdrog fondsbestyrelsen samtidig tildelingen af stipendierne til bedømmelseskomiteen. Det var første gang, at en af de to fondsbestyrelser overlod selve afgørelsen om modtageren af donationen til andre – et forhold, som Svend Kamman havde advaret imod, da man tilbage i 1986 besluttede at oprette Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning. Der var dog ikke frit slag for komiteen, da tildeling af stipendierne skulle ske på grundlag af præmisser og retningslinjer fastlagt af fonden, ligesom der skulle ske en løbende rapportering til fonden om uddelingerne og de enkelte stipendieters videre arbejde.¹³

Børns og unges interesse for teknik og naturvidenskab

— Endnu et tiltag, i hvad der blev en vifte af systematiske initiativer på det teknisk-naturvidenskabelige område, var ikke rettet mod hverken yngre eller meriterede forskere, men mod børn og helt unge mennesker for at fremme deres interesse for de tekniske og naturvidenskabelige fag og uddannelser.

Årsagen var, at der fra gymnasierne og fra Danmarks Tek-

Postdocstipendier til unge forskere, der havde opnået ph.d.-graden inden for det teknisk videnskabelige område, og som udgjorde vækstlaget for fremtidens forskere: 6 mio. kr.

niske Universitet og de øvrige universiteters naturvidenskabelige fakulteter blev udtrykt bekymring over en mangeårig vigende interesse blandt unge for teknik og naturvidenskab. Det kom umiddelbart til udtryk i en markant lavere søgning til ingeniør- og de naturvidenskabelige uddannelser, hvilket skabte mangel på kvalificeret arbejdskraft til industrien og det øvrige erhvervsliv.

For så vidt kunne VELUX FONDENs donation på 4 mio. kroner i 1995 til udbygning af fysiklokalerne på Herlufsholm Skole og Kostskole ses som en forløber for en sådan type bevillinger, da den brød med fokuseringen på forskermiljøer og i stedet støttede undervisningen i naturvidenskab for børn og unge. Nu blev perspektivet foldet fuldt ud, da VILLUM FONDENs bestyrelse i midten af maj 1999 drøftede et oplæg om ”styrkelse af interesse for og ’popularisering’ af teknisk og naturvidenskab”, som man havde bedt sekretariatet udarbejde.¹⁴

En satsning på området kunne ske gennem flere og større traditionelle donationer til f.eks. Experimentarium, hvorfra en ansøgning var på vej, men bestyrelsen havde også ønsket forslag til, hvordan man med mere utraditionelle måder kunne støtte formidling og popularisering af natur og teknik.

Som grundlag for en mere systematisk og virkningsfuld bevillingsstrategi på området foreslog sekretariatet, at man fik gennemført en undersøgelse af, hvorfor interessen for teknik og naturvidenskab var faldet så markant, som tilfældet var. Når man kendte årsagerne, kunne man bedre overveje, hvordan interessen kunne øges, og dermed også hvilke tiltag der ville have en virkning.

En anden tilgangsvinkel kunne være et allokere midler til et samlet indsatsområde til styrkelse af interessen for natur og teknik hos børn og unge og indkalde ansøgninger til finansiering af projekter, der efter fondens målestok var ”mindre”. Der kunne bl.a. være tale om anvendelse af tv, cd-rom-mediet og det nye internet, som var et område i hastig udvikling.

Spørgsmålet blev drøftet på flere efterfølgende bestyrelsesmøder og resulterede i første omgang i en bevilling på 1 mio. kroner til en undersøgelse af den vigende interesse blandt unge for området, idet det blev overladt til sekretariatet at finde en forsker til at forestå undersøgelsen og sammensætte en referencegruppe. Valget faldt på professor Niels Egelund ved Danmarks

Lærerhøjskole, der sommeren 2000 fusionerede med Danmarks Pædagogisk Institut og blev til Danmarks Pædagogiske Universitet.¹⁵

Vedrørende mindre donationer besluttede man på forslag fra Kai Michelsen at foretage en eller flere større donationer til eksisterende organisationer, som allerede arbejdede bredt med formidling af teknik og naturvidenskab, og lade dem foretage uddelinger af legatmidler til mindre projekter. Sekretariatet fik bemyndigelse til at forhandle en aftale på plads med en økonomisk ramme på 1 mio. kroner, og valget faldt på Naturvidenskabsfestivalen, der var blevet afholdt første gang året inden. I begyndelsen af 2000 nedsatte festivalens organisatorer et udvalg, inklusive en repræsentant fra VILLUM FONDENs bestyrelse, til uddeling af legatmidler til formål og efter retningslinjer, der forinden var aftalt med fonden. Tilsvarende donationer fulgte i forbindelse med de følgende års Naturvidenskabsfestivaler.

Forskere, gymnasieelever og et sciencecenter

— De første resultater af Niels Egelunds undersøgelse forelå i april 2001, og de sidste blev offentliggjort på Naturvidenskabsfestivalen. Samlet udmundede projektet i fire rapporter:

- Elevers interesse for naturfag og teknik. Et elevperspektiv på undervisningen (2001)
- Folkeskoleelevers holdninger til naturfag og teknik. En kvantitativ undersøgelse omfattende 1.050 elever (2002)
- Fysik-/kemilæreres syn på deres undervisningssituation i danske skoler (2002)
- Et forældreperspektiv på naturfagsundervisningen. Delrapport i projektet ”Elevers interesse for naturfag og teknik”.

VILLUM FONDENs bestyrelse afventede imidlertid ikke resultaterne af undersøgelsen, men begyndte straks at uddele et antal større og mindre bevillinger til det nye satsningsområde. I efteråret 1999 donerede fonden således 5,8 mio. kroner til Experimentarium til indretning af et nyt skolebespisningsområde samt et nyt særudstillingsområde, der åbnede i begyndelsen af 2001. Matematiklærerforeningen modtog 150.000 kroner til dækning

Donation til Experimentarium til indretning af et nyt skolebespisningsområde samt et nyt særudstillingsområde:
5,8 mio. kr.

Matematiklærerforeningen modtog 150.000 kr. til dækning af udgifter i tre år for danske gymnasieelevers deltagelse i Den Internationale Matematik Olympiade.

af udgifter i tre år for danske gymnasieelevers deltagelse i Den Internationale Matematik Olympiade.

Året efter doneredes 1,66 mio. kroner til Danmarks Tekniske Universitet og Ordrup Gymnasium til et treårigt projekt om ”Naturlige udfordringer: Formidling af naturvidenskab og teknik til unge”. Projektets hovedidé var gennem udvikling af en internetbaseret database med ”udfordringer” inden for teknik og naturvidenskab at etablere kontakt mellem på den ene side elev/lærer/skole, og på den anden side forsker/forskningsinstitution/virksomhed. Bevillingen skulle anvendes til et treårigt pilotprojekt på Ordrup Gymnasium, hvorefter det var intentionen at udbrede ideen til alle landets gymnasieskoler.

Et andet lignende toårigt projekt, ”Parløb i undervisningen”, fik også støtte. Ansøger var Naturvidenskabsfestivalen, der via en hjemmeside på internettet ville skabe kontakt mellem forskere og undervisere og udvikle nyt undervisnings- og idémateriale til gymnasier landet over. Ambitionen var, at hjemmesiden med tiden ville blive samlingssted for formidling af teknik og naturvidenskab i Danmark.

Også Niels Bohr Institutet ville etablere kontakt mellem de naturvidenskabelige uddannelser og gymnasieeleverne. I foråret 2000 ansøgte dekanen for Det Naturvidenskabelige Fakultet om 300.000 kroner i støtte til indkøb af apparatur og indretning af et ungdomslaboratorium på Niels Bohr Institutet, hvor gymnasieelever og naturfagslærere kunne gennemføre eksperimentelle aktiviteter. Det samlede budget var 2.557.000 mio. kroner, der skulle skaffes gennem eksterne midler, hvoraf VILLUM FONDEN donerede de søgte 300.000 kroner. H.C. Ørsted Laboratoriet, som det blev døbt, åbnede marts 2001.

Den største donation på området gik til N. Zahles Skole, Danmarks eneste institution af sin art med alle trin fra børnehaveklasse, folkeskole og gymnasium til og med en læreruddannelse. Skolen fik i begyndelsen af 2001 bevilget godt 10,3 mio. kroner til et nyt science-område.

Formålet med det nye science-område var at udnytte det til at styrke de naturvidenskabelige fag på læreruddannelsen både fagligt og pædagogisk og derigennem styrke de kommende læreres kompetencer. Det var således intentionen at skabe et tæt samarbejde mellem læreruddannelsen og grund- og gymnasieskolen inden for naturfag. Desuden skulle der nedsættes en fag-

Apparatur og indretning af et ungdomslaboratorium på Niels Bohr Institutet:
300.000 kr.

N. Zahles Skole fik i begyndelsen af 2001 bevilget et nyt science-område:
10,3 mio. kr.

didaktisk følgegruppe med deltagere fra Danmarks Pædagogiske Universitet, Niels Bohr Institutet og Roskilde Universitetscenter.¹⁶

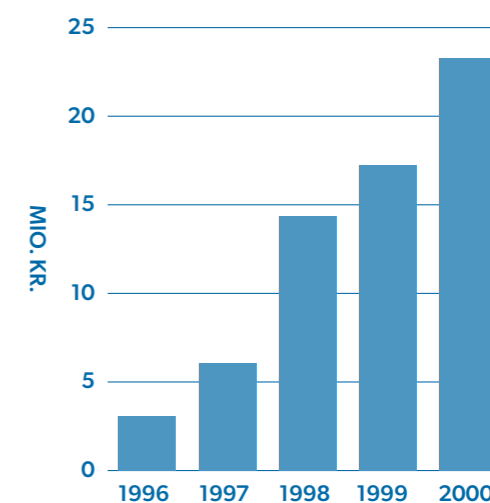
Science-området blev etableret ved en ombygning af skolens 3. og 4. sal og omfattede 525 m² samt etablering af en vejrstation og en stjerneikkert samt et særskilt væksthuse på 66 m². Hele området blev udstyret med computere og den nyeste undervisningsteknologi og forbundet til internettet via et internt, trådløst netværk.

”Videnskaberfremtiden”

— Under de løbende diskussioner i fondsbestyrelsen om mulige initiativer for at styrke interessen blandt unge for teknik og naturvidenskab barslede Christian Gram med et forslag om at udarbejde en bog med artikler skrevet af en gruppe af modtagere af Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning. Artiklerne skulle skrives populært og være rettet mod de ældste elever i folkeskolen, ligesom en tilhørende interaktiv cd-rom skulle understøtte bogens indhold.

Blandt prismodtagerne var der tilslutning til ideen, og i begyndelsen af november 2000 besluttede fondsbestyrelsen at iværksætte projektet med Christian Gram som redaktør. Videnskabsjournalist Rolf Haugaard Nielsen blev knyttet til

TEKNISK OG NATURVIDENSKABELIG FORSKNING
VILLUM FONDEN

projektet som medredaktør, ligesom der blev taget kontakt til skolebogsforlaget Systime, der skulle stå for udformning og produktion. Bogen skulle udsendes gratis til alle landets 9.-klasse-elever, og intentionen var, at de skulle læse og anvende bogen og den tilhørende cd-rom i deres fritid – det var ikke en undervisningsbog. Ligeledes ville et antal blive udsendt til alle landets skoler.¹⁷

I efteråret 2001 var projektet så langt, at man kunne præsentere det første gennemarbejdede kapitel med en tilhørende test-cd-rom for 8.- og 9.-klasserne på N. Zahles Skole. Elevernes respons viste ifølge redaktørerne, at der med de nødvendige tilpasninger var udsigt til, at bogen ville kunne ”fænge blandt folkeskolens ældste elever”. Også de involverede naturfagslærere gav udtryk for en ”klart positiv vurdering”, og at udgivelsen ville ”imødekomme et massivt behov også som inspirationsmateriale i undervisningen”. Ligeledes vurderede de, at bogen kunne give eleverne ”en positiv impuls for de tekniske og naturvidenskabelige fag, når de skulle vælge videre forløb efter 9. klasse”.¹⁸

Fonden besluttede ikke selv at stå for udgivelsen, men indgik aftale med Experimentarium, der modtog en donation på

For at stimulere interessen blandt skoleelever for de tekniske og naturvidenskaberne tog VILLUM FONDEN initiativ til og finansierede udgivelsen i 2003 af en naturvidenskabsbog med indlagt cd-rom, som blev uddelt gratis til 60.000 elever i 9. klasse. Projektet blev en skuffelse, men her ser elever på N. Zahles Skole dog ud til at være glade for bogen. Det er Susanne, Simon, Annika, Isabella og Jannick, som er i færd med at lave forsøg med supersæbebobler på Experimentarium i Hellerup. VILLUM FONDEN tog emnet op igen fra 2014.

6 mio. kroner til finansiering af hele projektet, inklusive produktion af bogen i et oplag på 60.000 og dens udsendelse. Den endelige bevilling endte efter flere opjusteringer på 7 mio. kroner, bl.a. fordi oplaget øgedes med 5.000, så firmagruppens medarbejdere kunne få et eksemplar.

Tidspunktet for udsendelsen af bogen, der fik titlen *Videnskaberfremtiden*, blev fastsat til begyndelsen af februar 2003, men forinden blev den lanceret ved et arrangement på Experimentarium 23. januar – samme dag som uddelingen af Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning.

Alle landets skoler var inden jul blevet informeret om den forestående udsendelse, og ifølge bestyrelsesreferatet var reaktionen ”yderst positiv og peger på en meget stor forhåndsinteresse”. Forventningerne i fondsbestyrelsen var store, så Christian Gram lagde ikke skjul på sin skuffelse, da han på et bestyrelsesmøde i november 2003 oplyste, at en udsendt forespørgsel til skolerne om, hvorledes materialet var blevet modtaget, kun havde affødt en enkelt respons. Årsagen var formentlig, at skolerne løbende modtog meget materiale, mente læreren, der havde responderet. Under alle omstændigheder besluttede bestyrelsen ikke at foretage sig yderligere i sagen.¹⁹

Oftalmologisk satsning

— I VELUX FONDEN begyndte man i efteråret 1997 at drøfte muligheden af en større og mere målrettet satsning inden for oftalmologi med fondens sagkyndige på området, overlæge, professor, dr.med. Henrik Lund-Andersen fra Amtssygehuset i Herlev. Henrik Lund-Andersen vurderede, at VELUX-fondenes mangeårige økonomiske støtte til anskaffelse af forskningsudstyr og apparatur havde været ”af afgørende betydning”, men at behovene fremover ville være anderledes.²⁰

Ifølge Henrik Lund-Andersen skiftede ”flaskehalsen” i oftalmologisk forskning fra udstyr og apparatur til konkurrence om de dygtigste forskere. Skulle man styrke oftalmologien, kunne det derfor bedst ske ved at tiltrække talentfulde unge forskere og fremme et tværfagligt forskningsmiljø. Fondens lægepanel var enige, idet de fremhævede betydningen af, at der blev etableret faste, langsigtede rammer for forskningen.

Bestyrelsen var positiv over for en større satsning på området og bemyndigede sekretariatet til at tage kontakt til lederne af

forskningscentre på Rigshospitalet, Aarhus Kommunehospital, Odense Amtssygehus og Amtssygehuset i Herlev med henblik på udarbejdelse af et samlet oplæg med forslag til projekter, der kunne fremme dansk oftalmologisk forskning. Inden en samlet donation kunne bevilges, skulle forslagene evalueres af en internationalt anerkendt forsker.²¹

Der blev etableret en gruppe bestående af overlægerne i oftalmologi fra de fire hospitaler, herunder Henrik Lund-Anderesen, samt formanden for Dansk Oftalmologisk Selskab. I begyndelsen af april 1998 afleverede gruppen et oplæg til fremme af den oftalmologiske forskning i Danmark indeholdende et stort antal forslag til konkrete forskningsprojekter. I fondsbestyrelsen var der imidlertid ”ikke interesse” for at gå videre med oplægget.²²

I stedet besluttede man at gennemføre en international evaluering af de fire danske forskningsmiljøer og dansk oftalmologisk forskning i sin helhed som grundlag for at kunne tage stilling til eventuelle donationer til de indsendte projektforslag. Overlægegruppen blev derfor bedt om yderligere at udarbejde en engelsksproget oversigt over alle ansatte på øjenafdelingerne inklusive curriculum vitae samt over igangværende og planlagte forskningsprojekter og ønsker til fremtiden m.m.²³

Sekretariatet fik professor Lois Smith fra Harvard Medical School og Boston Children’s Hospital til at evaluere det samlede materiale og komme med en indstilling om, hvilke projekter der var støtteværdige, ud fra en samlet vurdering af, hvilket der bedst ville bidrage til at styrke dansk oftalmologisk forskning. Forbindelsen til Lois Smith blev skabt gennem den amerikanske V. Kann Rasmussen Foundation, som havde støttet Lois Smiths forskning.²⁴

Ud over at gennemgå og vurdere det udarbejdede materiale besøgte Lois Smith de fire forskningsmiljøer og deltog undervejs i et bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, hvor hun gennemgik det omfattende materiale, hun havde modtaget, og fremlagde sin foreløbige vurdering.

Den endelige rapport forelå i foråret 1999 med rangordning af de mange forskningsprojekter i tre kategorier, hvor alle fire forskningsmiljøer havde et eller flere projekter i den bedste kategori. Andre forslag fandt Lois Smith ”very sketchy”, og andre igen ”were not carefully thought through”. Hun anbefalede at

Lois E.H. Smith. MD, ph.d., Harvard Medical School, professor i oftalmologi, 2005.

yde støtte til projekter på alle fire hospitaler, da der var en klar rivalisering miljøerne imellem, som man ellers kunne risikere at forstærke. Hun bemærkede i samme forbindelse, at alle fire hospitaler var afhængige af ekstern finansiering for at kunne udføre forskning.²⁵

Desuden nævnte Lois Smith muligheden af, at VELUX FONDEN selv opsatte nogle forskningsmål inden for epidemiologisk eller genetisk øjenforskning og indkaldte ansøgninger med krav om samarbejde mellem forskerne og udnyttelse af fælles databaser: ”There is enormous potential for superb research if hospitals cooperate and use the databases available in Denmark for both epidemiological work and for genetic research.”

Foreløbig besluttede fondsbestyrelsen på nær to at støtte alle de projekter, som Lois Smith havde rangeret øverst, og indkaldte egentlige ansøgninger. Tre projekter havde i mellemtiden modtaget støtte fra anden side, så de endelige donationer, der besluttedes i juni 1999, blev:

- 4.090.000 kroner til Odense Universitetshospital til opbygning af en forskningsenhed med fokus på forebyggelse af diabetesrelateret blindhed, der er den hyppigste årsag til blindhed i den erhvervsaktive alder i den vestlige verden.
- 4.610.000 kroner til Amtssygehuset i Herlev til etablering af et forskningslaboratorium for klinisk fysiologisk forskning med henblik på udvikling af nye diagnostiske og terapeutiske tiltag inden for syns- og blindhedstruende sygdomme.
- 2.500.000 til oprettelse af et femårigt klinisk forskningsprofessorat med tilknyttet klinisk assistent ved Aarhus Universitetshospital inden for området diabetes og diabetisk betingede øjensygdomme. Et formål var at etablere et samarbejde med tilgrænsende forskningsmiljøer som hospitalets Laboratorium for Biokemisk Patologi, Fysiologisk Institut m.fl.
- 1.695.000 kroner til Rigshospitalet i København til støtte af to projekter med fokus på forskning i reduktion af synsnevnen relateret til den del af nethinden, makula, hvor det skarpe syn dannes. Makula svækkes med alderen, og det ene projekt var – som det første i verden – en follow-up på

en undersøgelse 12 år tidligere af 1.000 personer på mellem 60 og 80 år. Studiet, Copenhagen City Eye Study, skulle gennemføres som et ph.d.-studium, inklusive udgifter til fotograf, sekretær m.m.

- Det andet projekt omhandlede aldersrelateret makuladegeneration i Grønland og skulle udføres i samarbejde med Statens Øjenklinik ved hospitalet i Nuuk. Aldersrelateret makuladegeneration optrådte hyppigere i Grønland, ligesom den havde et alvorligere forløb end hos nogen anden kendt befolkningsgruppe, og formålet var at undersøge eventuelle gen dispositioner for sygdommen.

Det var ikke ofte, at VELUX FONDEN donerede millionbeløb til oftalmologisk forskning, hvilket skyldtes ansøgningernes sædvanligvis beskedne størrelse. Alene af den grund skilte den aktuelle satsning sig ud, hvortil kom antallet og størrelsen af de enkelte donationer.

Det grundlæggende nye bestod imidlertid i, at initiativet udsprang fra fonden selv, og at donationerne blev givet på grundlag af en international vurdering af dansk oftalmologisk forskning, så støtten ikke alene muliggjorde de konkrete projekter, men skulle give hele forskningsområdet et løft, hvilket forstærkedes af uddelingernes samtidighed.

Lægevidenskabeligt kuvøseområde

— Der opstod også diskussion i VELUX FONDENs bestyrelse om uddelingspolitikken til sundheds- og lægevidenskab uden for de fundatsbestemte områder gerontologi/geriatri og oftalmologi, og sekretariatet udarbejdede et notat, der kom på bestyrelsens dagsorden i april 2000. Oplægget indeholdt bl.a. forslag om færre, men større uddelinger en til to gange om året med faste ansøgningsfrister. Ligeledes rejstes spørgsmålet, om uddelingerne skulle gå til et bredt udsnit, eller om et eller flere forskningsområder skulle prioriteres.²⁶

Blandt bestyrelsens medlemmer var der betænkelighed ved at prioritere et eller flere områder, da der formentlig fortsat ville være behov for frie midler, som ikke var underlagt en programstyring. Derimod var der tilslutning til at samle uddelingerne med to til tre ansøgningstidspunkter om året, og sekretariatet blev bedt om at kontakte Det Sundhedsvidenskabelige Forsk-

► I 1999 modtog Egmont Højskolen 17,3 mio. kroner fra VILLUM FONDEN til opførelse af en ny elevfløj for fysisk handicappede elever.

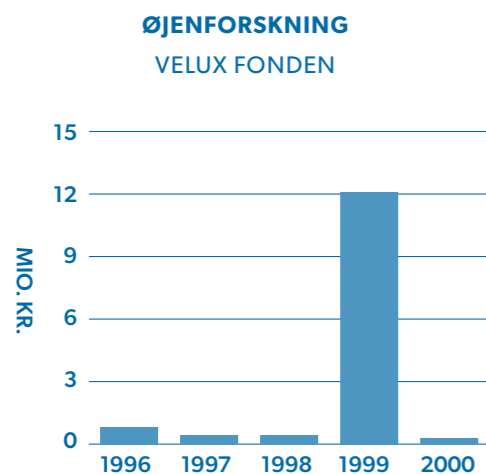
ningsråd og sondere muligheden for et vist samarbejde bl.a. om sagkyndig bistand til bedømmelse af ansøgninger.

Det var den første, mere indgående drøftelse af spørgsmålet, og sekretariatet blev derfor også bedt om at fortsætte sine overvejelser og komme med konkrete forslag til en fremtidig udelingspraksis. Efter at have talt med både Det Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd og Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet ved Københavns Universitet indstillede sekretariatet i efteråret 2000, at der blev afholdt et bestyrelsesseminar med deltagelse af fondens lægepanel samt et antal indbudte specialister og fondssekretariatet.²⁷

Seminaret blev afholdt 28. februar 2001 i Dansk Design Center, og efter en drøftelse med forskningsrådets formand foreslog Aino Kann Rasmussen på det efterfølgende bestyrelsesmøde, at fonden de næste tre til fem år prioriterede et ”kuvøseområde” og gerne ét, der knyttede an til de fundatsbestemte områder.²⁸

”Kuvøseområder” var en betegnelse for forskningsområder, som endnu var svage, men af stor samfundsmæssig betydning, og som derfor ville blive opprioriteret i Det Sundhedsvidenskabelige Forskningsråds strategi, som var under udarbejdelse.²⁹

Ved at prioritere et kuvøseområde frem for et af de etablerede forskningsområder med en eksisterende bevågenhed fra fondsverdenen ville VELUX FONDEN opnå at få sit ” eget ” område ligesom med gerontologi/geriatri og oftalmologi. Det gav samtidig mulighed for, at fondens donationer for alvor kunne gøre en forskel og bidrage til en mærkbar og synlig udvikling af et område.

Også danske læger er aktive i non-profitorganisationen Surgical Eye Expedition, hvor de udfører øjenkirurgi og underviser lokalt sundhedspersonale i tredjeverdenslande. I 2000 bevilgede VELUX FONDEN midler til indkøb af transportabelt laser- og ultralydsapparat til behandling af grå stær. Samme år blev 108 patienter behandlet i Hué i Vietnam, og lignende indsatser blev udført i andre lande de følgende år.

Aino Kann Rasmussen foreslog ligeledes, at fonden nedlagde sit lægepanel. Hun understregede, at det ikke indebar, at ansøgninger på sundhedsområdet uden for de prioriterede områder ikke ville blive behandlet, men at man måtte etablere en ny ordning og søge bistand hos specialister fra sag til sag.

Bestyrelsens drøftelser udmundede i en principiel beslutning i midten af november 2001, hvorefter fonden prioriterede støtten til sundhedsvidenskabelig forskning i tre områder:³⁰

1. De fundatsbestemte områder gerontologi/geriatri samt oftalmologi.
2. Et eller to kuvøseområder, der kunne være sammenhængende og gerne med en vis tilknytning til de fundatsbestemte områder.
3. Det helt ekstraordinære forskningsinitiativ inden for andre områder.

Ansøgninger inden for de to første prioriteringer skulle behandles løbende, mens støtte til det helt ekstraordinære forskningsinitiativ skulle behandles med to årlige ansøgningsfrister – og så

skulle der stadig være plads til en løbende behandling af gode projekter, som ikke lå inden for de tre prioriterede områder.

Flere bestyrelsesmedlemmer fremhævede under diskussionen, at uanset prioriteringen af et nyt satsningsområde og nyordningen af rådgivningsfunktionen var det afgørende, ”at fonden til stadighed bevarede sin frihed, således at intet projekt på området på forhånd var udelukket”. Heri var samtlige bestyrelsesmedlemmer enige, og tilbage stod det at afgøre, hvilket eller hvilke kuvøseområder fonden skulle satse på. Bestyrelsen bad sekretariatet arbejde videre med spørgsmålet og lokalisere et eller flere kuvøseområder og derefter vende tilbage med konkrete forslag.

Lægeudvalget var i mellemtiden blevet nedlagt på fondens årsmøde i 2001, og i stedet besluttedes det at anvende en eller to visitatorer, som kunne bistå sekretariatet med at udpege de egentlige sagkyndige til at bedømme ansøgninger. Den endte med én visitator, Mogens Hørder, der var professor og ledende overlæge i klinisk biokemi og siden 1988 dekan ved Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet ved Syddansk Universitet.

Kongernes Jelling

— Samtidig med at fondene arbejdede med udvikling af hver sin uddelingsstrategi og fokusering på særlige områder, kom det også til en betydelig fællesdonation med VELUX FONDEN som den udførende kraft. Det var da også en donation inden for et af fondens klassiske områder.

I foråret 1997 modtog begge fonde en ansøgning fra borgmester i Jelling Kommune Niels Kjærgaard, der også var formand for Fonden Kongernes Jelling, der søgte støtte til opførelse af et udstillingshus i Jelling by til formidling af historien om og betydningen af Jelling-monumenterne. Huset skulle opføres med kommunen som bygherre og drives som en del af Vejle Museum i samarbejde mellem Jelling og Vejle Kommuner. Det samlede anlægsbudget var 45 mio. kroner, hvoraf Fonden Kongernes Jelling selv havde 5 mio. kroner, mens man søgte offentlig støtte fra stat, amt og kommune på op mod 10 mio. kroner. De resterende finansieringsbehov på 30 mio. kroner blev søgt i VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN.³¹

Det var ikke første gang, et projekt for Jelling-monumenterne var på VELUX FONDENs dagsorden. Tilbage i slutningen

Jellingstenene består af en mindre og en større runesten, begge fra 900-tallet. De to runesten afspejler begyndelsen på en væsentlig forandring i det danske samfund – overgangen fra den hedenske vikingetid til den kristne middelalder. I 2006 donerede VELUX FONDEN 1,2 mio. kroner til en bevaringsundersøgelse og en 3D-lysscanning af Jellingestenene, så Nationalmuseet kunne dokumentere deres fysiske tilstand. Scanningerne afslørede, at bevaringstilstanden var bekymrende for den store sten og kritisk for den lille. I 2009 udskrev Kulturarvsstyrelsen en arkitektkonkurrence om en klimastyret afskærmning, der skulle beskytte stenene mod vejrliget og berøring og på samme tid bevare deres synlighed også på tæt hold. Af 157 indkomne forslag valgte en dommerkomité et projekt af NOBEL arkitekter, og i 2010 donerede VELUX FONDEN 4,7 mio. kroner til udformning af afskærmningen, der stod færdig i november 2011.

af 1984 havde bestyrelsesmedlem Paul Honoré fået en underhåndsforespørgsel om eventuel støtte til et større anlæg. Ved bestyrelsens gennemgang af det fremsendte materiale havde Villum Kann Rasmussen straks påpeget, at det var ”en alvorlig skavank for hele projektets gennemførelse”, at landevejen mellem Herning og Vejle gik igennem området. En eventuel støtte til projektet blev derfor betinget af, at der gennemførtes en vejomlægning.³²

Efter en del korrespondance frem og tilbage, der udmundede i tilsagn fra staten og amtet om at etablere veje til aflastning af trafikken, besigtigede Villum Kann Rasmussen og andre bestyrelsesmedlemmer forholdene ved et besøg i oktober 1985, hvor amtsborgmesteren for Vejle Amt og borgmesteren for Jelling deltog.

Ifølge Per Kristian Madsen, der i 1995 var rejst fra Ribe for at blive leder af Vejle Museum, og som nu stod bag den fornyede ansøgning, var besigtigelsen gået helt galt, da Villum Kann Rasmussen havde været tæt på at blive kørt ned. Hans besked til de to borgmestre havde derfor straks været, at der ikke kunne blive tale om en bevilling, så længe landevejen gik gennem byen.³³

I VELUX FONDENs bestyrelsesprotokol blev beslutningen om at henlægge sagen dog begrundet med, at oplysningerne om vejoplægningen var ”uklare”, og at sagen ”i det hele taget var meget diffus”. Ydermere syntes en stor del af projektet ”i virkeligheden at gælde krovirksomhed”.³⁴

Bemærkningen refererede til, at staten havde købt den bygningsfredede Jelling Kro, som ligger uden for det fortidsmindefredede monumentområde. Planen var derfor, at man ved at opføre et formidlingssted bag kroen på et ikke-fredet areal kunne skaffe gæster til den skrantende kro, hvilket altså ikke faldt i Villum Kann Rasmussens og de øvrige bestyrelsesmedlemmers smag. Planen blev siden opgivet, og Jelling Kro solgt til en privat ejer.³⁵

Per Kristian Madsen hørte om den mislykkede besigtigelse, da han sommeren 1995 tiltrådte som leder af Vejle Museum: ”På skrivebordet lå fire ringbind om hele sagen,” husker han, ligesom der også lå et brev fra borgmesterkontoret, der redegjorde for planer om etablering af et vikingecenter ved Jellingstenene, men at man var blevet afvist af alle de fonde, man havde været i kontakt med.³⁶

Med henvisning til hans arbejde med Museet Ribes Vikinger blev Per Kristian Madsen bedt om at tage sagen op, og efter at have sat sig ind i sagen ringede han til Aino Kann Rasmussen, som straks var positiv, hvorefter man i Vejle og Jelling indledte arbejdet med udarbejdelsen af den beskrivelse af projektet, som i foråret 1997 blev sendt til VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN.

Der var planlagt et stortilet og indgribende projekt, der tog højde for problemet med landevejen ved at gennemføre en omfattende ændring af trafikken gennem byen samt en overordnet plan, der skulle skabe en sammenhæng mellem byen, kirken og højene. Der skulle også foretages en facaderenovering af Gormsgade, så der blev skabt en harmoni med monumenterne. Det var planen, at udstillingshuset skulle stå klart i efteråret 2000 til fejring af årtusindskiftet.

De to fondsbestyrelser udpegede museumsinspektør Inge Adriansen, Museet på Sønderborg Slot, som formidlingssagkyndig og forhenværende rigsantikvar Olaf Olsen til en vurdering af projektets historisk-arkæologiske betydning. De to udtalelser forelå i slutningen af juli 1997, og måneden efter deltog

Aino Kann Rasmussen i behandlingen af sagen på et bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, hvor hun gennemgik monumenternes historie og præsenterede projektet. Aino Kann Rasmussen fremhævede monumenternes betydning som ”Danmarks dåbsattest”, og at de ”må siges at være noget nær det vigtigste nationale monument”. Området var i 1994 blevet optaget på UNESCO’s verdensarvsliste, fordi det afspejler den officielle overgang fra hedenskab til kristendom i Skandinavien.

Ifølge referatet udtalte bestyrelsesmedlemmerne sig ”positivt i forskellige grader”, men der lød også røster om, at en række betingelser måtte opfyldes, herunder en afklaring af den øvrige finansiering og vejspørgsmålet, før en bevilling kunne komme på tale. Aino Kann Rasmussen erklærede sig enig og understregede, at fondene måtte involvere sig ”i et sådant omfang, at intet går galt”.³⁷

VELUX FONDEN behandlede ansøgningen 3. september 1997, hvor ansøgningen fik en ubetinget positiv modtagelse, idet man ville overveje at udpege sin egen arkitekt til at udarbejde et egentligt projekt. Bestyrelsen bemyndigede derfor sekretariatet til at meddele ansøgerne, at der var en positiv indstilling til en donation under forudsætning af, at fondene blev enedonor bortset fra offentlige tilskud og Fonden Kongernes Jellings egne midler. En endelig stillingtagen ville blive taget, når der forelå et forprojekt, og en række spørgsmål var afklaret.³⁸

I VILLUM FONDEN var der i mellemtiden opstået usikkerhed om projektet, efter at flere bestyrelsesmedlemmer havde besigtiget området. De var fortsat positive, men området var følsomt. Man besluttede at ville medvirke til, sammen med VELUX FONDEN, at finansiere udarbejdelsen af et projekt, men man var skeptisk over for projektets størrelse. Desuden ønskede man ikke at øve indflydelse på projektet, men overlod det til VELUX FONDEN selv at afgøre, om den ønskede at engagere sig.³⁹

Leif Jensen holdt herefter møde med repræsentanter for gruppen bag ansøgningen og informerede om de betingelser og betænkeligheder, som fondene havde. Det blev aftalt, at Fonden Kongernes Jelling i første omgang sendte en ansøgning til behandling på fondsbestyrelsernes møder 21. december 1997 om støtte til udarbejdelse af et projekt inklusive et forslag til arkitekt. Fondene bevilgede 750.000 kroner hver, idet det blev un-

derstreget, at støtten ikke indebar nogen forpligtigelse til yderligere donationer.⁴⁰

En ny ansøgning inklusive et projektforslag fra arkitektfirmaet Wohlert Arkitekter A/S var klar 4. juni 1998, og 11 dage senere deltog repræsentanter for begge fonde i et informationsmøde i Jelling med bestyrelsen for Fonden Kongernes Jelling. Budgettet var i mellemtiden vokset til 57,4 mio. kroner, uden at der var klarhed om fordelingen mellem offentlige midler og en eventuel bevilling fra de to fonde.⁴¹

VELUX FONDENs bestyrelse var fortsat positiv og bad fondens sagkyndige, rådgivende ingeniør Paul Bigum, foretage en vurdering af prisoverslaget, som han fandt realistisk og tilstrækkelig rummeligt til at gennemføre byggeriet. Der var dog også betænkelighed over for projektets fysiske udtryk i gadebilledet og samspillet med kirken. I VILLUM FONDEN var stemningen nu delt, idet to medlemmer erklærede sig decideret negative over for ansøgningen, mens fire var positive, om end betænkelige over for projektets størrelse.⁴²

I begyndelsen af september besluttede begge fondsbestyrelser derfor at udsætte sagen, så de to formænd kunne drøfte sagen og rette henvendelse til ansøgerne om en række spørgsmål, ligesom man ønskede at få klarhed over holdningen hos Skov- og Naturstyrelsen og rigsantikvaren og opnå de nødvendige tilfærdigheder.

Der blev herefter afholdt møde mellem Aino Kann Rasmussen, Kristian Haugaard og Leif Jensen fra fondene og repræsentanter for ansøgerne, og som resultat fulgte i midten af oktober en ny ansøgning på 245.000 kroner til udarbejdelse af en skitse-mæssig redegørelse med fire alternative forslag inklusive fotoanimation. Fondene delte igen bevillingen, og i begyndelsen af november lå de fire forslag færdige, så de kunne drøftes på et møde i København mellem repræsentanter for Fonden Kongernes Jelling, VELUX FONDEN, VILLUM FONDEN, Skov- og Naturstyrelsen samt Nationalmuseet.⁴³

På et fællesmøde 21. december 1998 var begge fondsbestyrelser enige om at bevilge yderligere knap 1,3 mio. kroner til udarbejdelse af et dispositionsforslag baseret på to af skitseforslagene. Man var også enige om at meddele ansøgerne, at man var villige til at støtte projektets gennemførelse, forudsat at fondene blev enedonatorer, og at den samlede donation ikke måtte

Kongernes Jelling
besøgscenter blev
tegnet af Wohlert
Arkitekter og opført
med støtte fra VELUX
Fondene:
43 mio. kr.

overstige 40 mio. kroner, så den resterende del af budgettet blev dækket af offentlige midler.⁴⁴

I slutningen af marts 1999 modtog fondene et større informationsmateriale fra borgmesteren i Jelling med skitser til udstillingshuset samt et nyt anlægsbudget, der nu løb op i godt 62 mio. kroner, samt tidsplan m.m. Projektet var godkendt af alle relevante myndigheder, ligesom et forslag til lokalplan ikke havde fremkaldt protester.⁴⁵

I begyndelsen af april 1999 besluttede VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN begge at støtte opførelsen af udstillingshuset med hver 20 mio. kroner, på betingelse af at restfinansieringen kom fra offentlige midler. Samtidig meddelte man Fonden Kongernes Jelling, at det ikke var afgørende, at tidsplanen blev overholdt, så byggeriet kunne indvies i år 2000 af hensyn til fejringen af årtusindskiftet.

Årsagen var, at fondene under hånden havde fået oplyst, at arkitektfirmaet var sat under pres for at sikre dette. Under hele processen havde Aino Kann Rasmussen lagt vægt på kvaliteten af byggeriet, og at der kun blev anvendt førsteklasses materialer, fortæller Per Kristian Madsen. Det måtte ikke sættes over styr, og fondene understregede derfor, at de lagde afgørende vægt på, ”at byggeriet kan gennemføres forsvarligt, både økonomisk og kvalitetsmæssigt”.⁴⁶

Den officielle tidsplan indeholdt en indvielse af udstillingsbygningen 8. oktober 2000, idet det var regeringens hensigt samme dag at indvie et kunstværk kaldet ”Vor tids runesten” placeret i Jelling som markering af årtusindskiftet. Til formålet og udskrivelse af en konkurrence havde regeringen oprettet År 2000 Fonden på 10 mio. kroner med forhenværende formand for Folketinget Erling Olsen som formand.

Udsigten til placering af kunstværket i tilknytning til udstillingshuset og monumenterne vakte bekymring hos fondene. På et møde med Aino Kann Rasmussen og Leif Jensen havde Erling Olsen og rigsantikvar Steen Hvass imidlertid forsikret om, at kunstværket ikke ville blive placeret på udstillingsbygningens grund, ligesom Kulturministeriets departementschef telefonisk havde forsikret, at man ikke havde til hensigt at genere det af fondene støttede projekt. I maj 1999 modtog fondene meddelelse fra Erling Olsen om, at regeringens fond havde opgivet at placere det nye kunstværk i Jelling, men til gengæld forlød det

fra anden side, at Fonden Kongernes Jelling ikke havde opgivet planen.⁴⁷ Kongernes Jelling besøgscenter.

I fondene var holdningen, at en bevillingsskrivelse ikke ville blive afsendt, før spørgsmålet var afklaret ”på en for fondene tilfredsstillende måde”. Fonden Kongernes Jelling opgav sit forehavende, og da restfinansieringen samtidig faldt på plads, kunne bevillingsskrivelse på 40 mio. kroner fordelt mellem de to fonde afsendes 12. august 1999. Med de forudgående donationer til projektering udgjorde fondenes samlede økonomiske engagement 43 mio. kroner.⁴⁸

Regeringens År 2000 Fond fik alligevel sit officielle kunstværk i Jelling – men ikke i det fri på udstillingsbygningens grund – da fonden finansierede, at kunstneren Jørn Larsen udsmykkede kirken indvendigt med bl.a. glasmosaikker, alter og alterbil-

lede samt et gulv med en sort linjeudsmykning indeholdende en linje af sterlingsølv, der skulle afmærke Gorm den Gamles grav.

Besøgscenteret Kongernes Jelling åbnedes 3. december 2000 af dronning Margrethe og statsminister Poul Nyrup Rasmussen, der tidligere samme dag havde markeret Danmarks officielle fejring af årtusindskiftet ved en festgudstjeneste i den nyudsmykkede Jelling Kirke, der samtidig blev genindviet efter at have været lukket siden april på grund af udsmykningsarbejdet. De formodede rester af Gorm den Gamle var forinden blevet nedlagt under det nye kirkegulv efter at have været opbevaret på et lager i Nationalmuseet.

Nye satsningsområder og
store fællesdonationer

7

Bestyrelsesmedlemmer 2001-2006

VILLUM FONDEN

VELUX FONDEN

Begyndelsen af det nye årtusinde præges af et øget antal uddelinger og uddelingsmuligheder. Fondssekretariatet får ny direktør, og administrationen styrkes, dertil kommer oprettelse af arbejdsgrupper til gavn for en mere smidig sagsbehandling. Teknisk og naturvidenskabelige forskningscentre støttes, mens en stor donation til Moesgaard Museum ved Aarhus vækker størst interesse i offentligheden.

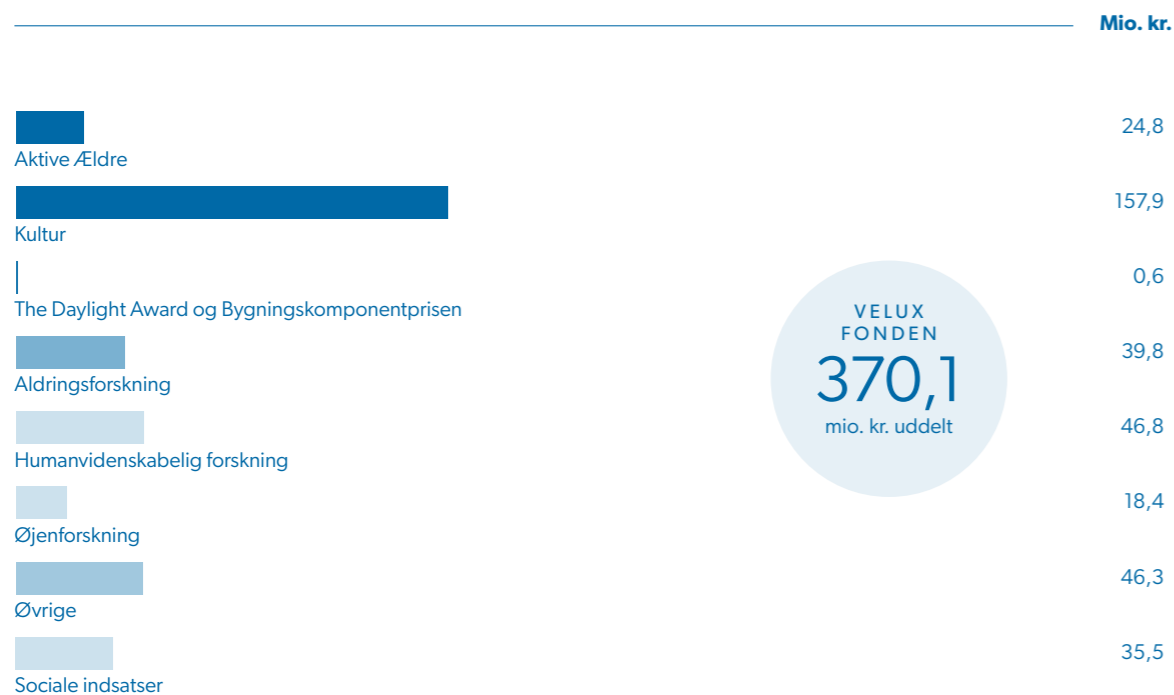

Samlede fondsuddelinger

2001-2006

VILLUM FONDEN
631,5
mio. kr. uddelt

VELUX FONDEN
370,1
mio. kr. uddelt

Ny direktør, ny formand og ny generation på vej

Ved årsskiftet 2000/2001 fik fondssekretariatet ny direktør, da Leif Jensen fratrådte for at blive adm. direktør i VKR Holding A/S. Hans afløser blev cand.scient.pol. Kjeld Juel Petersen, der tiltrådte sin nye stilling 1. januar 2001. Kjeld Juel Petersen kom fra en karriere i den danske udenrigstjeneste siden 1984 – senest som økonomisk rådgiver ved den danske ambassade i London 1992-1997 og derefter som kontorchef i Udenrigsministeriet.

På samme tid fik fondssekretariatet sin første fagkyndige medarbejder, da lic.scient. Lennart Rasmussen blev ansat til at styrke sagsbehandlingen på det tekniske og naturvidenskabelige område, der var i stærk vækst og med stadig større bredde og opsøgende virksomhed.

I foråret 2001 fik VILLUM FONDEN ny formand, da Kristian Haugaard på årsmødet i april udtrådte af bestyrelsen på grund af tiårsreglen. Ny formand blev Hans Kann Rasmussen, mens den ledige bestyrelsespost blev besat med professor ved Niels Bohr Institutet Andrew Jackson.

Med Aino Kann Rasmussen som formand for VELUX FONDEN stod familien hermed for første gang siden stifterens død i spidsen for begge fonde, og året efter traf fondene forholdsregler til at berede vejen for fremtidige generationers virke i bestyrelserne.

I slutningen af 2002 ændredes begge fundatser, så tidsgrænsen for medlemskab af bestyrelsen på ti år kunne forlænges med op til fem år for efterkommere af Villum Kann Rasmussen. Dog

Lic.scient. Lennart Rasmussen blev som den første fagkyndige medarbejder i fondssekretariatet en helt central person i sagsbehandlingen og udviklingen inden for donationer på det tekniske og naturvidenskabelige område.

kunne medlemskabet ikke forlænges ud over det fyldte 75. år. Be- grundelsen var, at der var relativt få erfarne efterkommere, og at det var hensigtsmæssigt at kunne forlænge medlemskabet, til nye kræfter kunne træde til.

Ligeledes genindførtes bestemmelsen om familiens ret til foruden repræsentation i de to bestyrelser at udpege observatører uden stemmeret, så familiemedlemmer fik mulighed for at stifte bekendtskab med bestyrelsesarbejdet før en eventuel indtræden som medlem.

Fra 1. januar 2004 udpegedes Aino Kann Rasmussens datter, Kamilla Kann Rasmussen, til familiens observatør i VELUX FONDENS bestyrelse, mens Sussi Ogstrup-Pedersens datter, Julie Kann Wilson, blev observatør i VILLUM FONDENS bestyrelse.

Udskiftningerne i de to fondes bestyrelser og på direktørposten fandt sted under en turbulent start på det nye årtusinde, hvor to begivenheder, der fulgte tæt efter hinanden, påvirkede verdensøkonomien og hele verdenssamfundet voldsomt. Det startede med en kraftig nedtur på den amerikanske børs for teknologiaktier, Nasdaq, der blev ramt af en dramatisk tilbagegang

Kunstneren Jørn Larsens markante søjle "Interstitiel" foran hovedindgangen til Syddansk Universitet blev afsløret i november 2003. Fra venstre er det Aino Kann Rasmussen, Jørn Larsen og rektor for Syddansk Universitet Jens Oddershede. Søjlen er 19 meter høj i poleret granit og omgivet af en trappe med 56 citater fra markante personer i historien. Også Villum Kann Rasmussen er citeret: "At drive forretning er dybest set ikke andet end omgang med mennesker."

Terrorangrebet med passagerfly på de to tvillingetårne og det amerikanske forsvarsministerium, Pentagon, 11. september 2001 i New York gjorde terrortruslen nærværende overalt i verden.

i anden halvdel af 2000. Dotcom-krisen, som tilbageslaget hurtigt blev døbt, fortsatte med uformindsket styrke ind i 2001 med massive kursfald, der hurtigt bredte sig til andre børser i verden uden udsigt til en vending.

Den 11. september 2001 forværredes situationen, da World Trade Center i New York og det amerikanske forsvarsministerium, Pentagon, i Washington, D.C. blev ramt af et terrorangreb, da islamiske terrorister fløj tre passagerfly ind i bygningerne. Verdenssamfundet var i chok, og den globale økonomi blev ramt af yderligere tilbagegang og kastet ud i en dyb krise.

Blandt følgerne var faldende aktiekurser og udbytter samt et permanent lavere renteniveau, hvilket umiddelbart ramte VELUX FONDEN med et markant fald i indtægterne fra 71,4 mio. kroner i 2001 til 54,6 mio. kroner i 2002, fulgt af en stabilisering på det nye, lavere niveau. For at kompensere for de lavere indtægter hævdede VILLUM FONDEN de årlige overførsler til

VELUX FONDENS bundne kapital til 40 mio. kroner og fra 2002 med yderligere 20 mio. kroner årligt til fondens frie midler for at sikre uddelingsniveauet.¹

VILLUM FONDENS indtægter blev ikke i samme grad ramt af rentefaldet, da sammensætningen af værdipapirbeholdningen var en anden. De årlige udbytter fra VKR Holding A/S forblev desuden stabile med 157,2 mio. kroner årligt på grund af en fortsat positiv udvikling i firmagruppen trods tilbagegangen i den globale økonomi.

Uanset den globale økonomiske afmatning kunne fondene derfor fastholde et årligt uddelingsniveau på 110-130 mio. kroner, hvor uddelingerne i 2004 endda ekstraordinært udgjorde knap 204 mio. kroner. Samtidig konsoliderede VILLUM FONDEN sin grundkapital, så den i 2005 udgjorde 876 mio. kroner. Også VELUX FONDEN konsoliderede, så grundkapitalen i 2005 udgjorde 1,67 mia. kroner.

Danske fonde og dansk kulturpolitik

I Danmark indledtes det nye årtusinde med et politisk skifte, da Venstre og De Konservative i november 2001 dannede regering med Anders Fogh Rasmussen som statsminister og Dansk Folkeparti som støtteparti. Regeringsskiftet blev hurtigt døbt systemskiftet især på grund af den nye regerings værdi- og udlændingepolitik, mens der ikke kom større ændringer i den økonomiske politik og velfærdspolitikken. Der var heller ikke udsigt til tiltag over for de danske fonde, hverken de rent almennyttige eller de erhvervsdrivende.

Når det alligevel kom til en heftig offentlig og politisk debat om fonde, skyldtes det en donation fra en af Danmarks store fonde, A.P. Møller Fonden, der i august 2000 havde meddelt, at man ville skænke den danske stat et operahus og dække alle udgifter i forbindelse med opførelsen, mens Det Kongelige Teater skulle stå for og betale driften. Måned efter takkede daværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen officielt ja og meddelte, at Det Kongelige Teater frem til 2007 kunne forvente en årlig merbevilling til driften på 148 mio. kroner betalt af staten og Københavns Kommune.

Formentlig uventet for både fonden, regeringen og Københavns Kommune fremkaldte donationen en heftig diskussion om fonde og deres indflydelse på dansk kulturpolitik, der blev

betegnet som udemokratisk, da det blev private pengetanke og ikke folkevalgte organer, der bestemte det danske kulturudbud. Også fondenes skattefrihed blev draget ind i debatten med henvisning til, at det offentlige dermed reelt bidrog til at finansiere fondenes kulturelle uddelinger – uden at have indflydelse. Ligeledes lød der kritik af, at Operaen ville komme til at lægge beslag på både statslige og kommunale midler, da A.P. Møller Fonden kun betalte for opførelsen og ikke for den efterfølgende drift – forhold, der også gjaldt ved andre lignende donationer.

Debatten strakte sig over flere år og fremkaldte krav om offentlig indflydelse på de almennyttige fonde og deres uddelinger, og samtidig rumlede det i EU med planer om en mulig harmonisering af reguleringen af den europæiske fondssektor. Også VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN blandede sig, om end forsigtigt, gennem forordene i Årsskrifterne for 2002 og 2003, der bar Aino Kann Rasmussens og Hans Kann Rasmussens signaturer.²

Det var første gang, VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN deltog i den offentlige debat, og ligesom de hverken gik ind i debatten om Operaen eller kulturpolitikken, så handlede det heller ikke om fondene selv. Det blev derimod til et principielt indlæg om de almennyttige fondes betydning for det danske samfund, idet de to fonde efterlyste en ”dybere diskussion og analyse af fondenes forhold”.

Som deres eget bidrag til en sådan diskussion fremdrog Aino Kann Rasmussen og Hans Kann Rasmussen de almennyttige fondes unikke placering ”i brydningsfeltet mellem offentligt og privat”, og at fondene derfor havde en forpligtelse til ”suverænt at følge deres egne ideer og mål inden for de enkeltes vedtægter og dermed bidrage til bredde og alsidighed i det danske samfund”.

Fondenes særlige rolle og bidrag skyldtes deres stiftere, der havde haft deres egne meninger om, hvad der var det vigtigste, hvilket havde skabt ”en stor og sund mangfoldighed”, der var til glæde for det danske samfund: ”Det brogede danske fondslandskab giver en sikkerhed for, at færre bliver glemt, når mediernes søgelys skifter retning, eller når de offentlige kasser flytter fokus eller nedlægges.”

Fondene var hverken underlagt det politiske system eller det private marked, men kunne operere frit i brydningsfel-

tet mellem de to sfærer baseret på deres fundatser, hvilket var fondenes styrke: ”Forpligtelsen til at holde fast i fundatsernes grundtanker gør de mange fonde til en stabiliserende faktor, men samtidig giver det fondene forudsætningerne for at tænke langsigtet og dermed, i sidste ende, fornyende, igangsættende og risikovilligt.”

Debatten kulminerede i 2004 bl.a. med fire tv-programmer på DR2 med den sigende overskrift ”Kulturens bagmænd”, en offentlig høring på Christiansborg om de private fonde og kulturpolitikken og en rapport fra Kulturministeriet, *Samspeilet mellem private fonde og den offentlige kulturpolitik*.

Rapporten blev offentliggjort sidst på året, og den bekræftede, at den private støtte til de statsstøttede kulturinstitutioner havde haft en stigende tendens, så den i 2003 udgjorde i alt 384 mio. kroner, hvoraf 158,6 mio. kroner var støtte til byggeprojekter. Relativt udgjorde private sponsorater og donationer inklusive støtte til byggeprojekter, dog kun 8,7 procent af kulturinstitutionernes samlede indtægter.³

Efterhånden døde debatten ud, ligesom planerne om en EU-harmonisering blev taget af bordet. Situationen var forelø-

Interiør fra den klimastabile magasinbygning i Den Antikvariske Samling i Ribe, som i 2003 modtog 20,2 mio. kroner fra VILLUM FONDEN til opførelse af et nyt magasin.

Cand.scient.pol. Kjeld Juel Petersen blev i 2001 ny direktør for det fælles fondssekretariat. Her videreførte han sin forgængers arbejde med opbygning og styrkelse af sekretariatet, så det kunne håndtere de stadigt voksende uddelinger til stadig flere områder bl.a. ved ansættelse af faglige rådgivere og oprettelse af arbejdsgrupper.

big uændret, men endnu en gang havde det vist sig, at de danske fonde hurtigt kunne blive genstand for en offentlig og politisk debat samt blive mødt med krav om forskellige former for indgreb og offentlig indflydelse.

Det fik en række fondsdirektører til at finde sammen i et løst og uformelt netværk med henblik på erfarings- og meningsudveksling. Med Kjeld Juel Petersens udtryk var det ”helt uambitiøst” og uden sigte på dannelse af en fastere organisation, som man ellers havde i en række andre EU-lande. Blandt danske fonde var der en generel skepsis over for – og for nogles vedkommende en stærk modstand mod – en udvikling i den retning, og aktiviteterne begrænsede sig til et årligt møde med deltagelse af 10-15 fondsdirektører. Netværket blev også en ramme for, at direktørerne kunne kontakte hinanden bilateralt for at drøfte eventuelle uddelinger og andre sager af fælles interesse.⁴

Tekniske og naturvidenskabelige forskningscentre

Mens debatten bølgede om fonde og kulturpolitik, fortsatte VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN deres uddelingsvirksomhed, samtidig med at de iværksatte flere initiativer på nye, udvalgte satsningsområder. Det høje uddelingsniveau i 2004 skyldtes netop, at VILLUM FONDEN ikke blot videreførte sin satsning på det tekniske og naturvidenskabelige område, men tilføjede et nyt moment, der betød en markant forøgelse af bevillingerne både samlet set, og når det gjaldt størrelsen af de enkelte donationer.

I august 2002 indkaldte VILLUM FONDEN ansøgninger fra de højere læreanstalter til et nyt VELUX Visiting Professor Programme 2002-2005 med en samlet økonomisk ramme på 6 mio. kroner. Bevillingerne skulle i modsætning til det første program især anvendes til længerevarende gæsteprofessorophold, ligesom der blev lagt vægt på institutionernes villighed til medfinansiering. Formålet var at tilføre de tekniske og naturvidenskabelige forskningsinstitutioner den højeste faglige viden og et internationalt udsyn til styrkelse af det forskningsmæssige niveau for ph.d.-studerende og postdocs. Den samlede bevilling blev fordelt på ti bevillinger til ni højere læreanstalter og udgjorde hver mellem 600.000 og 1 mio. kroner.

Året efter vedtog bestyrelsen at iværksætte et nyt treårigt program for postdocstipendier. Det første program i 2000

havde haft en rammebevilling på 6 mio. kroner, der nu blev øget til 20 mio. fordelt i to lige store puljer. Den ene pulje skulle kunne søges af individuelle postdocandidater, mens den anden skulle kunne søges af institutter og institutioner. Den samlede bevilling skulle administreres af Aarhus Universitets Naturvidenskabelige Fakultet med dekanen som formand for bedømmelses- og prioriteringsudvalget, der desuden bestod af dekanen for Syddansk Universitets Naturvidenskabelige og Tekniske Fakultet og rektor for Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole.⁵

Satsningsområdet blev for alvor løftet, da bestyrelsen på et ekstraordinært strategimøde i slutningen af marts 2003 ”som alternativ til de små cigarkasser, som har karakteriseret forskningsbevillinger de seneste år” besluttede at uddele store, flerårige bevillinger til egentlige satsningsområder. Støtten skulle resultere i noget samfundsnyttigt – ikke nødvendigvis noget umiddelbart konkret og håndgribeligt, men også viden og forskningsresultater, som samfundet på sigt kunne have glæde af. Ligeledes skulle støtten hovedsageligt gå til grundforskning og strategisk forskning frem for erhvervsforskning rettet mod hurtig kommerialisering.⁶

Støtten skulle ikke rettes mod enkelte forskere, men mod hvad man betegnede som ”spidskompetence-forskergrupper i Danmark”, der allerede havde en internationalt anerkendt position, og som havde potentiale til at udvikle sig til verdensklasse-niveau. Støtten skulle gives som bevillinger i størrelsesordenen 5 mio. kroner årligt i en periode på tre til fem år, så forskergruppen fik mulighed for at løfte sit niveau yderligere, idet løn til yngre forskere på ph.d.-kandidat- eller postdocniveau kunne indgå.

I første omgang handlede det om at indkredse relevante forskningsområder, hvor der foruden forslag fra bestyrelsesmedlemmerne skulle indhentes forslag fra modtagere af Årslegatet. Derefter skulle der tages kontakt til udvalgte forskergrupper for at indhente projektforslag, hvorefter de prioriterede forskergrupper ville blive bedt om at udarbejde en egentlig ansøgning på engelsk, der skulle igennem en international bedømmelsesproces.

Processen blev sat i gang og resulterede i ca. 30 forskellige forslag, hvoraf sekretariatet blev bedt om at prioritere fem til ti,

Et nyt treårigt program for postdocstipendier iværksættes med en rammebevilling på 20 mio. kr.

der blev kritisk gennemgået af en arbejdsgruppe bestående af de to bestyrelsesmedlemmer og naturvidenskabelige forskere, professorerne Christian Gram og Andrew Jackson samt lic.scient. Lennart Rasmussen fra sekretariatet. Arbejdet resulterede i en prioritering baseret på en række kriterier for at definere et forskningsområde som et satsningsområde for fonden:⁷

- Forskningen skulle være på højt internationalt niveau.
- Forskningen skulle være original og nyskabende.
- Forskningslederen skulle være internationalt anerkendt og en aktiv drivkraft.
- Forskningsområdet skulle være grundforskning uden kommercielt sigte.
- Forskningsområdet skulle samle relevante partnere fra flere institutioner i Danmark.
- Forskningsmiljøet skulle have gode relationer til den internationale forskningsverden.
- Fondens støtte skulle ”gøre en forskel”, så den fremmede innovative forskergrupper, der havde behov for støtte for at udvikle sig.

Arbejdsgruppen indstillede to indsatsområder som førsteprioritet ”med umiddelbart initiativ til igangsætning”: biofysik med professor Ole G. Mouritsen ved Fysisk Institut på Syddansk Universitet og professor Mogens Høgh Jensen ved Niels Bohr Institutet som kontaktpersoner samt biologiske effekter af klimaforandringer med professor Claus Beier ved Forskningscenter Risø og professor Sven Johansson ved Botanisk Institut på Københavns Universitet som kontaktpersoner.

I slutningen af september 2003 tilsluttede fondsbestyrelsen sig arbejdsgruppens indstilling. Kontaktpersonerne for de to områder blev bedt om i første omgang at udarbejde et ”letter of intent” og i samarbejde med arbejdsgruppen definere projekterne nærmere. På det grundlag bad bestyrelsen efterfølgende kontaktpersonerne udarbejde egentlige ansøgninger med detaljerede projekt- og centerbeskrivelser, der herefter skulle igennem internationale evalueringer.⁸

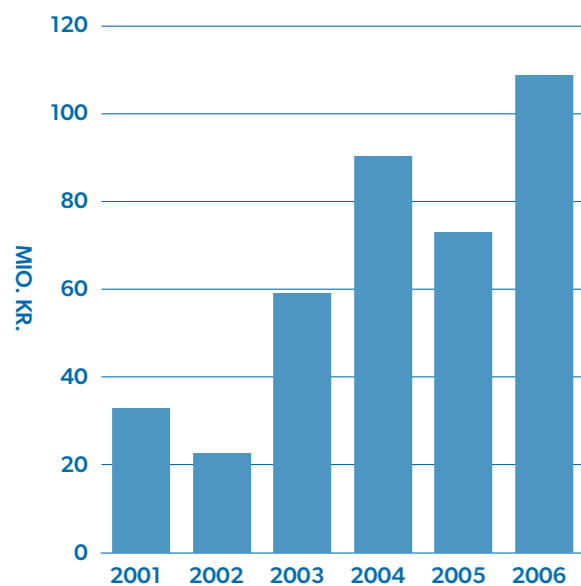
Hele materialet lå klar i begyndelsen af det nye år, og 23. marts 2004 besluttede VILLUM FONDENS bestyrelse på sit årsmøde at bevilge to femårige donationer på 25 mio. kroner hver til

Bevilling af to femårige donationer på 25 mio. kr. hver til etablering af Dansk Center for Biofysik, kaldet BioNET, og Center for Biologiske Effekter af Klimaforandringer, kaldet CLIMAITE.

etablering af Dansk Center for Biofysik, kaldet BioNET, og Center for Biologiske Effekter af Klimaforandringer, kaldet CLIMATE. Bevillingerne blev i første omgang ydet for tre år, hvorefter en fortsættelse i to år kunne ske efter en midtvejsevaluering. Hvad angik de to centres navn, ønskede fonden ikke, at Villum Kann Rasmussen eller anden henvisning til koncernen eller familienavne indgik.⁹

Det tværvideenskabelige BioNET bestod af forskergrupper ved Københavns Universitet, Syddansk Universitet og Aalborg Universitet og var udset til at være et dansk flagskib inden for moderne biologisk fysik. Det åbnede officielt ved en ceremoni i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab 18. marts 2005. CLIMATE-centeret, der skulle opbygge et tværfagligt forskningsnetværk med deltagelse af Forskningscenter Risø, Københavns Universitet, Landbohøjskolen og Skov & Landskab, havde til formål at forske i, hvordan de ventede klimaforandringer ville forandre den danske natur. Det skete med brug af en slags ”biologisk tidsmaskine” – en feltlokalitet ved Jægerspris i Nordsjælland – hvor man ved manipulation af temperatur, fugt og kul-

TEKNISK OG NATURVIDENSKABELIG FORSKNING VILLUM FONDEN

I 2004 modtog fotograf Henrik Saxgren støtte fra VELUX FONDEN til fotodokumentarprojektet ”Krig og kærlighed – om indvandringen i Norden”. Op mod 120 nationaliteter er bosat i Norden, og over fire år fotograferede og interviewede Henrik Saxgren 253 immigranter og deres familier. På billedet er det Hakikta Najin Jordan, høvdingesøn fra Siouxstammen i South Dakota, der er dansk gift og bosat i Gentofte siden 1995

stof kunne simulere klimaforhold, som de forventedes at være om 70 år.

Arbejdsgruppen havde peget på yderligere fem mulige indsatsområder, som endnu ikke helt levede op til kriterierne, men som kunne medtages i en ny kommende vurdering sammen med andre, nye emner. Desuden pegede den på muligheden af, at fonden inden for sine normale donationer til forskning kunne støtte projekter i en to-treårig periode, så de fik mulighed for at opfylde kriterierne for at blive et indsatsområde. Ligeledes kunne fonden selv være udfarende og opfordre potentielle kandidater til at søge, hvilket man havde gjort i forbindelse med CLIMATE.

Foreløbig besluttede bestyrelsen dog at afvente midtvejsevalueringerne af de to centre, inden man tog stilling til en ny uddelingsrunde.¹⁰

Samtidig med centerdonationerne opretholdt man de eksisterende former for satsning på støtte til teknisk og naturvidenskabelig forskning. I 2005 bevilgede fonden således 30 mio. til et fornyet toårigt postdocprogram 2006-2007, ligesom der blev givet 10 mio. kroner til et nyt VELUX Visiting Professor Programme 2006-2008. Hertil kom de fortsat både mange og betydelige donationer til teknisk og naturvidenskabelig forskning i regi af fundatsens bestemmelse om støtte til store opgaver.

Rehabilitering som nyt satsningsområde

Også i VELUX FONDEN arbejdede man med udvikling af nye satsningsområder. Det var noget mere udfordrende end i VILLUM FONDEN, hvor satsningen fandt sted inden for fondens allerede prioriterede uddelingsområder, hvor man i forvejen havde et bredt kontaktnet samt to bestyrelsesmedlemmer, professorerne Christian Gram og Andrew Jackson, der begge var internationalt anerkendte forskere. VILLUM FONDEN kunne desuden målrette sine centersatsninger mod allerede etablerede danske forskningsmiljøer, mens VELUX FONDEN havde valgt at satse på et svagt og ikkeprofileret kuvøseområde – og gerne i tilknytning til de fundatsbestemte støtteområder. Spørgsmålet var hvilket?

For at komme et muligt satsningsområde nærmere blev emnet i midten af juni 2003 taget op af Aino Kann Rasmussen på et møde med fondens lægevidenskabelige visitator, Mogens Hørder, samt Kjeld Juel Petersen og Ane Hendriksen fra fondssekretariatet. Her blev forskning i rehabilitering bragt på bane, hvilket blev fulgt op på det følgende fondsbestyrelsesmøde i midten af august 2003.¹¹

Rehabiliteringsforskning var nævnt i Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråds strategiplan 2003-2007 som et af flere kuvøseområder, der skulle opprioriteres. Det havde desuden umiddelbar tilknytning til det fundatsbestemte støtteområde gerontologi/geriatri, da genoptræning af ældre efter skader, operationer, sygdom m.m. var en voksende opgave i sundhedsvæsenet med stor betydning for de ældre, deres pårørende og samfundet. Forslaget faldt i god jord, og sekretariatet blev

Professor, dr.med. Mogens Hørder var 1988-2008 dekan for det Sundhedsvidenskabelige Fakultet ved Syddansk Universitet i Odense. Fra 2001 bistod han som visitator og rådgiver for VELUX FONDEN med at udvikle nye lægevidenskabelige satsningsområder for fondens uddelingsvirksomhed.

bedt om arbejde videre med, hvordan fonden kunne ”angribe” området, og i den forbindelse søge yderligere bistand hos Mogens Hørder.¹²

Som et oplæg til fondens stillingtagen til at udpege rehabiliteringsforskning til et satsningsområde udarbejdede Mogens Hørder et oplæg om rehabilitering og den ændring, der var sket med begrebet de seneste 10-20 år. Hvor man tidligere havde betragtet rehabilitering som en art reparation og en funktionsforbedring, handlede det nu om at understøtte personer, der på grund af en funktionsnedsættelse eller andet havde fået en begrænsning for deres livsudfoldelse eller deltagelse i samfundslivet. Formålet var at realisere væsentlige mål for den enkelte, så den pågældende oplevede at få et bedre liv og at vinde eller genvinde herredømmet over sit liv og sine livsbetingelser.¹³

Centralt i den nye opfattelse af rehabilitering var derfor, at det var personens egen indsats, som skulle være det centrale, og at der ikke var tale om et forløb styret af ”behandlerne”. I stedet udgjorde rehabilitering en assistance til den enkelte, hvis indsats ikke skulle forstås som et præstationskrav, men som et udtryk for, at den pågældende selv bestemte retningen og indholdet af rehabiliteringsprocessen.

Med den nye opfattelse var rehabilitering ikke knyttet til en bestemt sygdom eller en bestemt faglig tradition og profession. Derimod var det et tværfagligt område med fokus på den enkeltes særlige, individuelle behov for genoptræning, idet de forskellige delelementer i rehabiliteringsprocessen kunne anvendes på vidt forskellige sygdomsområder og funktionsnedsættelser.

Den nye opfattelse af rehabilitering havde været i hastig udvikling i store dele af verden, men ifølge Mogens Hørder havde det ikke været tilfældet i Danmark, om end der kunne spores en begyndende og langsom ændring. En forskningsindsats på området burde derfor strække sig over en længere periode, hvor det nye og mere generelle rehabiliteringsbegreb blev udviklet på forskningsmæssig basis.

Efter Mogens Hørders opfattelse burde det være en samfundsmæssig opgave at sikre en omfattende forskningsindsats inden for rehabilitering, hvilket ikke hidtil havde været tilfældet. Der var derfor et akut behov, og hvis VELUX FONDEN udpegede rehabilitering som et nyt satsningsområde, kunne en strategi bestå i en kombination af to elementer:

- En overordnet udmelding om, at man ønskede at støtte udvikling af rehabiliteringsbegrebet på en forskningsmæssig baggrund.
- Støtte til konkrete projekter, som vokser ud af rehabiliteringsmiljøer, der havde viljen og evnen til at gennemføre en forskningsproces, men som manglede de nødvendige midler.

De udvalgte forskningsprojekter skulle i givet fald ses som en sammenhængende, kontinuerlig forskningsbaseret opsamling af erfaringer og ny viden på området.

Mogens Hørder oplæg forelå til fondsbestyrelsens møde 10. oktober 2003, hvor der var almindelig tilslutning til at gøre rehabiliteringsforskning til et nyt satsningsområde for VELUX FONDEN. Sekretariatet blev bedt om at arbejde videre med sagen, mens Mogens Hørder skulle udbrede i de relevante forskningsmiljøer, at fonden var interesseret i at modtage ansøgninger.¹⁴

Da sagen midt i juni 2004 igen var på bestyrelsens bord, forelå et nyt oplæg fra Mogens Hørder med forslag til udformning af en forskningsmæssig indsats og dens forankring i danske forskningsmiljøer. På samme tid blev området ekstra aktuelt, da tænketanken Mandag Morgen kort forinden havde udgivet en rapport, der betegnede genoptræning og rehabilitering som ”den største oversete velfærdsdagsorden i dagens Danmark”. Desuden forelå en hvidbog fra MarselisborgCentret og det nyligt stiftede Rehabiliteringsforum Danmark i samarbejde med Socialministeriet om rehabilitering. Begge rapporter pegede som Mogens Hørder på behovet for en forøget forskningsindsats.¹⁵

Efter at have været i kontakt med de danske rehabiliteringsmiljøer pegede Mogens Hørder på fem emneområder, hvor der efter hans opfattelse kunne sættes ind. Da der kun var ganske få i Danmark, der havde forskningsmæssig kompetence inden for rehabilitering, anbefalede han, at satsningen udmøntedes gennem etablering af et antal ph.d.-forløb og en forskeruddannelse for at opbygge en forskningsmæssig kompetence. Desuden skulle de konkrete forskningsprojekter knyttes tæt til miljøer med klinisk rehabilitering, så forskningen blev en naturlig del af det miljø, der skulle have gavn af forskningen.¹⁶

De ph.d.-studerende, som blev ansat, skulle indgå i et nationalt netværk for forskeruddannelse inden for rehabilitering og

I 2004 bevilgede fondene i fællesskab 20 mio. kroner til en gennemgribende ombygning og modernisering af Kvindehjemmets bygning på Jagtvej i København. Kvindehjemmet er en selvejende institution, der har overenskomst med Københavns Kommune om drift af et krisecenter og en hjemløseinstitution for kvinder og børn. Ombygningen blev gennemført i samarbejde med Wohler Arkitekter og varede fra 2006 til 2010.

være forpligtet til at deltage i fælles workshops og sommerskoler. På den måde ville man også opnå en erfaringsudveksling og en opbygning af viden om metoder og resultater. Som tovholder for forskeruddannelsesaktiviteterne pegede Mogens Hørder på Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet på Syddansk Universitet, hvor der allerede fandtes en betydelig kompetence, ligesom man forberedte oprettelse af masteruddannelser inden for gerontologi og rehabilitering.

Umiddelbart foreslog Mogens Hørder at udbyde et antal ph.d.-forløb og invitere institutionerne med de fem emneområder til prækvalifikation og udforme forslag til, hvordan et ph.d.-forløb kunne udformes. Herefter kunne man udvælge de miljøer, som skulle tilbydes en ph.d.-stilling med tilhørende driftsmidler. VELUX FONDENs bestyrelse besluttede at følge Mogens Hørderes anbefalinger, idet det blev fremhævet, at det var vigtigt ”at tilføre området status via forskning på højt plan”.¹⁷

I slutningen af året modtog fonden tre forslag til konkrete

projekter, og i begyndelsen af 2005 fulgte yderligere tre. Et bortfaldt, så der var fem projekter, der gik videre til gennemførelse af en international evaluering af ansøgningerne, hvor endnu et faldt fra, så i alt fire projekter endte med at få bevilget ph.d.-forløb og driftsmidler:¹⁸

- Hjerterehabilitering af ældre ved Medicinsk Center, Kardiologisk Klinik på Bispebjerg Hospital.
- Fysiologisk baseret og gradueret styrketræning til rehabilitering af personer med moderat lammelse ved Hammel Neurocenter.
- Tværfaglig interaktiv rehabilitering af patienter med Modic-forandringer (knogleforandringer i ryghvirvlerne) i lænderyggen ved Rygcenter Fyn, Syddansk Universitet.
- Motion efter kræftbehandling ved Onkologisk Klinik, Rigshospitalet.

Den samlede bevillingsramme udgjorde 10 mio. kroner, hvoraf 2 mio. blev bevilget til en femårig 30 procents ansættelse af den svenske professor Bengt Sjølund ved Syddansk Universitet som koordinator af den samlede rehabiliteringsindsats og vejledning af de ph.d.-studerende. I bevillingen indgik også midler til ansættelse af en postdoc ved SDU og afholdelse af workshops og sommerskoler i fem år.

Humaniora som satsningsområde?

Samtidig med den første, indledende diskussion om en satsning på et sundheds- og lægevidenskabeligt kuvøseområde havde VELUX FONDENS bestyrelse også diskuteret muligheden af andre satsningsområder. I midten af februar 1999 havde Leif Jensen peget på humaniora som en mulighed, da området ”hidtil havde været underrepræsenteret” i fondens uddelinger, selvom det ved opdelingen af støtteområder mellem de to fonde var blevet en opgave for VELUX FONDEN.¹⁹

Der havde været uddelinger til humanistisk forskning – senest i 1998 en donation på 600.000 kroner til oprettelse af et forskningslektorat til lic.phil. Anne-Marie Mai ved Odense Universitet om danske digtere i det 20. århundrede. Projektets formål var at udarbejde en ny, fjerde udgave af *Danske digtere i det 20. århundrede* til udgivelse i tre illustrerede bind i årene 2001-

Oprettelse af et forskningslektorat til lic.phil. Anne-Marie Mai ved Odense Universitet om danske digtere i det 20. århundrede: 600.000 kr.

I 1998 donerede VELUX FONDEN knap 6 mio. kroner til en udvidelse af Johannes Larsen Museet i Kerteminde, hvis restaurering man tidligere havde støttet. På billedet ses fra venstre Sussi Ogstrup-Pedersen, prins Henrik og dronning Margrethe ved grundstensnedlæggelsen i 2000.

2002. Værket var i sine tidligere udgaver allerede en veletableret klassiker i dansk litteraturformidling, og med donationen ville VELUX FONDEN bidrage til at fastholde Danmarks kulturelle og litterære arv. Der blev desuden tilknyttet et ph.d.-projekt om digterportrættets genrehistorie, der forventedes at resultere i en særskilt bogudgivelse.

Det samlede uddelingsbeløb til humaniora samme år udgjorde i alt 950.000 kroner; generelt var der langt mellem bevillingerne og kun få større projekter. Efter en diskussion på det efterfølgende bestyrelsesmøde blev sekretariatet derfor bedt om at udarbejde et oplæg om humanistisk forskning som et muligt nyt indsatsområde for VELUX FONDEN.

Oplægget blev fremlagt for bestyrelsen i slutningen af februar 2000 og tegnede et billede af et fagområde, der var præget af få og begrænsede ressourcer. Af betydelige eksterne finansskilder var der kun Statens Humanistiske Forskningsråd, der kun havde ressourcer til at imødekomme mindre end 10 procent af ansøgningerne, samt Carlsbergfondet, der var den eneste betydende private fond, der støttede humanistisk forskning.²⁰

Finansieringsbehovet ved humaniora og også ved samfundsvidenskab drejede sig primært om løn til forskere, idet der ikke var samme behov for apparatur og instrumenter som ved lægevidenskab og naturvidenskab. Øget støtte til området ville derfor give relativt mange flere ”resultater pr. krone” og samtidig øge fondens synlighed på grund af fraværet af andre private fonde.

Humaniora som videnskabeligt område havde desuden en lang tradition for individuel baseret forskning; forskergrupper

og forskernetværk fandtes kun i mindre grad. Der var dog opbrud og fornyelse på vej i forbindelse med, at de mange humanistiske forskere, der var blevet ansat på universiteterne i kølvandet på 68-oprøret, var ved at gå på pension, og en ny generation var på vej – en proces, som fonden kunne understøtte. Som mulige tiltag i en øget indsats på det humanistiske område foreslog sekretariatet, at:

- fonden hvert år støttede oprettelsen af et forskernetværk af tværfaglig karakter og kun i begrænset omfang støttede individuelle projekter
- der blev afsat midler til yngre forskere på postdocniveau
- der kunne afsættes såkaldt seed money, der kunne give mulighed for at udforme større projekter og skaffe de nødvendige midler
- der årligt uddeltes en VELUX FONDENS Humaniorapris til en fremtrædende forsker eller forskergruppe.

Oplægget indeholdt ikke konkrete overvejelser om, hvordan man rent praktisk kunne skride til realisering af de enkelte forslag, og i bestyrelsen var der enighed om, at fonden ikke for øjeblikket skulle iværksætte særskilte programmer eller andre tiltag. Der var dog enighed om, at der skulle fokuseres stærkere på humanistisk forskning, idet man foreløbig ville behandle, hvad der måtte komme af ansøgninger, og dermed etablere et erfaringsgrundlag. Efter en evaluering og afholdelse af et eventuelt seminar kunne man overveje egne initiativer.²¹

Der kom til at gå fem år, inden man i foråret 2005 var klar til at afholde et seminar om humanistisk forsknings vilkår i Danmark. Trods det øgede fokus på humaniora som støtteområde var det fortsat spredt, hvad der indløb af ansøgninger til VELUX FONDEN, både i antal, emnemæssigt og projektstørrelse.

I årene 2001-2004 uddeltes således samlet knap 22 mio. kroner til humanistisk forskning med stærkt svingende beløb de enkelte år. Mestendels var det mindre ansøgninger på omkring 1 mio. kroner eller derunder – en bevilling på 4 mio. kroner til Forskningscenter for Tegnekunst på Statens Museum for Kunst skilte sig ud.

Til sammenligning blev der i samme periode uddelt godt 33 mio. kroner til sundhedsvidenskabelig forskning, hvortil kom

Bevilling til Forskningscenter for Tegnekunst på Statens Museum for Kunst:
4 mio. kr.

31 mio. kroner til de fundatsbestemte områder oftalmologi og gerontologi/geriatri. Til kunst og kultur uddeltes i alt godt 97 mio. kroner.²²

Spørgsmålet om en øget satsning på humaniora pressede sig yderligere på efter regeringsskiftet i 2001. Her ændrede det hidtidige Forskningsministerium navn til Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling som et sigende udtryk for det øgede politiske og erhvervsmæssige fokus på teknisk og naturvidenskabelig forskning. I september 2003 udstak videnskabsminister Helge Sander for alvor linjen, da han præsenterede udspillet *Nye veje mellem forskning og erhverv – fra tanke til faktura*, hvor den sidste del hurtigt blev brugt som karakteristisk af regeringens forskningspolitik.

Fra de humanistiske miljøer på universiteterne havde der allerede i nogen tid lydt advarsler mod den ensidige politiske og dermed bevillingsmæssige fokusering på teknisk videnskab og naturvidenskab på bekostning af humaniora, og efter regeringsskiftet tog advarslerne til i både hyppighed og styrke.

Emnet var således højaktuelt, da VELUX FONDEN afholdt sit humanioraseminar 20. maj 2005. Seminaret blev holdt på Kunstindustrimuseet i København og strakte sig over en hel dag med oplæg fra et antal fremtrædende forskere og en bredere kreds af diskussionsdeltagere samt fondsbestyrelsen, ligesom VILLUM FONDENS bestyrelse var indbudt. Formålet var at opnå en dybere forståelse for, hvorledes privat fondsstøtte bedst kunne uddeles med ”en rimelig udsigt til et seriøst forskningsmæssigt afkast”.²³

Seminaret resulterede i et omfattende referat på 45 sider – og ikke meget mere. Der fulgte ikke en efterfølgende diskussion i VELUX FONDENS bestyrelse, hverken af seminarets forløb eller af oplæggene, som var gengivet i referatet sammen med en opsummering af diskussionerne. Alle oplæg var da også først og fremmest fokuseret på at argumentere for den samfundsmæssige relevans af humaniora – og mindre på at give konkrete bud på, hvorledes privat fondsstøtte kunne bidrage til at styrke humanistisk forskning, dens position og betydning. Aino Kann Rasmussen betegnede siden seminaret som ”en skuffelse”, og diplomat og forsker ved Københavns Universitet Hans Henrik Bruun, der var blevet indvalgt i VELUX FONDENS bestyrelse i 2001, er enig: ”Vi havde forventet noget input til, hvad vi kunne gøre,

men det blev det ikke til.” VELUX FONDENs fokus på en humaniorasatsning var fortsat uforløst.²⁴

Violiner

Til gengæld skete der noget, da Aino Kann Rasmussen i begyndelsen af december 2001 blev kontaktet af den danske journalist og forfatter Anne Wolden-Ræthinge, også kaldet Ninka, som hun kendte sporadisk. Ninka fortalte, at den 26-årige verdenskendte danske violinist Nikolaj Szeps-Znaider var i fare for at miste sit instrument, en violin fra 1700-tallet bygget af Giuseppe Guarneri del Gesù. Violinen havde i to år været stillet til rådighed på lånebasis af det østrigske firma Dietmar Machold, der nu havde hjemkaldt den pr. 1. januar 2002, hvorefter Nikolaj Szeps-Znaider ville stå uden instrument af en tilstrækkelig høj kvalitet. Dietmar Machold var villig til at sælge violinen for 2,5 mio. dollar svarende til ca. 21 mio. kroner, og på vegne af Nikolaj Szeps-Znaider spurgte Ninka, om det var noget, VELUX FONDEN kunne hjælpe med, så han kunne beholde sit instrument.²⁵

Aino Kann Rasmussen tog kontakt til Hans Kann Rasmussen, og fondssekretariatets nyudnævnte direktør, Kjeld Juel Petersen, blev bedt om at sondere mulighederne hos en række andre fondsbestyrelser om dannelse af et konsortium til at købe violinen og forære den til Musikkonservatoriet eller lignende, der så kunne udlåne instrumentet til Nikolaj Szeps-Znaider. For Aino Kann Rasmussen og Hans Kann Rasmussen var en eventuel donation begrundet i ønsket om at støtte en stærk rollemodel for unge danskere med potentiale for en klassisk strygeruddannelse og derigennem medvirke til at styrke det klassiske musikliv i Danmark.²⁶

Efter en underhåndskontakt til seks almennyttige fonde måtte Kjeld Juel Petersen imidlertid konkludere, at interessen var mindre end beskeden, og på det grundlag konstaterede VILLUM FONDENs bestyrelse på sit møde 19. december 2001, at sagen ikke lod sig gennemføre.²⁷

VELUX FONDENs bestyrelse holdt møde samtidig, og her var stemningen en anden. Man var villig til at donere op til 10 mio. kroner, såfremt en statslig institution medvirkede med op mod 2 mio. kroner og påtog sig ejerskabet af violinen. Man bad derfor VILLUM FONDEN behandle sagen på ny og revurdere sin beslutning, så fonden eventuelt alligevel ville medvirke med

en donation. Resultatet blev, at VILLUM FONDEN indvilligede i at donere op til 3 mio. kroner på samme grundlag som VELUX FONDEN. Man besluttede at søge kontakt til andre fonde om en mulig medfinansiering, og Kjeld Juel Petersen blev bemyndiget til at bede ejeren af violinen om udsættelse af hjemkaldelsen.

Det lykkedes at få udsættelse til 1. april 2002, hvilket gav tid til at få foretaget en vurdering af violinen af det internationale auktionshus Sotheby's samt at tale med andre fonde om medfinansiering. Der blev også taget kontakt til Kulturministeriet, som imidlertid ikke kunne stille penge i udsigt, men var villig til at medvirke ved placering af ejerskabet af violinen ved en offentlig kulturinstitution. Heller ikke fra andre fonde var der positiv respons med undtagelse af Knud Højgaard Fonden, der måske var villig til at medvirke.²⁸

Vurderingen fra Sotheby's i London forelå i begyndelsen af april og lød på, at violinen på en åben auktion formentlig ville kunne afhændes for et beløb mellem 8,4 og 12 mio. kroner. Fondssekretariatet tilbød ejeren af violinen at forhandle en pris inden for rammerne af Sotheby's vurdering, hvilket blev afvist. Det samme gjorde et efterfølgende tilbud på op til 2 mio. dollar, så Nikolaj Szeps-Znaider måtte levere violinen tilbage til ejeren. Ved en koncert samme sommer måtte han derfor bruge en nyere violin: ”Livet går jo videre, men det svarer til, at Michael Schumacher skal kunne vinde et formel 1-løb i en formel 3,” udtalte han.²⁹

Det varede dog ikke længe, før Nikolaj Szeps-Znaider var tilbage i formel 1 – for nu at bruge hans eget udtryk – da han blev tilbudt en stradivariusviolin fra 1704 til en pris på 2 mio. dollar. Violinen bar tilnavnet Ex Liebig ex Schneiderhan efter to tidligere prominente ejere. Det var selvsamme violin, som Nikolaj Szeps-Znaider havde spillet på, da han i 1997 fik sit internationale gennembrud med førsteplads i Queen Elisabeth International Violin Competition i Bruxelles.

For at muliggøre købet øgede VILLUM FONDEN i efteråret 2002 sin bevilling til 5 mio. kroner, mens VELUX FONDEN fastholdt sin bevilling på 10 mio. kroner. Hertil kom en donation fra Knud Højgaards Fond på 1 mio. kroner.³⁰

I midten af september erhvervede de tre fonde den 300 år gamle stradivarius formedelst 15,9 mio. kroner. Herefter blev der indgået aftaler mellem de tre fonde, Det Kongelige Kapel og Ni-

kolaj Szeps-Znaider om vilkårene for donationen, så bevillings-skrivelsen kunne sendes til Det Kongelige Kapel i midten af december 2002.³¹

Ifølge aftalerne udlånte kapellet violinen til Nikolaj Szeps-Znaider i en periode på syv år med mulighed for forlængelse. For at opfylde fondenes intention om, at donationen skulle bidrage til at udvikle unge danske violintalenter og styrke det danske musikliv, skulle Nikolaj Szeps-Znaider hvert år afholde en masterclass for op til fem konservatoriestuderende afsluttende med en koncert. Arrangementerne skulle skiftevis afholdes i Jylland og københavnsområdet og så vidt muligt med bistand fra lokale musikforeninger, ligesom offentligheden skulle have gratis adgang.

Desuden skulle Nikolaj Szeps-Znaider vederlagsfrit spille en årlig koncert i Det Kongelige Teater i regi af Det Kongelige Kapel. Af billetindtægterne skulle et beløb svarende til det sparede honorar stilles til rådighed for Nikolaj Szeps-Znaider til uddeling af studielegater til unge danske konservatoriestuderende.

Da købet af violinen blev offentliggjort i midten af januar 2003, udtalte Aino Kann Rasmussen til *Berlingske Tidende*, at bevæggrunden for de tre fonde var at sikre en rollemodel for den danske strygerkultur: ”Vi har ikke købt violinen for hans brune øjnes skyld, men for almenvællets. Vi vil sikre dansk musikliv kvalitet, oplevelse, glæde og anspore andre talenter.” Prisen ville hun ikke opgive, ud over at den var i nærheden af en snes mio. kroner.³²

Nikolaj Szeps-Znaider lagde ikke skjul på sin glæde, men ville ikke sammenligne Liebig'en med andre violiner: ”For det er med violiner som mennesker. Man kan ikke sammenligne dem.” I VELUX Fondenes årsberetning for 2003 fortalte Nikolaj Szeps-Znaider dog om sit nærmest personlige forhold til sin stradivarius efter at have prøvet 25 Guarneri del Gesù-violiner og omkring 45 stradivariusser: ”Det er Ex Liebig ex Schneiderhan, der er det perfekte instrument for mig. (...) Det er svært at sætte ord på, men kemien mellem os passer. Violinen matcher både min personlighed, mit temperament og mit klangideal.”³³

Som forventet bidrog violinen til et løft i Nikolaj Szeps-Znaiders karriere, hvor han de følgende år spillede sig op i den absolutte internationale elite og optrådte og indspillede med de mest anerkendte musikere, orkestre og dirigenter på verdens-

Den danske violinist Nikolaj Szeps-Znaider under koncert med sin Guarneri del Gesù ex Kreisler-violin på Teresa Carreño-teatret i Caracas, Venezuela, 2012.

plan. Samtidig udviklede han imidlertid en personlig og mere kraftfuld spillestil, som gjorde, at hans stradivarius ikke længere var ideel. I foråret 2006 tog han derfor en uformel kontakt til VELUX Fondene og havde en række drøftelser med Kjeld Juel Petersen om muligheden for, at fondene ville medvirke til, at han fik stillet en Guarneri del Gesù-violin til rådighed.³⁴

Nikolaj Szeps-Znaider forklarede, at han var glad og taknemmelig for stradivariusserne, men at han spillede ”sit absolut ypperste” på Guarneri del Gesù-violiner. Han havde på det seneste lånt flere af slagsen og gennemført flere blindtests, hvor en bestemt violin skilte sig ud som en klar favorit: en Guarneri del Gesù fra 1741, der bar tilnavnet ex Kreisler. Violinen var til salg for 5 mio. dollar, altså betragteligt mere end den Guarneri del Gesù, fondene tidligere havde forsøgt at erhverve.³⁵

Nikolaj Szeps-Znaiders ønske blev anbefalet af flere internationalt anerkendte musikere, heriblandt lederen af Deutsche Staatsoper Berlin, den verdenskendte pianist og dirigent Daniel Barenboim, som Nikolaj Szeps-Znaider havde arbejdet sammen med både ved koncerter og indspilninger, og som i sit anbefalingsbrev varmt anbefalede, at ”all efforts be made to ensure that

Nikolaj will be able to play this instrument and, indeed, become its permanent companion”.³⁶

I VILLUM FONDENS bestyrelse var der fuld enighed om at erhverve violinen, idet man overvejede selv at eje og udlåne den til Nikolaj Szeps-Znaider. I givet fald kunne stradivariussen udlånes til en anden dansk violinist, hvilket aftalen med Det Kongelige Kapel rummede mulighed for. Alternativt kunne man ombytte violinerne, så Guarneri del Gesù-violinen blev givet til Det Kongelige Kapel, der leverede stradivariussen retur til VILLUM FONDEN med henblik på salg. Bevillingen blev i så fald udgjort af prisforskellen på de to violiner.³⁷

Efter drøftelser med VELUX FONDENS bestyrelse enedes man om byttemodellen, da man derved fastholdt, at donationen til Det Kongelige Kapel fortsat var fra alle tre fonde. VILLUM FONDEN købte herefter Guarneri del Gesù ex Kreisler-violinen for 5 mio. dollar svarende til 28 mio. kroner, og allerede 1.-3. februar 2007 gav Nikolaj Szeps-Znaider de første koncerter med sin nye violin i DR's Koncertsal.

Tilbage stod det at sælge stradivariussen, men markedet for kostbare violiner var ugunstigt. Først i maj 2009 blev violinen solgt til den østrigske fond Dkfm. Angelika Prokopp Privatstiftung, der stillede den til rådighed for Wiener Philharmonikerne. Salgsprisen var 18,2 mio. kroner, så VILLUM FONDENS donation blev på 9,8 mio. kroner.³⁸

Et nyt Moesgaard Museum

I slutningen af 2004 modtog VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN enslydende ansøgninger fra Moesgaard Museum om økonomisk støtte til opførelse af en ny udstillingsbygning til 360 mio. kroner. Byggeomkostningerne var anslået til 330 mio. kroner, hvoraf Aarhus Universitets Byggefond ville dække 30 mio. kroner, og der skulle søges finansiering til resten. Foruden byggeomkostningerne var der beregnet 30 mio. kroner til indretning af den nye bygning. Ansøgningen var underskrevet af formand for museets bestyrelse, Johannes Flensted-Jensen, og museumsdirektør Jan Skamby Madsen, der efter 16 år på Vikingeskibsmuseet i Roskilde var blevet udnævnt til direktør for Moesgaard Museum i 1996.³⁹

Ansøgningen havde en forhistorie, der strakte sig mere end ti år tilbage til begyndelsen af 1994, hvor VELUX FONDEN før-

ste gang modtog en ansøgning om støtte til en ny bygning, der skulle rumme Moesgaard-museets etnografiske samlinger og særudstillinger samt auditorium og restaurant m.m. Et prisoverslag anslog de samlede udgifter til ca. 86 mio. kroner.⁴⁰

Fondsbestyrelsen mente dengang, at projektet var ”et oplagt emne til en markant opgave”, der dog oversteg fondens egen formåen. Formand Arthur Schmiegelow kontaktede derfor VILLUM FONDENS formand, Kristian Haugaard, der var positiv over for en fælles donation på 50 mio. kroner til en første etape.

Donationen ville blive den hidtil største uddeling i fondenes historie, og i begge bestyrelser var stemningen positiv. Man mente dog, at ”en række spørgsmål trængte til en nærmere belysning”, og enedes om at bevilge et beløb til en grundigere projektbeskrivelse. Efter en fornyet ansøgning bevilgede VELUX FONDEN i december 1994 2,5 mio. kroner til udarbejdelse af et detaljeret projektforslag.⁴¹

Ved Jan Skamby Madsens tiltræden som direktør for Moesgaard Museum to år efter lå projektforslaget med tilhørende ansøgning til VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN om 53 mio. kroner klar til underskrift. Projektforslaget var udarbejdet af Henning Larsens Tegnastue A/S og omfattede en første etape bestående af opførelsen af en rotunde med tilhørende terræn- og havearbejder samt et dispositionsforslag for resten af bygningskomplekset inklusive forslag til lokalplan.

Jan Skamby Madsen var imidlertid ikke begejstret for projektet. Bl.a. skulle rotunden overvejende rumme publikumsfaciliteter inklusive billetsalg, museumsbutik og et auditorium samt arealer til særudstillinger, men den hang ikke sammen med det gamle museum, hvor der fortsat skulle være permanente udstillinger. Desuden var der en særskilt indgang til arealet med særudstillinger, så publikum skulle gennem tre indgange for at besøge hele museet, ligesom de skulle passere en trafikeret vej: ”Det var ikke godt,” lyder hans vurdering af projektet i dag.⁴²

Jan Skamby Madsen gav udtryk for sin skepsis, men endte med at sende ansøgningen, og i maj 1997 indløb et afslag: ”Det var håbløst,” lyder det i dag fra Aino Kann Rasmussen om projektforslaget – helt på linje med Jan Skamby Madsens opfattelse.⁴³

På Moesgaard stod man imidlertid i den situation, at de gamle bygninger, der både rummede udstillinger og institutter, var i forfald. Universitetet manglede plads til sine universi-

Udarbejdelse af et projektforslag til en ny bygning på Moesgaard Museum:
2,5 mio. kr.

tetsafdelinger, hvilket det første projektforslag ikke havde taget højde for, og museet behøvede en ny udstillingsbygning. Efter at have modtaget afslaget ringede Jan Skamby Madsen til Aino Kann Rasmussen og bad om et møde, der fandt sted i midten af juni 1997. De enedes om at starte helt forfra, og efter indsendelse af en ny og betydeligt mindre ansøgning modtog Moesgaard Museum samme år en bevilling på 780.000 kroner til ansættelse af en arkitekt til udarbejdelse af et foreløbigt udstillingsoplæg, samtidig med at Henning Larsens Tegnestue A/S udarbejdede et skitseprojekt til en ny og større bygning.

Det videre arbejde udgjorde en helt ny tilgang til projektet – og i det hele taget til dansk museumsbyggeri. Det var ikke en bygning, der skulle skitseres, og som samlingerne derefter skulle indpasses i. I stedet skulle bygningen tilpasses samlingerne og udstillingerne, så det hele blev vendt på hovedet, idet der også skulle arbejdes med nye formidlingsformer, som en kommende bygning skulle kunne rumme.

Efter et længere forarbejde med beregninger af pladsbehov samt seminarer med kunstnere, filosoffer, arkitekter, museumsfolk m.fl. var man i efteråret 2004 så langt, at man kunne indsende en fornyet – og stor – ansøgning på sammenlagt 360 mio. kroner ikke kun til VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN, men også til andre danske fonde. Det var ikke en ansøgning til opførelse af en allerede projekteret bygning, men til et projekt, hvor der på grundlag af et omfattende materiale fra museet, Aarhus Universitet og Statens Forsknings- og Uddannelsesbygninger skulle udskrives en international arkitektkonkurrence om udformning af en udstillingsbygning på ikke mindre end 16.000 m² på en skråning nord for det eksisterende museum.

Hensigten var at samle alle museets udstillinger samt publikumsfaciliteter m.m. i den nye bygning, så de gamle bygninger efter en renovation kunne huse universitetets institutter, der skulle leje sig ind, så forskningen og uddannelsen fortsat var snævert forbundet med museet.

Det var et stort anlagt projekt, der ville resultere i det første nybyggeri af et dansk kulturhistorisk museum i mere end 100 år. Samtidig var det et nybrud, da det var første gang, et helt museum blev opført, så det var tilpasset ideer, ønsker og planer for både udstillinger, forskning og publikumsfaciliteter m.m.

Til konkurrencen ville der blive udvalgt tre-fire udenland-

ske arkitekter sammen med yderligere fem-seks arkitekter, der skulle udvælges efter en prækvalifikation bekendtgjort gennem EU. Museet regnede med, at hele byggeriet og indretningen kunne udføres for fondsmidler, mens driften var sikret af staten, amtet og Aarhus Kommune.

VELUX FONDEN besluttede uden tøven at sigte imod en bevilling på 50 mio. kroner som en samlet donation delt lige-ligt mellem de to fonde. VILLUM FONDEN tilsluttede sig, idet begge bestyrelser var enige om, at en eventuel bevilling var betinget af, at hele projektets finansiering var på plads.

For så vidt var det for begge fonde en helt ny tilgang til uddelinger, idet donationerne i givet fald ikke ville tilfalde et færdigt bygningsprojekt. Alt afhang af arkitektkonkurrencen, og fondene vidste derfor ikke, hvad de kunne ende med at støtte rent bygningsmæssigt. En sikkerhed lå i selve projektets særlige karakter, hvorefter bygningen skulle tilpasses museets planer og ønsker, som var detaljeret beskrevet, og det var i højere grad denne dimension end selve bygningen, de besluttede at støtte.

International arkitektkonkurrence

I april 2005 blev arkitektkonkurrencen udskrevet. De tre internationale arkitektfirmaer, der blev inviteret direkte til at være med, var det japanske Tadao Ando Architects, det amerikanske Tod Williams Billie Tsien og det norske Snøhetta. Yderligere fire deltagere kom til gennem EU-prækvalifikationen: Henning Larsens Tegnestue A/S, CUBO Arkitekter A/S og Kim Utzon Arkitekter ApS fra Danmark samt Keith Williams Architects, England.

Der blev nedsat en dommerkomité med amtsborgmester og formand for museets bestyrelse Johannes Flensted-Jensen som formand og derudover Jan Skamby Madsen, rektor for Aarhus Universitet, kulturrådmanden i Aarhus Kommune, Kulturministeriets departementschef, direktøren for Statens Forsknings- og Uddannelsesbygninger, en repræsentant for museets personale samt tre fagdommere fra Danske Arkitekters Landsforbund.

Afleveringsfristen for forslagene var 2. august 2005, og mens dommerkomiteen arbejdede, blev bestyrelserne for VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN præsenteret for de syv indkomne forslag ved et besøg på Moesgaard Museum i slutningen af august, ligesom Aino Kann Rasmussen var i løbende kontakt med Jan Skamby Madsen.⁴⁴

Den 4. oktober 2005 blev det offentliggjort, at vinder af arkitektkonkurrencen var Henning Larsens Tegnestue A/S, der også havde tegnet det første, kuldsejlede projekt i 1997. Det nye museum skulle bygges ind i bakken, der var det højeste punkt i området, og i pressen citerede man dommerkomiteen for fremhævelsen af, at bygningen ”med et skrånende taglandskab af græs, mos og blomster i stærke farver vil fremstå som et markant visuelt ikon, der bliver synligt helt ude fra Århus Bugt. Den rektangulære tagflade nærmest vokser ud af landskabet og vil i sommerhalvåret danne baggrund for aktiviteter som picnic, grill, musik, foredrag og sankthansbål”.⁴⁵

Øjensynligt gjorde Henning Larsens projekt indtryk i VILLUM FONDENS bestyrelse. I hvert fald var der på bestyrelsesmødet 21. december 2005 stemning for at øge fondenes bevilling til 100 mio. kroner med en ligelig fordeling, hvis VELUX FONDEN var positivt indstillet. Dels var der tale om ”et stort nationalt projekt”, hvor også museets forskningsindsats fremhævedes, dels var det en markant opgave, som kunne markere fondenes 35- og 25-års jubilæum i 2006, hvor den endelige donation skulle vedtages.⁴⁶

VELUX FONDENS bestyrelse holdt møde samme dag med to timers forskydning og tilsluttede sig VILLUM FONDENS indstilling. Økonomisk indebar Henning Larsens vinderforslag, at omkostningerne til byggeprojektet blev reduceret fra 330 til 294 mio. kroner, hvoraf Aarhus Universitet havde givet tilsagn om 30 mio. kroner. Kjeld Juel Petersen kunne berette, at Augustinus Fonden havde bevilget 30 mio. kroner.

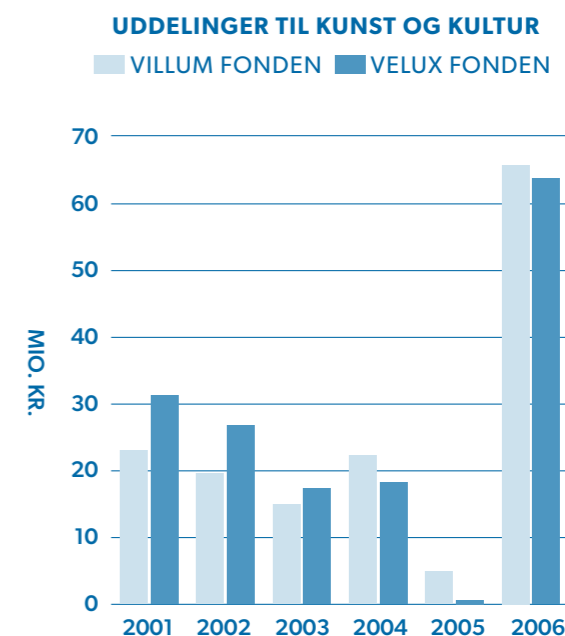
Med en bevilling på 100 mio. kroner fra VELUX Fondene manglede der 134 mio. kroner inklusive omkostninger til indretning. Museet havde ansøgninger ude hos tre andre store danske fonde, men fra alle var der afslag. Til gengæld formidlede Aino Kann Rasmussen en kontakt mellem museet til den schweizisk baserede OAK Foundation, der i 2002 havde etableret en dansk filial, hvis leder, Nanna Bruun, var gift med ambassadør, cand.scient.pol. Hans Henrik Bruun, der samme år blev indvalgt i VELUX FONDENS bestyrelse.⁴⁷

Nanna Bruun forhørte sig i fondens hovedsæde i Genève, der stillede sig positivt til en donation på 50 mio. kroner, hvis Jan Skamby Madsen indsendte en ansøgning. Det gjorde han og

modtog donationen, der bragte det samlede tilsagn op på 210 mio. kroner.⁴⁸

I de implicerede fonde var der enighed om, at staten burde bidrage med et betydeligt beløb, da projektet havde ”klasse af et nationalmuseum i Jylland” – trods museets egen udmelding om, at statsmidler ikke ville være nødvendige. Kjeld Juel Petersen tog kontakt til Kulturministeriets departementschef, der forklarede, at staten næppe ville bidrage med et beløb til anlægsudgifterne. Derimod lykkedes det at opnå tilsagn om et forhøjet årligt driftstilskud, så det kunne dække renter og afdrag på et lån i størrelsesordenen 50-75 mio. kroner, hvilket kulturminister Brian Mikkelsen bekræftede på et møde med Jan Skamby Madsen. Samtidig tilkendegav Aarhus Universitet, at man muligvis kunne forhøje sit tilskud, og Moesgaard Museum meddelte, at man selv ville kunne rejse et beløb på 50 mio. kroner ved salg af de nuværende udstillingsbygninger til universitetet.⁴⁹

VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN besluttede på den baggrund at donere 100 mio. kroner tilsammen til projektet, betinget af at den resterende finansiering kom i hus. Man var dog indforstået med, at projekteringen blev iværksat, selvom der ikke var fuld sikkerhed for de resterende bevillinger. Igangsættelsen af projektet blev meddelt på en pressekonference på

Moesgaard Museum 16. maj 2006, hvor fondene var repræsenteret af Aino Kann Rasmussen, Kjeld Juel Petersen og Ane Henriksen. Måned efter fratrådte Aino Kann Rasmussen som formand for VELUX FONDEN.⁵⁰

Det lykkedes imidlertid ikke Moesgaard Museum at skaffe de resterende midler. Kulturministeriets lånefinansiering endte med kun at dække 30 mio. kroner, men til gengæld bidrog Aarhus Kommune til finansiering af endnu et lån på 30 mio. kroner. Augustinus Fonden øgede sin bevilling til 50 mio. kroner, Knud Højgaards Fond bidrog med 5 mio. kroner og Aarhus Universitet øgede sin støtte til 30 mio. kroner.⁵¹

Undervejs stiftede museet i 2009 et datterselskab, Ejendomsselskabet Moesgaard A/S, der skulle opføre og drive den nye bygning, hvor museet lejede sig ind i ti år, hvorefter den frit kunne overdrages. Formålet med konstruktionen var at slippe for at betale moms, hvilket ville have fordyret projektet med 25 procent.

Med et licitationsresultat i oktober 2011 på bygge- og anlægsprojektet på 383 mio. kroner resterede der 88 mio. kroner, for at projektet var fuldt finansieret. Aarhus Kommune og Kulturministeriet bidrog med finansiering af yderligere lån på 5 mio. kroner hver, hvorefter VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN

Moesgaard Museums flotte placering i naturen syd for Aarhus fremgår tydeligt af dette luftfoto fra 2019. Det gamle Moesgaard skimtes mellem træerne til venstre.

I 2012 kunne man endelig holde rejsegilde på det nye Moesgaard Museum, 18 år efter at fondene modtog den første ansøgning. Det første projekt blev kasseret og gav plads for et nyt, der er et af Danmarks mest ambitiøse museumsprojekter.

så sent som i slutningen af 2010 donerede henholdsvis 22 mio. og 8 mio. kroner – og VILLUM FONDEN yderligere 14 mio. kroner i 2012, hvilket bragte den samlede donation op på 144 mio. kroner. Den sidste manko skaffede museet gennem besparelser samt et lån på 18 mio. kroner.

Det nye Moesgaard Museum blev indviet af dronning Margrethe 10. oktober 2014, og dagen efter åbnede det for publikum. At det overhovedet lykkedes at skaffe den fornødne finansiering, tilskriver Jan Skamby Madsen i dag VELUX FONDEN: ”Havde det ikke været for fonden og Aino Kann Rasmussen, var pengene næppe blevet skaffet,” siger han.⁵²

Opsøgende og projektudviklende uddelingsstrategier

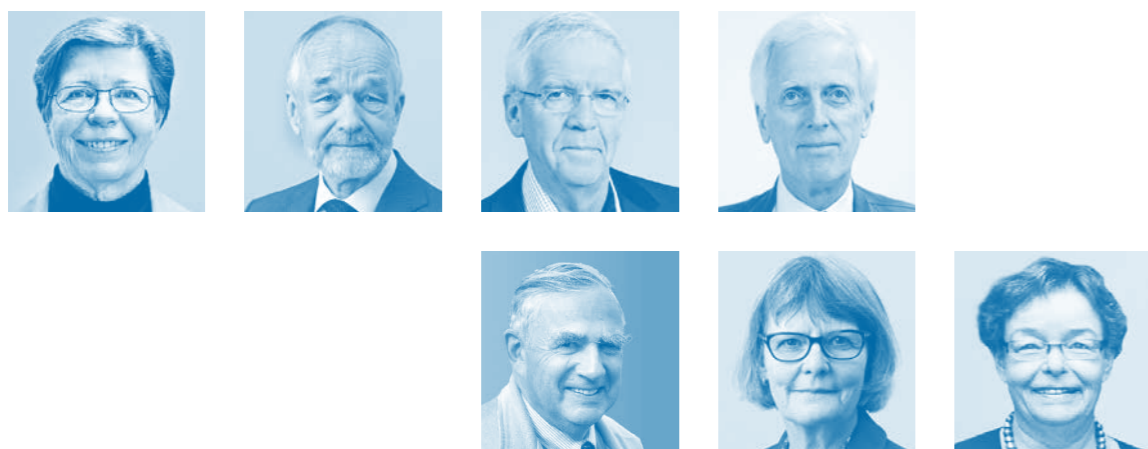

Bestyrelsesmedlemmer 2005-2006

VILLUM FONDEN

VELUX FONDEN

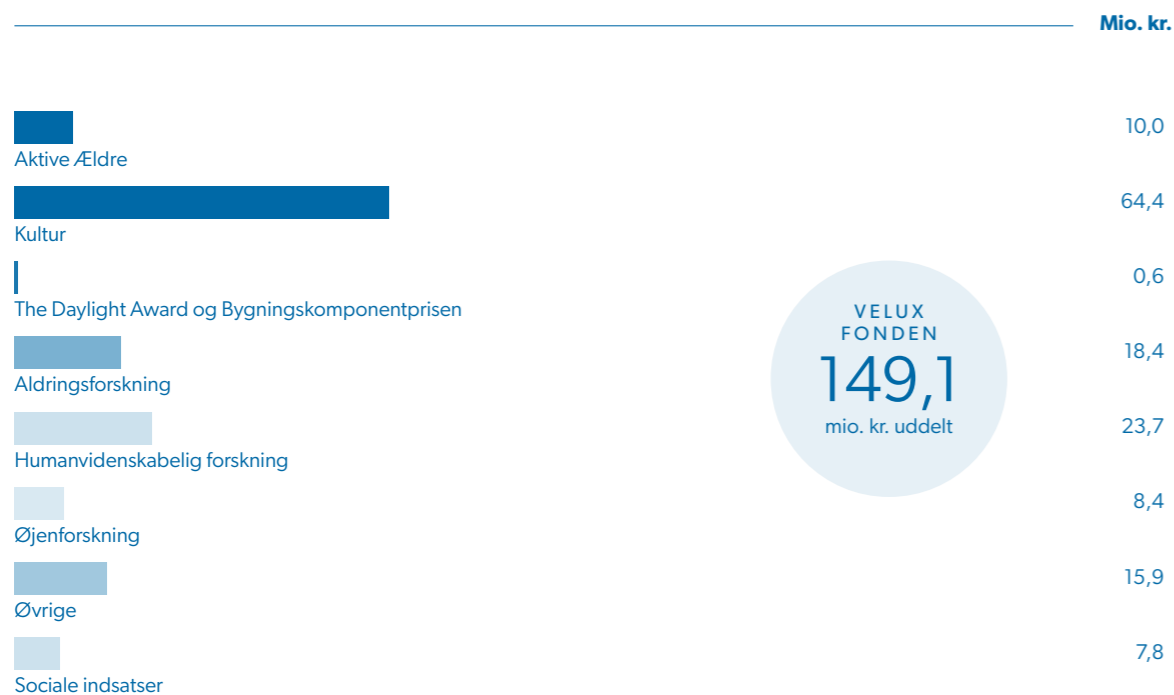
Både VELUX og VILLUM FONDEN får ny formand. Der er fokus på sociale projekter for udsatte børn og unge i Østeuropa og Grønland, ligesom VKR Centres of Excellence videreføres og udvides. Dansk Center for Aldringsforskning etableres samtidig med VELUX FONDENs humaniorasatsning. Nye priser indstiftes i form af The Daylight Award og Bygningskomponentprisen.

Samlede fondsuddelinger

2005-2006

VILLUM FONDEN
299,0
mio. kr. uddelt

VELUX FONDEN
149,1
mio. kr. uddelt

Kristian Stubkjær, medlem af VILLUM FONDENs bestyrelse 2005-2016. Civilingeniør 1977, teknisk licentiat (ph.d.) 1981, professor 1998. Han var forskningsdekan på DTU 2003-2008 og institutdirektør for DTU Elektro 2008-2019

Formandsskifte og strategidiskussion

På årsmødet i april 2005 var der formandsskifte i VILLUM FONDEN, da Hans Kann Rasmussen udtrådte af bestyrelsen. Også Christian Gram udtrådte, og da Steen Krabbe var død tidligere på året, skulle der vælges tre nye bestyrelsesmedlemmer. Ny formand blev Lars Kann-Rasmussen, der samtidig blev valgt ind i bestyrelsen, hvor han fik følgeskab af nationalbankdirektør Bodil Nyboe Andersen, der havde siddet i to perioder i VELUX FONDENs bestyrelse, og professor ved Danmarks Tekniske Universitet Kristian Elmholdt Stubkjær.

Godt et år senere fik også VELUX FONDEN ny formand, da Aino Kann Rasmussen på årsmødet i juni 2006 udtrådte af bestyrelsen på grund af tiårsreglen og ikke ønskede at benytte muligheden for at fortsætte. Hun blev afløst af Hans Kann Rasmussen, der blev valgt til ny formand. To år senere ophørte advokat Kai Michelsen som juridisk sekretær og blev erstattet af Christian Gregersen, også fra Advokatfirmaet Jonas Bruun.

Med formandsskifterne var begge A-aktionærer i VKR Holding A/S nu også bestyrelsesformænd i de to fonde, idet Lars Kann-Rasmussen yderligere var bestyrelsesformand i holdingsselskabet, hvor VILLUM FONDEN fortsat havde en aktiepost på ca. 90 procent B-aktier. Den Røde Bog med retningslinjerne om en total adskillelse af firma og fonde var for alvor blevet ”et stykke akademisk papir”, som Lars Kann-Rasmussen havde udtrykt det tilbage i 1997.

Formandsskiftet i VILLUM FONDEN satte sig hurtigt spor,

da Lars Kann-Rasmussen under en budgetopfølgning på den nyvalgte bestyrelses første ordinære møde i slutningen af maj 2005 udtalte, at ”uddelingskapaciteten i fonden bør forøges for at sikre en forsvarlig uddeling af de stigende rådighedsmidler, men forud bør gå en strategidrøftelse”.¹

Baggrunden for udtalelsen var, at VKR Holding A/S på sin generalforsamling måneden forinden havde vedtaget at udbetale et udbytte på 225 mio. kroner efter en stigning i overskuddet til 1,442 mia. kroner. VILLUM FONDENs andel af udbyttet steg derfor med 45 mio. kroner til 202,2 mio. Med en forventet fortsat positiv udvikling i firmagruppen ville der være udsigt til et tilsvarende eller større rådighedsbeløb til uddelinger i fremtiden.

Som A-aktionærer kunne Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen – som i sin tid Villum Kann Rasmussen – regulere størrelsen af udbyttebetalingen, så fondene kunne følge med på uddelingssiden. Men dels fastsatte aktionæroverenskomsten mellem A-aktionærerne og VELUX FONDEN et minimumsudbytte på sædvanligvis 15 procent af VKR Holding A/S’ overskud efter skat, dels skulle der også tages højde for, at holdingselskabet ikke blev overkapitaliseret. I årsregnskabet for 2004 udgjorde egenkapitalen således 8,1 mia. kroner og soliditeten 76,6 procent.

Der skulle med andre ord findes veje til at øge uddelingerne, og til bestyrelsesmødet 1. november 2005 udarbejdede Kjeld Juel Petersen et oplæg med strategiske overvejelser om tre umiddelbart mulige løsninger i forhold til fundatsens bestemmelser.²

En mulighed var, at fonden øgede sin opsøgende og projektudviklende virksomhed, som man de seneste par år havde praktiseret på det tekniske og naturvidenskabelige område. Begyndte fonden imidlertid at udvikle sig i retning af en forskningsfond, ville det formentlig kræve en fundatsændring, da alle støtteformål i givet fald ikke ville blive tilgodeset i tilstrækkeligt omfang.

En anden mulighed var at øge uddelingerne til udlandet, hvilket dog næppe kunne gøres helt frit på grund af fundatsens bestemmelse om, at uddelingerne ”fortrinsvis” skulle være til gavn for Danmark og Danmarks befolkning. Hvor grænsen gik – især i en globaliseret verden – var imidlertid usikkert, og under alle omstændigheder ville en opprioritering af udlandsdonationer kræve afklaring af en række spørgsmål: Til hvilke lande, regioner og indsatsområder skulle støtten gå, hvilke krav skulle stil-

Den nye formand for VILLUM FONDEN, Lars Kann-Rasmussen, til venstre, hilser på modtageren af Årslegat til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning i 2005, Søren Brunak, der fik prisen for sin indsats ved indførelsen af bioinformatikken som forskningsdisciplin i Danmark.

les til lokale samarbejdspartnere for at sikre deres kompetencer og standard, så fondene så vidt muligt ikke blev involveret i fejlslagne projekter m.m.

Endelig kunne man udnytte adgangen til at overføre øgede midler til VELUX FONDEN, dels med henblik på at øge den samlede konsolidering i fondene, dels for at øge VELUX FONDENs uddelingskapacitet på prioriterede områder, der adskilte sig fra VILLUM FONDENs. Ligeledes kunne der foretages flere og større fællesdonationer.

Bestyrelsens drøftelser, der fortsatte på det efterfølgende møde, samlede sig især om uddelingerne i udlandet, idet der blev udtrykt betænkelighed ved, at for store udlandsdonationer kunne ske på bekostning af indenlandske donationer, da fondenes skattefrihed bl.a. var begrundet i, at uddelingerne kom det danske samfund til gavn.³

Lars Kann-Rasmussen kunne dog konkludere, at der var almindelig stemning for at øge udlandsdonationerne med en forsigtig start med en årlig beløbsramme på 25 mio. kroner for at indhøste erfaringer som grundlag for en større satsning på 50 mio. kroner årligt. Som mulige støtteområder nævntes fortrinsvis sociale opgaver, men også miljøopgaver i Østeuropa.

Samtidig skulle den opsøgende og projektudviklende virksomhed inden for teknisk videnskab og naturvidenskab med Visiting Professor- og postdocprogrammerne samt oprettelse af VKR Centres of Excellence fortsætte. Angående overførslerne

til VELUX FONDEN skulle fonden fortsat inflationssikre den bundne kapital, mens der fra sag til sag skulle tages stilling til eventuelle overførsler til fondens frie midler.

Sociale projekter for udsatte børn og unge i Østeuropa

På VILLUM FONDENS årsmøde 24. marts 2006 bekræftedes konklusionen fra bestyrelsesmødet, da bestyrelsen på grundlag af et notat fra Kjeld Juel Petersen besluttede en forøgelse af udlandsdonationerne til i alt 200-225 mio. kroner i en femårig periode 2007-2011 med sociale forhold som et satsningsområde.

Både VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN havde gennem årene ydet en række spredte donationer til sociale projekter i Østeuropa, men nu var der tale om et decideret og fuldt udfoldet satsningsprogram. Støtten skulle primært gå til Østeuropa, hvor flere lande havde et helt utilstrækkeligt antal mangelfuldt udstyrede institutioner for udsatte og socialt dårligt stillede borgere. Uddelingerne skulle fortrinsvis ske i Polen og Ungarn, hvor der forvejen var danske hjælpe- og udviklingsprojekter og dermed en ”betryggende kontekst”, ligesom firmagruppen var repræsenteret i begge lande. I sammenhæng hermed spillede det også en rolle, at fonden hermed ville føre en del af firmagruppens overskud tilbage til lande, hvor medarbejdere havde bidraget til værdiskabelsen.⁴

Fokus skulle være på at bedre livsvilkårene for udsatte børn og unge, der var en særlig sårbar gruppe og ikke på samme måde som voksne i stand til at tage vare på sig selv. Samtidig ville ”afkastet” af donationer være størst både individuelt og samfundsmæssigt i den opbygning af demokratiske velfærdssamfund, som de tidligere kommunistiske lande befandt sig i.

Indsatsen skulle koncentreres om forholdsvis få og større, fuldt finansierede projekter inklusive infrastruktur i form af bygninger m.m. Desuden skulle man søge at prioritere projekter med nyskabende og pædagogisk-socialt forsøgsprægede komponenter med mulighed for at inspirere lokalt, både myndigheder og civilsamfundet.

Alt i alt var der tale om et omfattende projektudviklende arbejde inden for et helt nyt støtteområde, som ikke kunne klares med den eksisterende bemanning i sekretariatet, og Kjeld Juel Petersen foreslog derfor, at sekretariatet udvidedes med en medarbejder med indsigt i området. Han fik mere end det, da der 1.

H.K.H. Kronprinsesse Mary stiftede 11. september 2007 Mary Fonden, der skal fremme tolerance over for forskellighed og hjælpe mennesker, der er socialt isolerede. Her ses kronprinsessen sammen med medstiftere og driftspartnere ved det stiftende møde på Amalienborg. En lang række fonde støttede initiativet, herunder VILLUM FONDEN.

august 2005 startede to nye medarbejdere i sekretariatet, Jeppe Bøgh Olsen og Claus Nelson med titel af fonsdråd.

Den første opgave for de to nye fonsdråd bestod i at opdyrke og udvikle det nye satsningsområde og etablere et netværk med kontakter i ministerier og offentlige institutioner såvel som ikestatslige hjælpe- og udviklingsorganisationer. I januar 2007 afholdt fonden et ”visionsseminar” på Dansk Design Center med deltagelse af repræsentanter for 23 offentlige og private myndigheder, institutioner, organisationer og firmaer. Fra fonssekretariatet deltog direktør Kjeld Juel Petersen, vicedirektør Ane Hendriksen, fonsdrådene Ragnhild Riis, Claus Nelson og Jeppe Bøgh Olsen og sekretær Birgit Andersen.⁵

Formålet med visionsseminaret var at bidrage til udviklingen af ”praktisk omsættelige visioner for en fremtidig strategi for fondens ny uddelingsområde”, som det hed i indbydelsen. Ud over input, forslag og perspektiver under selve seminaret modtog fonden efterfølgende en række tilbagemeldinger, og der blev skabt kontakt til fagligt kompetente personer, der kunne indgå i en rådgivende følgegruppe for det videre arbejde.

På VILLUM FONDENS årsmøde 24. marts 2007 fremlagde

Claus Nelson og Jeppe Bøgh Olsen et oplæg til strategi for sociale projekter for udsatte børn og unge i Central- og Østeuropa samt for miljørelaterede henholdsvis demokrati- og velfærdsorienterede projekter i den samme region. Hovedvægten var lagt på de sociale projekter, og det var også her, bestyrelsens opmærksomhed samlede sig, så Lars Kann-Rasmussen kunne konkludere, at der skulle ske en fokusering på sociale projekter i Polen og Ungarn, men at bestyrelsen undervejs kunne overveje andre typer af projekter.⁶

Da bestyrelsen holdt møde, var de første projekter allerede i støbeskeen, og den rådgivende følgegruppe kunne indkaldes til det første møde 24. maj 2007 for at drøfte, hvorledes fonden kunne udvælge de rigtige projekter til at fremme det overordnede mål med satsningen. Følgegruppen bestod af institutleder lektor, dr.phil. Ove Korsgaard, Danmarks Pædagogiske Universitet; programkoordinator Morten Hjorth Jahnsen, Red Barnet Danmark; programkoordinator Betina Hansen, Dansk Røde Kors; tidligere formand for Børnerådet, professor, dr.phil. Per Schultz Jørgensen; Morten Elkjær, Udenrigsministeriet, Bistandsfagligt teknisk kontor; udviklingschef Louise Kjær, COWI, og konsulent Sanne Pedersen, Rambøll.⁷

Som grundlag for drøftelserne præsenterede Claus Nelson og Jeppe Bøgh Olsen et antal eksempler på mulige projekter. I alt havde fonden modtaget 21 såkaldte *concept notes* for sociale projekter, som nu var under vurdering i sekretariatet som potentielle ansøgninger. Det forventedes, at kun et mindre antal ville nå så langt, men de mange *concept notes* var udtryk for dels, at behovet for støtte var stort, dels at det var lykkedes fonden at nå ud til relevante organisationer i de pågældende lande.

Der var også et antal fuldt udarbejdede ansøgninger, hvoraf de tre første lå klar til førstebehandling på fondens bestyrelsesmøde 25. maj. De var alle fra veletablerede danske nødhjælpsorganisationer – Dansk Røde Kors, Folkekirkens Nødhjælp og Red Barnet – og projekterne var alle udviklet i samarbejde med fondssekretariatet, mens de 21 *concept notes* helt overvejende var fra organisationer i Ungarn og Polen, men også enkelte andre lande i Østeuropa og Centralasien.

De foreliggende ansøgninger havde den umiddelbare fordel, at fonden hurtigt kunne komme i gang med sin satsning, ligesom det var en fordel, at de første projekter var forankret i velrenom-

merede danske organisationer, så sekretariatet fik mulighed for at lære af deres erfaringer. Det arbejdsmæssige pres på sekretariatet ville desuden blive lettet sammenlignet med, hvis man skulle samarbejde direkte med lokale organisationer.

Af de tre danske organisationer søgte Dansk Røde Kors knap 8,2 mio. kroner i en periode på tre år til projektet ”Window of opportunities”, der skulle skabe nye muligheder for børn og unge i Lubelski-regionen i det østlige Polen. Hovedaktiviteten i projektet bestod i at etablere et antal sociale dagcentre, hvor fattige og udsatte børn og unge kunne modtage rådgivning og støtte, herunder hjælp til skolearbejde og uddannelse og til at udvikle deres sociale tillid og kompetencer.

Folkekirkens Nødhjælp søgte godt 4,9 mio. kroner til et fireårigt projekt, ”Du er ikke alene”, der bestod af krisehjælp, forebyggelse og støtte til reintegration af udsatte børn og unge og deres familier i byerne Miskole, Szolnok og Orosháza i det østlige Ungarn. Med oprettelse af tre krisecentre og et antal midlertidige boliger samt indsættelse af et professionelt hold af bl.a. socialpædagoger og psykologer og uddeling af mad, medicin, skolebøger m.m. skulle de mest sårbare børn og deres familier støttes i en samlet indsats for at forhindre, at børnene blev eller forblev gadebørn på grund af en familiesituation i opløsning.

Den tredje ansøgning skilte sig ud ved ikke at være orienteret mod Østeuropa. Red Barnet søgte knap 8,3 mio. kroner i to år til oprettelse et ”Værested for udsatte børn og unge” i Upernavik, Grønland. I forvejen havde organisationen to væresteder i Quanaaq og Nuuk, hvor børn og unge kunne tale med voksne og have det trygt sammen med deres kammerater og få et tiltrængt pusterum fra en problemfyldt hverdag. Lektiehjælp, mad og overnatning var en del af den hjælp, der blev tilbudt. Værestedet i Upernavik skulle oprettes i tæt samarbejde med de kommunale myndigheder og lokale kræfter, som samtidig kunne blive inspireret til nye lokale initiativer.

I et notat til bestyrelsen begrundede sekretariatet ansøgningen med, at der i Grønland var en stor gruppe børn og unge, som var ”socialt udsatte i et omfang, som overgår de udfordringer, som gælder i de fattigste dele af Polen og Ungarn og øvrige Østeuropa”. Dels kunne det være positivt at vise opmærksomhed mod et truet område inden for rigsfællesskabet, samtidig med at fonden udfoldede en særlig indsats mod tilsvarende grupper af

Donation til Folkekirkens Nødhjælp til projektet ”Du er ikke alene”:
4,9 mio. kr.

børn og unge i andre lande. Dels kunne fondssekretariatet høste værdifulde erfaringer med programstyring af sådanne projekter i en relativt kendt og overskuelig kontekst.⁸

Foruden selve ansøgningerne forelå en grundig vurdering af hver enkelt ansøgning udført Claus Nelson, der i kraft af sin viden og kompetencer kunne have været valgt som ekstern sagkyndig. Alle tre ansøgninger gik på det grundlag videre til andenbehandling med en række forslag og kommentarer og blev afslutningsvis vedtaget, idet bevillingen til Red Barnet øgedes til godt 10,3 mio. kroner.

Yderligere tre ansøgninger blev imødekommet i 2007, hvoraf to var fra lokale organisationer i de lande, hvor projekterne skulle føres ud i livet. Den ene var den polske Barka Foundation for Mutual Help, der tidligere havde modtaget støtte fra VILLUM FONDEN, og som nu fik en bevilling på godt 2,9 mio. kroner til etablering af to ferielejre for udsatte børn og unge samt familier.

Det andet projekt lå også i Polen, hvor et konsortium af private og offentlige parter bevilgedes 276.244 kroner til indkøb af VELUX ovenlysvinduer og solpaneler til et planlagt hospice for børn, The Little Prince, der skulle opføres i Lublin primært finansieret af de nationale sundhedsmyndigheder. Ansøgningen var formidlet gennem VELUX' salgskontor i Polen og anbefalet af lederen af VELUX Polska.⁹

Polen var også modtagerland, da den danske organisation SOS Børnebyerne modtog knap 2,8 mio. kroner til udvidelse af en eksisterende SOS børnelandsby i Polen ved opførelse af to nye boligheder, der ville skabe hjem for 12 forældreløse børn. Lejlighederne kunne efter behov omdannes til ungdoms- og udslningslejligheder for unge, som var vokset op i børnebyen.

Samlet udgjorde donationerne til det nye satsningsområde ca. 29,4 mio. kroner ud af VILLUM FONDENS samlede uddelinger i 2007 på godt 263 mio. kroner.

”En almennyttig satsning i nabolaget”

I årsberetningen for 2007 var donationerne på det nye satsningsområder ikke opgjort særskilt, men anført side om side med andre donationer, idet kun Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning og bevillinger til VKR Centres of Excellence stod særskilt. I en artikel præsenterede Kjeld Juel Peter-

Donation til indkøb af
VELUX ovenlysvinduer
og solpaneler til et
planlagt hospice for
børn i Polen:
276.244 kr.

Udvidelse af en eksisterende SOS børnelandsby i Polen:
2,8 mio. kr.

sen imidlertid det nye støtteområde under overskriften ”En almennyttig satsning i nabolaget”, som det var intentionen skulle op på at udgøre omkring en femtedel af fondens samlede uddelinger de næste fem år.¹⁰

Kjeld Juel Petersen begrundede dels den nye satsning i udlandet med, at VILLUM FONDEN som hovedaktionær i VKR Holding A/S hentede en betydelig del af sine indtægter fra firmagruppens aktiviteter i de pågældende lande, dels at der var udsigt til ”en større almennyttig og samfundsmæssig effekt pr. uddelt krone” i de mindre velstående lande i Øst- og Central-europa, der var blevet medlem af EU. Desuden kæmpede landene med en dybtgående omstillings- og demokratiseringsproces af betydning for hele Europa – og dermed Danmark, som havde været et af de lande, der var gået i brechen for at optage de tidligere kommunistiske lande i EU.

Sidstnævnte perspektiv var ifølge Kjeld Juel Petersen også årsagen til anvendelsen af ordet ”nabolaget” frem for ”udlandet”. Det var kun få danske fonde, der foretog uddelinger i udlandet – og slet ikke i samme størrelsesorden – og ordvalget var et forsøg på at forebygge eventuel politisk kritik af, at fonden anvendte skattebegunstigede midler til uddelinger i andre lande. Programmet fremkaldte da heller ingen mislyde, hverken politisk eller i offentligheden.¹¹

Begrundelsen for at fokusere på at forbedre opvækstvilkårene for børn og unge var, at de var mest udsatte og sårbare, og at en indsats kunne bidrage til, at de unge fik et godt voksenliv som forudsætning for at bidrage til den omstillingsproces, som landene befandt sig i. Overordnet var det fondens formål at gøre en forskel og finde niches og samarbejdspartnere, der gav mulighed for at støtte projekter med en særlig, gerne nyskabende profil frem for blot at supplere den støtte, som de nye EU-lande allerede modtog fra en række meget store kilder.

Kjeld Juel Petersen redegjorde for, hvorledes man i opstartsfasen havde ansat nye medarbejdere og opbygget netværk, og at man samarbejdede med erfarne og velanskrevne danske organisationer for hurtigt at kunne aktivere og indfri sine ambitioner i konkrete projekter. Aktuelt lå fokus på børn og ungeprojekter i Polen og Ungarn, men hensigten var at skabe et bredere felt af projekter i en bredere kreds af lande, og at fonden på egen hånd selv kunne støtte lokale kræfter med nytænkende

forsøgsprojekter, efterhånden som man indhøstede erfaringer. I den forbindelse citerede han Villum Kann Rasmussens motto, ”et forsøg er bedre end tusind ekspertantagelser”, som inspiration for fondens indsats og arbejdsform.

Kjeld Juel Petersen omtalte også støtten til projekter i Grønland, som ganske vist ikke var udland, men hvor behovet var mindst lige så stort som i mange af de øst- og centraleuropæiske lande. Og netop Grønland blev senere genstand for en dybere diskussion i VILLUM FONDENS bestyrelse i august 2008 efter nedsættelsen af en særlig arbejdsgruppe bestående af Kjeld Juel Petersen og Claus Nelson fra sekretariatet og nationalbankchef Bodil Nyboe Andersen og professor på Niels Bohr Institutet Andrew Jackson til at arbejde med de sociale udlandsdonationer.¹²

Lars Kann-Rasmussen rejste spørgsmålet, om Grønland burde være inkluderet i kommissoriet for arbejdsgruppen, ligesom han ønskede at drøfte den nærmere begrundelse for at yde støtte til sociale projekter i Grønland. Bodil Nyboe Andersen anførte, at der var en vis lighed mellem projekterne i Grønland og Ungarn/Polen, og at fonden i begge tilfælde agerede gennem andre organisationer. Ifølge referatet gik hun ikke ind i en drøftelse af, hvorfor man burde støtte sociale projekter i Grønland, men foreslog en ændret formulering i arbejdsgruppens kommissorium, så projekter i Grønland ikke var omfattet, men at ansøgninger tilgik bestyrelsen direkte, hvilket den øvrige bestyrelse tilsluttede sig.

Grønland vedblev derfor at være en del af satsningen, selvom der gjaldt en anden procedure for behandlingen af ansøgninger. Inkluderingen kom til udtryk ved, at støtteområdet betegnede ”Projekter for sociale udsatte børn og unge i Polen og Ungarn, Grønland m.fl.”¹³

I 2008 uddelte VILLUM FONDEN i alt 25,7 mio. kroner til syv projekter for udsatte børn og unge. To projekter i Ungarn modtog samlet 11 mio. kroner, to projekter i Polen modtog 8,5 mio. kroner, mens et projekt i Ungarn støttedes med 5,6 mio. kroner, et i Rumænien med 300.000 kroner og et i Grønland ligeledes med 300.000 kroner. Størstedelen af bevillingsmodtagerne var lokale kræfter og organisationer.

I 2009 løb de samlede donationer på området op i 31,7 mio. kroner til otte projekter, hvorefter uddelingsniveauet næsten fordobledes til 56 mio. kroner i 2010. Samme år blev Bulgarien

Syv projekter for
udsatte børn og unge:
25,7 mio. kr.

To tekniske og
naturvidenskabelige
forskningscentre a:
25 mio. kr.

og Rumænien, der var to af de fattigste lande i Europa, inddraget i kredsen af modtagerlande.

VKR Centres of Excellence

På bestyrelsesmødet i maj 2005, hvor Lars Kann-Rasmussen fremhævede nødvendigheden af en strategidiskussion, kom der samtidig fornyet skub i oprettelsen af tekniske og naturvidenskabelige forskningscentre, da der blev nedsat en ny arbejdsgruppe til at begynde forfra med identificering af forskergrupper med et højt internationalt niveau, der kunne være emner for centerbevillinger.

På forslag fra professor Andrew Jackson blev arbejdsgruppen gjort permanent til at arbejde med det tekniske og naturvidenskabelige område, ligesom arbejdsgrupper blev indført som en ny organisationsform fremover med de sociale donationer til Østeuropa som det næste område.¹⁴

Arbejdsgruppen kom til at bestå af Andrew Jackson, professor Kristian Elmholt Stubbjær, der netop var indtrådt i bestyrelsen, og familiens observatør Julie Kann Wilson. Christian Gram, der var udtrådt på årsmødet, tilknyttedes på konsulentbasis, mens Kjeld Juel Petersen og Lennart Rasmussen fra fondssekretariatet skulle bistå gruppen i dens arbejde.¹⁵

De første to mulige centerdonationer blev forelagt for bestyrelsen i slutningen af august, hvor det på forslag fra arbejdsgruppen blev besluttet at indkalde interessetilkendegivelser fra de pågældende forskningsinstitutioner. Samtidig besluttedes det at give arbejdsgruppen bemyndigelse til fremover at opfordre flere forskergrupper til at indsende interessetilkendegivelser.

I begyndelsen af november blev forskergrupperne bag de mulige centerdannelser så bedt om at indsende egentlige ansøgninger med henblik på internationale peerreview. Hele materialet lå klar i midten af februar 2006, hvor fondsbestyrelsen vedtog to bevillinger på hver 25 mio. til nye centerdannelser:

- Center for Miljø og Jordbrugsmikrobiologi, CREAM, ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. Centeret omfattede forskergrupper fra Landbohøjskolen, Danmarks Tekniske Universitet og Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser. Dets opgave var at forske i jordforure-

ning med organiske fremmedstoffer som pesticider, olieprodukter og medicinrester m.m. for at forstå, hvordan stofferne nedbrydes.

- Center for Sørestaurering, CLEAR, ved Syddansk Universitet, der samlede forskere fra Syddansk Universitet, Københavns Universitet, Danmarks Miljøundersøgelser og Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser. Formålet var at forske i samspillet mellem biologiske og fysisk-kemiske processer for at styrke det videnskabelige grundlag for sørestaurering.¹⁶

Efter aftale med VKR Holding A/S og familien fik fondenes navn nu relation til donationernes ophav, da de benævntes VKR Centres of Excellence. Ved de to første centerdannelser i 2004 havde man ellers som nævnt besluttet ikke at anvende navne med relation til firmagruppen eller familien, men også de fik nu anført VKR Center of Excellence efter deres navne, ligesom alle gjorde det fremover.¹⁷

Arbejdsgruppen arbejdede allerede med flere forslag til centerdannelser, og på årets sidste bestyrelsesmøde 21. december 2006 vedtoges endnu en bevilling på 24,2 mio. kroner til etableringen af Center for Molekylær Biomekanik i et samarbejde mellem Danmarks Tekniske Universitet og Rigshospitalet.¹⁸

Sideløbende med de store centerdonationer opretholdt VILLUM FONDEN sine eksisterende satsninger på støtte til teknisk og naturvidenskabelig forskning. I 2005 bevilgede fonden 30 mio. til et fornyet toårigt postdocprogram 2006-2007, ligesom der doneredes 10 mio. kroner til et nyt gæsteforskerprogram til et VELUX Visiting Professor Programme 2006-2008. Hertil kom de fortsat både mange og betydelige donationer inden for rammerne af fundatsens bestemmelse om støtte til store opgaver.

Dansk Center for Aldringsforskning

Også i VILLUM FONDEN førte formandsskiftet til en mere båd målrettet og opsøgende strategi, og som i VILLUM FONDEN kom det første udspil i forbindelse med en budgetopfølgning, hvor Kjeld Juel Petersen i slutningen af november 2006 informerede bestyrelsen om, at Hans Kann Rasmussen og sekretariatet havde gjort nogle strategiske tiltag med henblik på at skaffe

Fondene donerede i 2006 25 mio. kroner til oprettelse af Center for Sørestaurering, CLEAR, ved Syddansk Universitet. Projektet samlede forskere på tværs af universiteter i Danmark og havde til formål at forske i samspillet mellem biologiske og fysisk-kemiske processer. På fotoet ses Vedsted Sø ved Haderslev, en af CLEARs værkstedssøer, som blev restaureret med aluminium i 2009. Udbredelsen af vandplanter på søbunden før og efter restaureringen blev bl.a. undersøgt af dykkere; på billedet er det lektor Henning S. Jensen fra SDU, som tager et tiltrængt hvil på broen. Efter restaureringen blev den sjældne vandplante sortgrøn brasenføde genfundet i søen som et resultat af det klarere søvand.

bedre og mere fokuserede ansøgninger. Intentionen var, at fonden skulle gå mere aktivt til værks inden for det fundatsbestemte område, gerontologi/geriatri, og der var derfor taget kontakt til aldringsforsker, professor, dr.med. Kaare Christensen, ved Syddansk Universitet, som man forventede en ansøgning fra.¹⁹

Den indløb til behandling på bestyrelsesmødet i begyndelsen af maj 2007 og lød på 22,5 mio. kroner til etablering og finansiering i fem år af Dansk Center for Aldringsforskning. Formålet med centeret var at videreudvikle et eksisterende samarbejde mellem tre gerontologiske forskningsmiljøer ved Syddansk Universitet og Aarhus Universitet i samarbejde med Vejle Sygehus og Københavns Universitet, der alle tidligere havde modtaget økonomisk støtte fra VELUX FONDEN.²⁰

De tre forskningsmiljøer arbejdede med forskellige tilgange til aldring: molekylært, genetisk og socialt. Datagrundlaget var bl.a. tvillingeforskning og det danske tvillingeregister, som var en del af Kaare Christensens forskningsfelt, og formålet var at undersøge, hvorfor vi ældes forskelligt, og hvorfor nogle bliver ældre end andre.

Foruden en overordnet ledelse med repræsentanter fra hver af de tre forskningsenheder og med Kaare Christensen som leder af driften skulle der etableres et firepersoners advisoryboard, der skulle bistå på et overordnet plan samt modtage en årlig rapport om projektets forløb.

Forhåbningen var, at centeret gennem sin synlighed kunne tiltrække flere ph.d.-studerende, ligesom det kunne indgå i større internationale sammenhænge og forventeligt have større mulighed for at komme i betragtning til strategiske bevillingsinitiativer. Af det ansøgte beløb forventedes det, at 1,5 mio. kroner blev anvendt årligt til driftsmidler, men resten skulle finansiere fem-seks nye ph.d.-studerende eller postdocårsværk i hvert af de fem år, som ansøgerne indledningsvist planlagde.

Til bedømmelsen af ansøgningen søgte fondsbestyrelsen hjælp ved aldringsforsker, dr.med. Henning Kirk, der også blev bedt om at bistå med udpegning af mindst to udenlandske sagkyndige. I midten af august blev der afholdt møde med ansøgerne og Henning Kirk for at drøfte mulige forskningstemaer og sammensætningen af advisoryboardet, og det blev besluttet at indkalde en egentlig ansøgning til behandling på et bestyrelsesmøde i slutningen af november.²¹

Frank Ulmer Jørgensen, cand.phil., blev ansat i marts 2008 som fondsrådgiver og er i dag programchef i VELUX FONDEN. Han kom fra en stilling som chefrådgiver i landsforeningen LEV.

Donation til til etablering og drift af Dansk Center for Aldringsforskning:
22,5 mio. kr.

Herefter udpegedes tre udenlandske sagkyndige fra Finland, England og Norge inden for henholdsvis det socialmedicinske område, gerontologi/epidemiologi og det molekylærbiologiske område. De sagkyndige bedømte forelå til bestyrelsesmødet 21. december 2007, hvor det blev besluttet at imødekomme ansøgningen og bevilge 22,5 mio. kroner til etablering og drift af Dansk Center for Aldringsforskning, der hermed blev en realitet.²²

Det var VELUX FONDENs første oprettelse af et forskningscenter og samtidig den hidtil suverænt største bevilling til gerontologi/geriatri, hvor fonden samme år donerede omkring 19 mio. kroner til dr.med. Kirsten Avlund Frandsen ved Institut for Folkesundhedsvidenskab på Københavns Universitet til etablering af en biobank til registrering af data om biologiske, kognitive og sociale variabler hos midaldrende personer, og 5,1 mio. kroner til professor, dr.med. Henning Bliddal, ved Parker Instituttet på Frederiksberg Hospital til et projekt om, hvorvidt forværring af slidgigt kan forebygges.

I 2012 bevilgede VELUX FONDEN yderligere 25 mio. kroner til professor Kaare Christensen til en forlængelse af aldringscenteret, der omfattede de samme forskningsmiljøer, der fra hver sin tilgang skulle undersøge, om de år, danskernes længere levetid gav, også var gode år.

Endelig fulgte en bevilling på 10 mio. kroner i 2018 til et projekt med titlen *The last years of life – health, treatment and well-being*. Ved et foredrag om moderne dansk litteratur var Kaare Christensen blevet inspireret af, at de store romaner i de seneste 200 års danske litteratur typisk var udviklingsromaner, hvor man fulgte en person fra barndom eller ungdom og op gennem livet: ”Hvad nu, hvis man så det fra den anden ende – fra livets ende,” fortæller han om sin refleksion. I stedet for at skildre, hvordan livet åbner sig, kunne man undersøge, hvordan det afsluttes, og hvordan man ”pakker livet sammen”, som Kaare Christensen udtrykker det. Det førte til det nye projekt, hvor lægevidenskabelig forskning inklusive almen praksis kombineres med humanvidenskab for at undersøge, hvordan aldring er blevet skildret i litteraturen og i kunsten – og dermed optræder i samfundet – hvorved det overordnede, samlede projekt med Kaare Christensens ord ”er nået hele vejen rundt”.²³

Samlet endte donationerne til Center for Aldringsforskning med at løbe op i 57,5 mio. kroner.

VELUX FONDENS forskningsprogram om social tillid

På samme tid vendte VELUX FONDEN tilbage til den tidligere, fejlslagne satsning på humaniora, da Kjeld Juel Petersen i forbindelse med en budgetopfølgning fortalte, at Hans Kann Rasmussen og sekretariatet havde drøftet opfølgningen på humaniora-seminaret året inden og konkluderet, at resultaterne af forsøget på at få flere ansøgninger fra de humanistiske forskningsmiljøer ”ikke hidtil havde været overbevisende”.²⁴

I den forbindelse havde man drøftet muligheden af at tage initiativ til at etablere et tværfagligt forskningsprojekt med fokus på sammenhængskraften i det danske samfund, betydningen af tillidsfaktoren og den sociale kapital m.m. Fonden kunne overveje at offentliggøre et opslag i universitetsmiljøer og tage kontakt til personer, som kunne medvirke til en udformning af forskningsområdet.

Ideen blev positivt modtaget i bestyrelsen, og på det efterfølgende bestyrelsesmøde foreslog Hans Henrik Bruun, at han i samarbejde med professor i sociologi ved Københavns Universitet Peter Gundelach nedsatte en arbejdsgruppe på fire-fem fagkyndige personer med deltagelse fra udlandet til at forestå en nærmere udformning af området samt en sondering i relevante forskningsmiljøer.²⁵

Styregruppen, som den benævntes, blev sammensat af professor Peter Gundelach; docent, dr.phil. Hans Fink, Institut for Filosofi og Idehistorie, Aarhus Universitet; professor Bo Rothstein, Göteborgs Universitet; professor, dr.scient.pol. Lise Togeby, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet; professor Eric Uslaner, University of Maryland, professor; og professor dr.merc. Ann Westenholz, Copenhagen Business School. Fra fondsbestyrelsen fulgtes arbejdet af Hans Henrik Bruun.

I februar 2007 bevilgedes 500.000 kroner til dækning af omkostningerne ved styregruppens arbejde, der også omfattede bedømmelse af de indkomne projektforslag, og 2. maj 2007 godkendte VELUX FONDENS bestyrelse et forslag til forskningsprogram med indkaldelse af ansøgninger til human- og samfundsvidenskabelige forskningsprojekter inden for området ”social tillid”. Den økonomiske ramme for de enkelte projekter blev

fastsat til et minimum på 100.000 kroner og et maksimum på 2 mio.²⁶

I alt indløb 104 ansøgninger, hvoraf arbejdsgruppen indstillede ni som støtteværdige. På bestyrelsesmødet 18. september 2007 vedtog fondsbestyrelsen at bevilge de ansøgte midler til alle ni støtteværdige projekter med tre-fire års løbetid til en samlet bevillingssum på godt 10 mio. kroner:

- Aalborg Universitet, Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning. Lektor, cand.phil. Lars Torpe og lektor, ph.d. Henrik Lolle: ”Horisontal og vertikal tillid. Hvordan bidrager samfundets institutioner til at skabe tillid?” 850.000 kroner.
- Aalborg Universitet, Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning. Adjunkt, ph.d. Christian Albrekt Larsen: ”Social kapital og underklassefænomener”. 1,6 mio. kroner.
- Aarhus Universitet, Handelshøjskolen i Aarhus, Institut for Sprog og Erhvervskommunikation. Adjunkt, cand.mag. Elisabeth Hoff-Clausen: ”Tilliden til organisationer online”. 873.000 kroner.
- Aarhus Universitet, Institut for Statskundskab. Ph.d.-stipendiat, cand.scient.pol. Kim Mannemar Sønderskov: ”Fremtidige udfordringer for den danske velfærdsstat. Underminerer immigration social tillid?”. 1,6 mio. kroner.
- Copenhagen Business School, Institut for Organisation. Ph.d.-stipendiat, MA Malgorzata Ciesielska: ”Samarbejde og tillid inden for open source innovation. Fortællinger fra IT-feltet om virksomheders deltagelse i open source software fællesskaber”. 200.000 kroner.
- Aarhus Universitet, Afdeling for Systematisk Teologi. Forskningsadjunkt, cand.theol., ph.d. David Bugge: ”K.E. Løgstrups tillidsbegreb og dets reception og anvendelse inden for forskellige humanistiske områder”. 1 mio. kroner.
- Copenhagen Business School, Institut for Interkulturel Kommunikation og Ledelse. Lektor, ph.d. Inge Skov og cand.psych., MSc Stine Hedegaard Jørgensen: ”Tillid og mistillid til modeindustriens etik”. 1,6 mio. kroner.
- Aarhus Universitet, Institut for Statskundskab. Forskningsassistent, cand.scient.pol. Peter Thisted Dinesen:

Ni forskningsprojekter inde for området ”social tillid”: godt 10. mio. kr.

”Skolen som skaber af social kapital. En spørgeskemaundersøgelse om social kapital blandt etniske og danske folkeskoleelever og deres forældre”. 350.000 kroner.

– Københavns Universitet, Danmarks Grundforskningsfonds Center for Subjektivitetsforskning. Professor, mag.art. og dr.theol. Arne Grøn, et al: ”Tillid, konflikt, anerkendelse”. 2 mio. kroner.

I bevillingsbrevene anførtes alle projekternes titel, deltagere og forskningsinstitutioner, for at projekterne kunne udveksle information og drage nytte af hinandens resultater. Det var også hensigten at afslutte forskningsprogrammet med et fælles forskningsseminar efterfulgt af et arrangement med fremlæggelse af programmets resultater rettet mod offentligheden, hvilket dog måtte opgives, bl.a. fordi de enkelte projekter afsluttedes på forskellige tidspunkter.²⁷

Humaniorasatsning ”nedefra”

Med forskningsprogrammet om social tillid havde VELUX FONDEN etableret et første brohoved på det humanistiske område i grænselandet til samfundsvidenskaberne, og samtidig begyndte en helt ny strategi for en storstilet humaniorasatsning at tage form, hvor erfaringerne netop fra programmet om social tillid spillede en rolle. I midten af april 2007 blev lektor ved Det Teologiske Fakultet på Københavns Universitet Henrik Tronier ansat i sekretariatet som fonsrådgiver på det humanistiske område, og allerede på fonsbestyrelsesmødet i midten af juni fremlagde han et strategioplæg.²⁸

Overordnet foreslog Henrik Tronier en strategi, hvor VELUX FONDEN ikke tog initiativer ”oppefra” gennem afholdelse af seminarer og indkaldelse af ansøgninger om specifikke temaer, men i stedet iværksatte initiativer ”nedefra” gennem projektudvikling i samspil med eksisterende forskningsmiljøer.

Om fondens hidtidige støtte til humanistisk forskning konstaterede Henrik Tronier, at der var en markant overvægt af historisk orienterede projekter med en koncentration inden for arkæologi, antik historie og danmarkshistorie fra 1800-tallet. Det var et billede, der gik igen i fondens helt store bevillinger, og i offentlighedens øjne og for store dele af den humanistiske forskerverden var der da også tale om vigtige og støtteværdige for-

mål, og det var derfor væsentligt fortsat at tiltrække denne type ansøgninger.

Ikke desto mindre kunne støtteprofilen opfattes som tilbagegende af forskere, der betragtede deres fag som nutids- og fremadskuende og derfor ikke fandt det relevant at søge VELUX FONDEN om støtte – i hvert fald var der fravær af ansøgninger fra disse grupper, ligesom en vifte af humanistiske fag ikke var repræsenteret.

Opgaven for fonden var derfor at få tiltrukket den type af ansøgninger, som p.t. var fraværende – samtidig med at man fortsat fik den slags ansøgninger, man hele tiden havde tiltrukket. VELUX FONDEN skulle med andre ord bevæge sig ad to spor, idet humaniorasatsningen skulle fremme det nye.

Med hensyn til konkrete initiativer og forskningsprogrammer advarede Henrik Tronier om, at opslag af forudbestemte temaer kunne blive tolket som et forsøg på at bestemme, hvad der skulle forskes i. I forvejen var der blandt humanistiske forskere utilfredshed med, at offentlige forskningsmidler blev samlet i puljer med fastlagte temaer. Det blev tolket som en ”herremandsmentalitet” med forsøg på styring oppefra, der kvalte forskningsprojekternes fremvækst nedefra.

Som modvægt hertil kunne VELUX FONDEN igangsætte initiativer med en bottom up-proces. Erfaringerne fra VILLUM FONDENS opdyrkning af tekniske og naturvidenskabelige forskningscentre var netop, at opsøgende og personlig kontakt var et langt bedre middel til at skabe engagerende og forpligtende relationer i forskningsmiljøerne end fælles seminarer og konferencer.

Ved at starte ”nedefra” ud fra forskning, der allerede var i fremvækst, ville fonden opnå, at støttede forskningsprojekter ikke startede fra bunden, hvilket typisk var tilfældet ved opslag ”ovenfra”. I stedet ville de starte på et højt fagligt og teoretisk-metodisk niveau i et veletableret forskningsmiljø på højeste internationale niveau, hvilket ville resultere i et højere forskningsafkast med en større gennemslagskraft.

Samtidig ville VELUX FONDEN opnå en betragtelig goodwill i de involverede forskningsinstitutioner, hvor der var stor frustration over både organiseringen af offentlige forskningsmidler i puljer og forudbestemte temaer, og at stadig flere midler flyttedes fra fri forskning til strategisk forskning. Det ville

Cand.theol. Henrik Tronier har siden sin ansættelse i 2011 som fonsrådgiver på det humanistiske område været den drivende kraft i VELUX FONDENS udvikling af nye støtteprogrammer på det humanvidenskabelige område inklusive museerne. Han er i dag programchef.

utvivlsomt afføde flere ansøgninger, både ad det nye og ad det oprindelige spor.

Henrik Tronier foreslog at koncentrere støtten til projekter ”fra neden” på en måde, så den samlede bevillingssum koncentreredes i nogle få og store bevillinger til såkaldte kernegrupper, der havde ansøgt kollektivt. Ideelt kunne en kernegruppe bestå af forskere fra samme institution, der hver arbejdede med deres del af projektet.

Kernegruppens sammensætning kunne bestå af en til to internationalt anerkendte seniorforskere med et veletableret forskernetværk på højeste niveau og to-tre yngre forskere såsom ph.d.-kandidater eller postdocs. Synergieffekten internt i kernegruppen ville accelerere den gensidige inspiration og påvirkning, og for forskerinstitutionen ville en velintegreret og struktureret kernegruppe sikre et effektivt afkast, også i undervisningen.

For de unge forskere ville arbejdet i en kernegruppe betyde, at de styrkede deres faglige udvikling, ligesom det ofte var på postdocniveau, at de mest spændende ideer og forskningsresultater blev udviklet. Samarbejdet med seniorforskerne ville bidrage til, at de unge forskere lettere fik deres ideer og resultater ud i internationale forskernetværk og opnåede en tilknytning til disse. En yderligere fordel var, at det kunne bidrage til at bryde den isolation, som individuelt ansatte ph.d.-kandidater m.m. ofte oplever.

Humanvidenskab og kernegruppebevillinger

Hvad Henrik Tronier fremlagde, var med hans egne ord en strategi, der med en ”proaktiv, opsøgende projektudvikling ’nedefra” udgjorde en ny fondspraksis, ikke kun i forhold til VELUX FONDENS egen hidtidige praksis, men også i forhold til danske fonde generelt.

Hvis bestyrelsen var enig i at slå ind på denne vej, foreslog Henrik Tronier, at der blev etableret en arbejdsgruppe bestående af et antal bestyrelsesmedlemmer og medarbejdere i sekretariatet. Gruppen skulle tage kontakt og opretholde forbindelse til relevante institutledere landet over for at indsamle impulser og projektideer til en art pipeline i lighed med VILLUM FONDENS arbejdsgruppe omkring Centres of Excellence. Bevillingssætsigt foreslog han en årlig økonomisk ramme på 20-25 mio. kroner de næste tre-fire år svarende til tre årlige opslag med indkal-

delse af kernegruppeansøgninger, hvilket ville udgøre 20-25 procent af fondens forventede årlige uddelinger.

VELUX FONDENS bestyrelse besluttede at arbejde videre ud fra oplægget, da der var enighed om at gøre et nyt forsøg, selvom den tidligere satsning på det humanistiske område ikke var lykkedes. Det blev derfor besluttet at foretage en bredere drøftelse af en fornyet satsning på et strategimøde, og at Henrik Tronier indtil da i samarbejde med de to bestyrelsesmedlemmer Hans Henrik Bruun og rektor ved Aurehøj Gymnasium Marianne Zibrandtsen, der var indtrådt i bestyrelsen i 2005, skulle besøge et antal humanistiske institutter for at indhente information om støttebehov og mulige støtteformer.²⁹

På strategimødet 20. november 2007 indledte Henrik Tronier med en beretning om sine besøg på de første institutter, hvor han konstaterede, at humaniora var ramt af ”en krisestemning”. Ifølge institutlederne var den frie forskning truet, ligesom den tiltagende statslige styring af forskningen var en hæmsko i flere sammenhænge. Ligeledes oplevede forskerne manglende forståelse og viden om de humanistiske forskningsdiscipliners samfundsmæssige værdi og betydning.³⁰

Beretningen udstak rammerne for bestyrelsens diskussion, der udmundede i fuld tilslutning til Henrik Troniers forslag til en strategi for et humanvidenskabeligt forskningsprogram med en årlig økonomisk ramme på 25 mio. kroner i en årrække. Anvendelsen af begrebet humanvidenskabeligt skete fuldt bevidst for at markere intentionen om at fremme forskning i grænseområdet mellem humaniora og de tilstødende samfundsvidenskabelige discipliner. Fonden skulle dog også fortsat kunne støtte enkeltstående ansøgninger på de humanistiske områder.³¹

Henrik Tronier blev bedt om at fortsætte sin besøgsrunde på humanistiske institutter med henblik på indkaldelse af interessetilkendegivelser og ansøgninger, og der blev nedsat en arbejdsgruppe bestående af ham og Kjeld Juel Petersen fra sekretariatet samt Hans Henrik Bruun og Hans Peter Jensen fra bestyrelsen. Arbejdsgruppen skulle varetage den videre kontakt med forskningsmiljøerne samt komme med indstillinger til bestyrelsen vedrørende ansøgninger, der som hidtil skulle underkastes en ekstern evaluering.³²

At den nye strategi for en humaniorasatsning adresserede

... en strategi for et humanvidenskabeligt forskningsprogram med en årlig økonomisk ramme på 25 mio. kr. i en årrække.

et betydeligt interesseområde, kom til udtryk, da bestyrelsen umiddelbart efter strategimødet holdt ordinært bestyrelsesmøde, hvor der var indkommet to ansøgninger som direkte resultat af Henrik Troniers første institutbesøg på Københavns Universitet. Begge blev de henvist til en første bedømmelse i arbejdsgruppen, der også skulle fastlægge den videre procedure for kernegruppeansøgninger.³³

Da arbejdsgruppen mødtes første gang 16. januar 2008, var der indkommet yderligere en fuldt udarbejdet ansøgning samt ikke mindre end otte interessetilkendegivelser vedrørende kernegrupper fra et enkelt institut på Københavns Universitet og yderligere tre interessetilkendegivelser fra andre institutter og forskningsinstitutioner. I alt indstillede arbejdsgruppen de tre fuldt udarbejdede ansøgninger til førstebehandling i bestyrelsen, mens interessetilkendegivelserne affødte to invitationer til at indsende fuldt udarbejdede ansøgninger. Samtidig igangsattes en sagkyndig vurdering af ansøgninger.³⁴

Ansøgningerne og interessetilkendegivelserne var resultatet af besøg på i alt 13 institutter og forskningsinstitutioner, og intentionen var at besøge omkring 40 det følgende forår. I forbindelse med møderækken blev det besluttet at udsende en præsentation af satsningen og kernegruppekonceptet til institutledere og dekaner. I oplægget gav man den begrundelse, at den humanvidenskabelige forskning ”er af afgørende betydning og værdi for det danske samfund”, og at VELUX FONDEN derfor havde besluttet at øge støtten til området betragteligt i de kommende år.³⁵

Det blev fremhævet, at det fra begyndelsen havde været fondens ønske at udforme satsningen ”i tæt dialog med de humanvidenskabelige forskningsmiljøers egne forslag og ønsker til fondens praksis”, og den første besøgsrunde og arbejdet med at opbygge et netværk ville derfor fortsætte. Om fagområderne og de mulige forskningsprojekter hed det, at fonden ”vil handle i tillid til, at forskningsmiljøerne selv bedst ved, hvad der er mest nødvendigt og relevant at forske i,” og at satsningsmidlerne derfor ville blive opslået ”som frie forskningsmidler”, der kunne bevilges til projekter inden for følgende fagområder:

- alle humanistiske fagområder
- dele af de samfundsvidenskabelige fagområder antro-

pologi, politologi, sociologi, psykologi og beslægtede områder

- folkesundhedsvidenskab, hvis projekterne har et overvejende humanistisk og/eller samfundsvidenskabeligt indhold.

I 2008 bevilgedes de humanvidenskabelige forskningsmiljøer: 24,6 mio. kr.

Som resultat af den fortsatte besøgsrunde indløb der i løbet af 2008 et yderligere antal interessetilkendegivelser og ansøgninger fra udvalgte institutter, der blev behandlet i et samspil mellem arbejdsgruppen og bestyrelsen, hvor sidstnævnte traf den endelige beslutning. I alt indkom der 14 fuldt udfoldede kernegruppeansøgninger, hvoraf de fem blev imødekommet:

- Copenhagen Business School, Institut for Ledelse, Politik og Filosofi. Professor, dr.phil. Sverre Raffnsøe, m.fl.: ”Ledelse af selvledelse. Selvledelsens betydning for subjektivitet, værdiskabelse og social sammenhæng i det moderne arbejdsliv”. 6.399.682 kroner.
- Københavns Universitet, Institut for Medier, Erkendelse og Formidling. Lektor, cand.med. og cand.phil., ph.d. Klemens Kappel, m.fl.: ”Det liberale demokratis epistemologiske dimension – sandhed, ytringsfrihed og uenighed”. 3.042.832 kroner.
- Københavns Universitet, Saxo-Instituttet. Docent, dr.phil. Sten Ebbesen, m.fl.: ”Virkningshistorien vendt på hovedet. At læse Aristoteles med middelalderens og 15-1600-tallets briller”. 5.675.500 kroner.
- Aarhus Universitet, Institut for Filosofi og Idéhistorie. Professor, mag.art. Uffe Juul Jensen, m.fl.: ”Risiko og håb i sygdomsbekæmpelse. Bidrag til aktuel humanistisk sundhedsforskning”. 3.901.322 kroner.
- Aarhus Universitet, Nordisk Institut, Center for Semiotik. Professor, dr.phil. Frederik Stjernfelt, m.fl.: ”Kognitiv og fænomenologisk æstetik”. 5.560.000 kroner.

Bevillingerne, der omfattede halvdelen af satsningens involverede institutter, løb samlet op i 24.579.336 kroner svarende til en tredjedel af VELUX FONDENs samlede uddelinger i 2008. Kernegruppebevillinger til den anden halvdel ville blive vurderet året efter – og satsningen ville fortsætte derefter.

”I dialog med den fri forskning”

Da VELUX FONDENS humaniorasatsning præsenteredes i fondens årsskrift for 2008, slog de to formænd, Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen, tonen an i forordet. Baggrunden for satsningen var et ønske om at støtte nogle af de bedste humanvidenskabelige forskningsmiljøer i Danmark, men målet var mere vidtrækkende end en blot og bar styrkelse af forskningen: ”Dermed håber Fonden at bidrage til at fremtidssikre den kritisk reflekterende humanvidenskabelige forskning, som et moderne demokratisk samfund i dialog med sig selv ikke kan undvære.”³⁶

Det var et synspunkt, der gennemsyrede en større artikel i Årsskriftet, hvor direktør Kjeld Juel Petersen og Henrik Tronier præsenterede humaniorasatsningen under overskriften ”I dialog med den fri forskning”. Overordnet begrundedes satsningen som en reaktion på den tiltagende politiske styring af forskningen, for at den skulle bidrage til opfyldelse af konkrete økonomiske og politiske mål. Som konsekvens blev de frie forskningsmidler færre og de strategiske flere, så det ”udefra” blev fastlagt, hvad der kunne søges forskningsmidler til.

Forskningsminister Helge Sanders parole om ”fra forskning til faktura” havde således været medvirkende til, at den humanvidenskabelige forskning var blevet trængt, da den kun sjældent var leveringsdygtig i viden, der umiddelbart kunne sættes i produktion og sælges. VELUX FONDENS satsning udgjorde et modstykke hertil med det mål at styrke forskning, ”der mere er drevet af et ønske om indsigt og erkendelse end af udsigten til et direkte erhvervs- og samfundsøkonomisk afkast”.

Ifølge Kjeld Juel Petersen og Henrik Tronier var vindene dog ved at skifte i både Danmark og EU på grund af de udfordringer, som globaliseringen medførte økonomisk, socialt og kulturelt. Netop humanvidenskaberne havde en lang tradition for at udvikle teoretiske og metodiske redskaber til at analysere og reflektere over viden, erkendelse, sprog, historie, kultur og samfund, hvilket forplantede sig ud i samfundet og bidrog til at forme medarbejdere med vidensintensive kompetencer. Der var derfor en begyndende forskningspolitisk medvind for humaniora, men den var ledsaget af øget politisk styring for at opnå konkrete resultater og afkast. Stadig flere forskningsmidler blev der-

for opslået i strategiske puljer med sigte på forskning, der kunne levere input til tidens politiske dagsordner og målsætning.

Kjeld Juel Petersen og Henrik Tronier var enige i, at humanvidenskaberne kunne og skulle levere vigtige bidrag til at håndtere tidens udfordringer, men blev relevanskravet for snævert, ville det blive et ”relevansmonster”, så man risikerede at udpine grobunden for humanioras evne til at levere refleksionsrummet omkring det aktuelle.

VELUX FONDENS humaniorasatsning var i modsætning hertil styret af en parole, som kunne kaldes ”fra tanke til oplysning”. Efter fondens opfattelse ville humanvidenskaberne kunne bidrage stærkest, hvis de optrådte med så mange perspektiver som muligt med en mangfoldighed af emner, tilgange og teoretiske positioner. Heri lå deres styrke – ikke deres svaghed.

Derfor vurderede VELUX FONDEN, at den gjorde bedst nytte ved at uddele ”frie forskningsmidler” gennem en proces, hvor forskningsmiljøerne selv kunne byde ind med projekter. Det handlede om dialog med forskningsmiljøerne og om styrkelse af den frie forskning, og fra dette udgangspunkt havde fonden udviklet sin strategi med bottom up-processer og kernegruppebevillinger.

Henrik Troniers og Kjeld Juel Petersens præsentation af humaniorasatsningen var bemærkelsesværdig i den måde, den forholdt sig kritisk til den førte forskningspolitik på. VELUX FONDEN positionerede sig som bannerfører for den humanvidenskabelige og den frie forskning, og humaniorasatsningen fremstod som en modvægt til den tiltagende politiske styring af forskningen. I lyset af den forsigtighed, som VELUX Fondene få år tidligere havde udvist under den offentlige debat om de danske fonde og demokratiet efter A.P. Møller Fondens donation til et nationalt operahus, var den politiske adressering såvel som den direkte tone et nybrud.

I en bredere dansk fondssammenhæng var der tale om en nærmest uhørt åbenhed og åbenmundethed om politisk relaterede overvejelser i forbindelse med donationer og forskningsprogrammer. Trods udgivelse af årsberetninger og tiltagende transparens var der i de fleste fonde fortsat en hang til tilbagetrækthed og ikke mindst en modvilje mod at blande sig i den offentlige debat i almindelighed og om politisk ladede emner i særdeleshed. Hvordan man har reageret på Kjeld Juel Petersens

og Henrik Troniers artikel i Forskningsministeriet, er uvist – i hvert fald kom der ingen officielle reaktioner.

Derimod var de to tydeligvis på bølgelængde med de humanistiske forskningsmiljøer, som var glade for dialogen med VELUX FONDEN, der fremstod som en mæcen, der kunne finansiere projekter, som lå forskerne på sinde, frem for at de skulle tilpasse sig krav udefra. På VELUX FONDENS bestyrelsesmøde i midten af juni 2009 kunne arbejdsgruppen for humaniorasatsningen således præsentere 19 nye kernegruppeansøgninger fra de institutter, som ikke havde været med i første besøgsrunde. Ud af disse havde arbejdsgruppen bedt et antal udarbejde egentlige ansøgninger, som nu skulle bedømmes af eksterne sagkyndige, inden arbejdsgruppen fremkom med sin indstilling til fondsbestyrelsen, som traf beslutning om donationerne.³⁷

Af de 19 ansøgninger indstillede arbejdsgruppen syv til mulig bevilling, mens 10 blev indstillet til afslag, og på bestyrelsesmødet 15. september 2009 blev det besluttet at imødekomme fem kernegruppeansøgninger:

Lars Kann-Rasmussen overrækker i anledning af Villum Kann Rasmussens 100-årsdag 23. januar 2009 en donation på 100 mio. kroner til István Kónya (til venstre) fra Medarbejderfonden for VKR Gruppen. I samme anledning besluttede aktionærerne i VKR Holding A/S at give VILLUM FONDEN en gave på 750 mio. kroner til styrkelse af grundkapitalen. I baggrunden ses fra venstre: Hans Kann Rasmussen, David P. Meyer, Henrik Rasmussen og Mads Kann-Rasmussen. Bagerst står Niels Espersen.

- Syddansk Universitet, Institut for Sprog og Kommunikation. Lektor, ph.d. Teresa Cadierno: "Usage-Based Second Language Acquisition". 4.927.107 kroner.
- Aarhus Universitet, Det Teologiske Fakultet. Lektor, ph.d. Anders Christian Jacobsen: "Transformation af religiøs identitet i den hellenistisk-romerske kulturkreds i perioden 100-600 e.Kr.". 5.000.000 kroner.
- Syddansk Universitet, Institut for Statskundskab. Lektor, ph.d. Robert Klemmensen: "Arv eller miljø – hvad bestemmer politiske og sociale værdier?". 5.960.000 kroner.
- Syddansk Universitet, Institut for Litteratur, Kultur og Medier. Professor, lic.phil. Anne Marie Mai: "Velfærdsfortællinger. Studier i forfatterrolle og velfærdstematik i dansk efterkrigslitteratur". 4.990.000 kroner.
- Københavns Universitet, Det Teologiske Fakultet. Professor, dr.theol. Mogens Müller: "Evangelierne som genskrevet Bibel. Narratologisk transformation som teologisk interpretation". 5.905.922 kroner.

Samlet løb de fem bevillinger op i knap 27 mio. kroner – mere end halvdelen af VELUX FONDENS samlede uddelinger, der i 2009 udgjorde 49 mio.

The Daylight Award og bygningskomponentprisen

Samtidig med den voksende opdyrkning af nye uddelingsområder blev en gammel kending, Dagslysprisen, genoplivet – og derefter fornyet i flere omgange med nye uddelingskoncepter. Dagslysprisen var et af de to oprindelige uddelingsområder fra fundatsen i 1971, men den havde aldrig opnået samme position som Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning. Prisen var med i begge fundatser, men i modsætning til Årslegatet uden en fastlagt uddelingsfrekvens, og på nær to uddelinger i 1998 og 2000 var den ikke blevet uddelt siden 1991.

Efter en fundatsændring, hvor prisen foruden arbejdet med dagslys kom til at omfatte industrielle bygningslementer, tog VILLUM FONDEN den imidlertid frem igen, da man i august 2005 efter indstilling fra VELUX A/S bevilgede 150.000 euro til fordeling mellem tre ansatte i firmagruppen. Beslutningen fremkaldte en løftet pegefing fra juridisk sekretær Kai Michelsen,

I 2008 donerede VILLUM FONDEN knap 38 mio. kroner til finansiering af den møjsommelige restaurering af den møjsommelige restaurering af glasmosaikkerne fra 1300-tallet i kapellet Sainte-Chapelle i Paris. Sainte-Chapelle blev bestilt af Ludvig 9. til at huse hans samling af kristne relikvier, herunder Jesu tornekrone. Kappellet betragtes som et af de ypperste byggerier i den gotiske arkitektur i Rayonnant-perioden.

der mente, at det kunne være tvivlsomt, om donationer til ansatte i firmaet kunne betragtes som velgørende.³⁸

Året efter var det VELUX FONDEN, der uddelte prisen i to portioner på hver 300.000 kroner til arkitekterne Claus og Ditlev Wohlert, hvis tegnestue bl.a. havde stået for Louisianas Børnehus og udstillingshuset Kongernes Jelling. Det fik VILLUM FONDEN til at foreslå, at man fremover skulle være fælles om uddelingen af en international pris på 100.000 euro, hvilket VELUX FONDEN indvilgede i.

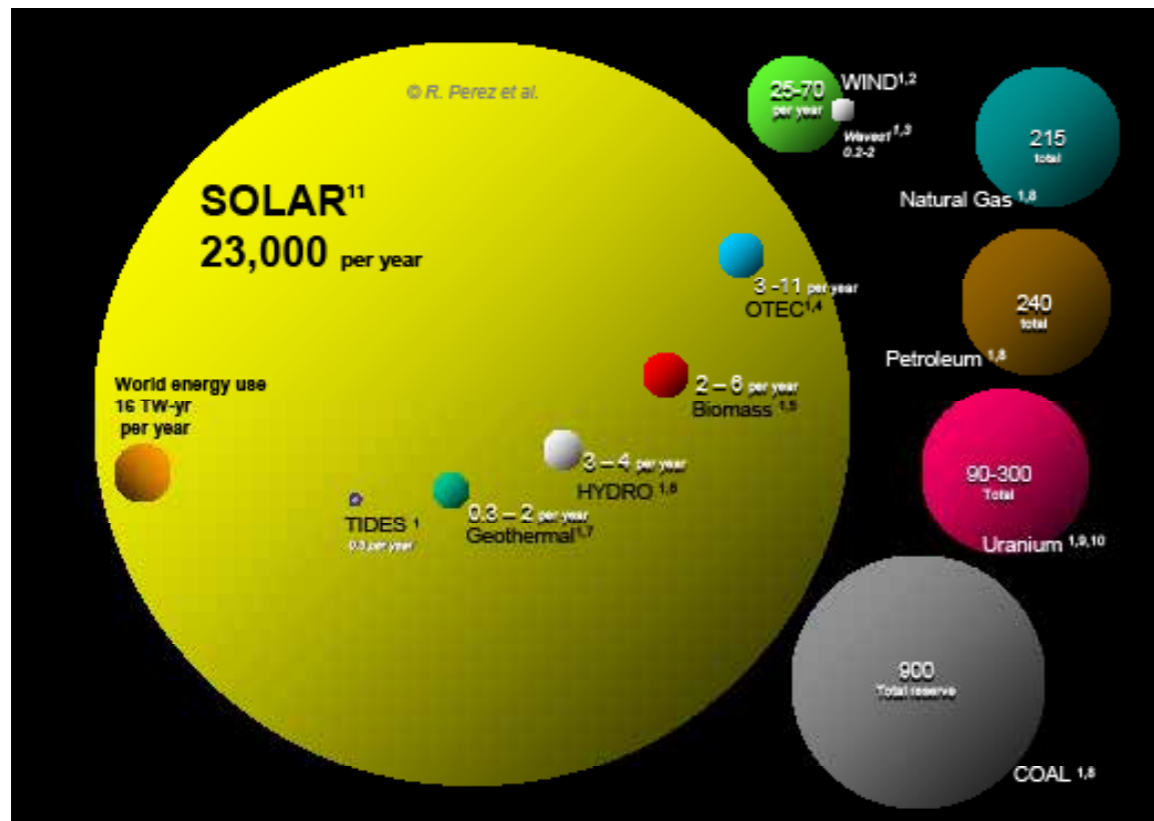
Der blev formuleret et nyt koncept for en international pris, The VELUX FOUNDATIONS Daylight and Building Component Award, der blev uddelt første gang i 2008 og derefter årligt frem til 2011. Uddelingerne skete efter indstilling fra en international komité sammensat af fagpersoner med Bjarne Graabæk Thomsen, der året efter indtrådte i VILLUM FONDENS bestyrelse, som formand.

Den første pris blev i 2008 uddelt til den fransk-amerikanske fysiker Richard Perez for hans forskning i dagslys og solstråling, herunder udformning af modeller til lys- og energimåling. I 2009 blev der lagt vægt på bygningskomponentdelen, da den tyske opfinder og fabrikant Karl Lenhardt blev tildelt prisen for sit banebrydende arbejde med at produkt- og teknologiudvikle fremstillingen af termoruder.

I 2010 og 2011 var det igen dagslyset, der stod i centrum, da prisen blev tildelt først den amerikanske arkitekt og lysdesigner James Carpenter og året efter de franske arkitekter Anne Lacaton og Jean-Philippe Vassal i fællesskab.

Efter 2011 blev uddelingerne sat på pause, mens man i fondene genovervejede prisen karakter og økonomiske størrelse. Det endte med, at man søgte et samarbejde med den schweiziske VELUX Stiftung, der også uddelte en dagslyspris, men med et nationalt fokus på bygningsarkitektur i Schweiz, idet man overvejede at internationalisere prisen, så den også kunne tildeles udlændinge. Det resulterede i en fornyelse af prisen, da de tre fonde blev enige om i fællesskab at uddele en ny international pris, The Daylight Award, der skulle adskille sig fra sig fra andre arkitekturpriser med sit fokus på dagslyset, dets unikke betydning og endnu ikke udnyttede ressourcer samt på brobygning mellem arkitektur og forskning.³⁹

Intentionen med prisen var således at sætte fokus på mø-

det mellem arkitektur og forskning med vægt på samspillet mellem teori og praksis; den skulle almindeligvis deles i to portioner på 100.000 euro for forskning i og brugen af dagslys i arkitektur. Prisen skulle forankres i en selvstændig organisation til at foretage uddelingerne, der skulle finde sted hvert andet år efter indstilling fra en international jury – første gang i 2016. Ligeledes fik prisen sin egen hjemmeside.

Samtidig udskiltes bygningskomponentprisen til en særskilt dansk pris på 100.000 kroner, der skulle uddeles hvert andet år. Prisen skulle efter indstilling fra en indstillingskomité under ledelse af Bjarne Graabæk Thomsen tildeles personer, som har gjort en særlig indsats til forståelse af industrielt fremstillede bygningskomponenters værdi og betydning – herunder deres praktiske anvendelse i dagliglivet.

Den første uddeling af bygningskomponentprisen i 2016 gik til arkitekt og designer Claus Dyre for udvikling af et nyt afløb i brusenicher til erstatning for den klassiske, firkantede rist i midten, der ledte vandet væk. Det var en både teknisk og design-

Professor Richard Perez fik i 2008 The Daylight and Building Component Award for sit pionerarbejde med modeller til måling af dagslys og solens stråler. Hans figur fra starten af 00'erne illustrerer det årlige potentielle udbytte af vedvarende ressourcer sammenlignet med de begrænsede konventionelle energiresourcer. Den årlige tilgængelige solenergi overstiger således verdens energiforbrug med en faktor på 1.500.

mæssig nyskabelse bestående af et afløb, der kunne løbe langs en væg væk fra brusenichens trædeflade. Afløbet kom på markedet i 2003 med produktnavnet Unidrain® og er i dag installeret i badeværelser og vådrum verden over.

I 2017 gik prisen til Peer Leth, direktør for virksomheden Troldtekt A/S, for udvikling af virksomhedens akustikplader, og i 2018 til direktør for Taasinge Elementer Lauritz Rasmussen, for hans udvikling og fremstilling af præfabrikerede og energivenlige tag- og facadeelementer i træ.

Øget uddelingspres
og nye uddelingsområder

Bestyrelsesmedlemmer 2007-2015

VILLUM FONDEN

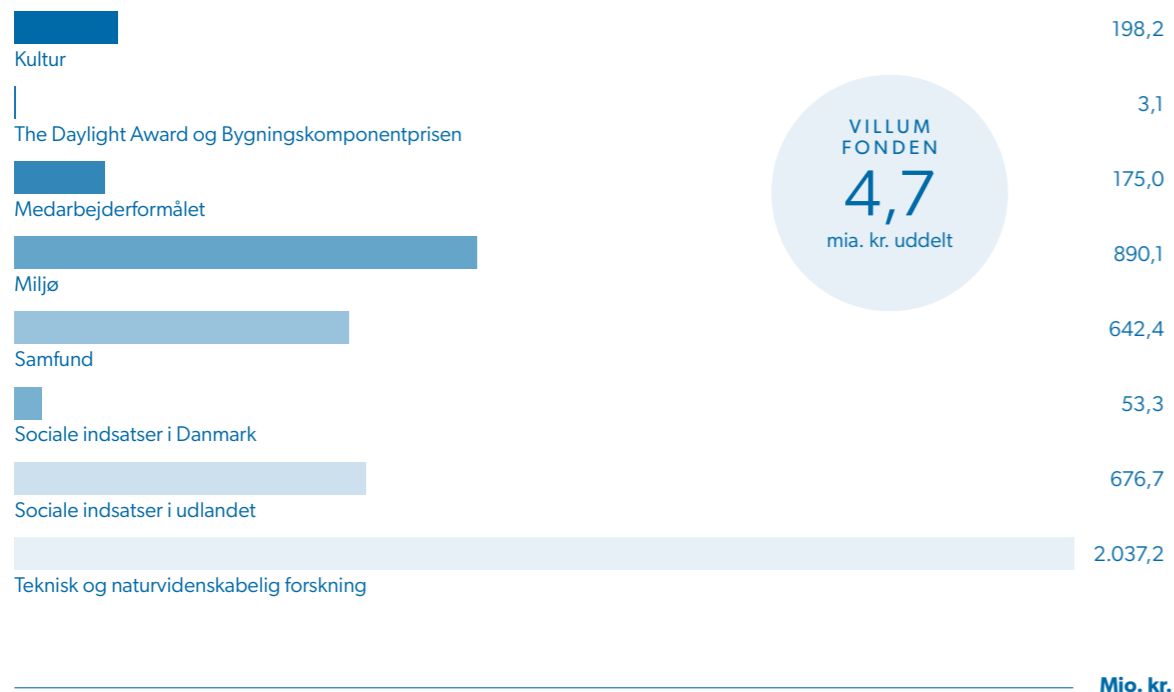
VELUX FONDEN

Årene 2007 til 2015 er præget af en øget indsats inden for det sociale område, hvor der udarbejdes en selvstændig støttestrategi i Danmark. VELUX FONDEN kvalificerer sin museumssatsning, som ændrer form og indhold.

Samlede fondsuddelinger

2007-2015

Forøgede aktieudbytter trods finanskrisen

Efter VELUX FONDENs rekordhøje uddelingsbeløb i 2006 på 102 mio. kroner som følge af fællesdonationen til Moesgaard Museum dalede uddelingerne jævnt, til bunden blev nået i 2009 med 49 mio. kroner. At der var færre penge til rådighed, fremgår også af, at fonden ophørte med at konsolidere den bundne grundkapital – bortset fra den årlige overførsel på 40 mio. kroner fra VILLUM FONDEN.

Årsagen var dels, at donationen på 50 mio. kroner til Moesgaard Museum halverede fondens henlæggelser til senere uddelinger, som mindskedes yderligere de følgende år til ca. 9 mio. kroner i 2008, dels at VILLUM FONDEN i 2008 ikke – som i de forudgående år – overførte 20 mio. kroner til VELUX FONDENs disponible midler, men alene de 40 mio. kroner til konsolidering af grundkapitalen.

Allerede på VELUX FONDENs strategimøde i november 2007 stod det klart, at der de kommende år ville være færre uddelingsmidler til rådighed, og at en humaniorasatsning derfor måtte medføre en reduktion i støtten til andre områder. Bestyrelsen havde imidlertid et ønske om at øge donationerne til ældreområdet, der som fundatsbestemt var en ”primær” opgave. Det skulle ske gennem en opsøgende informationskampagne bl.a. med udsendelse af foldere til landets ældrecentre, ligesom man ville søge at inspirere ressourcestærke ældre til at igangsætte aktiviteter for mindre ressourcestærke ældre.¹

Også de fundatsbestemte områder gerontologi/geriatri og

oftalmologi skulle prioriteres, idet der var enighed om, at alle ansøgninger skulle imødekommes, hvis de levede op til kvalitetskravene. At der fortsat var midler til rådighed også til store donationer på de to områder, viste sig efter uddeling af i alt 33 mio. kroner over de næste tre år til forskning i gerontologi/geriatri. Til oftalmologi uddeltes et noget mindre beløb, i alt 9,4 mio. kroner, hvoraf professor og overlæge, dr.med. Toke Bek i 2010 modtog en bevilling på 5 mio. kroner til et femårigt forskningsprojekt på Øjenafdelingen ved Aarhus Universitet.

Den nye strategiske prioritering betød, at når de prioriterede områder inklusive humaniorasatsningen var tilgodeset, kunne de resterende midler anvendes til store opgaver, hvoraf sociale projekter skulle opprioriteres. Derimod besluttedes det at nedprioritere og som hovedregel ikke yde støtte til de øvrige sundhedsområder, der havde andre store fondes bevågenhed. Støtten til kunst og kultur skulle også nedprioriteres, idet der dog var enighed om, at der ”til stadighed skulle være åbenhed over for projekter af særlig kvalitet inden for disse områder”.²

Også VILLUM FONDENS uddelinger havde i 2006 fået et ekstraordinært løft til 215 mio. kroner som følge af donationen til Moesgaard Museum. I modsætning til VELUX FONDEN steg uddelingsniveauet imidlertid til 275 mio. kroner i 2008, hvorefter det daledte til 221 mio. kroner i 2009, hvilket dog fortsat var markant over det hidtidige niveau.

Årsagen var en forøgelse af de årlige udbetalinger af udbytte fra VKR Holding A/S, der fra 2007 voksede til 350 mio. kroner, hvoraf ca. 315 mio. kroner tilfaldt fonden. Udbyttet blev besluttet på holdingselskabets generalforsamlinger, der bestod af de to A-aktionærer – og bestyrelsesformænd for de to fonde – Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen – og VILLUM FONDEN som B-aktionær. Det skete i overensstemmelse med holdingselskabets samlede bestyrelse, og de følgende år var der enighed om at opretholde udbyttene på trods af den globale finanskrisen, der ramte verdensøkonomien i efteråret 2008 med den amerikanske investeringsbank Lehman Brothers' krak.

I Danmark slog krisen igennem, da landets tiendestørste pengeinstitut, Roskilde Bank, blev insolvent og overtaget af Nationalbanken og Det Private Beredskab for Nødlidende Banker – og det blev ikke det sidste danske bankkrak, selvom staten trådte til med flere store hjælpepakker.

Luftfoto fra 2010 af fondenes hovedsæde på Tobaksvejen 10 i Søborg nederst i højre hjørne. Til venstre ses Maskinvej 4, som i 2006 blev hjemsted for en vinduesudstilling, der siden 2015 har hørt under museet The VILLUM Window Collection.

I modsætning til dot.com-krisen og følgerne af terrorangrebet på World Trade Center i 2001 blev VKR Holding A/S og firmagruppen denne gang ramt af den globale finanskrisen, så holdingselskabet i 2008 for første gang nogensinde kom ud med et underskud, der løb op i 243 mio. kroner. Virksomheden var dog fortsat velkonsolideret med en egenkapital på 11,1 mia. kroner, og der udbetaltes derfor igen 350 mio. kroner i udbytte, der blev taget fra de henlagte midler fra tidligere års indtjening.

Året efter, i 2009, var firmagruppen tilbage på sporet med et overskud på knap 1,3 mia. kroner – og det efter at holdingselskabet havde doneret 750 mio. kroner til VILLUM FONDENS bundne grundkapital til markering af 100-året for Villum Kann Rasmussens fødsel. I samme anledning donerede VILLUM FONDEN 100 mio. kroner til Medarbejderfonden til konsolidering af grundkapitalen.

I forbindelse med gaven fra holdingselskabet til VILLUM FONDEN gav Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen

som A-aktionærer afkald på deres andel af beløbet, der hermed også indgik i gaven til fonden. For at opnå accept af transaktionen måtte de indvilge i at betale skat af det udbytte, de gav afkald på.

Firmagruppens fornyede fremgang i 2009 viste sig i en tredobling af udbyttet til 1 mia. kroner, hvoraf VILLUM FONDEN modtog godt 900 mio. kroner, som blev udbetalt i 2010. Også VELUX FONDEN blev tilført flere midler – først i 2009, da VILLUM FONDEN igen overførte 20 mio. kroner til de disponible midler, og efter rekordudbyttet fra VKR Holding A/S øgedes overførslen til de disponible midler i 2010 til 60 mio. kroner. Samtidig videreførtes begge år overførslerne på 40 mio. kroner til VELUX FONDENS bundne grundkapital.

De kraftigt forøgede udbyttebetalinger fra VKR Holding A/S resulterede i et markant løft i begge fondes uddelinger i 2010. VILLUM FONDEN øgede sine bevillinger med 70 mio. kroner til 291 mio., hvoraf støtten til det tekniske og naturvidenskabelige område udgjorde næsten halvdelen. VELUX FONDEN mere end firedoblede sine uddelinger til 122,6 mio. kroner, hvoraf det humanvidenskabelige område udgjorde knap 30 procent, og ældreområdet efter den nye satsning fordobledes til godt 10 mio. kroner.

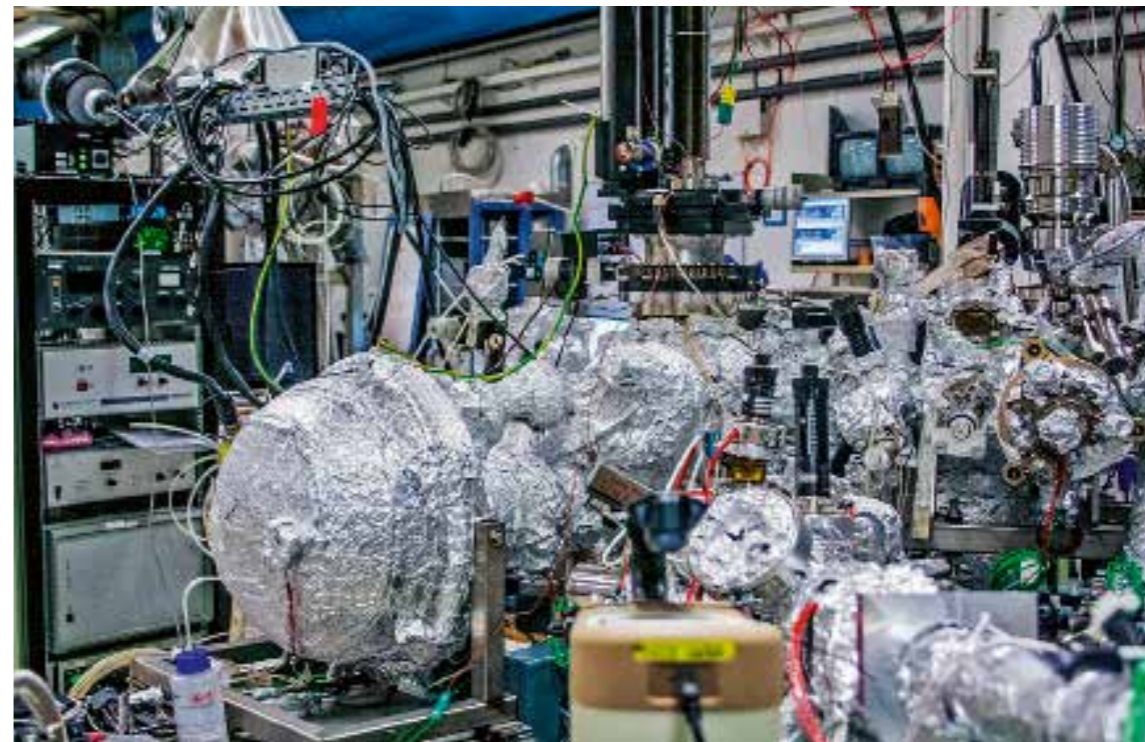
Tilsammen øgedes de to fondes uddelinger således til samlet 413,6 mio. kroner, hvilket udgjorde et markant løft. Ikke desto mindre var det et helt utilstrækkeligt niveau, da den markante stigning i udbyttebetalingerne fra VKR Holding A/S forventedes at blive fastholdt de kommende år.

Uddelingspres og reorganisering af sekretariat

Det forhøjede udbyttelniveau slog igennem på VILLUM FONDENS strategimøde i oktober 2010, hvor drøftelserne af strategien for den kommende fireårsperiode 2011-2014 baseredes på en forventet videreførelse af et årligt udbytte fra holdingselskabet på godt 900 mio. kroner. Hertil kom indtægter fra fondens finansielle investeringer, så fondens årlige indtægter ville udgøre ca. 1,1-1,2 mia. kroner.³

Udsigten til en så markant finansiel styrkelse åbnede helt nye muligheder for både flere og større uddelinger, men skabte også et hidtil uset pres for at fremkalde en pipeline af kvalificerede ansøgninger, der kontinuerligt kunne omsættes i tilstræk-

VELUX FONDEN
mere end firedoblede
sine uddelinger til
122,6 mio. kr.

VILLUM FONDEN bevilgede i 2012 7 mio. kroner til projektet "Towards direct surface transport on Topological Isolator", der havde til formål at undersøge forskellige stoffers elektrisk ledende overflader. Forsøgsopstillingen ved synkrotronstrålingskilden ASTRID2 i Aarhus.

keligt mange og tilstrækkeligt store uddelinger. VILLUM FONDENS bestyrelse og arbejdsgrupper kunne derfor se frem til en voksende arbejdsbyrde, og det samme kunne sekretariatet, der skulle håndtere og sagsbehandle de mange og stadig flere ansøgninger og uddelinger fra en bred vifte af forskellige støtteområder.

Uddelingspresset skærpedes yderligere af et revisornotat, der slog fast, at udbytte fra VKR Holding A/S skulle anvendes til bevillinger inden fem år, hvis fonden ville undgå beskatning. En forøget konsolidering var ikke en mulighed, da hele udbyttet fra holdingselskabet skulle bruges til uddelinger, efter at fonden og holdingselskabet var blevet sambeskattede. Heller ikke en forøgelse af overførslerne til VELUX FONDEN kunne lette uddelingspresset, i hvert fald ikke på sekretariatet, der skulle sagsbehandle og forestå uddelingerne.

Med en samlet konsolidering over årene 2011-2014 på godt 900 mio. kroner og løbende henlæggelser til senere uddelinger på op til 1 mia. kroner ville fonden have udsigt til at skulle uddele i alt godt 3,5 mia. kroner over de kommende fire år – foruden de årlige overførsler til VELUX FONDEN på nu 100 mio.

kroner fordelt med 60 mio. kroner til uddelinger og 40 mio. kroner til den bundne grundkapital.

Udviklingen ville kræve en forøgelse af bevillingerne til et højere økonomisk niveau med en forventelig øget projektkompleksitet – uden at det måtte gå ud over kvaliteten af støttede projekter. Det ville kræve en styrkelse af sekretariatets uddelingskapacitet og kompetencesammensætning samt en anden organisering af alle arbejdsgange med samtidig opretholdelse af kvaliteten gennem en dybere dialog med ansøgermiljøerne.

For at mindske arbejdspresset på bestyrelserne uddelegeredes ved årsskiftet 2011/12 en større del af sagsbehandlingen til arbejdsgrupperne, ligesom der blev vedtaget et fælles charter for arbejdsgruppernes virke, som skabte en skarpere arbejdsdeling mellem disse, sekretariatet og bestyrelserne. En større del af sagsbehandlingen blev overdraget til arbejdsgrupperne for at sikre en dybere faglig vurdering af ansøgningerne med inddragelse af eksterne eksperter. Forbehandlingen af ansøgningerne blev således styrket, og samtidig fik arbejdsgrupperne en større rolle, så deres enstemmige indstillinger om afslag og bevillinger som hovedregel burde følges af bestyrelserne. Disse traf dog fortsat de endelige beslutninger og var ansvarlige for dem – uden at være bundet af arbejdsgruppernes indstillinger – også fordi der sædvanligvis var indstillet flere ansøgninger til vedtagelse, end der var budgetteret midler til.

Hen over årsskiftet 2012/13 gennemførtes også en analyse af fondenes organisation og arbejdsprocesser, og som resultat blev den daglige ledelse i foråret 2013 omlagt med en opdeling af det fælles fondssekretariat i tre direktionsområder. Den daglige ledelse i VILLUM FONDEN skulle fremover forestås af direktør Kjeld Juel Petersen, mens den daglige ledelse af VELUX FONDEN skulle varetages af Ane Hendriksen, der blev udnævnt til direktør. Ledelsen af de fælles fondsadministrative funktioner, der i det daglige skulle understøtte begge fondes uddelende aktiviteter, skulle varetages af den nyansatte direktør Anders Kirketerp-Møller, der i begyndelsen af 2012 var tiltrådt som direktionsrådgiver efter at have været ansat i VKR Holding A/S. Omlægningen var begrundet i det voksende arbejdspresset, og VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN havde desuden vidt forskellige uddelingsområder og profiler, og begge fonde arbejdede med udvikling af hver deres nye uddelingsområder.

Cand.polyt. og HD i udenrigshandel Lars Hansen havde en længere international karriere bag sig i Novo Nordisk og Novozymes, da han i 2014 udnævntes til direktør for VILLUM FONDEN.

I foråret 2014 fratrådte Kjeld Juel Petersen sin stilling som direktør for VILLUM FONDEN og blev erstattet af civilingeniør, cand.polyt. Lars Hansen.

Villum Young Investigator Programme

Det lykkedes VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN at håndtere det høje uddelingspres, der dog mindskedes, da VKR Holding A/S i 2013 og 2014 halverede udbyttebetalingen. Til gengæld modtog VILLUM FONDEN i januar 2014 omkring 3,6 mia. kroner ved en ekstraordinær udlodning af udbytte fra holdingselskabet. Beløbet var efter godkendelse fra skattemyndighederne og Civilstyrelsen skattefrit, da det placeredes i den bundne grundkapital og ikke skulle uddeles. Til gengæld ville afkastet af beløbet fremover bidrage til at øge de disponible midler til uddelinger.

Trods de to års halvering af udbyttet fra holdingselskabet nåede de to fondes samlede uddelinger i årene 2010-2015 et hidtil uset niveau, idet de to år i træk rundede milliarder. Samlet uddelte fondene i perioden omkring 5 mia. kroner, hvoraf VILLUM FONDEN med godt 3,9 mia. kroner stod for broderparten. Hertil kom de årlige overførsler til VELUX FONDEN, som samlet løb op i 716 mio. kroner.

Når det lykkedes fondene at nå op på og fastholde et så højt uddelingsniveau, skyldtes det dels en forøgelse af donationerne på eksisterende områder, dels udvikling af nye programmer. Således oprettede VILLUM FONDEN i foråret 2011 endnu et teknisk og naturvidenskabeligt forskerstøtteprogram, Villum Young Investigator Programme. Ideen var udtænkt af Andrew Jackson, der i det hele taget har sat sit præg på fondens tekniske og naturvidenskabelige uddelinger. Formålet var at give to grupper af yngre forskere mulighed for at etablere en forskergruppe omkring et selvvalgt projekt i eget laboratorium, og netop perspektiverne i ”at give dem en chance for at vise, hvad de kunne”, gør Investigator-programmet til det initiativ, som Andrew Jackson i dag er ”mest glad for og stolt over”.⁴

Den ene gruppe af de yngre forskere skulle være i overgangen fra tidligere postdocpositioner til permanente forskerstillinger, mens den anden gruppe skulle være yngre fastansatte forskere – typisk lektorer – der befandt sig tidligt i karrieren.

Bevillingsmodtagere i den første gruppe skulle have 5-7 mio.

VILLUM FONDENS Young Investigator Programme blev etableret i 2011 for at målrette midler mod de yngre – såvel danske som udenlandske – forsknings-talenter, der ofte står i skyggen af de mere kendte og veletablerede professorer. I alt blev det til 93 mio. kroner til 19 yngre forskere fra VILLUM FONDENS Young Investigator Programme. Projekterne bevægede sig inden for matematik, biologi, kemi og nanoteknologi. På billedet ses: Eva Bundgaard, Lars Hagedorn Frandsen, Lars Jelsbak, Henrik Helligsø Jensen, Mads Faurischou Knudsen, Jacco van de Streek, Tom Vosch, Søren Besenbacher, Jonathan Brewer, Tais Wittchen Dahl, David Garcia, Michael Ryan Hansen, Katharine Marske, Raquel Sanchez Perez. Fraværende: Christian Rechberger. I midten ses professor Andrew Jackson fra VILLUM FONDENS bestyrelse.

I 2015 uddeltes i Villum Young Investigator Programme godt 119 mio. kr.

kroner årligt i en femårsperiode til apparatur og udstyr samt ansættelse af ph.d.- og postdocstipendiater. I den anden gruppe skulle med samme sigte bevilges 3-4 mio. kroner årligt hovedsageligt til udstyr og andre udgifter i op til tre år. Ansøgningerne skulle foruden projektbeskrivelse, cv og publikationsliste m.m. indeholde anbefalinger – herunder fra institutlederen som sikring for værtsinstitutionens interesse. Ansøgningerne skulle evalueres af et eksternt panel, der udformede en shortlist til bestyrelsen.

Arbejdsgruppen for VKR Centres of Excellence, der havde foreslået programmet, anbefalede et årligt støttebeløb på 50 mio. kroner til omkring ti projekter som ”et godt sted at starte”. Allerede fra begyndelsen var niveauet dog væsentligt højere, da de første uddelinger i Villum Young Investigator Programme i 2011 udgjorde i alt 75,5 mio. kroner fordelt på syv projekter i postdocpuljen og otte i lektorpuljen. De følgende år uddeltes omkring 100 mio. kroner årligt, i 2015 godt 119 mio. kroner.

Sideløbende videreførte VILLUM FONDEN sine programmer for visiting professorships og postdocstipendiater, ligesom der blev oprettet flere nye VKR Centres of Excellence, mens andre blev forlænget. En nyskabelse kom i 2012 med oprettelsen af et Villum Kann Rasmussen-professorat. Ideen om oprettelse af varige professorater havde været drøftet flere gange i en længere årrække og blev nu endelig realiseret med ansættelse af den amerikanske topforsker inden for kvantemekanik Charles Marcus som den første Villum Kann Rasmussen-professor på Niels Bohr Institutet ved Københavns Universitet.

Professoratet var det første af sin art i Danmark, og mens det i en dansk sammenhæng hverken er almindeligt med sponsorerede professorater, eller at de nyder en særlig status, er der flere steder i udlandet og især i USA en særlig prestige omkring virksomheds- eller fondsfinansierede professorater: ”Man rager op over de ’ordinære’ professorater, når man sidder i en sådan stilling,” forklarer Jens Nørskov, der i flere år var Leland T. Edwards Professor of Chemical Engineering ved Stanford University, inden han i 2018 vendte tilbage til Danmark for at blive den anden Villum Kann Rasmussen-professor.⁵

Ambitionen med professoratet var at bringe Niels Bohr Institutet tilbage i verdenseliten inden for forskning i kvantemekanik, og medvirkende til at lokke Charles Marcus til Danmark

var desuden, at han ved sin tiltræden blev udnævnt til leder af et nyoprettet grundforskningscenter, Center for Quantum Devices, finansieret af Danmarks Grundforskningsfond.

I kraft af sin internationale position har Charles Marcus medvirket til at tiltrække meget betydelige forskningsmidler fra ind- og især udland til centeret, der i dag er førende inden for forskning i kvanteelektroniske komponenter som halvledere, nanotråde og superledere, der er centrale byggesten i kvante-computere. Fra 2016 har Charles Marcus delt sit professorat ved Niels Bohr Institutet med en stilling som Principal Researcher i Microsoft.

I alt uddelte VILLUM FONDEN i årene 2010-2015 1,64 mia. kroner til teknisk og naturvidenskabelig forskning svarende til omkring en tredjedel af fondens samlede uddelinger i perioden.

Øget social indsats i Central- og Østeuropa og i Grønland

Også programmet for støtte til socialt udsatte børn og unge i Østeuropa og Grønland fik et markant løft i forbindelse med de forøgede uddelingsmidler. I 2011, hvor Bulgarien og Rumænien var nye modtagerlande, øgedes bevillingerne fra 56 til næsten 90 mio. kroner. Væksten fortsatte de følgende år, idet også Tjekkiet og Slovakiet blev inddraget blandt modtagerlandene, så bevillingerne i 2013 nåede et foreløbigt højdepunkt på 146,2 mio. kroner for de følgende år at blive stabiliseret med årlige uddelinger på samlet 130-135 mio. kroner.

Det blev ikke kun til et økonomisk løft, men også til et markant sporskifte, hvor man i stigende grad samarbejdede direkte med lokale organisationer, foreninger og myndighedsinstanser i modtagerlandene uden danske nødhjælpsorganisationer som mellemlid, hvilket i høj grad skyldtes ansættelsen af en ny programchef, Jens-Jørgen Pedersen. Samtidig skete der en opstramning af alle procedurer fra indhentning af interessetilkendegivelser og ansøgninger til bedømmelser og uddelinger, ligesom der kom øget fokus på kvalitetsudvikling med styrkelse af rapporteringen om projekterne samt opfølgings- og evalueringsprocedurer. Desuden etableredes en tematisk samling af erfaringer fra projekter af samme typer.⁶

Projekterne blev både større og af længere varighed, og indsatsen blev udvidet til at omfatte udsatte børn og unge i sårbare grupper som romaer, handicappede og immigranter. Sam-

I 2012 var der næsten 2.000 bulgarske børn under tre år på børnehjem. Hope and Homes for Children havde som et af deres formål at yde støtte til børnenes familier, så børnene kunne blive hos deres familie eller komme videre i plejefamilier. Projektet blev et foregangsprojekt for hele regionen i lukning af de tidligere så berygtede børnehjem i Østeuropa.

Bare seks måneder gammel blev Penka anbragt på et børnehjem, fordi hendes forældre ikke havde råd til den specielle mælk, hun havde brug for. Efter 14 måneder alene i institutionen blev Penka endelig genforenet med sin familie. Elena Petkova, koordinator for Hope and Homes for Children Bulgarien, hjalp familien med den lange proces med at få Penka tilbage. Hun fandt også en vaskemaskine og et komfur til dem, så de kunne forbedre deres hjem, før hun kom tilbage fra børnehjemmet. Familien trives og har under coronakrisen modtaget støtte fra Hope and Homes for Children.

tidig kom der nye initiativer til som støtte til udvikling af erhvervsskoler og andre undervisningsindsatser for udsatte børn og unge.

I forhold til projekternes karakter blev der i stigende grad satset på den systemiske indsats forstået på den måde, at projekterne skulle bidrage til den generelle udvikling på området og gennem en spredningseffekt og på anden vis bidrage til udviklingen af et bedre samfund i stedet for at være isolerede, enkeltstående projekter.

Efterhånden kom der en stabilitet i arbejdet med bevillingerne og projekterne, hvor nogle af de vigtigste karakteristika blev, at⁷

- projekterne skulle være ”fyrtårne” med eksemplariske kvaliteter, så de kunne tjene som pejlemærker for andre, tilsvarende initiativer,
- projekterne var konkrete med synligt fokus på børnene og de unge frem for mere generelle og overordnede projekter,
- projekterne skulle bæres af ildsjæle med stort engagement.

Blandt de systemiske bevillinger i Østeuropa var et såkaldt de-institutioniseringsprojekt inden for børneforsorgen i Bulgarien, der blev støttet med tilsammen knap 30 mio. kroner i 2012, 2014 og 2019. Modtager af bevillingerne var den engelsk baserede internationale NGO Hope and Homes for Children, der arbejdede med børneanbringelse og forældreløse børn i en række lande i Central- og Østeuropa, Mellempøsten og Afrika.

Ud fra sit grundlæggende koncept om, at børn ikke skal vokse op på gaden eller i institutioner, men i familier eller familielignende forhold, arbejdede organisationen i Bulgarien for en total lukning af de berygtede storbørnehjem for børn i aldersgruppen nul til tre år. Officielt var der 31 sådanne børnehjem tilbage med – officielt – i alt ca. 2.500 børn, der levede under kummerlige forhold.

Erfaringsmæssigt kunne omkring en tredjedel vende tilbage til deres biologiske forældre ledsaget af social støtte; en del blev bortadopteret, andre placeret i plejefamilier og små institutioner kaldet ”small family homes”, og endelig var nogle børn så skadede, at de skulle i psykologisk behandling m.m.

Jens-Jørgen Pedersen, cand.phil. i nordisk sprog og litteratur, blev ansat i 2011 som fonderådgiver i VILLUM FONDEN. Han kom fra en stilling som direktør i konsulentfirmaet iEBC, institute for Education, Business and Culture.

Donation til den engelsk baserede, internationale NGO Hope and Homes for Children, til et de-institutioniseringsprojekt inden for børneforsorgen i Bulgarien: 30 mio. kr.

Under projektoverskriften ”iPads i folkeskolen og daginstitutionerne: Et IT-tigerspring i Grønland” fik alle skoleelever i Qeqqata og Kujalleq kommuner i 2014 udleveret iPads til brug i skolen og i fritiden, mens alle daginstitutioner hver modtog ti iPads. Samtidig blev alle klasseværelser i de to kommuner udstyret med interaktive projektorer og whiteboards, og i de to byer blev der opsat wi-fi-antenner, så eleverne kunne koble sig på skolernes servere og på det globale internet. Projektet omfattede omkring en tredjedel af alle grønlandske børn.

Projektet havde tilslutning i den bulgarske regering, der var under pres fra EU, men ud over den generelle politiske turbulens, korrupsion og træghed i systemet var der lokale udfordringer at overvinde. Således skulle det eksisterende plejepersonale omskoles og placeres i andre job, ligesom det skulle sikres, at eksisterende bygninger blev anvendt til andre formål.

Den første bevilling fra VILLUM FONDEN skulle støtte arbejdet med lukning af otte børnehjem, og efter bevillingen i 2014 skulle den sidste bevilling i 2020 finansiere et afslutningsprojekt, hvor målet var at få lukket de 12 sidste institutioner inden 2022.

I alt bevilgede VILLUM FONDEN i perioden 2011-2015 605 mio. kroner til i alt 101 projekter, hvoraf 84,4 mio. kroner gik til 14 projekter i Grønland, hvor programmet ophørte i 2017, idet der dog fortsat blev bevilget støtte til projekter i Grønland. Den

sidste donation i programmet til støtte for børn og unge i Grønland var på 15 mio. kroner og blev bevilget i et samarbejde med A.P. Møller Fonden, Hempel Fonden og Oak Foundation Denmark. Fondenes samlede donation var på 50 mio. kroner til et seksårigt projekt, der skulle understøtte et generelt og markant løft af den grønlandske folkeskole, så den kom på højde med de bedste i Norden og Nordamerika.

Projektets samlede budget var på 100 mio. kroner, hvoraf de 50 mio. finansieredes af de grønlandske kommuner. Projektet efterfulgte et tidligere projekt, hvor der blev doneret iPads til skoleelever i flere grønlandske byer.

I to uvildige evalueringer i 2015 af de støttede projekter i Grønland henholdsvis Central- og Østeuropa hedder det om projekterne i Grønland, at alle projekter har haft ”stor betydning” på det individuelle niveau, og at især uddannelsesprojekterne har haft ”både systemisk og lokal effekt”.⁸

Om projekterne i Central- og Østeuropa hedder det, at af 20 udvalgte projekter i Polen, Ungarn, Rumænien og Bulgarien havde mange formået ”at bidrage markant til systemisk forandring til det bedre på nationalt niveau”. Tre projekter fremhævedes som ”stjerneprojekter”, og evnen til at finde ”ekstraordinære stærke projektledere blev fremhævet”.

Sociale opfindelser og projekter i Danmark

Sideløbende med VILLUM FONDENS øgede og mere fokuserede bevillingsaktivitet til sociale projekter i udlandet indledte fondene en fælles satsning på sociale projekter i Danmark, hvilket udmundede i, at området fra efteråret 2011 blev varetaget af VELUX FONDEN, idet Grønland støttmæssigt forblev under udlandsdonationerne og dermed VILLUM FONDEN.

Det var ikke nyt, at sociale projekter i Danmark blev støttet, men det havde aldrig været et særligt, prioriteret område. Det ændredes fra 2011, hvor fondene tilsammen tilgodeså området med en flerårig samlet uddelingsramme på 80 mio. kroner årligt, mens der året inden var uddelt blot 1,9 mio. kroner til to projekter.

Forberedelsen af en egentlig indsats på området gik helt tilbage til november 2009, hvor der på VELUX FONDENS strategimøde var blevet udtrykt ønske om at opprioritere de sociale projekter og gerne på en fornyende måde. En efterfølgende rap-

Donation til et seksårigt projekt, der skulle understøtte et generelt og markant løft af den grønlandske folkeskole: 50 mio. kr.

Fondene tilgodeså området sociale projekter i Danmark med en flerårig samlet uddelingsramme på: 80 mio. kr.

port fra sekretariatet konkluderede, at en uafhængig tilgang til det sociale område kun kunne ske gennem identifikation af initiativer til fornyelse såvel af indsatsformerne som af aktørerne, der stod bag disse.⁹

Man henvendte sig derfor til foreningen Socialt Udviklingscenter SUS, der blandt sine 17 medlemsorganisationer talte Danske Handicaporganisationer, LEV og SIND - Landsforeningen for psykisk sundhed. Kontakten udmundede i en ansøgning fra SUS på 3 mio. kroner til et projekt om ”Sociale opfindelser” forstået som banebrydende initiativer, der ændrer måderne, hvorpå mennesker relaterer sig til hinanden, og som løser eller forebygger et socialt problem – eller muliggør nye sociale fremskridt.

Som led i projektet skulle SUS identificere innovative miljøer både inden for og uden for det sociale område – sidstnævnte med henblik på at kunne finde paralleller og mulige overførsels-effekter. Metoder identificeret og udviklet gennem projektet skulle kunne anvendes af VELUX FONDEN ved vurderinger af, om projekter var støtteværdige og realiserbare.

Projektet udmundede i en 100 sider lang rapport, *Sociale opfindelser*, der lå færdig i slutningen af 2010. I marts 2011 fremlagde SUS rapporten og dens konklusioner på et fælles bestyrelsesseminar for VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN. En hovedkonklusion var, at Danmark havde et meget beskedent antal opfindelser på det sociale område, så de fleste sociale fornyelser blev importeret fra bl.a. USA, England og Sverige.

En stærkt medvirkende årsag var, at der ikke eksisterede infrastruktur og processtøtte til udvikling af sociale opfindelser, så sociale innovatører ikke fik den nødvendige støtte. Rapportens konklusioner og diskussionerne på bestyrelsesseminaret mandede ud i, at SUS indsendte en ansøgning til VELUX FONDEN på 15,9 mio. kroner til etablering og drift i fire år af en platform for sociale opfindelser.¹⁰

Platformen, der fik navnet Social+, skulle bidrage til at skabe flere og bedre sociale indsatser i Danmark. Målgrupperne var organisationer, enkeltpersoner og miljøer, der arbejdede med social innovation, og støtten fra fondene ville derfor komme socialt udsatte til gode.

En central konklusion fra rapporten var, at en social opfinder ikke kan stå alene i realiseringen af sin idé og opfindelse. Der skulle derfor fokuseres på skabelse og facilitering af entre-

prenørnetværk samt på rådgivning, matchning og processtøtte i den tidlige fase og rådgivning og processtøtte i den efterfølgende innovations- og pilotprojektphase.

Ansøgningen blev behandlet i en nyoprettet arbejdsgruppe for sociale indsatser i Danmark, der holdt sit første møde 1. november 2011. Arbejdsgruppen var placeret under VELUX FONDEN og bestod af de to bestyrelsesmedlemmer Kamilla Kann Rasmussen og Hans Peter Jensen samt Bjarne Graabæk Thomsen fra VILLUM FONDEN, der overførte sine budgetterede bevillinger på området til VELUX FONDEN. Desuden fik arbejdsgruppen som følge af sin særlige karakter to eksterne medlemmer med indsigt i området: Susanne Larsen, præsident i Dansk Røde Kors, og Ib Oustrup, direktør for Center for offentlig Kompetenceudvikling.

Efter en positiv indstilling fra arbejdsgruppen blev beløbet til Socialt Udviklingscenter SUS bevilget på VELUX FONDENS bestyrelsesmøde 21. december 2011, hvorefter Social+ blev en selvstændig enhed i SUS med egen leder og bemanding.

Foruden bevillingen til oprettelse af Social+ uddelte fondene i 2011 i alt 82,4 mio. kroner til 15 sociale projekter, hvoraf

Verdens mest tilgængelige kontorhus – sådan kan handicaporganisationernes domicil i Taastrup kalde sig. Opførelsen af bygningen støttedes af Den A.P. Møllerske Støttefond og VILLUM FONDEN for at vise, at det betaler sig at tænke tilgængelighed ind fra starten.

Donation til KFUKs Sociale Arbejde til etablering af en ny "Reden" i Sjællandsgade i det centrale Aarhus:
15 mio. kr.

to skilte sig ud beløbsmæssigt. VILLUM FONDEN donerede således 16 mio. kroner til erhvervelse af Vitskøl Kloster, der siden 1992 havde været et af seks uddannelsescentre drevet af Træningsskolens Arbejdsmarkedsuddannelser, TAMU, under Undervisningsministeriet. Uddannelserne gav erhvervsrettede kompetencer til særligt socialt udsatte og uddannelsessvage unge mellem 18 og 30 år.

Københavns Kommune, der ejede klostret og udlejede det til TAMU, ønskede at sælge hele ejendommen, og TAMU måtte derfor lukke sit center, medmindre der fandtes en køber, der var villig til at fortsætte udlejningen på samme vilkår. Ansøgningen på 40 mio. kroner var foruden VILLUM FONDEN stilet til A.P. Møller Fonden; de to fonde bevilgede hver 16 mio. kroner og Den Obelske Familiefond 8 mio. Klosteret blev købt af Fonden til Vitskøl Klosters Bevarelse, der fik og stadig har TAMU som lejer.

En anden markant donation på 15 mio. kroner bevilgedes i fællesskab af VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN til KFUKs Sociale Arbejde, der ansøgte om midler til etablering af en ny "Reden" i Sjællandsgade i det centrale Aarhus. Reden var – og er – et anonymt være- og rådgivningssted for stærkt belastede, herunder narkoprostituerede kvinder. Det bevilgede beløb skulle bruges til nedrivning af de eksisterende bygninger, der var stærkt nedslidte, og etablering af en ny, der blev taget i brug i foråret 2013.

Social støttestrategi og sociale projekter

Arbejdsgruppen blev nedsat så sent i 2011, at den kun fik mulighed for at tage stilling til enkelte af årets uddelinger. Til gengæld begyndte den straks at arbejde med en strategi, som blev vedtaget i slutningen af 2012 og derefter udgjorde rammen for gruppens arbejde og VELUX FONDENS uddelinger de næste fem år. Strategien fik dog indvirkning på bevillingerne allerede i 2012, hvor man arbejdede med dens udformning og udfoldelse.¹¹

I strategioplægget blev fondens overordnede fokusområde defineret som indsatser over for sociale begivenheder og forhold blandt personer og grupper i udkanten af det etablerede samfund, hvor fondens rolle skulle være at medvirke til en positiv forandring og skabe dialog og sammenhængskraft gennem finansiering af projekter baseret på værdier om åbenhed, tillid og risikovillighed.

Inden for denne overordnede og meget brede målsætning udpegede strategien fire temaer, der skulle sættes særligt fokus på i femårsperioden:

1. at støtte socialt udsatte familier til at opnå større balance, uafhængighed og deltagelse
2. at modvirke børns oplevelse af at være forladte og ensomme
3. at udvikle kompenserende sociale strategier, der kan forebygge og modvirke konsekvenserne af permanent eller periodiske fravær af de nødvendige kompetencer og evner til at mestre voksentilværelsen
4. at identificere og skabe kontakt til fattige ældre for at kunne tilbyde et aktivt socialt og kulturelt liv.

Strategioplægget opregnede også, efter hvilke principper uddelingerne skulle foretages, idet fonden skulle vægte:

- projekter, der fremmer en positiv effekt for og påvirkning – af slutbrugerne
- projekter, der er fornyende eller gentager fornyende aktiviteter for at konsolidere disse
- projekter, hvor forskning meningsfuldt knytter sig til konkrete projekter eller udspringer af sådanne.

Ligeledes blev det fastlagt, at der kunne ydes støtte til aktører fra det offentlige og i civilsamfundet samt blandt socialøkonomiske virksomheder.

Foruden de fire udpegede temaer skulle der løbende kunne identificeres områder, hvor der i samarbejde med eksterne aktører var behov for særlige fondsinitiativer af strategisk og tværgående karakter som ved bevillingen til oprettelsen af Social+ i 2011.

Temabevillinger 1: Socialt udsatte familier

Til at hjælpe med en afgrænsning af centrale uddelingsområder inden for strategiens tema 1 begyndte arbejdsgruppen i slutningen af 2012 at samle et panel af repræsentanter fra 14 civilsamsfundsorganisationer. Panelet holdt sit første møde i midten af juni 2013, hvilket førte til, at arbejdsgruppen udpegede indsatser

med ”tiltag til at støtte og motivere drenge og/eller fædre fra familier i en udsat position” som et særligt uddelingstema.

Efter indhentning af interessetilkendegivelser og behandling af egentlige ansøgninger bevilgede VELUX FONDEN i november 2014 i alt 11 mio. kroner til fire projekter i samarbejde med henholdsvis TUBA Danmark, Morsø Ungdomsskole, Boligforeningen VIBO/Helhedsplan Amager samt Fonden Kantara – projektet ”Nørrebro IT-Lab”.

Under tema 1 gennemførtes også et flerårigt projekt til styrkelse af den julehjælp, som en række velgørende organisationer uddelte til socialt trængte familier. Efter en undersøgelse og kortlægning af den eksisterende julehjælp besluttede VELUX FONDEN efter indstilling fra arbejdsgruppen på forsøgsbasis i 2013 og 2014 at donere 7,5 mio. kroner fordelt på fire organisationer, der havde opfølgingsprojekter til de familier, der blev tildelt julehjælp: Dansk Folkehjælp, Frelsens Hær, Røde Kors og Kirkens Korshær. Bevillingen fordeltes, så 3,5 mio. kroner gik til den direkte julehjælp og 4 mio. kroner til opkvalificering af opfølgningstilbuddene.

På grundlag af besøg på de opfølgende aktiviteter og samtaler med forældre og familiegrupper samt fællesmøder med de fire organisationer og disses statusrapporter gennemførtes i 2015 en sammenfattende evaluering af resultaterne af de opfølgende tilbud. Evalueringen resulterede i, at fonden besluttede at fortsætte støtten med en ramme på 25 mio. kroner over tre år frem til 2018, hvor også Mødrehjælpen blev en af de organisationer, der modtog støtte.

Temabevillinger 2: Børn, der står alene

I tilknytning til strategiens tema 2 om børns ensomhed vedtog VELUX FONDEN i januar 2013 en strategisk bevilling på godt 4 mio. kroner til SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (i dag VIVE) til en undersøgelse, *Børn og Unge i Danmark. Velfærd og Trivsel 2014*. Samtidig indledte arbejdsgruppen i dialog med en række organisationer en afklaring af et muligt projekt, der kunne synliggøre, hvordan børn oplever det at være udsat og ensom.

Arbejdet resulterede i en bevilling i 2013 til Børnerådet på 11,4 mio. kroner til et projekt, *Børn som Eksperter*, som skulle etablere børnepaneler og andre metoder til inddragelse af børn og skabelse af en platform og et forum, hvor der kunne indsam-

Donation til SFI Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (i dag VIVE) til undersøgelsen *Børn og Unge i Danmark. Velfærd og Trivsel*:
4 mio. kr.

les ny viden baseret på børnenes egne ord om deres oplevelser af at være udsat for fattigdom, ensomhed, omsorgssvigt, mobning m.m., ligesom de skulle have mulighed for at give deres eget bud på løsninger.

Projektet indeholdt en række forskellige, selvstændige indsatser og førte til, at VELUX FONDEN i 2015 udmeldte et nyt uddelingstema med indkaldelse af ansøgninger til projekter om ”Indsatser, der vil styrke sårbare og udsatte børns oplevelse af inddragelse og af mulighed for at påvirke deres egen livssituation”.

Temabevillinger 3: Socialt udsatte voksne

Inden for strategiens tema 3 tog arbejdsgruppen skridt til et initiativ, der skulle sætte fokus på helhedsstyrede offentlige indsatser frem for den fragmentering, som borgerne og især socialt udsatte grupper ofte oplever: ”Overskud i den offentlige sektor”, lød arbejdstitlen på initiativet, der skulle udvikles i dialog og samarbejde med det offentlige. Initiativet måtte dog til sidst opgives, da arbejdsgruppen konkluderede, at der i det offentlige ”er overraskende lidt plads til radikal fornyelse og dermed også til fondens mulighed for at støtte op om en sådan udvikling”.

Kommunernes Landsforening pegede imidlertid på, at voksenhandicapområdet var negativt præget af kommunernes fokus på kernevelfærd og effektivisering, og at optimismen og overskuddet på området var ”tydeligt fraværende”. I 2014 iværksatte arbejdsgruppen derfor en udredning om behov og muligheder for at fremme en helhedsorienteret og optimistisk indsats for voksne med de mest sammensatte funktionsforstyrrelser.

Arbejdet resulterede i udarbejdelsen af et konkret uddelingstema, ”Arbejdet med handleplaner i kommunerne”, der blev besluttet af VELUX FONDENS bestyrelse i december 2015 og resulterede i fire projekter i København, Aarhus, Randers og Aalborg med en samlet bevillingssum på 14,1 mio. kroner.

Temabevillinger 4: Aktivt liv til fattige ældre

Inden for strategiens tema 4 modtog Dansk Sundhedsinstitut (i dag VIVE) i 2012 en bevilling på 1,1 mio. kroner til et etnografisk feltarbejde blandt fagpersoner og ældre i Horsens med fokus på sårbarhed. Initiativet skyldtes, at selvom der var stærke aktører

Beviling til et etnografisk feltarbejde blandt fagpersoner og ældre i Horsens med fokus på sårbarhed:
1,1 mio. kr.

Beviling til et tværgående projekt, der gennem kulturelle aktiviteter skulle bryde ensomheden og øge livskvaliteten hos ældre ensomme i boligsociale områder:
4 mio. kr.

Donation til Foreningen FødevarerBanken med det formål at indsamle overskudsmad til organisationer, der arbejder for samfundets socialt udsatte, fra fødevarerproducenter og grossister:
22,7 mio. kr.

på ældreområdet, var man uden en grundlæggende afklaring af gruppen af fattige ældres karakteristika.

I 2014 forelå rapporten fra Dansk Sundhedsinstitut, der pegede på, at to grupper af ældre ikke blev nået af systemet: de etniske minoritetsældre og psykisk syge ældre. Arbejdsgruppen besluttede at sætte fokus på den anden gruppe og især gruppen af psykisk syge ældre uden eller med kun svag kontakt til det offentlige system, før de blev ældre.

Det var ældre med psykisk sårbarhed fremkaldt af ensomhed, nedtrykthed, angst og stress, som ikke umiddelbart var behandlingskrævende og dermed befandt sig i en gråzone. Det var en gruppe af ældre, som i væsentlig grad ikke havde et socialt netværk eller deltog i det ordinære samfundsliv og ældreaktiviteter, ligesom de ikke var i kontakt med det etablerede støtte-system. Arbejdsgruppen vurderede, at denne gruppe af psykisk sårbare ældre kunne udgøre fondens fokus på området, idet formålet skulle være at opnå kontakt med og udvikle meningsfulde aktiviteter og relationer for de ældre.

Det første initiativ blev sat i værk i 2016 i samarbejde med Tænk tanken Fremtidens Biblioteker. VELUX FONDEN donerede 4 mio. kroner til projektet, hvor fire folkebiblioteker og fire boligsociale områder i Varde, København, Odense og Slagelse gik sammen om et tværgående projekt, der gennem kulturelle aktiviteter skulle bryde ensomheden og øge livskvaliteten hos ældre ensomme i boligsociale områder.

Som led i projektet skulle der foretages 40-60 antropologiske interview med ensomme ældre, da det foruden de konkrete aktiviteter var formålet at opnå ny viden om – og udvikle nye metoder til – hvorledes kulturelle aktiviteter kan udvikles og bruges til at mindske ensomhed og øge livskvaliteten hos ældre.

Særlige strategiske bevillinger

Foruden temabevillingerne opererede arbejdsgruppen også med særlige strategiske bevillinger. Det kunne være bevillinger, som på forhånd blev set som særligt strategiske som Social+-projektet, mens andre bevillinger som led i projekternes udfoldelse udviklede sig til at have særlig strategisk værdi.

En strategisk bevilling på 22,65 mio. kroner blev i september 2012 doneret til foreningen FødevarerBanken, der var stiftet i 2009 som en nonprofitorganisation med det formål at indsamle

overskudsmad fra fødevarereproducenter, grossister m.fl. og fordele varerne til organisationer, der arbejder for samfundets socialt udsatte. Herved bidrager foreningen på samme tid til at mindske madspild og afhjælpe madfattigdom.

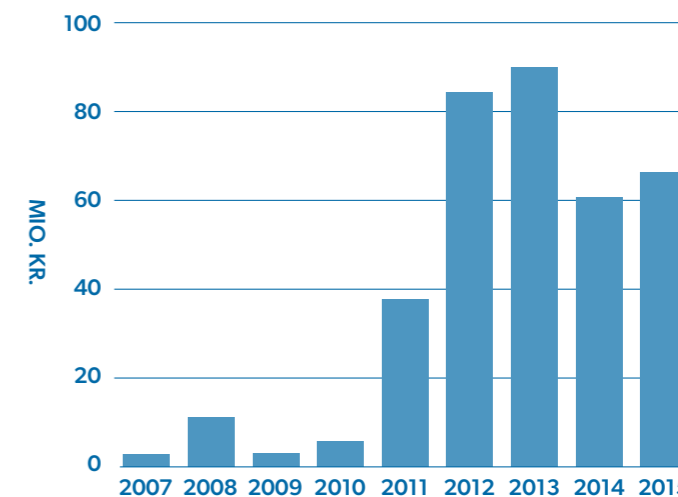
Bevillingen blev givet til opbygning af en landsdækkende fødevarerbank i Danmark på et kritisk tidspunkt, hvor det handlede om at skalere organisationen og nå et niveau for økonomisk bæredygtighed.

I 2016 modtog FødevarerBanken en yderligere bevilling på ca. 3,9 mio. kroner til forretningsudvikling, og derudover blev det til flere bevillinger under VELUX FONDENs støtteområde til aktive ældre, da organisationen i vid udstrækning baserer sig på frivillig arbejdskraft.

FødevarerBanken kan betragtes som en socioøkonomisk virksomhed, og et af de mere strategiske satsningsområder i VELUX FONDENs sociale indsatsområde var netop at understøtte socioøkonomiske virksomheder som et område, der endnu var i en tidlig fase. Ud over selv at støtte starten på og udviklingen af et antal socioøkonomiske virksomheder donerede fonden i 2013 knap 22 mio. kroner til et flerårigt Social StartUp-program i regi

FødevarerBanken er et frivilligt initiativ, der fordeler tonsvis af den mad, velfærdssamfundet ellers ville destruere, til samfundets udsatte, som besøger væresteder og bor på herberger. Her ses to af FødevarerBankens 70 frivillige, Suat Yatar og pensionist Jørgen Pedersen (nederst).

SOCIALE INDSATSER VELUX FONDEN

af Den Sociale Kapitalfond, der var stiftet i 2011 af TrygFonden og Lars Jannick Johansen.

Den Sociale Kapitalfond var etableret til at investere i socioøkonomiske virksomheder og organisationer, der på samme tid bidrager til at løse sociale problemer og genererer et finansielt afkast. Formålet med Social StartUp-programmet var at udvikle og udbyde et intensivt udviklingsprogram, hvor socioøkonomiske iværksættere fik udviklet deres forretningsmodeller og kompetencer og tilført den nødvendige kapital, så de kunne skabe nye job for udsatte grupper på et forretningsmæssigt grundlag.

Mens der var omfattende specialiseret hjælp til kommercielle iværksættere i form af vækstprogrammer og muligheder for kapitaltilførsel, fandtes der ingen tilsvarende tilbud for sociale iværksættere, der ville arbejde for et almennyttigt formål. Programmet var derfor også tænkt som et projekt, hvor Den Sociale Kapitalfond kunne høste erfaringer med de udfordringer, som sociale iværksættere møder, og som kunne føre til udvikling af metoder og modeller til at understøtte socioøkonomiske virksomheder i opstartsfasen.

Strategien for VELUX FONDENs sociale uddelinger udløb i 2017, hvor der udarbejdes en ny flerårig strategi. I perioden fra

2012 modtog fonden i alt 476 ansøgninger, der resulterede i 122 bevillinger med et samlet uddelingsbeløb på 372,9 mio. kroner:

Tema 1 (socialt udsatte familier)	45,3 mio. kroner
Tema 2 (børn, der står alene)	54,7 mio. kroner
Tema 3 (socialt udsatte voksne)	253,3 mio. kroner
Tema 4 (aktivt liv til fattige ældre)	15,7 mio. kroner
Andre	3,9 mio. kroner

I 2017 vedtog man en ny femårig strategiplan for arbejdet med sociale projekter i Danmark.

VELUX FONDENS museumssatsning

Ved siden af satsningen på sociale projekter i Danmark udvidede VELUX FONDEN sin øvrige uddelingsaktivitet dels gennem en forøgelse af bevillingerne på de eksisterende områder, dels ved oprettelse af nye støtteområder. Fra 2010 til 2015 voksede de årlige uddelinger fra 122,7 mio. kroner til 220,8 mio. kroner, og i alt uddelte fonden 1,1 mia. kroner i perioden. Heraf blev knap 321 mio. kroner eller tæt ved 30 procent anvendt på humanvidenskabelig forskning inklusive kernegruppebevillinger. Af de fundatsbestemte områder gik i alt 57,8 mio. kroner til oftalmologi og godt 102 mio. kroner til aldringsforskning, hvoraf de 25 mio. kroner gik til videreførelsen af forskningen på Center for Aldringsforskning på Syddansk Universitet. Til aktive ældre uddeltes godt 50 mio. kroner.

I forlængelse af den humanvidenskabelige satsning og den hidtidige, mangeårige støtte til både historiske museer og kunstmuseer begyndte fonden i 2012 at forberede en ny museumssatsning, der skulle kombinere humanvidenskabelig forskning og museernes udstillingsaktivitet. I 2009 havde Kulturministeriet skærpet kravene til museer, så de for at kunne modtage statsstøtte skulle forske efter de samme standarder som universiteterne, og museumsansatte skulle have en ph.d.-grad for at kunne søge forskningsstøtte. I forvejen havde museerne vanskeligt ved at tiltrække forskningsmidler, da fokus typisk var på de materielle ting i deres samlinger, mens forskningsmidler uddeltes til projekter med fokus på projektets teoretiske ramme. Desuden havde kun få museumsansatte en ph.d.-grad.¹²

Især for mange små museer var det en vanskelig og for nogle

Fra 2010 til 2015 voksede de årlige uddelinger fra 122,7 mio. kr. til 220,8 mio. kr., og i alt uddelte fonden 1,1 mia. kr. i perioden.

helt uoverskuelig situation at skulle indlede forskning i universitær forstand, og i VELUX FONDEN besluttede man at iværksætte en museumssatsning for at understøtte en sådan proces. Som ved den humanvidenskabelige satsning skete det gennem en bottom up-proces, hvor de to fonsrådgivere Henrik Tronier og Rikke Helverskov Jacobsen besøgte 18 kunst- og kulturhistoriske museer for at kortlægge problemerne og høre museernes egne ønsker og forslag.

Resultaterne af rundrejsen var væsentlige for udformningen af museumssatsningens formål, der gik ud på at skabe projekter baseret på samarbejde mellem museer og universitetsforskere og også gerne udenlandske eksperter. Intentionen var dog ikke alene at hjælpe museerne med at leve op til de nye krav om forskning, men at styrke integrationen mellem museernes forsknings- og udstillingsaktivitet.

Perspektivet var det dobbelte, at universitetsforskere kunne styrke deres forskning gennem anvendelse af museernes samlinger og empiri samt opnå en bredere formidling af deres forskning gennem museernes udstillinger, og at museerne kunne bruge universitetsforskningens teorier som ramme omkring deres samlinger og opnå nye perspektiver på deres udstillinger.

I juni 2014 udsendte VELUX FONDEN en invitation til de danske museer om at indsende interessetilkendegivelser, samtidig med at man offentliggjorde en foreløbig bevillingsramme for 2015 på 12,5 mio. kroner. Herefter ville fonden bede et antal museer om at indsende en fuld ansøgning med henblik på, at uddelinger ville finde sted i juni 2015.

I alt indløb 41 interessetilkendegivelser, som blev behandlet i fondens Arbejdsgruppe for Humanvidenskab og Kultur, der konstaterede, at satsningen havde ramt et stort udækket behov, og at langt størstedelen af interessetilkendegivelserne holdt et meget højt kvalitetsniveau. Det var alene den økonomiske ramme, der begrundede en begrænsning i invitationer til at indsende fulde ansøgninger til ti.¹³

Efter førstebehandling i bestyrelsen og eksterne evalueringer blev de ti ansøgninger endeligt behandlet på VELUX FONDENS bestyrelsesmøde i midten af juni 2015. I alt var der ansøgt om 40,5 mio. kroner, og der blev samlet uddelt 20,8 mio. kroner til fem projekter:

- Velfærdshistorier fra kanten, et samarbejde mellem Forsorgsmuseet i Svendborg, Fængselsmuseet i Horsens og Center for Velfærdstatsforskning ved Syddansk Universitet. 5,8 mio. kroner.
- Urbaniseringens møder og mennesker, et samarbejde mellem Københavns Bymuseum, Nya Lödsöseprojektet i Göteborg (herunder Statens Historiska Museer, Bohusläns Museum og Göteborg Stadsmuseum) og Centre for Urban Networks Evolution, Institut for Kultur og Samfund ved Aarhus Universitet. 4,9 mio. kroner.
- Handel og vandel i 1600- og 1700-tallet, et samarbejde mellem Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg, Museum Sønderjylland og Center for Maritime og Regionale Studier ved Syddansk Universitet. 4 mio. kroner.

I 2010 fik Designmuseum Danmark en bevilling på 10 mio. kroner fra VILLUM FONDEN til opførelse af et bæredygtigt designværksted til brug for museets undervisningsaktiviteter.

- Atlantvolden i Nordjylland, et samarbejde mellem Museum Thy, Museumscenter Hanstholm, Nordjyllands Kunstmuseum, Vendsyssel Historiske Museum og Institut for Kultur og Globale Studier ved Aalborg Universitet. 3,3 mio. kroner.
- Kunst og nærvær – et historisk gesamtkunstværks møde med det moderne kunstpublikum, et samarbejde mellem Faaborg Kunstmuseum og Institut for Kulturvidenskaber ved Syddansk Universitet. 2,8 mio. kroner.

Hertil kom en bevilling på 9,9 mio. kroner til professor Kirsten Drotner ved Syddansk Universitet til et projekt om ”Dansk Museumsformidling: historik, design og evaluering”.

Satsningen blev videreført året efter med uddeling af i alt 18,8 mio. kroner til fire projekter:

- 5,4 mio. kroner til projektet ”Powerful Presences” ved museumsinspektør Kristine Bøggild Johanssen, Thorvaldsens Museum.
- 4,5 mio. kroner til projektet ”Museet og kunsten i informationsalderen” ved samlings- og forskningschef Peter Nørgaard Larsen, Statens Museum for Kunst.
- 4,4 mio. kroner til projektet ”From Central Space to Urban Place” ved forskningsleder Mads Runge, Odense Bys Museum.
- 4,5 mio. til projekte ”Qimmeq – The Greenland sled dog. Cultural importance and genetic history” ved direktør Morten Meldgaard ved Grønlands Universitet.

De følgende år videreførtes satsningen med uddeling af typisk 15-20 mio. kroner årligt til tre-fire projekter.

Miljø og
bæredygtighed

10

Bestyrelsesmedlemmer 2010-2014

VILLUM FONDEN

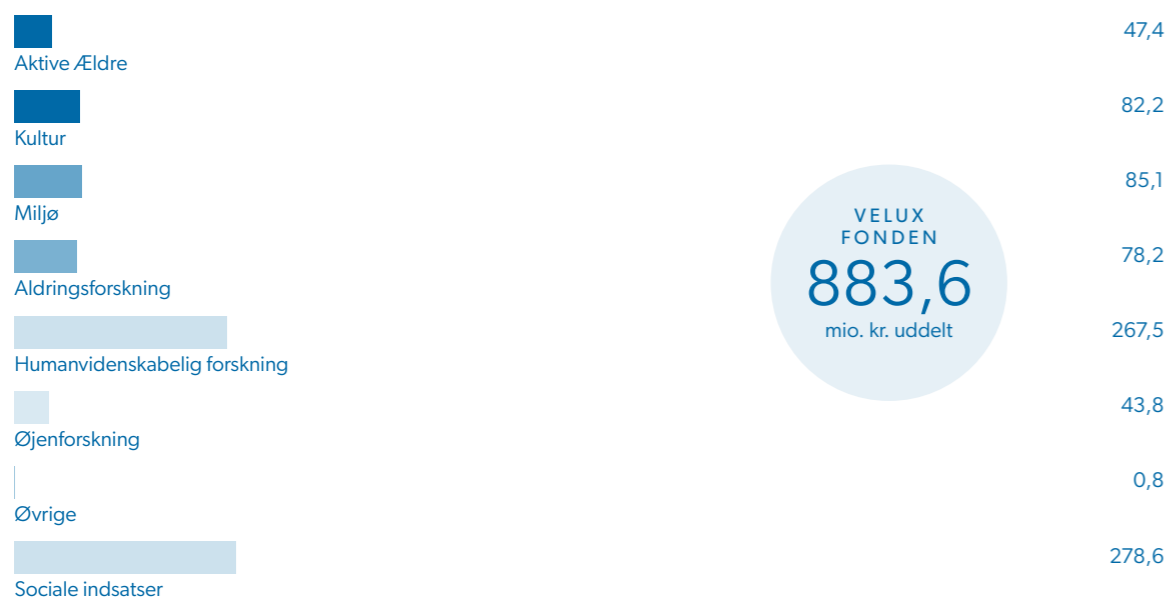
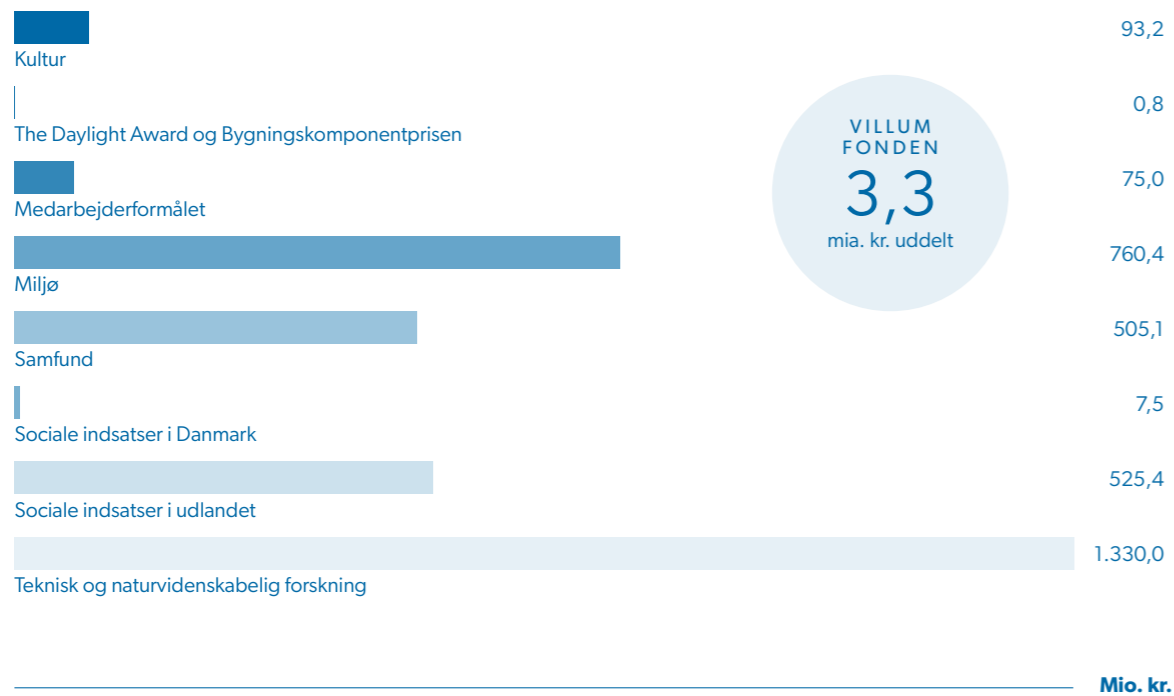
I perioden 2010-2014 kommer der for alvor fokus på klima, bæredygtighed og miljø. Fondene får deres eget miljøprogram, og Den Danske Naturfond og KR Foundation ser dagens lys.

VELUX FONDEN

Samlede fondsuddelinger

2010-2014

Støtte til miljø og bæredygtighed

Som endnu et initiativ, der kunne bidrage til at øge uddelingerne, oprettede fondene i fællesskab et helt nyt støtteområde, hvis kompleksitet og krav om særlige kompetencer fik dem til at gå helt nye veje. Allerede i første halvdel af 1980'erne havde VILLUM FONDEN taget initiativ til donationer til miljøprojekter, da man på Svend Kammans forslag tilbød Ringkøbing Amt at finansiere indkøbet af et miljøskib til miljøindsatsen i Ringkøbing Fjord og Nissum Bredning, ligesom man tilbød Viborg Amt at indkøbe udstyr til oprensning af Hald Sø. Begge amter havde sagt nej, men i 1986 donerede man 1,2 mio. kroner til apparatur til undersøgelse af sammenhængen mellem luftforurening og skovdød.

Sidstnævnte var et forskningsprojekt, og siden havde fonden bevilget betydelige midler til forskningsprojekter, hvor miljøhensyn indgik – herunder det første VKR Centre of Excellence, CLIMAITE.

Selvstændige projekter med det specifikke formål at beskytte eller genoprette miljøet med konkrete tiltag var det imidlertid ikke blevet til, men emnet kom målrettet på dagsordenen i forbindelse med VILLUM FONDENs diskussioner om satsningen i Østeuropa, hvor miljøprojekter var blevet drøftet som et muligt støtteområde, som man dog ikke gik videre med.

Derimod kom en impuls udefra, da de fire fonde, som Villum Kann Rasmussen havde stiftet, og familien mødtes for første gang til et fællesmøde 10.-11. september 2007 på Schæffer-

gården nord for København. Foruden de to danske fonde deltog VKR Foundation fra USA og VELUX Stiftung fra Schweiz, begge repræsenteret af deres formænd, næstformænd og direktører, ligesom efterkommere af Villum Kann Rasmussen deltog.

Lars Kann-Rasmussens datter, Astrid Kann-Rasmussen, var næstformand for VKR Foundation, der med Hans Kann Rasmussen som formand i stigende grad var blevet en rendyrket miljøfond, der støttede projekter for et renere miljø og et bæredygtigt samfund. Hun havde med støtte af bl.a. Hans Kann Rasmussen og Aino Kann Rasmussen i nogen tid søgt at overbevise resten af familien om, at VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN burde engagere sig i miljø- og klimasagen, og udnyttede nu lejligheden, hvor både fondene og familien var samlet, til at bringe spørgsmålet frem. Det blev efterfølgende bragt op på begge de danske fondes strategimøder i oktober og november 2007, hvor der i begge bestyrelser var enighed om at udpege projekter inden for miljø og bæredygtighed som et nyt satsningsområde.¹

De to fundatser levede imidlertid ikke mulighed for støtte til selvstændige miljøprojekter, da området ikke var nævnt i bestemmelsen om store opgaver. En ændring i fundatserne ville

Fondene og familien holdt i 2007 det første fællesmøde på Schæffergården. Deltagerne ses her foran demo-huset SOLTAG, som VELUX A/S opførte foran sit hovedsæde i 2005 for at demonstrere, hvordan VELUX-produkterne kan indbygges på en hensigtsmæssig måde og give beboerne rigeligt med dagslys, frisk luft og et godt indeklima. Deltagerne er fra venstre: Martin Kaplan (VKR Foundation), Hans Kann Rasmussen (VELUX FONDEN og VKRF), Astrid Kann-Rasmussen (VKR Foundation), Kjeld Juel Petersen (VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN), Lars Kann-Rasmussen (VILLUM FONDEN), Lukas von Orelli (VELUX Stiftung), Lois Smith (VKR Foundation), Kurt Stutz (VELUX Stiftung), Sarah Hansen (VKR Foundation), Nils Havsteen (næstformand VILLUM FONDEN), Jens Kann-Rasmussen (VELUX A/S), Lene Kann-Rasmussen (bestyrelsesmedlem VELUX Stiftung), Aino Kann Rasmussen (VELUX FONDEN) og Julie Kann Wilson (VILLUM FONDEN).

Den tidligere norske statsminister Gro Harlem Brundtland blev i 1983 udpeget som leder af FN's Miljø- og Udviklingskommission. Fire år senere præsenterede hun rapporten "Vores fælles fremtid" også kaldet Brundtlandrapporten, som bidrog til at øge den globale opmærksomhed på klimaforandringer.

derfor være nødvendig, hvilket blev godkendt af Civilstyrelsen i august 2008, så "miljømæssige" formål blev inkluderet i begge fundatsers bestemmelse om "store opgaver". Ansøgningen blev indgivet sammen med ansøgningen om gaven på 750 mio. kroner fra VKR Holding A/S, som skulle muliggøre uddelinger på det nye støtteområde, uden at det skete på bekostning af de eksisterende områder.²

Siden offentliggørelsen af Brundtlandrapporten om bæredygtig udvikling i 1987 var miljøspørgsmål rykket stadig mere i centrum for både nationale og internationale politiske agendaer verden over. Samtidig var miljøudfordringerne blevet mere komplekse, og de havde i stigende grad sammenhæng med andre globale udfordringer som energi og sundhed m.m. Der var derfor mange typer af aktiviteter, projekter, temaer og sektorer, hvor der kunne ydes støtte, ligesom antallet af og diversiteten blandt aktører og interessenter på området var betydeligt. Hertil kom, at miljøområdet var et politisk spændingsfelt og desuden præget af betydelige erhvervsinteresser.

Hverken i fondsbestyrelserne eller i sekretariatet havde man særlig indsigt i miljøområdet, og drøftelserne om en strategi for

det nye støtteområde blev derfor indledt med et dagseminar i slutningen af oktober 2009 med deltagelse af begge fondsbestyrelser samt fondssekretariatet og med oplæg af biolog og forfatter Michael Stoltze. I februar 2010 havde Kjeld Juel Petersen et oplæg klar med forslag til retningslinjer for arbejdet med området samt en anbefaling af oprettelse af en ny specialiseret fuldtidsstilling i sekretariatet.

Desuden foreslog han – for at komme i gang og få fondene ”på miljøsporet” – at man straks inviterede nogle af de vigtigste danske NGO’er på området til at indsende op til tre projektforslag hver, som skulle behandles efter en såkaldt fast-track-procedure. Så kunne fondene hurtigt uddele de første donationer til miljøprojekter og høste de første erfaringer med området og dets aktører.³

Forslaget blev sat i værk, og det samme gjorde forslaget om oprettelse af en ny stilling som fondebestyrelsesrådgiver på miljøområdet, der blev besat i begyndelsen af august 2010 med Helene Bjerre Jordans, der havde arbejdet med udviklingsbistand i bl.a. Bhutan og Vietnam samt i Udenrigsministeriet.

Måned efter nedsatte de to fonde en fælles arbejdsgruppe for miljø og bæredygtighed bestående af to medlemmer fra hver af de to bestyrelser samt – i en indkøringsperiode – begge bestyrelsesformænd. Desuden deltog Hans Kann Rasmussens datter, Emilie Kann Elten, som observatør. I lighed med arbejdsgrupperne for teknisk og naturvidenskabelig forskning og for humanvidenskabelig forskning fik arbejdsgruppen bemyndigelse til på egen hånd at vurdere, om interessetilkendegivelser skulle resultere i indkaldelse af egentlige ansøgninger til afgørelse i de to fondsbestyrelser.

Arbejdsgruppen mødtes første gang 14. september 2010 bl.a. for at behandle 14 interessetilkendegivelser, der var indløbet fra seks af syv NGO’er, der var blevet inviteret til at deltage i fast-track-processen. Der blev indkaldt otte ansøgninger og yderligere to efter forudgående møder med to nye organisationer. Alle ti ansøgninger skulle behandles i arbejdsgruppen, der herefter indstillede til de to fondsbestyrelser.

VILLUM FONDENS og VELUX FONDENS miljøprogram

Mens arbejdsgruppen behandlede ansøgningerne, arbejdede Helene Bjerre Jordans og Kjeld Juel Petersen på et oplæg om

fondenes arbejde med miljø og bæredygtighed. Det blev vedtaget på fondsbestyrelsernes strategimøder i slutningen af oktober og begyndelsen af november 2010 som grundlag og strategi for, hvad der nu blev kaldt VILLUM FONDENS og VELUX FONDENS miljøprogram. Selve ordet miljø blev brugt i en bred forståelse, der også omfattede bæredygtighed, klima og naturbevarelse.

Udgangspunktet var, at miljøproblemerne var en global udfordring, men at Danmark var et godt sted at indlede en indsats. Landet var storforbruger af ressourcer og havde betydelige miljøproblemer, men samtidig et godt internationalt renommé, så miljømæssige tiltag kunne inspirere til en indsats i andre lande og dermed fremkalde en positiv international effekt. Ydermere havde Danmark en lang tradition for samarbejde og inddragelse af forskellige samfundsaktører, hvilket skabte en solid platform for at arbejde med komplekse miljøudfordringer og skabe bæredygtige samfundsmodeller.⁴

Miljøprogrammets vision var støtte til projekter, som bidrog til skabelsen af ”sunde, sociale og balancerede samfund, som er baseret på bæredygtige og retfærdig anvendelse af klodens begrænsede ressourcer”. Målet skulle være at fremkalde ”effekt og positiv forandring” og det grundlæggende koncept, at ”forebyggelse er bedre end helbredelse”, men at helbredelse nogle gange kunne være nødvendig. På det grundlag udpegede programmet tre hovedemner, der skulle fokuseres på:

- Bæredygtige samfund omfattende projekter, ”som arbejdede med visioner for fremtidens samfund”. Det kunne være projekter, som arbejdede med koncepter for ændring af grundlæggende begreber som økonomisk vækst og bruttonationalprodukt og disses kobling til emner som øget forbrug, befolkningstilvækst og aldring m.m. Det var således projekter uden målbare forandringseffekter, og målet var i stedet at skabe debat og årvågenhed og derigennem på sigt grundlag for grundlæggende bæredygtige forandringer.
- Ressourceanvendelse og ressourceforvaltning omfattende projekter, som arbejdede med bæredygtig anvendelse af ressourcer gennem konkrete tiltag inden for bl.a. genbrug, materialecirkulering, genanvendelse, næringsstofkreds-

løb, udfasning af giftstoffer og forurenende råvarer samt fremme af miljø- og sundhedssikre ressourcer m.m. Målet var at skabe konkrete forandringer i form af mindre ressourceforbrug og mindre negative miljømæssige konsekvenser.

- Biodiversitet omfattende projekter, som arbejdede med vidensindsamling om natur og biodiversitet, herunder registrering af truede arter og arealer. Den indsamlede viden skulle føre til konkrete forslag om forbedring af mulighederne for bevaring af natur og biodiversitet, herunder arealanvendelse og naturforvaltning. Målet var at skabe konkrete forandringer i form af naturbeskyttelse og reduktion i tab af biodiversitet.

Programmet indeholdt fire overordnede tilgange med henblik på at sikre effekt og synlighed:

- Støtte til ”cutting edge”-projekter om miljøemner, som ikke er alment kendt, men hvor data og information kan tydeliggøre problemet og skabe interesse for løsninger.
- Støtte til formidling af forskning, viden og erfaring for at sikre forandring. Kommunikation skulle derfor være et vigtigt element i alle projekter.
- Fremme arbejde på tværs af fag- og interessesiloer, da miljøudfordringerne ikke kunne løses af en sektor alene, men fordrede samarbejde på tværs.
- Påvirke lovgivningen i både Danmark og EU primært ved at støtte vidensindsamling, formidling og handlinger, som uafhængigt af politisk observans påviste behov for forbedringer af lovgivningen og mere effektiv håndhævelse af denne.

De primære ansøgere forventedes at være både danske og internationale nonprofitorganisationer og interessegrupper. Projekter med et kommercielt sigte ville ikke blive støttet, og det samme gjaldt projekter med hovedaktiviteten i udviklingslande, hvor der var en række helt særlige udfordringer, når det gjaldt bevillinger.

Miljøprogrammet omfattede begge fonde, uden at der forelå en aftale om beløbsramme, eventuel samfinansiering eller typer

af projekter. Fordelingen af projekterne ville blive besluttet løbende på basis af de konkrete ansøgninger og de to fondes øvrige uddelinger og tilgang. Det stod dog klart, at den største andel ville blive uddelt af VILLUM FONDEN i kraft af dennes betydeligt større økonomiske formåen, ligesom VELUX FONDEN grundet sin fundats hovedsageligt ville støtte danske projekter.

”Et fremtidsprojekt”

De første tre donationer i det nye miljøprogram blev besluttet på VILLUM FONDENs møde i marts 2011. Af de otte ansøgninger i fast-track-processen blev to imødekommet sammen med én af de to senere tilkomne. De tre bevillinger var:

- Dansk Ornitologisk Forening: ”In Aid of Eight Threatened Birds – Targeted Conservation of Eight Rare Danish Breeding Bird Species”. 4.983.000 kroner.
- Det Økologiske Råd: ”Better regulation of chemicals”. 4.999.684 kroner.
- European Climate Foundation: ”Higher Energy Efficiency Standards in Poland”. 3.750.000 kroner.

Samlet udgjorde de tre bevillinger godt 13,7 mio. kroner, og i løbet af 2011 donerede VILLUM FONDEN yderligere 32,4 mio. til miljøprojekter, mens VELUX FONDEN donerede 17,9 mio. kroner:

VILLUM FONDEN:

- Den grønne tænketank CONCITO: ”Taxing in a New Century – Scenarios for Green Tax Reforms in Denmark”. 4.978.000 kroner.
- Institute for European Environmental Policy, IEEP: ”Charting Europe’s environmental policy future – an exploratory and participatory analysis”. 1.211.793 kroner.
- Stakeholder Forum, London: ”Earth Summit 2012 – A Global Transition”. 800.000 kroner.
- Det Kongelige Danske Haveselskab: ”Intelligent brug af regnvand”. 9.800.000 kroner.
- Teknologirådet: ”World Wide Views”. 4.992.000 kroner.
- Miljøministeriet: ”Genindførelse af europæisk bison på Bornholm”. 4.000.000 kroner.

Tre donationer under
det nye miljøprogram:
13,7 mio. kr.

Det Kongelige
Danske Haveselskab:
”Intelligent brug af
regnvand”:
9,8 mio. kr.

- Københavns Universitet, Biologisk Institut: "Biodiversity and socioeconomic value in Danish forests". 5.7000.000 kroner.
- Energiakademiet Samsø: "Udvikling af en metode og værktøj til vurdering af bæredygtighed". 928.000 kroner.

VELUX FONDEN:

- House of Futures: "Sustainable Growth: Seminars and Center Assessment". 4.062.500 kroner.
- Risø, Danmarks Tekniske Universitet: "Consequences of large scale bioenergy production in Denmark on biodiversity, forestry and agriculture in the context of sustainable development". 3.727.520 kroner.
- Den grønne tænketank CONCITO: "Climate Outreach 2012 and 2013". 8.646.447 kroner.
- World Watch Institute Europe: "New architecture for sustainable property". 2.435.400 kroner
- Icis Foundation, Hornbæk: "The School for Education in Environment and Diversity – et feasibility studie". 1.000.000 kroner.

Tilsammen donerede VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN i 2011 i alt 64 mio. kroner til projekter inden for miljø og bæredygtighed i bred forstand. Det var et anseeligt beløb – ikke mindst fordi det var den første uddelingsrunde på det nye støtteområde, hvor fondene først var ved at finde fodfæste. Ydermere var der tale om et nybrud i den danske fondsverden, hvor donationer til miljøprojekter ikke var gængse.

Det var da også det nye fælles miljøprogram, som de to bestyrelsesformænd, Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen, fremhævede i forordet til Årsskriftet for 2011. Med programmet for støtte til projekter inden for miljø og bæredygtighed "satte vi foden på helt ny jord og valgte at skue langt frem. 100 år frem", skrev de og betegnede miljøprogrammet som "et fremtidsprojekt", der skulle bidrage til at vise vejen for en bæredygtig udvikling. Det skete med henvisning til Brundtlandrapporten, der allerede i 1987 havde defineret bæredygtig udvikling som "en udvikling, der opfylder de nuværende behov uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres

Tilsammen donerede VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN i 2011 i alt 64 mio. kr. til projekter inden for miljø og bæredygtighed i bred forstand.

behov i fare" – en definition, som fondene tilsluttede sig og med det nye program forpligtede sig til at bidrage til.⁵

Oprettelse af ny miljøfond?

Foruden de to fondes egne uddelinger til miljøprojekter begyndte et nyt initiativ at tage form, der på sigt ville bidrage til et markant og vedvarende løft i bevillingerne til miljø- og bæredygtighed. I de to fondes samlede strategi for miljøprogrammet vedtaget i efteråret 2010 indgik således muligheden for oprettelse af en selvstændig miljøfond, og på et møde i Arbejdsgruppen for Miljø og Bæredygtighed i slutningen af august 2011 fremlagde sekretariatet et første oplæg med indledende overvejelser.⁶

Af argumenter fremhævedes muligheden af at have en fond med en fundats i overensstemmelse med ambitionerne i miljøstrategien, og at bestyrelsen kunne sammensættes med klare fagligheder og kompetencer tilpasset formålsparagraffen. Sagsbehandlingen ville blive enklere og hurtigere, da der ikke behøvedes behandling i en arbejdsgruppe og to behandlinger i to fondsbestyrelser, ligesom profileringen af fonden ville blive nemmere og klarere.

I givet fald skulle den nye fond oprettes af VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN, der foruden fastlæggelse af fundats og vedtægter også skulle overføre kapital og uddelingsmidler. Samtidig skulle den nye fond være helt uafhængig, og bestyrelsen burde derfor ikke omfatte bestyrelsesmedlemmer i de to stiftende fonde, ligesom navnet ikke burde have relation til fondene stiftet af Villum Kann Rasmussen. Der skulle også foretages en grænsedragning mellem den nye fond og de to stifterfondes fortsatte uddelinger til miljø.

I første omgang blev det foreslået at oprette en miljøfond på forsøgsbasis i tre til fem år som en "gennemstrømningsfond" uden egenkapital. Fondens uddelinger ville derfor blive baseret på overførsler af midler fra de to stifterfonde, der ville få mulighed for at høste erfaringer inden en stillingtagen til en eventuel mere permanent fondsdannelse.

I arbejdsgruppen såvel som på de efterfølgende bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN var modtagelsen af oplægget positiv, og der var enighed om at arbejde videre med idéen, ligesom mulige alternativer samt fordele og ulemper skulle belyses.⁷

Inden sagen igen kom på dagsordenen på begge fondes strategimøder i oktober og november 2011 gjorde Lars Kann-Rasmussen sin stilling klar, da han i et oplæg i slutningen af september talte for oprettelsen af en ny, selvstændig miljøfond. Foruden de allerede fremførte argumenter henviste han til, at miljøprojekterne ofte var komplicerede, sammensatte og svært gennemskuelige. Desuden tydede de første erfaringer på, at fondene ville være nødt til at gå langt mere aktivt ind i projektskabelsen end sædvanligvis.

Efter Lars Kann-Rasmussens opfattelse var fondene og sekretariatet ikke gearet til at spille en sådan rolle. Det ville derfor kræve væsentlige ændringer i de nuværende arbejdsmetoder for miljøområdet, hvis intentionen om ”Mest muligt miljø for pengene så hurtigt som muligt” skulle sikres. Oak Fonden havde tidligere med stort held oprettet særlige miljøfonde, Oceana og European Climate Foundation, og forslaget om, at VILLUM FONDEN etablerede en selvstændig miljøfond, havde allerede været drøftet i fondsbestyrelserne og fået en positiv modtagelse: ”Det er således tid nu til at gå videre med mere konkrete oplæg.”

På de to fondes strategimøder forelå – ud over forslaget om oprettelse af en miljøfond – et oplæg om en række alternativer til en eventuel fondsdannelse. I begge bestyrelser var der imidlertid tilslutning til at gå videre med forslaget om en miljøfond, og da Arbejdsgruppen for Miljø og Bæredygtighed mødtes i midten af januar 2012, var det med det første udkast til fundats for en ny miljøfond på dagsordenen.⁸

En national naturfond?

På samme tid var ideen om endnu en ny fondsdannelse begyndt at tage form. Efter inspiration fra bl.a. den britiske naturfond, The National Trust, havde Lars Kann-Rasmussen og Kjeld Juel Petersen i foråret 2011 haft de første drøftelser om muligheden af at foretage investeringer i naturbeskyttelse og naturgenoprettelse gennem etablering af en national naturfond. Formålet skulle være at sikre mere vedvarende resultater af en natur- og miljøindsats, ved at arealer blev ”taget ud” af landbrugsproduktion eller anden udnyttelse og bevaret og plejet som naturområde. I givet fald ville det være nødvendigt, at miljøfonden opkøbte jord og dermed fik ejerskab over de pågældende områder.

Iben Hove Sørensen (t.v.) og Christiane Trierweiler under montering af satellitsender på en hedehøg. I 2011 bevilgede VILLUM FONDEN midler til Projekt Fokuseret Fugleforvaltning. Projektet fokuserede på ni udvalgte arter, herunder den truede hedehøg, og havde til formål over en årrække at stabilisere og øge bestanden for de truede arter.

For at få et kvalificeret grundlag for diskussion bad man det rådgivende ingeniørfirma COWI A/S udarbejde en rapport om behovet for en dansk naturfond og dens mulige oprettelse. Præmisserne var, at VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN ønskede at støtte biodiversitet igennem naturbeskyttelse og genopretning samt evt. udvikling af naturområder uden selv at blive ejer eller driftsherre, men i stedet at samarbejde med andre fonde eller organisationer. Rapporten forelå i maj 2011 og konkluderede, at en ny dansk naturfond kunne ”spille en ny og markant rolle i dansk naturbeskyttelse”, men at det var afgørende at sikre en uafhængig og transparent profil for at fremme forhandlinger med private jordejere om opkøb m.m.⁹

Inden da havde Kjeld Juel Petersen taget kontakt til Aage V. Jensens Naturfond, der var stiftet i 2007, og som opkøbte jord med henblik på naturgenopretning og naturbevarelse. Kontakten førte til, at Lars Kann-Rasmussen i april 2011 mødtes med formanden for fonden, advokat Leif Skov, og måneden efter besøgte han og Hans Kann Rasmussen på invitation af den tidli-

gere konservative industriminister Nils Wilhjem den afvandede Filsø i Vestjylland.

Nils Wilhjem havde været formand for det såkaldte Wilhjemudvalg, som den socialdemokratiske regering havde nedsat i 2000 for undersøge naturens tilstand i Danmark og udarbejde en rapport, som kunne danne udgangspunkt for en national handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse. Rapporten, *En rig natur i et rigt samfund*, udkom i november 2001.

Nils Wilhjem var bestyrelsesmedlem i Aage V. Jensens Naturfond, som i 2010 havde købt Filsø og tilstødende områder for at genskabe søen og det forsvundne fugleliv. Ved Hans Kann Rasmussens og Lars Kann-Rasmussen besigtigelse af området var også Leif Skov til stede, og han delte ideen om oprettelse af en ny, national naturfond med det engelske National Trust og det nederlandske Natur Monumente som forbilleder.

Kontakten mellem de to fonde blev opretholdt, og i begyndelsen af januar 2012 mødtes Lars Kann-Rasmussen og Leif Skov for at drøfte den nyligt tiltrådte socialdemokratiske regerings miljøtiltag. De var ikke imponerede og besluttede at invitere en række andre store danske fonde til et seminar på Hotel Scandinavia om biodiversitet 18. april 2012, hvor fageksperter skulle belyse naturtilstanden i Danmark og regeringens miljøtiltag samt behovet for, at private fonde engagerede sig i området. Hensigten var at sondere mulighederne for dannelse af et konsortium til oprettelse af en ny dansk naturfond.

I løbet af kort tid var der således lagt to nye fonde inden for miljø og bæredygtighed i støbeskeen. Fondene var forskellige, da naturfonden skulle være en operativ fond, der erhvervede og drev ejendomme, mens miljøfonden var tænkt som en uddelende fond.

Lars Kann-Rasmussen tvivlede imidlertid på, at fondene og sekretariatet havde kapacitet til at fremdrive begge projekter, og efter hans opfattelse måtte naturfonden have førsteprioritet.

Foreløbig afventede man resultatet af seminaret om biodiversitet, hvor der foruden de to arrangører deltog yderligere fem store danske fonde, mens en håndfuld havde meldt fra, da området enten ikke kunne rummes af deres fundats eller ikke havde deres interesse.¹⁰

Oprettelsen af en ny dansk naturfond ville ifølge de to ini-

Klimaændringer er en af de helt store udfordringer for verdenssamfundet det kommende århundrede. VILLUM FONDEN bevilgede i 2012 70,5 mio. kroner til opførelsen af VILLUM Research Station i det allernordligste Grønland, hvor der udføres klimarelateret forskning, der hidtil har været umulig så højt mod nord.

tiativtagende fonde forudsætte minimum fem stiftende fonde, der hver indskød 100-250 mio. kroner i grundkapitalen, som hovedsageligt skulle anvendes til erhvervelse af jordarealer. Ifølge referatet var der ”en vis interesse” blandt de fremmødte fonde, mens det lå tungere med at give tilsagn om at indskyde midler og træde til som stiftere.

Aftale med staten om Den Danske Naturfond

I det hele taget viste det sig at være vanskeligt at engagere andre danske fonde i projektet, og ved årsskiftet 2012/13 syntes arbejdet med oprettelse af en naturfond at være endt i en blindgyde. I foråret 2013 fik bestræbelserne imidlertid nyt liv, da en Natur- og Landbrugskommission, som den socialdemokratiske regering havde nedsat foråret inden, barslede med sin endelige rapport med den sigende titel. ”Natur og Landbrug – en ny start”. Rap-

porten indeholdt 44 anbefalinger til at give den danske natur et markant løft, samtidig med at Danmark opretholdt et både konkurrencedygtigt og bæredygtigt landbrug.

Danmarks Naturfredningsforening betegnede rapporten som en ”unik politisk mulighed for mere og bedre natur” og glædede sig især over et forslag om skabelse af et nationalt netværk af skove og naturområder, som bl.a. skulle realiseres af en national naturfond, der skulle opkøbe landbrugsarealer med henblik på naturgenopretning: ”Den nye nationale naturfond med 300 mio. kroner årligt fra staten kan måske udløse nogle penge fra nogle af de store private fonde,” udtalte Naturfredningsforeningens præsident Ella Maria Bisschop-Larsen, ”og så begynder vi for alvor at se en forskel.”¹¹

I kommissionsrapporten var det ganske rigtigt forudset, at den nye naturfond, foruden en årlig, statslig basisfinansiering baseret på afgifter, kunne finansieres ved bidrag fra private fonde og donorer.

Ifølge et internt notat fra VILLUM FONDEN hvilede rapportens anbefalinger, både af oprettelsen af en naturfond og modellen for finansiering, ”bl.a. på basis af dialog mellem kommissionen og VILLUM FONDEN”.¹²

Inden rapporten var blevet offentliggjort, var Kjeld Juel Petersen blevet ringet op af godsejer og medstifter af virksomheden Årstiderne Thomas Harttung, der var medlem af Natur- og Landbrugskommissionen. Han havde hørt om VELUX Fondenes og Aage V. Jensens Naturfonds igangværende bestræbelser og kunne fortælle, at en af rapportens anbefalinger ville være at etablere en dansk naturfond.¹³

Der blev sat et møde op i Miljøministeriet, hvor Kjeld Juel Petersen, Helene Bjerre Jordans, Thomas Harttung og kommissionens formand, direktør i brancheorganisationen Dansk Miljøteknologi og tidligere folketingsmedlem for SF Jørn Jespersen, deltog. Man drøftede, hvad et samarbejde kunne indeholde, og Kjeld Juel Petersen orienterede om fondenes arbejde, der var ”gået lidt i stå”, fordi man ikke kunne se, hvordan man kunne nå op på den milliard i startkapital, man mente var nødvendig for oprettelse af en naturfond.¹⁴

Efter offentliggørelsen af rapporten blev kontakten mellem fondene og Miljøministeriet genoptaget, og i begyndelsen af juli 2013 foretog Kjeld Juel Petersen, Miljøministeriets departe-

Sideløbende med forhandlingerne om Den Danske Naturfond ydede fondene i 2013 en donation til Fugleværnsfondens mange frivillige, der er med til at øge vores kendskab til og viden om Danmarks fuglebestand. Fotoet fra Fugleværnsfondens bioblitz ved Svartingedal på Bornholm. På en bioblitz registrerer eksperter i løbet af et døgn, hvad der er af flora og fauna på en lokalitet.

mentschef, Henrik Studsgaard, en repræsentant fra Aage V. Jensens Naturfond og Thomas Harttung fra Natur- og Landbrugskommissionen et fælles ”fact-finding”-besøg i London hos bl.a. The National Trust for at skabe et grundlag for at drøfte de private fondes mulige rolle.

I slutningen af august 2013 fulgte VILLUM FONDEN muligheden op med vedtagelse af en hensigtserklæring om, at Natur- og Landbrugskommissionens anbefalinger om oprettelse af en naturfond faldt i tråd med fondens egne bestræbelser. VILLUM FONDEN var derfor rede til at medvirke ved oprettelsen af en ny, uafhængig naturfond i Danmark, hvis denne blev sikret politisk uafhængighed, en varig offentlig basisfinansiering og en kompetent og faglig baseret bestyrelse såvel som folkelig forankring.¹⁵

VILLUM FONDEN erklærede sig rede til at støtte oprettelsen med et indskud på op til 250 mio. kroner, og forventningen og håbet var, at den nye fond hurtigt ville udvikle sig til en central aktør inden for ”naturgenopretning, etablering af ny natur og i det hele taget den nationale indsats for natur og biologisk mangfoldighed”. I givet fald var VILLUM FONDEN rede til

også fremover at yde støtte til naturfonden, idet man på normal vis ville behandle ansøgninger om medfinansiering af konkrete projekter.

Formålet med hensigtserklæringen var at støtte indgåelse af en politisk aftale i Folketinget om en naturfond. I forslaget til finanslov var der afsat ca. 800 mio. kroner til grønne initiativer, der ikke var prioriteret, men det blev de. På et tidspunkt blev Kjeld Juel Petersen og Nils Wilhjem inviteret til en række møder i Finansministeriet om fondenes mulige medvirken til oprettelse af en dansk naturfond.

Da regeringen, Venstre og Det Konservative Folkeparti 26. november 2013 indgik finanslovsaftale, var der derfor afsat 500 mio. kroner til etablering af Den Danske Naturfond i samarbejde med VILLUM FONDEN og Aage V. Jensens Naturfond, der ville indskyde henholdsvis 250 mio. og 125 mio. kroner. Desuden var regeringen og de to partier enige om i 2012-2015 at afsætte 75 mio. kroner årligt til bl.a. opkøb af jord og etablering af natur, ligesom der blev afsat midler til drift af naturfondens sekretariat frem til udgangen af 2015.¹⁶

Ugen efter indgik regeringen, VILLUM FONDEN og Aage V. Jensens Naturfond principaftale om oprettelse af Den Danske Naturfond med en kapital på 875 mio. kroner. Fonden skulle arbejde for inden 2016 at rejse yderligere mindst 125 mio. kroner fra almennyttige fonde, virksomheder og privatpersoner, så kapitalen blev mindst 1 mia. kroner. Herudover skulle fonden løbende arbejde for at rejse kapital i forbindelse med konkrete aktiviteter og projekter i overensstemmelse med dens formål.¹⁷

Fonden skulle etableres ved lov som et politisk uafhængigt organ inden for den offentlige forvaltning og uden for ministerinstruktion. Driftsudgifterne skulle afholdes over Finansloven efter en fastlagt økonomisk ramme og udgiftsprofil. Fonden skulle ledes af en bestyrelse på syv personer, der udpegede direktøren og den daglige ledelse. Den ansvarlige minister udpegede formanden samt tre medlemmer, mens VILLUM FONDEN til den første bestyrelse udpegede to medlemmer og Aage V. Jensens Naturfond et. Bestyrelsen skulle sammensættes, så den besad kompetencer inden for ledelse og administration; naturforvaltning/naturvidenskab; økonomi og regnskab/revision.

Principaftalen blev indgået 2. december 2013 og underskrevet af statsminister Helle Thorning-Schmidt på vegne af den

Lars Kann-Rasmussen underskriver mandag 2. december 2013 sammen med statsminister Helle Thorning-Schmidt og direktør Leif Skov fra Aage V. Jensens Naturfond principdokument om oprettelsen af Den Danske Naturfond. Miljøminister Ida Auken (SF) deltager også i ceremonien.

danske stat og formændene for de to fonde, Lars Kann-Rasmussen og Leif Skov: ”Fra i dag kommer et visionært og bredt politisk samarbejde med to fondes meget store velvilje til at betyde en afgørende forskel for naturen,” udtalte miljøminister Ida Auken fra SF, og i de grønne organisationer var der både glæde og tilfredshed.

To verdener i clinch

Det var en helt usædvanlig aftale om et privat-offentligt samarbejde mellem den danske stat og to store private fonde, og det skulle da også vise sig, at det var én ting at indgå en principaftale – noget ganske andet at omsætte den i praksis, herunder lovgivning.

I første omgang blev det videre arbejde forsinket af en større regeringskrise, der endte med, at SF udtrådte af regeringen 30. januar 2014, og socialdemokraten Kirsten Brosbøl blev ny miljøminister. Om ministerskiftet havde nogen betydning for det videre forløb, er uvist, men under alle omstændigheder blev det utvivlsomt mere knudret, end fondene havde forestillet sig.

Da VILLUM FONDEN og Aage V. Jensens Naturfond på et

møde i Miljøministeriet 28. februar 2014 fremlagde et udkast til vedtægter for en uafhængig fond i henhold til erhvervsfundsloven, fik de overrakt tre notater fra henholdsvis Finansministeriet, Kammeradvokaten og Miljøministeriet, som i fondenes optik rokkede ved selve grundlaget i principaftalen om, at fonde skulle etableres som et politisk uafhængigt organ med egen, ansvarlig bestyrelse.¹⁸

Ifølge principaftalen skulle den kommende naturfond opkøbe, eje og udvikle naturarealer, men Finansministeriet mente, at staten skulle have skøderne på de opkøbte arealer, så de indgik som en del af statens aktiver: ”Vi har vanskeligt ved at se, hvorledes denne uafhængighed opnås med den konstruktion, Finansministeriet lægger op til,” lød fondenes reaktion, idet de ikke undlod at nævne, at staten siden 1988 gentagne gange havde solgt ud af naturarealer, når der manglede penge i statskassen, ”og fondskonstruktionen er netop valgt for at imødegå noget sådant”.

Fra Kammeradvokaten forelå et notat om ”Den Danske Naturfond som Forvaltningsmyndighed”, hvilket efter fondenes opfattelse var et helt forkert udgangspunkt. Fonden skulle netop ikke etableres som en offentlig myndighed, der skulle forvalte offentlige midler og varetage statens interesser, men som en privat og uafhængig fond, der kunne tiltrække penge fra privatpersoner, virksomheder og fonde. Efter VILLUM FONDENS og Aage V. Jensens Naturfonds opfattelse gav Kammeradvokatens notat ”ingen mening”, og de fastholdt, at ”det essentielle” kun kunne opnås med principaftalens bestemmelse om oprettelse af en uafhængig fond med en uafhængig bestyrelse.

Fra Miljøministeriet forelå et notat om fondsbestyrelsens kompetencer, som fondene ingen bemærkninger havde til – bortset fra et punkt, hvorefter der stilledes krav til bestyrelsen ”om ubetinget loyalitet over for opgaven, som den bliver formuleret”. Utvivlsomt i lyset af de to øvrige notater fandt fondene behov for at bemærke, at de gik ud fra, at det var loyalitet over for opgaven, som den blev fastlagt i fondens vedtægter, da principaftalen fastslog, at der ikke ville blive tale om ministerinstruktion.

De tre notater blev indledningen til et forhandlingsforløb, hvor to verdener krydsede klinger: en privat fondsverden med fleksible arbejdsgange og hurtige veje til beslutninger og en of-

fentlig verden styret af bureaukratiske regulativer og kontrolmekanismer.

Hertil kom, at grundlaget for det hele – principaftalen – ikke var holdbar. Det blev klart, da Miljøministeriets departementschef, Henrik Studsgaard, indledte et møde i ministeriet 3. april 2014 med at slå fast, ”at det ikke er muligt at finde en løsningsmodel for Den Danske Naturfond (DNN) inden for principaftalens rammer”.¹⁹

Hvordan landets statsminister kunne skrive under på en principaftale, som ikke var brugbar, får stå hen i det uvisse. På et møde med miljøminister Kirsten Brosbøl dagen efter blev man imidlertid enige om at undersøge andre muligheder for en fondskonstruktion end hidtil, ”herunder om der kan være tale om en almennyttig fond, en erhvervsdrivende fond, eller om rammerne skal fastlægges på anden måde, f.eks. i forbindelse med vedtagelsen af en særskilt lov”, hed det i ministeriets referat.²⁰

Regeringen stillede ligeledes krav om, at en kommende fond skulle underlægges offentlighedsloven, miljøoplysningsloven og forvaltningsloven, hvilket VILLUM FONDEN og Aage V. Jensens Naturfond havde vanskeligt ved at forstå. Ikke fordi fondene var imod offentlig kontrol og transparens, men fordi der var tale om en politisk uafhængig fond med en meget lille administration. Uafhængighed af staten blev også set som en forudsætning for, at fonden kunne få folkelig forankring samt tiltrække midler fra andre private fonde.

Det stod efterhånden klart, at forhandlingerne rummede helt særlige udfordringer, og Lars Kann-Rasmussen spurgte en bekendt, pensioneret departementschef i Justitsministeriet, Michael Lunn, om han ville rådgive de to fonde. Det ville han gerne, og han deltog pro bono i flere møder med Lars Kann-Rasmussen og Leif Skov fra Aage V. Jensens Naturfond og hjalp med at udrede og forklare, hvor statens grænser går, og hvad der ville være muligt eller umuligt for tre involverede ministerier at inkludere sig på.²¹

Undervejs kom det til flere møder med miljøministeren, og øjensynligt gik bølgerne til tider højt – i hvert fald hedder det i et internt notat fra VILLUM FONDEN, at der på et møde var ”skældud” fra ministeren, og at ”processen var reelt i fare som følge af det”.²²

Den Danske Naturfond

Det lykkedes at nå til enighed om at oprette Den Danske Naturfond som en selvstændig erhvervsdrivende fond uden for den offentlige forvaltning, men til gengæld ville staten ikke garantere for driften af fondens arealer, sådan som det ellers fremgik af finanslovsaftalen. Det betød, at fonden fra begyndelsen måtte sætte et betydeligt beløb til side som grundkapital for at finansiere driften med renteindtægten: ”Forstår ministeren det?” hedder det i et talepapir i VILLUM FONDEN til et møde med ministeren. Der ville være færre midler til opkøb af arealer, men fondene accepterede konstruktionen som værende ”prisen” for at opnå uafhængighed af staten.²³

Den 18. september mødtes miljøministeren og de to stifterfonde med de grønne organisationer for at præsentere Den Danske Naturfond, der blev modtaget med glæde og opbakning rundt omkring. Fire dage senere blev lovforslaget fremsat i Folketinget og samtidig sendt i høring. Loven om Den Danske Naturfond blev vedtaget 19. december 2014, og to dage senere vedtog VILLUM FONDEN donationen på 250 mio. kroner.

Den 14. januar 2015 underskrev miljøminister Kirsten Brosbøl, Leif Skov fra Aage V. Jensens Naturfond og – ifølge bemyndigelse fra VILLUM FONDENS bestyrelse – Lars Kann-Rasmussen vedtægterne. Den Danske Naturfond var en realitet, og 27. januar 2015 holdt bestyrelsen sit første møde. Formand blev tidligere rektor ved Aarhus Universitet Lauritz B. Holm-Nielsen, der blev udpeget af ministeren, mens tre medlemmer udpegedes efter indstilling fra Rektorkollegiet for Danske Universiteter. De resterende tre udpegedes efter indstillinger fra henholdsvis Kommunernes Landsforening, Dansk Industri og VILLUM FONDENS bestyrelse.

Ifølge vedtægterne blev Den Danske Naturfonds formål fastlagt til ”at forbedre naturtilstanden og vandmiljøet i Danmark”, hvilket skulle ske ved:

- at styrke naturens mangfoldighed gennem forbedring af levestederne for beskyttelsesværdige dyr og planter
- at vandløb, søer og indre farvande bliver renere, og belastningen med næringsstoffer reduceres som et led i fondens aktiviteter

VILLUM FONDENS
donation til Den
Danske Naturfond:
250 mio. kr.

- at fondens aktiviteter også bidrager til at reducere udledningen af drivhusgasser eller forøge bindingen af disse
- at styrke den folkelige forankring af, opbakning til og deltagelse i arbejdet med naturgenopretning og -beskyttelse.

Naturprojekter i Mols Bjerge, på Falster og på Mandø

Fondens første projekt blev offentliggjort i marts 2016 og bestod i naturforbedringer af 120 hektar i Mols Bjerge med bl.a. udsætning af vilde heste. Naturplejeprojektet skulle gennemføres i samarbejde med Naturhistorisk Museum og Molslaboratoriet, der skulle følge projektet. Den nye indhegning til kvæg og vilde heste afløste 14 mindre og er beliggende på Molslaboratoriets jorde ved Femmøller og Femmøller Strand.

Naturfondens første opkøb af jord skete med erhvervsens i 2017 af Bøtøskoven ved Marielyst på Falster for at gennemføre en naturgenopretning af området i samarbejde med Guldborgsund Kommune. Området er på 153 hektar og en vigtig lokalitet for mange forskellige arter af insekter, flagermus og fugle. Det er især kendt som en spændende sommerfuglelokalitet. Året efter realiseredes et projekt i et naturområde på Villum Kann Rasmussens fødeegn, da Den Danske Naturfond pr. 1. februar 2018 meddelte, at den havde købt et stort jordareal på Mandø i den danske del af Vadehavet, der i 2014 var kommet på UNESCOs verdensarvsliste.

Allerede fra begyndelsen havde man i Naturfonden haft opmærksomheden rettet mod Mandø, der ligger på en af verdens vigtigste trækruter med 10-12 mio. træfugle, der på deres rejse fra nord til syd og tilbage igen bl.a. mellemlander på øen og bruger den som spisekammer. Hertil kommer, at øen er ynglested for et stort antal engfugle, som har været i stærk tilbagegang.

En udfordring for opkøb af jord og skabelse af et samlet naturområde var, at en del af Mandø var opdelt i et større antal små og mindre private jordlodder fordelt på mange forskellige private lodsejere. Der blev desuden drevet landbrug på øen – og det skulle der fortsat også af hensyn afgræsning af naturarealerne – og endelig blev der drevet jagt på øen både af de lokale og af folk, der boede på fastlandet, men ejede jord på Mandø.

Skulle projektet realiseres, skulle det bero på frivillig medvirken fra lodsejerne, og efter forudgående besøg på øen afholdtes et møde, hvor Naturfonden sammen med Esbjerg Kommune

og Nationalpark Vadehavet præsenterede projektet. Modtagelsen var positiv, og man kunne gå i gang med et større puslespil, hvor lodsejerne byttede eller handlede jord indbyrdes og med Naturfonden, så der kunne skabes et samlet naturområde.²⁴

Projektet blev offentliggjort i efteråret 2016: ”Naturfond vil købe Mandø og skabe paradys for trækfugle,” lød overskriften i *Berlingske*. Så vidtrækkende var projektet ikke i første omgang, men officielt meddelte fonden, at den agtede at købe så mange naturarealer på Mandø som muligt og foretage en omfattende naturgenopretning til gavn for fuglelivet.²⁵

Projektet var et partnerskab mellem Naturfonden, Nationalpark Vadehavet, Naturstyrelsen og Sydvestjysk Udviklingsforum og indgik i et samspil med en udviklingsplan, der skulle skabe et bedre grundlag for erhvervsvirksomhed på Mandø, især turisme, men på måder, hvor der blev taget hensyn til naturarealerne og fortsat kunne drives landbrug.

Da puslespillet om jordfordelingen var overstået, havde Den Danske Naturfond erhvervet 127 hektar jord. Hertil kom eksisterende 50 hektar naturareal, så det samlet kom op på 177 hektar. Af de fire heltidslandbrug blev to nedlagt, så der er to tilbage. Siden har Naturfonden købt yderligere 33 hektar jord til omdannelse til naturarealer.

KR Foundation

Parallelt med arbejdet med Den Danske Naturfond fortsatte bestræbelserne på etablering af en uafhængig, international miljøfond, der fik et nyt momentum, da Astrid Kann-Rasmussen i 2012 vendte hjem fra USA og som ny observatør i VILLUM FONDEN tog opgaven på sig med at få oprettet en fond. Grundlaget var VILLUM FONDENS mulighed for at stifte nye fonde, og da bestyrelsen i slutningen af august 2013 vedtog hensigtserklæringen om oprettelsen af Den Danske Naturfond, kunne Lars Kann-Rasmussen samtidig orientere om arbejdet med miljøfonden, der skred frem.

Fonden skulle først og fremmest arbejde internationalt, hvilket skulle afspejles i bestyrelsens sammensætning, og især var det afgørende at finde en kompetent og profileret person som bestyrelsesformand. Astrid Kann-Rasmussen pegede på EU-kommissær for klima og tidligere konservativt folketingsmedlem Connie Hedegaard, som med sine internationale erfa-

Bestyrelsesformand for klimafonden KR Foundation Connie Hedegaard (t.v.), medstifter og næstformand Astrid Kann-Rasmussen og direktør Brian Valbjørn Sørensen.

ringer og kontakter og med sin troværdighed og anerkendelse ville være oplagt. I givet fald kunne hun tiltræde, når hendes periode som EU-kommissær udløb 1. januar 2015.²⁶

Astrid Kann-Rasmussen og Lars Kann-Rasmussen mødtes flere gange med Connie Hedegaard, der straks var interesseret og endte med at sige ja.²⁷ Også den daglige ledelse af fonden krævede internationalt udsyn og internationale erfaringer, og som emne til direktør tog man kontakt til Danmarks ambassadør i Sydafrika, cand.scient.pol. René Dinesen, der havde været i den danske udenrigstjeneste siden 1997, og som havde ladet et ord falde om, at han overvejede at skifte til noget andet.

I marts 2014 vedtog VILLUM FONDEN en hensigtserklæring om oprettelse af en ny miljøfond, som skulle være uafhængig af VILLUM FONDEN og have egen bestyrelse og daglig ledelse. Fonden forventedes etableret pr. 1. januar 2015 og ville straks modtage en donation på 100 mio. kroner og derefter årlige donationer på 100 mio. kroner i ti år. Fonden var tænkt som en såkaldt gennemstrømningsfond, hvor de årlige donationer fra VILLUM FONDEN forventedes uddelt senest to år efter.²⁸

I begyndelsen af august 2014 indgik VILLUM FONDEN aftale med René Dinesen om at tiltræde som direktør for den nye

miljøfond, og sammen med Connie Hedegaard deltog han i arbejdet med den nye fonds fundats m.m. Det internationale perspektiv gjorde, at man inddrog en ekspertgruppe i arbejdet.

Oprettelsen af den nye internationale miljøfond blev bekendtgjort under United Nations Intergovernmental Panel on Climate Changes – i daglige tale FN's klimapanel – møde i København i oktober 2014. Panelet var samlet for at færdigbehandle rapporten til FN's forestående klimakonference, COP21, i Paris året efter.

Offentliggørelsen af oprettelsen af den nye miljøfond skete under en middag for klimapanelet med VILLUM FONDEN som vært, i anledning af at fonden i 2012 havde doneret godt 49 mio. kroner til en mere professionaliseret formidling af panelets rapport og arbejde. Nyheden blev meldt ud til offentligheden gennem *Berlingske* og fulgt op af den øvrige presse, herunder TV 2 News, der bragte et direkte interview med Connie Hedegaard dagen efter.

Den 21. december 2014 underskrev VILLUM FONDENs bestyrelse stiftelsesdokumentet for KR Foundation, som blev miljøfondens endelige navn. Også Lars Kann-Rasmussen skrev under på vegne af Villum Kann Rasmussens efterkommere, da familien ønskede at medvirke til etableringen af miljøfonden. Af den indskudte grundkapital på 10 mio. kroner indskød familien derfor 1 mio. og fonden 9 mio. Med donationen på 100 mio. kroner bidrog fonden således med 109 mio. kroner til etablering af KR Foundation. Hertil kom hensigtserklæringen om de følgende ti år at donere 100 mio. kroner årligt, i alt en mia. kroner.²⁹

Det overordnede formål for KR Foundation var – og er – at fremme projekter og aktiviteter vedrørende grundlæggende årsager til de globale udfordringer på klima- og miljøområdet. Det drejer sig dels om økonomiske og politiske strukturer, der tilgodeser kortsigtede interesser på bekostning af klima og miljø, dels en forbrugerkultur og et ressourceforbrug, der ikke er bæredygtigt.

Fonden kunne arbejde både aktivt og opsøgende med igangsættelse af initiativer og aktiviteter samt mere traditionelt med donationer efter åbne ansøgningsrunder. Det første fokusområde blev udfasning af fossile brændstoffer gennem initiativer, der dels reducerede støtte til anvendelse af fossile brændstof-

Fonden bidrog med 109 mio. kr. til etablering af den nye miljøfond, KR Foundation.

Den 26. oktober 2014 var VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN værter ved en markering med middag, der fejrede den uafhængige klimaforskning og lanceringen af den femte IPCC-rapport (Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change). Ved fejringen deltog formanden for IPCC, dr. Rajendra Pachauri, og blandt æresgæsterne var også keynote speaker dr. Steven Chu. På billedet byder formand for VILLUM FONDEN Lars Kann-Rasmussen velkommen til middagen. Begge fonde har gennem en årrække støttet IPCC's arbejde.

fer, dels reducerede investeringer i dem og fremmede klima- og miljøvenlige investeringer.

Formand for fondsbestyrelsen blev Connie Hedegaard, mens næstformand blev Astrid Kann-Rasmussen, næstformand i den amerikanske V. Kann Rasmussen Foundation og observatør i VILLUM FONDEN. Øvrige bestyrelsesmedlemmer var Anthony A. Leiserowitz, Director of the Yale Project on Climate Change Communication, Yale University; Tim Jackson, Professor of Sustainable Development, University of Surrey; Johan Rockström, Director of the Stockholm Resilience Centre, Stockholm University.

Direktør blev René Dinesen, mens cand.mag. Brian Valbjørn Sørensen blev sekretariatschef (Chief Operating Officer, COO) og programdirektør. Brian Valbjørn Sørensen havde tidligere været bl.a. COO i Danmarks grønne energi- og miljøklynge, CLEAN, sekretariatschef i Copenhagen Cleantech Cluster og chefkonsulent i Erhvervs- og Vækstministeriet. I april 2016 blev han udnævnt til direktør for fonden, da René Dinesen vendte tilbage til udenrigstjenesten.

God fondsledelse,
ejeransvar og
generationsskifte

11

Bestyrelsesmedlemmer 2009-2014

VILLUM FONDEN

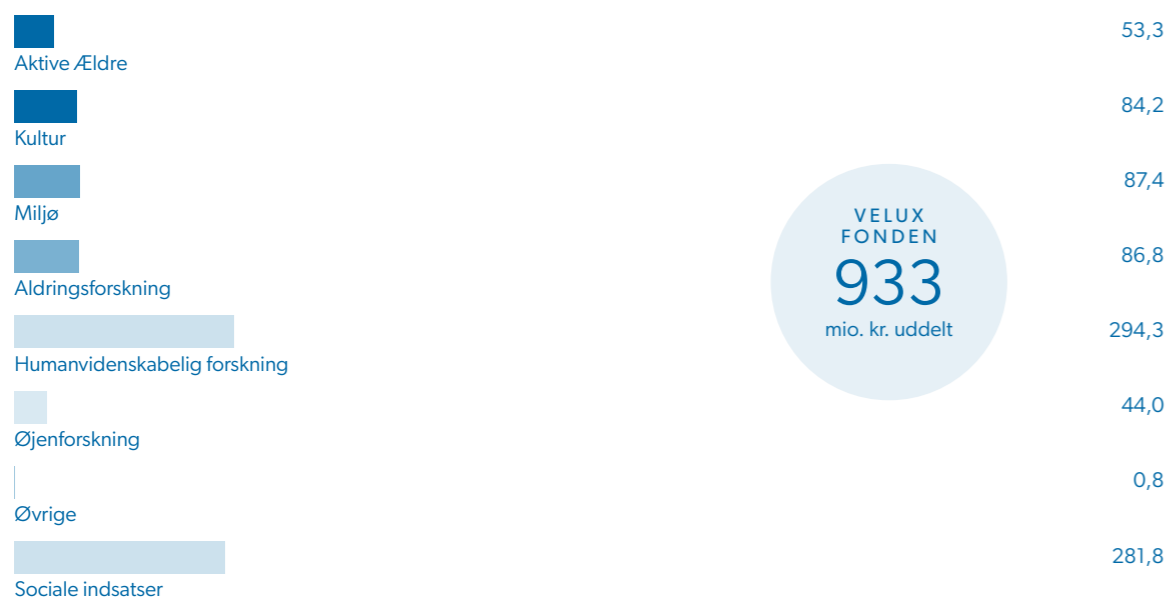
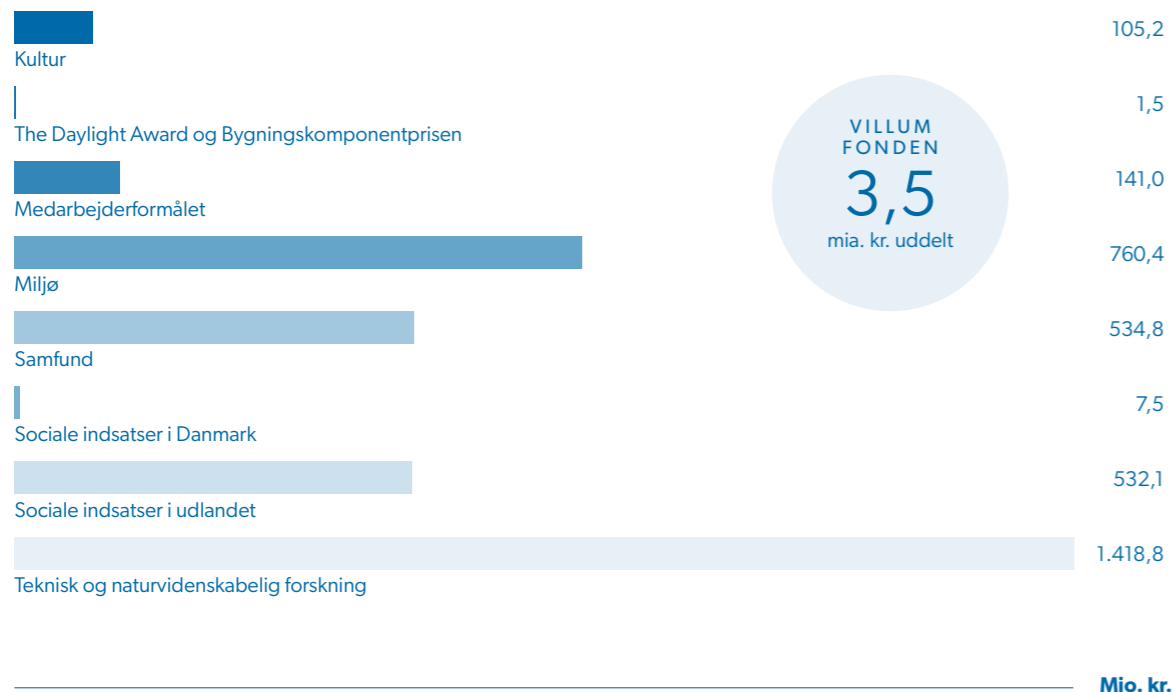
Der udarbejdes principper for god fondspraksis og samspillet mellem firma, fonde og familie. I 2014 bliver Jens Kann-Rasmussen formand for VILLUM FONDEN.

VELUX FONDEN

Samlede fondsuddelinger

2009-2014

Principper for god fondspraksis

Væksten i uddelingerne og ikke mindst udviklingen af nye støtte- og satsningsområder blev for begge fondes vedkommende muliggjort af indsatsen i arbejdsgrupperne og af de årlige strategimøder, der var blevet en fast bestanddel af bestyrelsernes arbejde. På begge fondsbestyrelser strategimøder i oktober og november 2009 var der imidlertid andet end uddelingsstrategier på dagsordenen, nemlig god fondsledelse og i den sammenhæng kommunikationspolitikken og større transparens om uddelingerne og fondens virke i det hele taget.

Spørgsmålet om god fondsledelse havde været drøftet i forbindelse med udarbejdelsen af Årsskriftet for 2008, men kom for alvor på bestyrelsernes dagsorden i foråret 2009 i forbindelse med en diskussion om ændring af fondenes navne, og om branding af fondene skulle ske hver for sig eller fælles. Under alle omstændigheder blev branding og en bevidst kommunikationspolitik med stor transparens betragtet som vigtige emner for at sikre høj kvalitet i ansøgningerne såvel som ekstern legitimering af uddelingerne.

Et oplæg om navne, branding og visualisering med et fælles logo lå færdigt i august, og samtidig forceredes arbejdet med udformning af et grundlag for god fondsledelse af en sag i pressen. Da emnet kom på dagsordenen for VILLUM FONDENS og VELUX FONDENS strategidiskussioner, var det derfor med den hensigt, at der skulle bringes en artikel om principperne for

fondenes uddelingspraksis i Årsskriftet for 2009, der skulle udkomme allerede 23. januar 2010.

Mediesagen drejede sig om en dansk fond, hvis formue på 300 mio. kroner var forsvundet på bare tre år efter massive kurstab på aktier. Ydermere havde den suverænt største beløbsmodtager i flere år været fondens advokat, der også var direktør, medlem af bestyrelsen og husvært. Et flertal i fondsbestyrelsen besluttede at afskedige direktøren, hvilket han nægtede med henvisning til, at han var udpeget i fundatsen.

”Fondsskandalen”, som sagen hurtigt blev kaldt, endte i Civilstyrelsen, men da den samtidig blev oprullet i pressen, var der både i offentligheden og politisk krav om en opstramning af fondslovgivningen med indførelse af større transparens om fondenes dispositioner og et skærpet tilsyn. Ud over den konkrete sag henvistes til, at de anslået over 14.000 danske fonde havde en samlet kapital på omkring 400 mia. kroner og gennem deres investeringer og uddelinger fik stadig større indflydelse på erhvervsliv, forskning, kultur og politik.

I fondsverdenen var man ikke begejstret for udsigten til eventuel ny lovgivning. I fondsnetværket, hvor Kjeld Juel Petersen deltog, betragtede man det som en ”latent risiko”, der hurtigt kunne blive aktuel. Man enedes derfor om hver især at kontakte relevante politiske beslutningstagere, idet man ikke ville agere som en samlet gruppe.¹

En anden gruppe af fonde havde imidlertid selv taget spørgsmålet op i et samarbejde, som de etablerede i 2005 under navnet Danske Fonde og Fondspraksis. Gruppen udarbejdede i fællesskab syv principper for god fondspraksis, som blev offentliggjort i august 2008 og blev grundlaget for andre danske fondes udformning af principper for god fondsledelse.²

Det gjaldt også VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN, som ikke havde deltaget i samarbejdet, men dog været repræsenteret af Kjeld Juel Petersen ved et seminar, som gruppen afholdt i april 2009. Nu blev de syv principper for god fondspraksis grundlag for de to fondsbestyrelses diskussion om god fondsledelse, og det samme gjorde Principles of Good Practice fra European Foundation Centre, som begge fonde havde tilsluttet sig tidligere på året.³

”Fonde i dagslys”

Da bestyrelserne for fondene holdt deres årlige strategimøder i begyndelsen af oktober henholdsvis november 2009 for at diskutere god fondsledelse, var det på grundlag af de to sæt principper og med det formål at tage stilling til en artikel om god fondsledelse i det kommende Årsskrift.⁴

Tiden var knap, men udkastet til artiklen blev underkastet en grundig diskussion, inden den blev færdiggjort i fondssekretariatet og sendt i trykken. Resultatet blev en artikel i Årsskriftet for 2009, der for første gang gav en samlet beskrivelse af alle sider af fondenes virke. Det skete på ikke mindre end 13 sider under en overskrift, der rummede et ordspil med VKR-koncernens hovedprodukt: Villum Kann Rasmussens fonde i dagslys: Filosofi og facts.⁵

I et stort afsnit, der fremstod som en programklæring, blev det fremhævet som den afgørende ambition med fondenes aktiviteter, at de gjorde en ”markant forskel på de samfundsområder og for de mennesker, som uddelingerne rettes mod”. Det var en ambitiøs målsætning, og fondene indskrænkede derfor ikke sine uddelinger til indkomne ansøgninger, men udøvede selv en løbende, opsøgende virksomhed for at kortlægge, udvælge og opdyrke nicher og udviklingsmuligheder på vigtige områder, hvor der af forskellige grunde var udækkede behov.

Samfundsmæssigt definerede fondene sig selv og den øvrige almene fondssektor som en del af civilsamfundet, dvs. feltet mellem den offentlige sektor og den private erhvervssektor, der varetager sine opgaver på grundlag af politiske prioriteringer og beslutninger, henholdsvis kommercielle hensyn. Det gav fondene en særlig rolle og særlige muligheder, da man hverken var bundet af politiske beslutninger eller kommercielle hensyn. Udfordringen bestod netop i at gøre dette, og man lagde derfor vægt på at støtte projekter af høj kvalitet.

Det økonomiske fundament for fondene var indtægter fra deres grundkapital, der var placeret i obligationer og aktier, hvortil kom, at VILLUM FONDEN som hovedaktionær modtog udbytte fra aktieposten i VKR Holding A/S og ifølge sin fundats havde et medansvar for at sikre koncernens økonomiske grundlag. Samtidig understregedes det, at VELUX FONDEN hverken juridisk eller økonomisk var tilknyttet holdingselskabet eller dets tilknyttede virksomheder.

Om fondenes fundatser fremhævedes det som en fordel, at deres formålsbestemmelser var ”bredt formulerede”, da det gav mulighed for at tilgodese og sprede uddelingerne til en bred vifte af almennyttige formål. Desuden gav det god mulighed for selv at identificere niches, hvor der kunne være behov for fondsstøtte, uden at fonden var bundet af en oprindelig, snævert formuleret formålsbestemmelse med kun et enkelt eller ganske få mulige støtteområder.

De to fonde kunne derfor ”i særlig grad” løfte, hvad man anså for en helt særlig opgave for de almennyttige fonde i fellet mellem det politiske og det kommercielle, som bestod i at fremme mulighederne for ”de innovationskræfter, spirende talenter og kompetente ildsjæle, som har vanskeligere ved at opnå finansiering end etablerede aktører”.

Det måske mest centrale afsnit i artiklen – ikke mindst i lyset af den opståede sag i pressen – omhandlede fondenes ”governance”: fondenes bestyrelser og udøvelsen af deres overordnede ledelse af de to fonde, der både strategisk og i konkrete afgørelser om uddelinger bl.a. baserede sig på en række værdier:

- Mønsterværdig fondsdrift, hvorefter fondene bestræbte sig på at behandle ansøgere, sagkyndige, medarbejdere, samarbejdspartnere og andre interessenter mindst lige så godt som de bedste af de øvrige fonde.
- Ikkeindblanding, hvilket betød, at fondene lagde vægt på ikke at støtte projekter, der kolliderede med prioriteringer eller beslutninger foretaget direkte eller indirekte i folkevalgte organer som kommunalbestyrelser og Folketinget.
- Transparens, så oplysninger om fondene og deres ledelse, vedtægter, uddelinger, økonomi, organisation og beslutningsprocesser løbende blev gjort offentligt tilgængelige, herunder i Årsskriftet og på fondenes hjemmeside.
- Uafhængighed, så fondene udøvede deres virke uden bindinger til særinteresser, herunder kommercielle, politiske eller religiøse.
- Armslængde, så nærtstående parter ikke nød nogen form for privilegier, men samarbejdsomt blev ligestillet med enhver anden tredjepart.

Om bestyrelserne hed det, at de var ”uafhængige” og selvsupplerende efter vilkår fastlagt i fundatserne, så der tilstræbtes en passende bred indsigt i fondenes støtteområder. Det skulle desuden tilstræbes, at et medlem var af Kann Rasmussen-familien, og at VILLUM FONDENS bestyrelse skulle rumme mindst fire forretningskyndige medlemmer samt et medlem med eksisterende eller tidligere tilknytning til firmagruppen.

Der blev redegjort for beslutningsprocedurer under hensyn til almindelige habilitetsprincipper, og i et særskilt afsnit blev sagsbehandlingen med inddragelse af eksterne bedømmere fyldigt beskrevet. Ligeledes blev der redegjort for anvendelsen af en advokat som juridisk sekretær og en statsautoriseret revisor, der foruden at påtage regnskaberne skulle påse, at bestyrelserne overholdt fundatsen.

Den omhyggelige beskrivelse af bestyrelsernes arbejde blev suppleret med en oversigt over deres sammensætning. Heri var intet nyt, da navnene gennem alle årene var blevet offentliggjort i Årsskriftet, siden det begyndte at udkomme, og siden også på fondenes hjemmeside. Nyt var det, at der blev redegjort for hvert enkelt medlems øvrige aktiviteter i virksomheder, offentlige arbejdspladser, foreninger, andre fonde m.v.

Oversigten og bestyrelsens sammensætning blev fast bestanddel i årsskrifterne og på hjemmesiden fremover, og det samme gjorde fondenes årsregnskab, der blev offentliggjort med angivelse af de vigtigste nøgletal. Ligeledes bragtes i årsskrifterne artikler om bestyrelsesarbejdet og sagsbehandlingen m.m.: Bag om fondene, lød en gennemgående overskrift, og i det hele taget skete der en markant styrkelse af kommunikationen.⁶

Arbejdet med god fondsledelse og formuleringen af fem grundlæggende værdier var ikke fremkaldt af muligheden for et lovindgreb, men blev fremskyndet heraf. Først i juni 2014 gennemførtes en skærpelse af lov om erhvervsdrivende fonde, der blev fulgt op af et sæt anbefalinger for god Fondsledelse udarbejdet af Komitéen for god Fondsledelse under Erhvervsstyrelsen. VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN var ikke erhvervsdrivende, men besluttede alligevel at følge anbefalingerne.

Året efter offentliggjorde Forskningsministeriet et kodeks for forskningsintegritet, Danish Code of Conduct for Research Integrity, der rettede sig mod både private og offentlige forskningsinstitutioner samt det statslige forskningsrådssystem og

private fonde og virksomheder. Også dét tilsluttede VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN sig. Fra 1. januar 2009 skiftede fondene officielt navne til de mere mundrette VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN, som havde været den gængse benævnelse i en lang årrække, og samtidig vedtog man et fælles logo, der blev anvendt på årsskrifterne fra 2009.

Armslængde og ejeransvar

Et emne, der ikke blev berørt i artiklen i Årsskriftet for 2009, var fondenes og især VILLUM FONDENS forhold til VKR Holding A/S som B-aktionær. I den offentlige og politiske diskussion om danske fonde havde der ellers sædvanligvis været et særligt fokus på de erhvervsdrivende fonde og deres rolle i forhold til den eller de virksomheder, som de ejede enten fuldt ud eller som majoritetsaktionærer.

VILLUM FONDEN var dog som bekendt ikke erhvervsdrivende, da den ikke havde stemmemajoritet på generalforsamlingerne i VKR Holding A/S. Men fonden havde en betydelig økonomisk interesse i kraft af de årlige udbytter, ligesom fondens formand, Lars Kann-Rasmussen, med sine A- og B-aktier i holdingselskabet og sin dobbeltrolle som formand for begge bestyrelser befandt sig i et interesse-mæssigt spændingsfelt.

Det blev dog først i Årsskriftet for 2010, at forholdet mellem fonde og firmagrupper blev taget op sammen med en redegørelse for habilitetsforholdene i fondenes bestyrelser og daglige ledelse og ved behandling af ansøgninger. Det skete under overskriften ”Armslængde og ejeransvar” i en artikel, der indledtes med en redegørelse for VILLUM FONDENS rolle som hovedaktionær i VKR Holding A/S.

Som ejer af ”de fleste” B-aktier delte VILLUM FONDEN ejerskabet af holdingselskabet og dermed firmagruppen med Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen, der begge var både B- og A-aktionærer – sidstnævnte med udvidet stemmeret. Der blev ikke oplyst nærmere om fordeling af ejerskab og stemmer – blot at aktiestemmerne mellem de tre aktionærer var fordelt således, ”at er to ud af tre aktionærer enige, kan der træffes beslutninger på VKR Holdings generalforsamling”.⁷

Ifølge artiklen benævntes systemet som checks and balances – et udtryk hentet fra politologi, hvor det betegner delingen af statsmagten i forskellige organer, der hver især har autoritet

til at kontrollere og forhindre andre organers magtudøvelse. Her blev det brugt til at karakterisere et system med tre aktionærer, hvoraf ingen havde majoritet til at træffe beslutninger alene.

For så vidt havde systemet eksisteret siden Villum Kann Rasmussens død, hvor A-aktiernes stemmeret overgik til Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen, men først i 2002 var udtrykket blevet anvendt ved en revision af aktionæroverenskomsterne mellem Lars Kann-Rasmussen, Hans Kann Rasmussen og VILLUM FONDEN.⁸

Nu blev systemet i hovedtræk kendt af offentligheden med den forklaring, at det var indført for at ”sikre både dynamik og stabilitet og dermed optimale forhold til gavn for firmagruppen”. Det fremhævedes, at hidtil havde alle tre aktionærer været enige på alle generalforsamlinger i VKR Holding A/S, men skulle der opstå uenighed, ville systemet sikre, at uenigheden kunne håndteres, ”og at den fornødne handlekraft er til stede”.⁹

Lars Kann-Rasmussen var i foråret 2010 fratrådt som formand for VKR Holding A/S og samtidig udtrådt af bestyrelsen, men hans position som A- og B-aktionær betød, at der var ”et åbenlyst behov” for en løbende habilitetsvurdering af hans position som fondens bestyrelsesformand. Ved drøftelser mellem aktionærene om beslutninger på holdingselskabets generalforsamlinger var fonden således repræsenteret af sin næstformand, på det tidspunkt Kristian Stubkjær, mens Lars Kann-Rasmussen alene repræsenterede sin egen aktiepost.

Yderligere betød medejerskabet af VKR Holding A/S, at medlemmer af fondens bestyrelse var underkastet et dobbeltkrav, når det gjaldt habilitet: dels i forhold til medansvaret for firmagruppen, dels når det gjaldt fondens uddelinger og støtteområder, hvor bestyrelsesmedlemmer ikke deltog i sagsbehandling og beslutninger i tilfælde af inhabilitet.

Tilsvarende habilitetskrav blev stillet til bestyrelsernes økonomiske rådgivere, advokater, revisorer m.fl. samt til eksterne bedømmere og personalet i sekretariatet, der behandlede ansøgninger. Særlig opmærksomhed var der ved behandlingen, hvor en donation indirekte ville kunne påvirke holdingselskabets drift og økonomi og derved værdi og afkast af fondens aktiepost.

Fondene havde ikke nedskrevne regler om sikring af habilitet, men baserede sig dels på fondslovens almindelige habilitetsbestemmelser, dels på gældende praksis, som den var nedfældet

i bestyrelsesreferaterne gennem årene. Ifølge artiklen overvejes det dog at udarbejde og vedtage eksplicite regler for tilkendegivelse af inhabilitet.

Anledningen kom, da Folketinget 25. juni 2014 vedtog en lov om erhvervsdrivende fonde, der som noget nyt indeholdt, at fondene skulle tage stilling til en række anbefalinger om god fondsledelse. Anbefalingerne fulgte et ”følg eller forklar”-princip og var ikke bindende, men det krævede, at eventuelle fravigelser blev forklaret. Selvom anbefalingerne kun gjaldt erhvervsdrivende fonde, besluttede både VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN at forholde sig til dem.

I forbindelse med en opfølgning på anbefalingerne kom habilitetsspørgsmålet til debat i VILLUM FONDENS bestyrelse, der bad fondenes juridiske sekretær, Christian Gregersen, udarbejde et notat om den hidtidige praksis, der blev drøftet på et møde i begyndelsen af marts 2016. Efterfølgende udarbejdede Christian Gregersen et notat om principper for habilitet, der blev vedtaget af begge bestyrelser samme efterår og derefter lagt på hjemmesiden. Habilitetsnotatet blev senest opdateret i april 2020.

”Dynamisk samspil mellem Firma, Fonde og Familie”

Med sit fokus på checks and balances-systemet omhandlede artiklen i Årsskriftet for 2010 fordelingen af ejerskabet og dermed indflydelsen i VKR Holding A/S. Da Årsskriftet udkom, var ejerskabet imidlertid blevet spredt, om end begrænset, idet Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen i mellemtiden havde overdraget deres beholdninger af B-aktier på samlet lige knap 9 procent af den samlede aktiekapital til deres respektive børn – tre hver. Overdragelsen af B-aktierne ændrede ikke ved checks and balances-systemet, der eksisterede i kraft af Lars Kann-Rasmussens og Hans Kann Rasmussens poster af A-aktier og VILLUM FONDENS beholdning af B-aktier.¹⁰

Muligheden for at overdrage B-aktierne var blevet gennemført i forbindelse med ændringen i fondenes fundatser i 2002, der med genindførelse af familieobservatører i bestyrelserne skulle bidrage til at hjælpe et generationsskifte på vej. Også i VKR Holding A/S og de tilknyttede selskaber arbejdedes med et generationsskifte. Lars Kann-Rasmussens søn, civilingeniør

Jens Kann-Rasmussen, havde i en årrække arbejdet i firmagruppen, da han i 2009 blev indvalgt i VKR Holding A/S’ bestyrelse.

Efter at have været observatør i VILLUM FONDEN i 2008-09 og 2011-12 blev Jens Kann-Rasmussen i 2014 medlem af fondsbestyrelsen, samtidig med at Lars Kann-Rasmussen fratrådte på grund af 75-årsreglen. Inden havde han som et af sine sidste initiativer fået vedtaget en vision for VILLUM FONDEN, der greb tilbage til stifteren og hans målsætning om firmagruppen som en mønstervirksomhed:¹¹

VILLUM FONDEN ønsker at være en mønsterfond. Som mønsterfond vil vi forvalte arven efter fondsstifteren, Villum Kann Rasmussen, således, at hans tanker, ideer og Fondens fundats tilgodeses og medvirker til at præge fremtiden for vores uddelingsområder, for samfundet og for Firmagruppen.

Lars Kann-Rasmussen blev afløst som formand af næstformand, professor Kristian Stubkjær, der fratrådte året efter på grund af tiårsreglen. Som ny formand for VILLUM FONDEN valgtes på årsmødet i 2015 Jens Kann-Rasmussen, der samtidig udtrådte af VKR Holding A/S’ bestyrelse, men fortsatte som afdelingsleder i firmagruppen. Fonden blev i stedet repræsenteret i holdingselskabets bestyrelse af sin næstformand, Steen Riisgaard.

Jens Kann-Rasmussens bror, cand.merc. Mads Kann-Rasmussen, var efter flere års arbejde i firmagruppen blevet bestyrelsesmedlem i 2009 i datterselskabet SolarCAP A/S, der fremstillede solpaneler til opvarmning af vand. Samme år som Jens Kann-Rasmussen blev formand i VILLUM FONDEN, indtrådte Mads Kann-Rasmussen i holdingselskabets bestyrelse, som han dog trak sig fra, da han i august 2016 blev udnævnt til adm. direktør for VKR Holding A/S. Udnævnelsen skyldtes, at den hidtidige direktør trak sig på grund af alvorlig sygdom. Som formand fortsatte Søren Bjerre Nielsen, der var tiltrådt efter Lars Kann-Rasmussens fratræden i 2010.

Efter Lars Kann-Rasmussens fratræden fra først holdingselskabets og derefter VILLUM FONDENS bestyrelse var familien igen repræsenteret i firmagruppens topledelse foruden formandsposten i begge fonde. Mens Jens Kann-Rasmussen og Mads Kann-Rasmussen således begge var beskæftiget i firmagruppen, havde ingen af børnene i de andre familiegrene haft an-

sættelse i virksomheden. Derimod havde der siden 2004 siddet repræsentanter fra tredje generation i alle familiegrene som observatører i begge fondes bestyrelser. Fra 2012 var Lars Kann-Rasmussens datter, Astrid Kann-Rasmussen, observatør i VILLUM FONDEN, mens Hans Kann Rasmussens søn, Kristian H. Kann Rasmussen, året efter blev observatør i VELUX FONDEN.

Trods alle juridiske og økonomiske skillelinjer var familien, firmaet og fondene vævet ind i hinanden, hvilket var hovedtemaet i et interview med Lars Kann-Rasmussen, der blev bragt i fondenes Årsskrift 2013 – to måneder inden han skulle fratræde som formand for VILLUM FONDEN: ”Dynamisk samspil mellem firma, fonde og familie,” lød overskriften.¹²

Intervieweren var professor og leder af Center for Civilsamlingsstudier ved Copenhagen Business School Anker Brink Lund, der var redaktør af bogen *Dansk fondsledelse* fra 2012, hvori han selv havde skrevet en artikel om ”Fondsledelse – et underbelyst fænomen”. Interviewets emne, præcist afspejlet i dets titel, gav naturligt fokus på checks and balances-systemet, der karakteriseredes som

den unikke måde at sikre både det langsigtede ejerskab af en international virksomhedsgruppe, de almennyttige uddelinger til samfundsmæssige formål og samtidig at give familien Kann Rasmussen mulighed for at spille en aktiv rolle i fondsarbejdet i mange år frem.

Systemet var illustreret med en grafisk fremstilling, der i sine grundtræk og sin grundsubstans var identisk med den håndtegnede modelskitse, som Lars Kann-Rasmussen havde fremlagt for VILLUM FONDENs bestyrelse, da den i oktober 1996 skulle diskutere strategi og arbejdsdelingen mellem fondene.

På spørgsmålet om, hvilken af de tre aktører der ud fra et værdiskabelsesperspektiv var mest tungtvejende, svarede Lars Kann-Rasmussen, at det ”uden tvivl” var aktiviteterne i firmagruppen: ”Uden dem var jo intet af det andet.” Ikke desto mindre fremgår det, at det primære dynamiske element i modellen er familien, der skaber det unikke samspil. I forhold til firmagruppen hed det, at familien ”skal” kunne stille to kompetente A-aktionærer, ligesom den ”bør” være repræsenteret i relevante firmasammenhænge baseret på kompetencer og ”i passende omfang”.

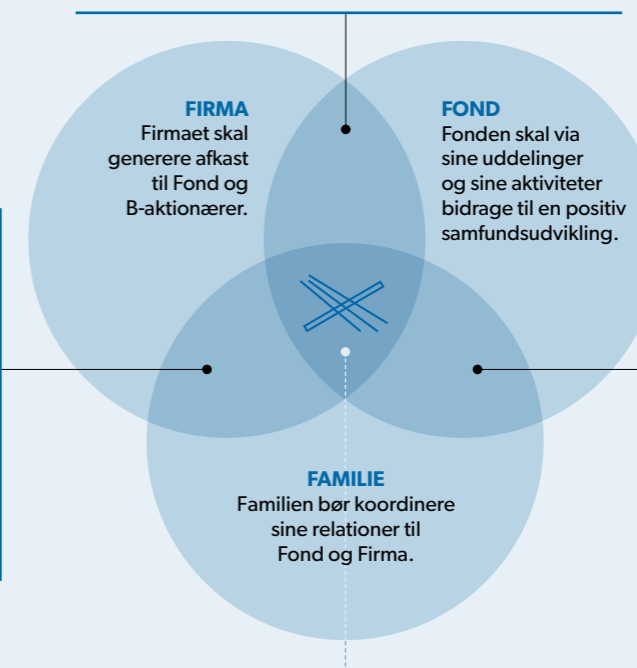
Lars Kann-Rasmussens søn, Mads Kann-Rasmussen, blev i 2016 adm. direktør for VKR Holding, efter at den hidtidige adm. direktør, Jan Lunds-gaard Jensen, måtte trække sig på grund af alvorlig sygdom.

Samspilsmodel

FIRMA-FOND-FAMILIE

FIRMA-FOND

- Fonden har forpligtelse over for sit ejerskab af Firma. Se vedtægter.
- Fonden har forpligtelser over for Firmagruppens nuværende og tidligere medarbejdere. Se vedtægter.
- Fonden bør facilitere kendskab og viden om Firmaets produkter ved relevante bevillinger.

FIRMA-FAMILIE

- Firmagruppen har ingen særlige forpligtelser over for Familien.
- Familien bør, baseret på kompetencer, i passende omfang søge repræsentation i relevante firmasammenhænge, f.eks. bestyrelsesarbejde.

FOND-FAMILIE

- Familien skal kunne stille to kompetente A-aktionærer til rådighed.
- Fonden skal opkøbe evt. aktier i VKR Holding fra B-aktionærer, der ønsker exit.
- Familien skal sikre et kompetent bestyrelsesmedlem til VILLUM FONDENs bestyrelse.
- Familien bør observere fondsbestyrelsesmøderne ved at stille en observatør til rådighed.

FIRMA-FOND-FAMILIE

- Stifterens mønstermålsætning, værdier og holdninger.
- Lyst, vilje og evne til at samvirke.
- Bevidst om, at en parts fejltrin kan skade de to andre parter.

Samspillet mellem firmaet, fondene og familien som illustreret i fondenes Årsskrift 2013.

50 års
almennyttigt virke

12

Bestyrelsesmedlemmer 2016-

VILLUM FONDEN

VELUX FONDEN

Et opsamlende blik på VILLUM FONDENs og VELUX FONDENs udvikling fra diskrete velgørere til synlige og aktive samfundsaktører samt vurdering af fondenes samfundsmæssige betydning gennem årene.

Jubilæum

I 2016 kunne VILLUM FONDEN fejre sin 45-års og VELUX FONDEN sin 35-års fødselsdag, men årets store begivenhed var ikke desto mindre VELUX Gruppens 75-års jubilæum, som begge fonde markerede med en jubilæumsdonation i pagt med hver deres særskilte uddelingsprofil.

Størst var VILLUM FONDENS jubilæumsdonation på 150 mio. kroner til et nyt forskningscenter på Danmarks Tekniske Universitet, DTU, der skulle arbejde på at skabe gennembrud i udviklingen af erstatninger for fossile brændstoffer. Det var en donation i pagt med fondens stærke fokus på teknisk og naturvidenskabelig grundforskning, hvor fonden tidligt var begyndt at støtte forskningsprojekter med et klima- og miljøperspektiv.

Endnu en jubilæumsdonation fra VILLUM FONDEN på 75 mio. kroner gik til Medarbejderfonden for VKR-gruppen. Beløbet gik til fondens grundkapital, som derved blev bragt op på 350 mio. kroner.

VELUX FONDENS jubilæumsdonation på knap 8 mio. kroner gik til et tværfagligt forskningsprojekt, der skulle kortlægge den samfundsmæssige værdi af den humanvidenskabelige forskningsviden i Danmark, som fonden havde understøttet med sit mangeårige fokus på humaniora og humanvidenskabernes betydning i samfundsudviklingen.

I anledning af jubilæumsåret uddelte VILLUM FONDEN ekstraordinært to donationer af Villum Kann Rasmussens Årslegat til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning på hver 5 mio.

Jubilæumsdonation til
et nyt forskningscenter
på Danmarks Tekniske
Universitet, DTU:
150 mio. kr.

Professor Jens Stougaard er en af verdens førende molekylærbiologer. I 2016 blev han hædret med Villum Kann Rasmussens Årslegat til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning. Jens Stougaard håber, at han og hans forskergruppe ved at kopiere en egenskab fra bælgplanter kan opnå, at majs kan producere gødende kvælstof og sikre bedre udbytte for afrikanske landmænd.

Uddeling af The
Daylight Award i to
uddelingsportioner a
100.000 euro.

kroner. De tilsammen 10 mio. kroner blev delt mellem professor ved DTU Bioengineering Lone Gram og professor ved Institut for Molekylær Biologi og Genetik på Aarhus Universitet Jens Stougaard.

Endelig uddelte begge fonde sammen med schweiziske Velux Stiftung for første gang den nyindstiftede internationale dagslyspris, The Daylight Award, på to uddelingsportioner a 100.000 euro. De to første prismodtagere var professor i bæredygtige bygningsteknologier ved École Polytechnique Fédérale de Lausanne Marilynne Andersen og den amerikanske arkitekt Steven Holl, leder af arkitektgruppen Steven Holl Architects i New York og Beijing.

Forskningscenter til løsning af globale energiudfordringer

Det nye VILLUM Center for the Science of Sustainable Fuels and Chemicals forankredes på DTU Fysik med et etableret forskningssamarbejde med Stanford University i USA, Københavns Universitet og Syddansk Universitet. Dets opgave blev at forske i katalysatorer og udvikle nye banebrydende teknologier, der vil kunne gøre det muligt at erstatte fossile brændstoffer med bæ-

redygtige løsninger. Med donationen på 150 mio. kroner var det VILLUM FONDENS største forskningsinitiativ nogensinde.

Forud for donationen var de danske universiteter blevet inviteret til at indsende projektforslag til et forsknings- eller udviklingsprojekt ”med potentiale til at yde et signifikant bidrag til den langsigtede beskyttelse af jordens klima, miljø og/eller biodiversitet”. De indkomne forslag blev derefter evalueret og bedømt af en international komité af uafhængige forskere, der anbefalede projektet fra DTU.¹

Indvielsen af centeret fandt sted 10. august 2016 på Louisiana Museum of Modern Art i Humlebæk med deltagelse af uddannelses- og forskningsminister Ulla Tørnæs, der allerede i april havde indviet ”filialen” på Stanford University. I sin tale fremhævede DTU’s rektor, dr.techn. Anders Bjarklev, betydningen og det langsigtede perspektiv for den forskning, der skulle udføres på centeret for at fremme den grønne omstilling af samfundet. For selvom det var ønskværdigt straks at stoppe forbruget af fossile brændstoffer, var det ikke muligt, fordi man manglede nye teknologier som erstatning: ”Mange af de grønne

Ved indvielsen af VILLUM Center for the Science of Sustainable Fuels and Chemicals. Fra venstre er det VILLUM FONDENS nyligt tiltrådte formand, Jens Kann-Rasmussen, uddannelses- og forskningsminister Ulla Tørnæs, centerets leder, professor på DTU Ib Chorkendorff, samt rektor på DTU, Anders Bjarklev.

teknologier, vi får brug for, er slet ikke modne, endsige opfundet endnu,” udtalte han.

Netop den manglende viden om fremtidens teknologier greb VILLUM FONDENS bestyrelsesformand, Jens Kann-Rasmussen, fat i, da han begrundede donationen med, at fonden ønskede at ”yde et markant bidrag til den langsigtede beskyttelse af jordens klima og miljø”, og at man ”håbede”, at centerets forskningsresultater ville bidrage til en fremtid uden fossile brændstoffer. Og så fortsatte han med et slet skjult indlæg i den evigt tilbagevendende diskussion om fondes rolle og samfundsmæssige betydning: ”Der er ingen garantier, når man støtter grundforskning, men som filantropisk fond er det vores privilegium at kunne bidrage og tage en sådan risiko.”

Forskningen på centeret skulle fokusere på to store udfordringer i overgangen til vedvarende energi: mere effektiv lagring af energi og udvikling af alternativer til kemikalier, plast og andre betydningsfulde produkter, som i dag fremstilles ved hjælp af olie og kul. Fælles for begge var udvikling af bedre katalysatorer til at fremme de relevante kemiske processer, idet Danmark i forvejen var globalt førende inden for både forskning og produktion af katalysatorer baseret på bl.a. et samarbejde mellem DTU og virksomheden Haldor Topsøe A/S.

Foruden en fast stab af danske og internationale forskere skulle centeret videreudanne et stort antal danske såvel som udenlandske forskere inden for energiteknologi. Således skulle der i løbet af de otte år, som donationen skulle finansiere, beskæftiges ikke mindre end 75 ph.d.-studerende og postdocs.

Leder af centeret blev professor ved DTU Fysik Ib Chorkendorff, mens aktiviteterne på Stanford University skulle ledes af den danske professor og modtager af Villum Kann Rasmussens årslegat for teknisk forskning Jens Nørskov, der tidligere havde været professor ved DTU, inden han i 2010 tog til USA for at blive Leland T. Edwards Professor of Chemical Engineering ved School of Engineering på Stanford University.

Jens Nørskov vendte tilbage til Danmark i 2018 for at blive Villum Kann Rasmussen-professor ved DTU. Året efter blev han formand for Danmarks Grundforskningsfond.

Humanvidenskabernes betydning og værdi for samfundet

VELUX FONDENS jubilæumsdonation gik i en helt anden retning, idet lektor og forskningsleder David Budtz Pedersen og professor Frederik Stjernfelt – begge fra Aalborg Universitets campus i København – modtog 7,8 mio. kroner til et projekt, *Mapping the Public Value of Humanities*.

De to humanvidenskabelige forskere havde i 2011 modtaget en donation fra VELUX FONDEN til det treårige projekt *Humanomics Mapping the Humanities*, hvor de havde kortlagt humanvidenskabelige forskeres formidling, kommunikation og samarbejder med andre forskere. Nu handlede det om at kortlægge, hvorledes humanvidenskabelige forskere formidler, kommunikerer og samarbejder med andre samfundsmæssige aktører.

Projektet blev skudt i gang 17. september 2016 med et seminar på Borups Højskole i København, hvor formanden for VELUX FONDEN, Hans Kann Rasmussen, tog tråden op fra begyndelsen af humaniorasatsningen i 2008, som blev oprettet som en modvægt mod den generelle nedprioritering af området: ”Vi syntes dengang, at den tekniske og naturvidenskabelige forskning fik nok opmærksomhed,” udtalte han, ”måske kunne vi kigge lidt mere strategisk på mulighederne for en målrettet indsats inden for den humanvidenskabelige forskning.”²

Hans Kann Rasmussen mente at kunne finde interessen for mennesket og de menneskelige relationer allerede i VELUX FONDENS dna. Fondens stifter, ingeniør og fabrikant Villum Kann Rasmussen, havde således udtalt, ”at drive forretning handler dybest set ikke om andet end omgang med mennesker”. At en succesfuld forretningsmand formulerede sig på den måde, var interessant, for i en tid, der var præget af parolen om så hurtigt som muligt at komme fra forskning til faktura, så tydede det på, at i hvert fald Villum Kann Rasmussen havde opfattelsen af, ”at den menneskelige side virkelig kan bidrage med lige så meget som økonomi og teknik”.

I lighed med Jens Kann-Rasmussen lagde Hans Kann Rasmussen også et bidrag ind i debatten om fondes betydning med udtalelsen om, at ”VELUX FONDEN skal som almennyttig også kunne vise, at fondens aktiviteter har almennyttig værdi”. Derfor var projektet også af betydning for fonden selv, ”for finder vi svaret på humanvidenskabernes almennyttige værdi, er det jo

Jubilæumsdonation
til projektet *Mapping
the Public Value of
Humanities*:
7,8 mio. kr.

Lektor og forskningsleder David Budtz Pedersen modtog sammen med professor Frederik Stjernfelt – begge fra Aalborg Universitet København – knap 8 mio. kroner fra VELUX FONDEN i forbindelse med en særlig jubilæumsbevilling uddelt i anledning af firmagruppens 75-års fødselsdag i 2016. Jubilæumsbevillingen blev motiveret af bestyrelsesformand Hans Kann Rasmussen.

også svaret på, hvorfor vi kan tillade os at sige, at det ikke bare er nyttigt, men også almennyttigt”.

På vegne af bevillingsmodtagerne forklarede David Budtz Pedersen baggrunden for projektet med, at ”humaniora gennemsyrrer samfundet”, og at mange af de ideer og begreber, der præger den offentlige debat, havde rod i humanistisk forskning. Begreber som multikulturalisme, social sammenhængskraft og postfaktuel demokrati var således alle udviklede og definerede af humanister, men i modsætning til naturvidenskabelige forskere havde humanistiske forskere ikke tradition for at indsamle data og dokumentere effekten og den samfundsmæssige værdi af deres forskning.

”Humanistisk forskning har stor udbredelse og indflydelse på den løbende samfundsdebat,” sagde David Budtz Pedersen. ”Vi kan bare ikke dokumentere det,” hvilket projektet skulle rette op på.

Firma, Fond og Familie

Tilsammen udgjorde VILLUM FONDENS og VELUX FONDENS tre specifikke jubilæumsdonationer i alt 236 mio. kroner sva-

rende til godt en femtedel af de samlede uddelinger i 2016. De betragtelige donationer var et markant udtryk for de to fondes tætte relation til VKR Holding A/S og hele firmagruppen, der siden stiftelsen af den oprindelige fond i 1971 havde været den afgørende økonomiske kilde til de to fondes vækst, både når det gjaldt egenkapital og uddelinger.

VILLUM FONDENS donation til Medarbejderfonden var en yderligere understregning af tilhørsforholdet og ikke mindst af medarbejdernes betydning. Donationen var ”en gave til alle medarbejdere i firmagruppen, som forbedrer fondens muligheder for at støtte”, lød det i begrundelsen.

Ved indvielsen af forskningscenteret ved DTU fremhævede Jens Kann-Rasmussen da også, at ”en bevilling af denne størrelse er kun mulig, fordi medarbejderne i vor firmagrupper hver dag yder en stor indsats, der betyder, at vi som fond kan støtte banebrydende forskning. Det er vi meget stolte af”.³

Der havde da også helt fra begyndelsen været en tæt forbindelse mellem firmagruppen og fonden. Da Villum Kann Rasmussen i december 1971 stiftede VELUX FONDEN – nutidens VILLUM FOND – var det således for at sikre VKR Holding A/S’ og dermed den samlede firmagrupper eksistens og fremtid. Samtidig ønskede han, at det skete på en måde, så det økonomiske udbytte fra firmagruppen kom samfundet til gode gennem almenyttige uddelinger.

Fonden stiftedes derfor som en almennyttig fond med en B-aktiepost på 90 procent af holdingselskabets aktiekapital, hvilket sikrede fonden 90 procent af de årlige udbyttebetalinger. Selv beholdt Villum Kann Rasmussen de 10 procent A-aktier og dermed stemmemajoriteten, men det var hans intention, at også disse aktier skulle overgå til fonden senest ved hans død – og altså ikke gå i arv til hans efterkommere. Hermed ville fonden blive eneejer og en erhvervsdrivende fond og modtage det samlede udbytte fra firmagruppen.

Fondens bestyrelse blev foruden Villum Kann Rasmussen selv som livsvarig formand sammensat af venner og betroede medarbejdere med broderen, Aage Kann Rasmussen, og studiekammeraten Svend Kamman som de centrale personer, mens fondens juridiske sekretær, højesteretssagfører Carl Tjur, og fondens revisor, statsautoriseret revisor C.E. Askgård Olesen, i forvejen var nære rådgivere. Sorø Akademi var et fælles udgangs-

punkt for kernen i bestyrelsen – og vedblev at være det i mange år. Derimod var familien ud over Villum Kann Rasmussen selv ikke repræsenteret i bestyrelsen, men hans efterkommere kunne vælge en repræsentant som observatør – uden stemmeret.

Villum Kann Rasmussens oprindelige intention om at overdrage sine A-aktier til fonden blev imidlertid aldrig realiseret, idet han i 1986 overdrog aktierne i to portioner til de to sønner, Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen. VILLUM FONDEN, som den hedder i dag, blev derfor ikke en erhvervsdrivende fond, hvorved den adskiller sig fra de fleste andre store danske fonde. Med sin B-aktiepost i VKR Holding A/S på 90 procent af aktiekapitalen modtager fonden dog fortsat den overvejende del af udbyttet, ligesom den er repræsenteret i bestyrelsen.

I stedet for den skarpe adskillelse mellem bestyrelserne for VILLUM FONDEN og VKR Holding A/S, som Villum Kann Rasmussen oprindeligt havde ønsket, skabte overdragelsen af A-aktierne til sønnerne grundlaget for checks and balances-systemet, hvor ingen af de tre aktionærer i holdingselskabet kunne bestemme alene.

Året inden sin død sikrede Villum Kann Rasmussen i 1992 yderligere, at hans efterkommere fik mulighed for at deltage direkte i fondsarbejdet, da en fundatsændring gav bestyrelsen pligt til at udpege et medlem, som er descendent af stifteren. Da VILLUM FONDENS bestyrelse yderligere bør rumme mindst et medlem, der er eller i en række år har været ansat i et af firmagrupper selskaber, var relationen mellem firma, fond og familie endeligt konstitueret.

Uddelingsområder og fondsdannelser

Fra begyndelsen havde fonden kun to uddelingsområder, dels hædersgaver til personer, der havde gjort en kunstnerisk, videnskabelig eller praktisk indsats for forståelse af dagslysets værdi og betydning, dels legater til støtte og opmuntring af ældre menneskers aktive liv. Det var usædvanlige støtteområder, hvor Dagslysprisen udspang af Villum Kann Rasmussens egen interesse for dagslys og hans både teoretiske og praktiske beskæftigelse med emnet. Ældrelegaterne var begrundet i et ønske om at støtte og glæde ældre, der udgjorde en overset gruppe i en tid

med stort fokus på ungdommen. Hertil kom en bestemmelse om støtte til ansatte og tidligere ansatte i firmagruppen.

Fondens første år var præget af kapitalopbygning, så den om nødvendigt kunne understøtte firmagruppen økonomisk, men også så den kunne stå på egne ben med sin egen formue, hvis firmagruppen skulle gå konkurs.

Samtidig var det vigtigt for Villum Kann Rasmussen, at fonden fra begyndelsen foretog uddelinger, idet de første legater helt overvejende gik til personer, som han selv eller bestyrelsesmedlemmerne kendte eller havde hørt om i deres bekendtskabskreds. I de første år var der således forholdsmæssigt mange donationer til personer med tilknytning til Sorø Akademi.

Mens Villum Kann Rasmussens bevæggrunde til oprettelse af en fond og udformning af dens fundats i hovedtræk fulgte det samme mønster som de fleste andre danske fonde, der blev stiftet i 1960'erne og 1970'erne, kom VELUX FONDEN til at adskille sig fra de fleste andre i kraft af stifterens mangeårige formandskab, som han udnyttede til at tilføje en række yderligere støtteområder.

Årsagen var, at Villum Kann Rasmussen ikke havde forudset, hvor fremgangsrigt hans firmagruppe ville udvikle sig, og dermed hvor store midler fonden med årene ville få til rådighed for uddelinger. Det var VKR Holding A/S' voksende udbyttebetalinger, der førte til, at forskning i oftalmologi og derefter gerontologi/geriatri blev tilføjet som nye støtteområder i 1975 og 1977 for at muliggøre større uddelinger. På begge områder tilknyttedes eksterne bedømmere, hvilket blev en fast praksis.

Lægevidenskabelig forskning var – og er – et yndet støtteområde for danske almennyttige fonde, men Villum Kann Rasmussen valgte at støtte de to specialer, der var små og uden den prestige og opmærksomhed, der omgav f.eks. kræftforskning. Begge områder var forbundet med ældre, deres sundhed og livskvalitet og dermed i pagt med fondens ældreparagraf.

Tilførslen af de to områder førte til et løft i uddelingerne, men allerede i 1981 tilføjede Villum Kann Rasmussen bestemmelsen om støtte til større opgaver, der for alvor gjorde det muligt at øge uddelingernes antal og størrelse. De første af den nye type uddelinger blev jubilæumsdonationerne til byggeriet af vikingeskibet *Roar Ege* og indkøb af en CT-scanner til det private

epilepsihospital Filadelfia i Dianalund, som dog endte med at blive overdraget til Centralsygehuset i Slagelse.

1981 blev også året, hvor Villum Kann Rasmussen stiftede VELUX FONDEN af 1981 – i daglig tale VELUX FONDEN, mens den eksisterende fond skiftede navn til VILLUM KANN RASMUSSEN FONDEN – i daglig tale VILLUM FONDEN.

De to fonde havde identiske uddelingsbestemmelser, idet støtten til ældre samt oftalmologi og gerontologi/geriatri efter nogle år blev sløjftet i VILLUM FONDENs fundats efter krav fra Justitsministeriet. Derimod tilføjede Villum Kann Rasmussen i 1986 uddelingen af Årslegatet til teknisk forskning i VILLUM FONDENs fundats.

Årsagen til den nye fondsdannelse var, at en fondsbestyrelse efter Villum Kann Rasmussens opfattelse ikke på samme tid kunne være fuldt kompetent til at lede firmagruppen og foretage almennyttige uddelinger. Han ønskede at adskille de to opgaver, og at VILLUM FONDEN derfor skulle videretransportere de årlige udbytter fra holdingselskabet til VELUX FONDEN, der skulle varetage alle uddelinger på nær Årslegatet til teknisk forskning.

Sådan kom det ikke til at gå, da Villum Kann Rasmussen overdrog A-aktierne til sønnerne, og fordi Civilretsdirektoratet forlangte, at VILLUM FONDEN skulle foretage uddelinger i henhold til sin fundats, der fortsat rummede bestemmelsen om støtte til store opgaver. Langsomt begyndte VILLUM FONDEN derfor fra slutningen af 1980'erne at foretage uddelinger.

I 1991 stiftede Villum Kann Rasmussen endnu en fond, Medarbejderfonden for VKR-gruppen. Den fik udspring i VILLUM FONDEN, som efterfølgende foretog en række store donationer til Medarbejderfonden som udmøntning af den oprindelige fundats' bestemmelse om støtte til firmagruppens eksisterende og tidligere ansatte.

Hermed havde Villum Kann Rasmussen lagt det fundatsmæssige grundlag for VILLUM FONDENs og VELUX FONDENs nuværende uddelingsaktiviteter helt frem til i dag. Eneste yderligere tilføjelse af et støtteområde var bestemmelsen i 2008 i begge fundatser om muligheden for at støtte miljøprojekter.

Teknisk forskning og Danmarks kulturarv

Bestemmelsen om støtte til større opgaver blev grundlaget for, at de to fondes uddelingsaktiviteter fremover kunne følge med væksten i de årlige udbyttebetalinger fra VKR Holding A/S, der i takt med firmagruppens vækst var konstant voksende. Bestemmelsen gav vide uddelingsmuligheder, men snart udkrystalliseredes en række udvalgte støtteområder.

Lægevidenskabelig forskning blev hurtigt et dominerende støtteområde bl.a. med donationer af CT-scannere, som der var stort behov for i sygehusvæsenet. Allerede her ser man – som med oftalmologien og gerontologien/geriatrien – en ambition om at gøre en forskel, da man bevidst valgte at donere scannere til sygehuse i Vestsjælland, på Lolland-Falster og Bornholm og i Nordjylland – og ikke til hovedstadsregionen, der i forvejen havde stor kapacitet.

Af samme grund pegede Svend Kamman med støtte af Villum Kann Rasmussen på det ønskelige i at finde andre støtteområder. Det førte til de første store donationer på det tekniske og naturvidenskabelige område, samtidig med at Villum Kann Rasmussens Årslegat for teknisk forskning uddeltes første gang i januar 1987. Teknisk og naturvidenskabelig forskning blev herefter et stort og voksende uddelingsområde, idet behovet på forskningsinstitutionerne for nyt udstyr var betydeligt som følge af den hastige teknologiske udvikling, hvortil kom, at området ikke nød andre fondes bevågenhed.

Sideløbende hermed kom endnu et stort støtteområde med uddelinger til kunstmuseer og forhistoriske, vikingetids- og middelaldermuseer. Impulsen kom fra Aino Kann Rasmussen, der fra 1983 var observatør i begge fondsbestyrelser, til hun i 1991 indtrådte i sekretariatet. Formålet var at bidrage til at bevare den del af Danmarks kulturarv, der befandt sig på museerne, som stod midt i en omstilling med nye regler for statsstøtte og et fagligt opbrud med fokus på publikumsoplevelser frem for udstilling af genstande – en omstilling, som begge fonde med deres bevillinger understøttede, og som kun få andre fonde viede opmærksomhed.

Bevarelse af den danske kulturarv var også bevæggrunden for, at restaurering og bevarelse af slotte og herregårde samt flytning af historiske bygninger til Frilandsmuseet og Den Gamle By i Aarhus blev et større støtteområde. Igen var fondene stort set

ene om at støtte området, og det samme gjaldt jordbrugs- og veterinærvidenskab, som blev et større uddelingsområde, hvilket især skyldtes professor ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole Bent Søegaard, der sad i bestyrelsen for VILLUM FONDEN.

Generationskifte, professionalisering, ny uddelingspolitik

Ved Villum Kann Rasmussens død i 1993 var flere afgørende spor lagt ud for den videre udvikling frem mod de to fondes uddelingsprofil i dag. Udviklingen forstærkedes af de nye bestyrelsesformænd efter stifterens død: Kristian Haugaard fra firmagruppen blev formand for VILLUM FONDEN, hvor Hans Kann Rasmussen indtrådte som næstformand, mens Aino Kann Rasmussen i 1996 blev formand for VELUX FONDEN. Samtidig udtrådte en række bestyrelsesmedlemmer, der havde været med langt tilbage, og erstattedes nu af nye og yngre kræfter.

Det kom også til ændringer i sekretariatet, hvor flere bestyrelsesmedlemmer var tiltrådt, når deres tiårsperiode i bestyrelserne udløb. I stedet ansatte man efter opslag cand.oecon. Leif Jensen som direktør med den opgave at professionalisere sekretariatet, så det kunne håndtere det voksende antal store ansøgninger på stadig flere områder. Cand.jur. Ane Hendriksen blev ansat som sagsbehandler.

I forbindelse med generationsskiftet skete der også en ændring i fondenes uddelingspraksis, hvor der ikke hidtil havde været koordinering mellem de to fonde, og deres uddelingsprofiler derfor havde været stort set identiske.

Efter den første egentlige strategiske diskussion nogensinde i de to fonde blev det besluttet at indføre en opdeling i støtteområder, hvor VILLUM FONDEN fremstod som en overvejende teknisk og naturvidenskabelig orienteret fond. VELUX FONDEN fik en bredere samfunds- og humanvidenskabelig samt kulturel og kunstnerisk profil, hvortil kom støtte til lægevidenskab, herunder de fundatsbestemte områder oftalmologi og gerontologi/geriatri samt støtte til aktive ældre.

Ligeledes opstod en diskussion om mulige uddelinger i udlandet foranlediget af Lars Kann-Rasmussen, der fremhævede betydningen af donationer i de lande, hvor firmagruppen havde produktion og mange af sine ansatte. Det resulterede i en begyndende uddeling i udlandet af hovedsageligt kulturel karakter.

ter, idet området i alt væsentligt blev overladt til VILLUM FONDEN.

Fordelingen af støtteområder medførte dog ikke en total adskillelse af de to fonde, idet de i fællesskab kunne støtte særligt store opgaver. Det skete gennem fællesdonationerne til det nationalhistoriske monument Kongernes Jelling i 1999 og til det nytænkte Moesgaard Museum ved Aarhus i 2005 med VELUX FONDEN som den drivende kraft i begge projekter.

Samtidig med fordelingen af støtteområderne indledte begge fonde en ny og opsøgende uddelingsstrategi, hvor bestyrelserne ikke passivt afventede ansøgninger, men selv blev udførende med egne initiativer for at påvirke eksisterende støtteområder og opdyrke nye.

Uddelingerne fokuseredes, og man begyndte at arbejde med satsningsområder på grundlag af forudgående kontakter i de tiltænkte støttemiljøer samt skriftlige oplæg fra sekretariatet, der blev styrket både organisatorisk og fagligt. Efter et ledelseskifte i 2001, hvor cand.oecon. Kjeld Juel Petersen tiltrådte som ny direktør, blev den første faglige rådgiver ansat i sekretariatet for at styrke uddelingen på det tekniske og naturvidenskabelige område, og flere fulgte snart efter på andre områder.

Fra satsninger til strategiske programmer

Generationsskiftet i midten af 1990'erne blev fulgt af et markant løft i fondenes uddelingspraksis, der for VILLUM FONDENs vedkommende indledtes i 1998/1999 med en omfattende satsning på teknisk og naturvidenskabelig forskning i Danmark. Programmer for visiting professorship og postdocstipendier blev efter en forudgående dialog med forskningsmiljøerne fulgt af støtte til forskningsprofessorater med tilhørende centre og oprettelse af to Centres of Excellence i 2003.

Hertil kom store bevillinger til Experimentarium, til skole- og gymnasieaktiviteter samt en bred vifte af andre initiativer med det formål at øge ungdommens interesse for området, som var aftagende med negative konsekvenser for dansk forskning og erhvervsliv.

På samme tid indledte VELUX FONDEN en større satsning på det oftalmologiske område, hvor donationerne sædvanligvis havde været små i forhold til fondens voksende uddelingskapacitet. Efter en forudgående dialog med forskningsmiljøerne ind-

kaldte fonden ansøgninger til større forskningsprojekter, der efter en international bedømmelse resulterede i fire store bevillinger i 2003 med det dobbelte formål at styrke hvert enkelt forskningsmiljø og løfte det samlede oftalmologiske forskningsniveau i Danmark.

VELUX FONDEN søgte også efter et nyt lægevidenskabeligt område, hvor man kunne gøre en forskel, og efter flere års forarbejde og dialog med lægefaglige miljøer faldt valget på rehabilitering, der var et såkaldt kuvøseområde. Med støtte i 2005 til fire forskningsprojekter i fire forskellige forskningsmiljøer bidrog VELUX FONDEN til at give området et mærkbart løft, samtidig med at man støttede et nybrud i hele forståelsen af rehabiliteringsbegrebet.

Mens VELUX FONDENs to satsninger var enkeltstående initiativer, idet oftalmologi som et fundatsbestemt område dog fortsat støttedes, udviklede VILLUM FONDENs satsning på teknisk og naturvidenskabelig forskning sig til en gruppe af længelevende uddelingsprogrammer, som blev administreret og udviklet af en arbejdsgruppe bestående af bestyrelsesmedlemmer og medarbejdere i sekretariatet.

Satsningen blev model for en række tilsvarende, langsigtede uddelingsinitiativer, der fuldbyrdede det strategiskifte, der var indledt i midten af 1990'erne. Impulsen kom med valget af Lars Kann-Rasmussen til formand for VILLUM FONDENs bestyrelse i 2005 og Hans Kann Rasmussens overtagelse af formandsposten i VELUX FONDEN året efter. Formandsskifterne og en række samtidige udskiftninger i bestyrelserne resulterede i en ny strategisk tilgang til fondenes uddelinger med udvikling af flerårige planer for langsigtet støtte til udvalgte satsningsområder. Det skete på grundlag af planer for de kommende fire-fem år baseret på forventede indtægter og med rammebudgetter for de enkelte uddelingsområder – både eksisterende og påtænkte nye.

Ved siden af den tekniske og naturvidenskabelige satsning begyndte VILLUM FONDEN i sommeren 2005 at arbejde med et nyt strategisk satsningsområde for støtte til udsatte børn og unge i Østeuropa. Der blev ansat to fonsråd og nedsat en arbejdsgruppe, og efter kontakter med et antal danske hjælpeorganisationer blev de første bevillinger vedtaget i 2007 som en start på et langsigtet støtteprogram.

VELUX FONDEN fulgte trop med et uddelingsprogram

for humanvidenskabelig forskning baseret på kernegruppebevillinger til universiteterne. Initiativet kom efter ansættelse af en fondsrådgiver og forudgående dialog med de humanistiske forskningsmiljøer og var forankret i en arbejdsgruppe. Initiativet blev lanceret som et modspil til det politiske systems stærke fokusering på den tekniske og naturvidenskabelige forskning og uddannelse og den økonomiske nedprioritering af humanvidenskaberne. Den første uddelingsrunde fandt sted i 2008 og blev fulgt af yderligere uddelinger i årene efter.

Det økonomiske grundlag for de længerevarende uddelingsprogrammer var de voksende udbytter fra VKR Holding A/S, hvoraf VILLUM FONDEN i 2009 modtog 315 mio. kroner. Året efter næsten tredoblede holdingselskabet udbyttet, så fonden modtog ca. 900 mio. kroner, og med udsigt til et stabilt udbytt niveau de kommende år blev fondene sat under et stærkt pres for at foretage uddelinger. Fra 2011 og frem skulle der årligt uddeles omkring 1.000 mio. kroner sammenlignet med ca. 320 mio. kroner så sent som i 2006, hvor fællesdonationen til Moesgaard Museum udgjorde 100 mio. kroner.

De betydelige økonomiske midler skabte nye udviklingsmuligheder, men også et øget behov for at udvikle nye uddelingsområder såvel som et øget arbejdspress på både bestyrelser og sekretariat. Derfor gennemførtes en omlægning af alle arbejds-gange samt uddelegering af kompetence til arbejdsgrupperne, hvis rolle styrkedes for at aflaste både sekretariat og bestyrelse. Ydermere opdelttes det hidtidige fælles fondssekretariat, så VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN fik hver sin direktør med en nyansat direktør for de fælles administrative funktioner til understøttelse af fondenes uddelinger.

Den nye både finansielle og organisatoriske kapacitet resulterede i udviklingen af endnu en vifte af langsigtede uddelingsprogrammer inden for eksisterende og nye støtteområder. Samtidig opretholdt begge fonde hver sin portefølje af programmer, samtidig med at de begge opretholdt en ”ordinær” uddelingsaktivitet med bevillinger efter ansøgning på de respektive støtteområder.

I 2011 lancerede VILLUM FONDEN således endnu et langsigtet uddelingsprogram på det tekniske og naturvidenskabelige område, Villum Young Investigator Programme, der skulle gøre

det muligt for yngre forskere for første gang at etablere en forskergruppe omkring et selvvalgt projekt.

Ligeledes i 2011 uddelte VELUX FONDEN en flerårig bevilling til Socialt Udviklingscenter SUS til et længerevarende projekt om sociale opfindelser. Initiativet blev året efter fulgt op af et langsigtet program for sociale projekter i Danmark med fokus på nytænkning og fornyelse. Programmet forankredes i en arbejdsgruppe, hvor der for første gang blev inddraget eksterne medlemmer med indsigt i det sociale område og det offentlige system.

Samtidig indledte VELUX FONDEN i 2012 en længerevarende satsning på museumsområdet, der skulle kombinere humanvidenskabelig forskning og museernes udstillingsaktivitet. Initiativet var bl.a. fremkaldt af en ændring i museumsloven, så der på museerne skulle forskes efter samme standarder for at opnå statsstøtte. Efter forudgående besøg på et stort antal museer lanceredes museumssatsningen i 2014 med indkaldelse af interessetilkendegivelser, der efter en egentlig ansøgningsrunde resulterede i fire bevillinger året efter på tilsammen godt 20 mio. kroner.

Sideløbende indledte de to fonde en fælles satsning på miljøområdet efter en forudgående fundatsændring i 2008. Det begyndte med en række såkaldte fast-track-uddelinger, og under det videre arbejde med området udkrystalliseredes tanker om nye fondsdannelser, dels til at arbejde med globale miljø- og klimaspørgsmål på et internationalt niveau, dels til at opkøbe danske naturarealer med henblik på genopretning og styrkelse af biodiversitet. Det førte til oprettelsen af Den Danske Naturfond og KR Foundation i begyndelsen af 2015, samtidig med at VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN fortsat støttede miljøprojekter i Danmark.

Fra diskrete velgørere til synlige samfundsaktører

Da Jens Kann-Rasmussen blev valgt til formand for VILLUM FONDEN i marts 2015, trådte tredje generation i Villum Kann Rasmussens familie ind i ledelsen af fondene. I forhold til den fond, som hans farfar stiftede tilbage i 1971, var der en verden til forskel – både rent bogstaveligt, da hverken Danmark eller resten af verden var som dengang, og mere billedligt, når det gjaldt fonden, dens kapitalgrundlag og uddelingspraksis.

For så vidt gjaldt det samme i forhold til både verden og fondene, da Hans Kann Rasmussen og Aino Kann Rasmussen indtrådte i fondsbestyrelserne i 1993 og indledte det hamskifte, som blev fuldbyrdet efter Lars Kann-Rasmussens indtræden som formand i VILLUM FONDENs bestyrelse i 2005.

Da Jens Kann-Rasmussen tiltrådte som formand, havde VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN siden 1971 tilsammen uddelt 8,187 mia. kroner, og de tre faser i fondenes udvikling fremgår tydeligt af væksten i uddelingerne:

Villum Kann Rasmussens tid 1972-1993:	485,7 mio. kr.
Ny generation og professionalisering 1994-2005:	1.400,0 mio. kr.
Fuldbyrdelse af hamskiftet 2006-2015:	6.300,0 mio. kr.
Total	8.187,0 mio. kr.

Vækstratens tiltagen er tydelig og sættes yderligere i relief af, at 4,05 mia. kroner – eller næsten halvdelen af samtlige uddelinger siden 1972 – er uddelt i de seneste fire år fra 2012 til 2015. Det svarer til et årligt gennemsnit på 1 mia. kroner – et niveau, der er blevet opretholdt med uddeling af samlet 5,32 mia. kroner i femårsperioden 2016-2020. Det bringer fondenes samlede uddelinger siden 1973 op på ca. 13,5 mia. kroner.

Langt den overvejende del af uddelingerne hidrører fra de årlige udbyttebetalinger fra VKR Holding A/S. Hertil kommer indtægterne fra fondenes kapitalinvesteringer, der i sidste instans også har oprindelse i udbytterne fra VKR Holding A/S, dels gennem egen konsolidering, dels gennem ekstraordinære udbyttebetalinger på 405 mio. kroner i 2000 og 3,6 mia. kroner i 2014, der blev placeret i den bundne grundkapital. Også gaven på 750 mio. kroner i anledning af Villum Kann Rasmussens 100-årsdag i 2009 – hvor Lars Kann-Rasmussen og Hans Kann Rasmussen bidrog ved at give afkald på deres andel som A-aktionærer – placeredes i grundkapitalen.

VILLUM FONDENs og VELUX FONDENs efterhånden ganske betydelige uddelinger kan således føres tilbage til Villum Kann Rasmussens oprindelige målsætning om, at størstedelen af firmagruppens økonomiske overskud skulle komme samfundet til gode gennem almennyttige uddelinger.

Det er imidlertid ikke kun i størrelsen af de årlige uddelinger, at fondene er af en anden verden end i 1971 og for så vidt

Fra 1971 og til 2015
uddelte VILLUM
FONDEN og VELUX
FONDEN tilsammen
8,187 mia. kr.

også i midten af 1990'erne. Siden da har fondene i lighed med andre fonde udviklet sig fra ”diskrete velgørere til synlige samfundsaktører”, som det er blevet udtrykt i en nylig karakteristik af, hvorledes fonde udvikler projekter i samarbejde med civilsamfundet og det offentlige og med private virksomheder for at understøtte aktuelle dagsordener – eller sætte dem, kunne man tilføje.⁴

Det var et tema, som Aino Kann Rasmussen og Hans Kann Rasmussen anslog allerede i fondenes årsskrifter for 2002 og 2003, hvor de i debatten om danske fonde og dansk kulturpolitik fremhævede, at almennyttige fonde havde en unik placering ”i brydningsfeltet mellem offentligt og privat”. Fonde var hverken underlagt det politiske system eller det private marked, men kunne operere frit i brydningsfeltet mellem de to sfærer, hvor de på grundlag af deres fundatser kunne agere ”langsigtet og dermed, i sidste ende, fornyende, igangsættende og risikovilligt”.

Det er netop denne unikke placering, hvor fonde ikke som den offentlige forvaltning er underlagt politiske hensyn, og hvor de ikke som private virksomheder skal skabe et økonomisk overskud til ejere og aktionærer, som i dag fremhæves som rammen for, at fondene har udviklet sig til synlige samfundsaktører.⁵

Det er en rolle, som VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN i fællesskab med stigende intensitet har tilstræbt at spille med udvikling af en bred vifte af langsigtede uddelingsprogrammer på væsentlige og samtidig vidt forskellige samfundsområder. Det klare mål har været at præge udviklingen og sætte dagsordner i samspil med andre aktører – herunder bevillingsmodtagerne. Det gælder programmerne for sociale projekter i Danmark, Østeuropa og Grønland; kernegruppeprogrammet for humanvidenskaberne og museumssatsningerne; og ikke mindst de to fondes fælles miljøprogram, der resulterede i etableringen af Den Danske Naturfond og KR Foundation.

Samtidig har begge fonde opretholdt en mere ”klassisk” fondsaktivitet med bevillinger til ansøgninger, der falder uden for programmer og besluttede satsningsområder. Og selvom programmerne er udviklet og udfoldes på grundlag af fundatsbestemmelsen om støtte til større opgaver, holder fondene stadig fat i de oprindelige fundatsbestemte områder med støtte til ældre og til oftalmologi og gerontologi/geriatri samt uddeling af

The Daylight Award og Årslegatet til Teknisk og Naturvidenskabelig Forskning.

Fundatsbestemte støtteområder

De oprindelige fundatsbestemte støtteområder er således ikke blevet glemt i den løbende udvikling af nye uddelingsprogrammer, men tværtimod styrket gennem øget fokusering og etablering af særskilte programmer og satsninger inden for områderne.

Det kommer til udtryk ved, at der siden 1972 i alt er uddelt 252 mio. kroner til aktive ældre, der er det allerførste fundatsbestemte støtteområde. Heraf er 156,1 mio. kroner – eller næsten to tredjedele – uddelt siden 2010. Årsagerne til det forøgede bevillingsniveau de seneste ti år er dels satsningen på området i 2007, dels et voksende antal bevillinger til organisationer og foreninger og fra 2015 indgåelse af partnerskabsaftaler med bl.a. Friluftsrådet, Naturfredningsforeningen, Hjerteforeningen og Sammenslutningen af Lokalkarkiver m.fl. med det mål at skabe aktiviteter for ældre.

At et meget stort antal ældre gennem årene er blevet betænkt på forskellig vis, fremgår af, at der siden den første uddeling i 1972 er uddelt i alt 8.562 donationer, hvoraf donationerne til organisationer og foreninger og partnerskabsaftalerne har inddraget et betydeligt større antal ældre end antallet af donationer. En stor del af de personlige bevillinger – legater, som det hed oprindeligt – er resulteret i udgivelse af 4.220 bøger, der har beriget landets biblioteker med erindringer, store og små person- og familiebiografier samt større værker om historie, kunst og kultur m.m.

Når det gælder de to fundatsbestemte og lægevidenskabelige specialer, oftalmologi samt gerontologi/geriatri – i dag aldringsforskning – er de heller ikke blevet glemt. Tværtimod: Siden den første bevilling inden for oftalmologi til professor Niels Ehlers ved Aarhus Universitet i 1976 er der uddelt i alt 113,3 mio. kroner til i alt 112 oftalmologiske forskningsprojekter. Heraf er 57,8 mio. kroner – svarende til 51,1 procent – doneret siden 2010 til i alt 22 forskningsprojekter.

Tallene er et udtryk for en voksende forskningsaktivitet inden for oftalmologi, ligesom de enkelte projekter og dermed bevillingerne er blevet større. Selvom både det samlede beløb og

Siden 1976 er uddelt i alt 113,3 mio. kr. til i alt 112 oftalmologiske forskningsprojekter.

Siden 1980 er uddelt i alt 282,2 mio. kr. til forskningsprojekter inden for aldringsforskning.

størrelsen af de enkelte donationer kan synes beskedent sammenlignet med fondenes uddelinger i øvrigt, har VELUX FONDENS uddelinger ifølge overlæge, professor, dr.med. Toke Bek ved Aarhus Universitet betydet ”rigtig, rigtig meget” – og ikke kun for hans egen forskning, hvor han siden 1994 har modtaget ni bevillinger på samlet 13,4 mio. kroner, men for oftalmologi i Danmark som helhed.⁶

Som forklaring på, at bevillingerne ikke er så store, som man ser det på andre lægevidenskabelige områder, peger Toke Bek på, at oftalmologi er et meget lille speciale, der nogenlunde konstant har fyldt omkring én procent af sundhedsvæsenets budgetter. Selvom de fleste regner synssansen som den vigtigste af vores fem sanser, er oftalmologi ”en lille spiller” i forskningen og i sundhedsvæsenet.

Ydermere er det et ret isoleret speciale, da et stort antal sygdomme kun findes i øjet, så når man søger om forskningsstøtte i de store sammenhænge som i de statslige forskningsråd og private fonde, er beskeden ”meget ofte”, at man har en meget begrænset problemstilling. Oftalmologi har derfor svært ved at gøre sig gældende, bl.a. fordi det er svært at bidrage med viden, der har mere generel betydning for de lægefaglige specialer. Blandt undtagelserne er sammenhængen med diabetes, som Toke Bek selv forsker i. Derfor har VELUX FONDEN været vigtig, da oftalmologi har kunnet ”konkurrere på egne vilkår”, som Toke Bek udtrykker det. Trods de på papiret beskedne bevillinger har de mange donationer igennem mere end 50 år haft stor betydning for området.⁷

En tilsvarende udvikling i uddelinger har fundet sted inden for aldringsforskning, hvor VELUX FONDEN siden den første donation i 1980 til reservelæge Grethe Finn Jensen ved Københavns Universitet har uddelt i alt 282,2 mio. kroner til i alt 197 forskningsprojekter. Heraf er 102,3 mio. kroner – svarende til 36,3 procent – doneret siden 2010 til i alt 35 forskningsprojekter.

I takt med at en voksende del af befolkningen bliver ældre, og vi generelt lever stadig længere, er både den politiske og den sociale såvel som sundhedsfaglige interesse for aldring vokset, så området i dag har høj prioritet. Sådan var det ikke for blot få år siden, hvilket Kaare Christensen, der i 2007 modtog den første af tre store bevillinger fra VELUX FONDEN til oprettelse og drift af Dansk Center for Aldringsforskning, kan bekræfte.

Da Kaare Christensen blev kandidat i 1987, havde gerontologi og geriatri ”absolut lavprioritet og lavprestige”, fortæller han om de to specialer: ”De var så langt nede, man kan komme – absolut i bund.” Af samme grund var de to specialer ikke prioriteret, hverken af det statslige forskningsråd eller private fonde – med undtagelse af VELUX FONDEN.⁸

Det oplevede Kaare Christensen, da han selv begyndte at søge midler til forskning i aldring. Mens han lykkedes med at komme med i store bevillinger både fra USA og EU, så ”var det kropumuligt at få en dansk bevilling”. Aldringsforskning var simpelthen ikke prioriteret – og ”det var så dér, VELUX FONDEN kom ind i billedet”, fortæller han.

Mens det var de store amerikanske bevillinger, der gav det første skub, så var det VELUX FONDENs femårsbevilling i 2007 og de efterfølgende bevillinger, ”der helt sikkert gjorde, at vi blev konsolideret, og jeg kunne blive ved med at få amerikanske og EU-bevillinger”. Kaare Christensen fremhæver også fondens betydning for området som helhed: ”De har været rettidige og fremsynede og været med til at stimulere, motivere og skubbe på – også når det gjaldt samarbejdet med de andre forskningsmiljøer og inddragelse af andre discipliner.”

VELUX FONDEN har derfor medvirket til, at dansk aldringsforskning ifølge Kaare Christensens vurdering i dag ligger ”rigtig godt”. Det kommer bl.a. til udtryk ved, at Dansk Center for Aldringsforskning i dag er en del af et stort amerikansk forskningsprojekt under National Aging Institute, der med en bevilling på 68 mio. dollar også omfatter forskningsmiljøer i de amerikanske byer New York, Boston, Pittsburgh, Minneapolis og St. Louis.

Store opgaver

Det var indføjelser af bestemmelsen i begge fundatser om store opgaver, som gjorde det muligt for begge fonde at øge bevillingerne til det aktuelle niveau. Gennem årene er der på grundlag af bestemmelsen doneret både store og mindre store beløb til en meget bred vifte af projekter, hvor der efterhånden fremkom to hovedområder forankret i hver sin fond: teknisk og naturvidenskabelig forskning forankret i VILLUM FONDEN og bevarelse af dansk kulturhistorie i VELUX FONDEN.

Ved siden af er der bevilget et stort antal donationer til pro-

Donation til opførelse af Steno Museet i Aarhus: 15 mio. kr.

Donation til et nyt Naturhistorisk Museum: 250 mio. kr.

Inden for teknisk og naturvidenskabelig forskning er siden midten af 1980'erne frem til 2020 blevet bevilget 5 mia. kr. til i alt 866 projekter.

jekter, der ikke lader sig rubricere i de to kategorier som f.eks. VILLUM FONDENs donation i 1990 af 15 mio. kroner til opførelse af Steno Museet i Aarhus og 250 mio. kroner i 2013 til et nyt Naturhistorisk Museum. Også nye støtteområder som VELUX FONDENs humaniorasatsning fra 2008 falder udenfor, mens museumssatsningen fra 2015 bygger bro mellem den kulturhistoriske bevarelse og den humanistiske forskning. Heller ikke programmerne for sociale projekter i Østeuropa og Danmark eller satsningen på miljøområdet falder indenfor.

De to områder begyndte at udkrystallisere sig i anden halvdel af 1980'erne, hvor bestyrelserne endnu ikke var begyndt at vedtage satsninger og strategier – det kom først en del år senere. Ikke desto mindre begyndte fondene at prioritere de to områder, hvilket kom til at påvirke deres uddelingspolitik helt frem til i dag.

Teknisk og naturvidenskabelig forskning

Fondenes suverænt største støtteområde gennem årene er teknisk og naturvidenskabelig forskning, der på nær Årslegatet ikke er fundatsbestemt, men et prioriteret område under bestemmelsen om store opgaver. Siden fordelingen af uddelingsopgaver i 1996 er det alene VILLUM FONDEN, der har støttet området. I alt er der siden de første bevillinger i midten af 1980'erne frem til 2020 blevet bevilget ikke mindre end 5 mia. kroner til i alt 866 projekter, svarende til 37 procent af samtlige uddelinger fra begge fonde.

Heraf er langt størstedelen blevet bevilget siden 2010, nemlig godt 4 mia. kroner til 562 projekter, hvilket skyldes de markant større uddelingsmidler som følge af de større udbyttebetalinger fra VKR Holding A/S, men også en øget prioritering af området med stadig flere programmer, ligesom fonden med Årslegatet bidrager til at profilere hele området og de forskere, der modtager legatet.

Blandt modtagerne af Årslegatet er nuværende Villum Kann Rasmussen-professor ved Danmarks Tekniske Universitet og formand for Grundforskningsfonden Jens Nørskov, der modtog legatet i 1991. Det var på et tidspunkt, hvor legatet stadig var forholdsvist nyt, men allerede var ved at opnå prestige: ”I dag er legatet etableret som en meget betydelig pris,” siger han om

Årslegatet, der for hans eget vedkommende udgjorde en kærvkommen anerkendelse tidligt i karrieren.

Om betydningen af VILLUM FONDENS støtte til teknisk og naturvidenskabelig forskning siger Jens Nørskov, at fonden ”gør en forskel over en bred kam”, og at dens mange donationer har haft ”stor betydning”. Det er kun få andre private fonde i Danmark, der støtter de to områder, og mens der er store offentlige midler til naturvidenskabelig forskning, er der kun begrænsede midler til teknisk forskning, hvilket er specielt sammenlignet med andre lande, hvor teknisk forskning har større prioritet: ”Her har VILLUM FONDEN spillet en meget vigtig rolle.”⁹

Især fremhæver Jens Nørskov betydningen af fondens støtte til forskning i grænseområdet mellem teknisk og naturvidenskabelig forskning – ”og grundforskning, vel at mærke”. Som et helt aktuelt og betydningsfuldt eksempel fremhæver han bevillingen i 2016 på 150 mio. kroner til oprettelse af VILLUM Center for the Science of Sustainable Fuels and Chemicals, der forsker i Power-to-X-teknologi, der skal kunne omdanne grøn strøm fra vindmøller og solceller til flydende brint eller brint-baserede væsker, der kan erstatte fossile brændstoffer, hvor det ikke er muligt at anvende ren el eller batteriteknologi.

Der er to store udfordringer i udvikling af Power-to-X-teknologien, så den kan tages i anvendelse i stor målestok: Dels skal teknologien opskaleres fra laboratorie- til industrielt niveau, dels – og ”helt fundamentalt” – er den eksisterende teknologi ifølge Jens Nørskov ikke god nok. Alligevel anvendes der store summer fra det offentlige samt fra fonde og private virksomheder på at arbejde med opskalering, mens det vil kræve et grundvidenskabeligt gennembrud at udvikle en brugbar og rentabel teknologi: ”Det vil kræve et langt og sejt strategisk træk,” siger Jens Nørskov og fremhæver, at ”den eneste større bevilling til grundforskning er fra VILLUM FONDEN”.

Sammen med bl.a. forskningsdirektøren på Haldor Topsøe har Jens Nørskov så sent som i august 2020 fremført sit hovedbudskab på *Altinget* under overskriften ”Den grønne omstilling lykkes kun, hvis der forskes mere i power-to-x”.¹⁰

Bevarelse af Danmarks kulturhistoriske arv

Den første bevilling på grundlag af fundatsbestemmelsen i 1982 om støtte til store opgaver var donationen af 1 mio. kroner til Vi-

VILLUM Center for the Science of Sustainable Fuels and Chemicals vil igennem en otteårig periode have 75 unge ph.d.-studerende til at forske i fremtidens bæredygtige brændstof. Enkelt donationen på 150 mio. kroner var i 2016 den beløbsmæssigt største donation til forskning, som fondene havde givet. På fotoet ses ph.d.-studerende Julius Lucas Needham i færd med at anvende centerets mass-selekerende cluster-maskine til at fremstille veldefinerede nanopartikler, der anvendes til f.eks. at konvertere elektrisk energi til kemisk energi, hvilket præcis er, hvad der kommer til at ske i fremtidens klimavenlige brændstof (Power-to-X).

kingeskibshallen i Roskilde beregnet for den nøjagtige genskabelse af et af de bjærgede vikingeskibe i Roskilde Fjord. Bevillingen blev den første i en konstant og årelang række af større og mindre bevillinger til danske forhistoriske og middelalderhistoriske museer og vikingetidsmuseer rundt om i landet og ofte med et nytænkende og publikumsorienteret perspektiv.

Formålet var at bidrage til bevarelsen af Danmarks kulturhistoriske arv, og med samme sigte uddelte man et større antal små og store donationer til danske kunstmuseer, både lands- og internationalt kendte, og mere lokalt forankrede kunstmuseer med hver sin udstillingsprofil. Ligeledes vedtoges gennem en årrække et større antal bevillinger til istandsættelse og restaurering af historiske bygninger fra slotte og herregårde til byhuse og landboejendomme i forskellige egne af Danmark.

Både VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN har gennem

årene uddelt store bevillinger på området med sidstnævnte som den drivende kraft fra midten af 1990'erne. Daværende museumsdirektør Jan Skamby Madsen, der stod for opførelsen af det nye Moesgaard Museum, som begge fonde støttede med store beløb både i 2006 og efterfølgende, fremhæver således, at det var VELUX FONDEN, der sikrede finansieringen af projektet, idet han særligt fremhæver Aino Kann Rasmussens rolle, når det gjaldt om at samle konsortiet af støttende fonde.

Som et andet eksempel på fondenes betydning for bevarelse af den danske kulturarv fremhæver Jan Skamby Madsen donationen i 1982 til bygningen af vikingeskibet *Roar Ege*, der ikke kun gav ny og banebrydende indsigt i vikingeskibene og deres konstruktion, men også bidrog til udviklingen af dansk marinarkæologi og dermed udforskningen af dansk forhistorie.¹¹

Også daværende museumsleder i Vejle Per Kristian Madsen fremhæver VELUX FONDENs og Aino Kann Rasmussens rolle ved vedtagelsen af donationerne, der muliggjorde opførelsen af udstillingsbygningen Kongernes Jelling ved fejringen af årtusindskiftet i 2000. Siden fulgte et yderligere antal store donationer.

Fra Vejle kom Per Kristian Madsen til Nationalmuseet, hvor han først var enhedsleder og museumschef, inden han 2008-2017 blev direktør for Nationalmuseet, der gennem årene har modtaget et stort antal bevillinger, der samlet løber op i omkring 53 mio. kroner. Heriblandt er der flere betydelige donationer som 16. mio. kroner i 2004 til etablering af det nytænkende museum for industrikultur, Brede Værk, og 3,3 mio. kroner til udstilling af Nydamskibet i 2002.

Som Jan Skamby Madsen taler han om betydningen for bevarelse af den danske kulturarv, idet han fremhæver, at ikke kun de store og spektakulære donationer, men også de mange mindre og små bevillinger bidrager til det samlede aftryk. Som eksempler nævner han en bevilling på 550.000 kroner i 2001 til en naturvidenskabelig undersøgelse til datering af Gundestrupkarret samt en på 845.000 kroner til undersøgelse af trekantrelieffet over den såkaldte Kathoveddør i Ribe Domkirke, som man frygtede var ved at forvitte: ”Det handler jo om de vigtige ting i dansk forhistorie,” siger han om de to undersøgelser.¹²

Til etablering af det
nytænkende museum
for industrikultur,
Brede Værk:
16 mio. kr.

Donation til udstilling
af Nydamskibet
3,3 mio. kr.

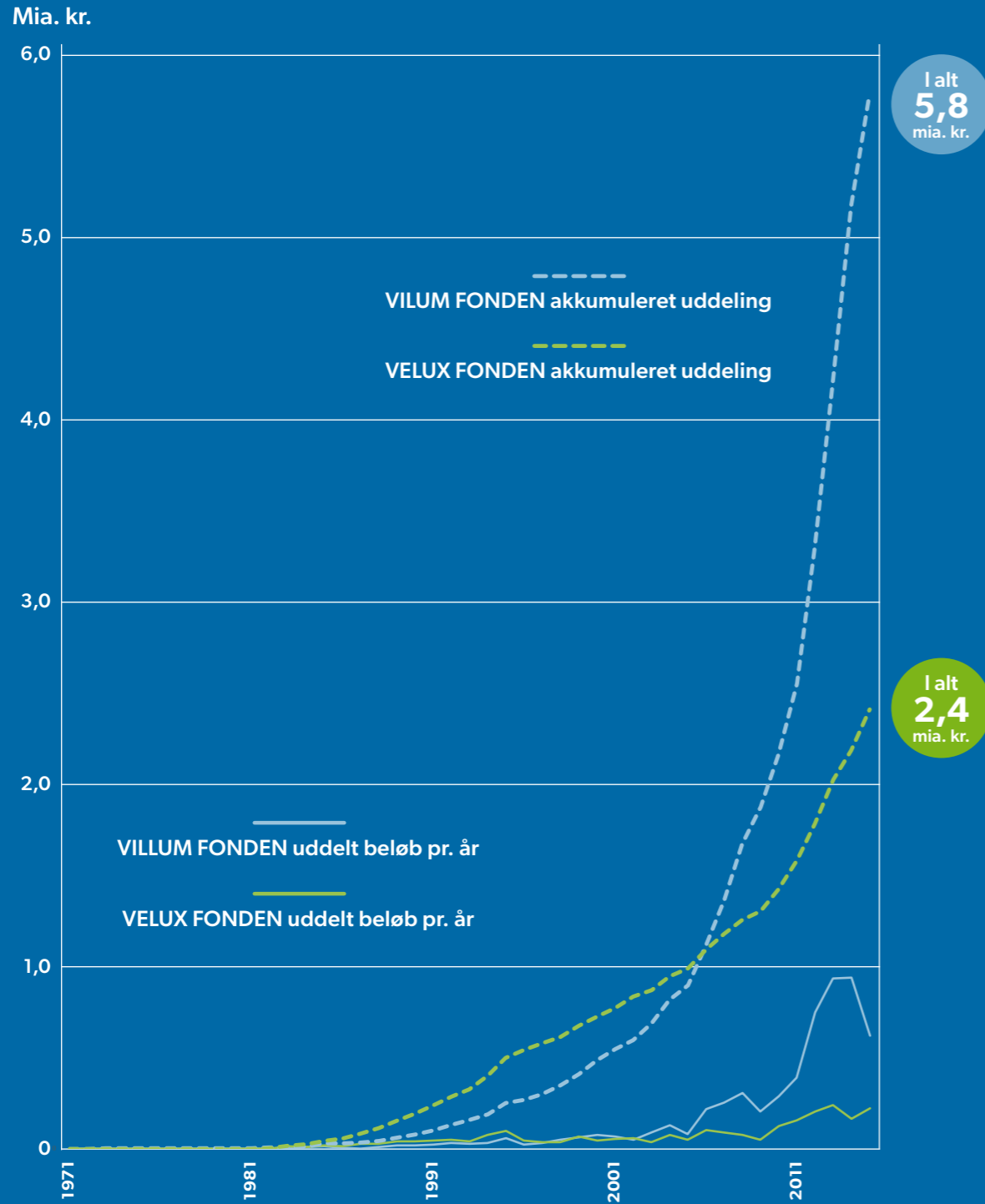

Firmagruppen har i dag selskaber i over 40 lande. Her foto af medarbejdere fra produktionen hos VELUX i Greenwood i South Carolina, USA.

Uddelt beløb pr. år og uddelt beløb akkumuleret for hhv. VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN 1971-2015

Læs mere om uddelingerne på fondenes hjemmeside

Bestyrelsesmedlemmer og observatører

VILLUM FONDEN

Direktør
Jens Kaastrup-Olsen
Bestyrelsesmedlem 1971-76

Højesteretssagfører
Carl Tjur
Bestyrelsesmedlem 1971-74

Civilingeniør
Villum Kann Rasmussen
Formand 1971-93

Civilingeniør
Svend Kamman
Næstformand 1971-89

Civilingeniør
Aage Kann Rasmussen
Bestyrelsesmedlem 1971-79

Akademiingeniør
Hans H. Kann Rasmussen
Observatør 1973-77;
næstformand 1993-2001,
formand 2001-05

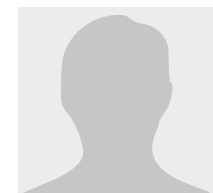
Rektor
Arne Østergaard
Bestyrelsesmedlem 1974-85

Pastor, forstander
Paul Honoré
Bestyrelsesmedlem 1976-83

Cand.mag. Anne-Margrete
Ogstrup-Pedersen
Observatør 1977-83, 1991-93

Direktør
Torben Brag Nielsen
Bestyrelsesmedlem 1979-89

Proprietær
Niels Ogstrup-Pedersen
Bestyrelsesmedlem 1983-88,
1995-2000

Direktør
Holger Byfeldt
Bestyrelsesmedlem 1983-91

Mag.art.
Aino Kann Rasmussen
Observatør 1983-91

Amtsborgmester
Hans Kjeld Brinth
Bestyrelsesmedlem 1985-95

Direktør
Finn Harlang
Bestyrelsesmedlem 1988-92

Direktør
Jørn Hansen
Bestyrelsesmedlem 1989-99

Bankdirektør
Arthur Schmiegelow
Bestyrelsesmedlem 1989-93;
næstformand 1993-96

Civilingeniør
Kristian Haugaard
Bestyrelsesmedlem 1991-93;
formand 1993-2001

Direktør
Hans Niels Brandt
Bestyrelsesmedlem 1992-99

Professor
Christian Gram
Bestyrelsesmedlem 1996-2001;
næstformand 2001-05

Direktør
Søren Bjerre-Nielsen
Bestyrelsesmedlem 1999-2004

Civilingeniør
Nils Havsteen
Bestyrelsesmedlem 1999-2005;
næstformand 2005-09

Direktør
Steen R. Krabbe
Bestyrelsesmedlem 2000-05

Professor
Andrew D. Jackson
Bestyrelsesmedlem 2001-11

Cand.agro.
Julie Kann Wilson
Observatør 2004-08

Direktør
Torben Brag Nielsen
Bestyrelsesmedlem 1981-82

Arboretforstander, dr.agro.
Bent Søgaard
Bestyrelsesmedlem 1982-84;
næstformand 1984-92

Bankdirektør
Svend Aage Larsen
Bestyrelsesmedlem 1982-85

Statsskovrider
Jørgen Eske Bruun
Bestyrelsesmedlem 1984-94

Rektor
Erling Balle
Bestyrelsesmedlem 1985-95

Professor, civilingeniør
Kristian Elmholdt Stubbjær
Bestyrelsesmedlem 2005-09;
næstformand 2009-14,
formand 2014-15

Akademiingeniør
Lars Kann-Rasmussen
Formand 2005-14

Nationalbankdirektør,
cand.polit.
Bodil Nyboe Andersen
Bestyrelsesmedlem 2005-15

Direktør, professor, ph.d.,
cand.scient.
Peter Landrock
Bestyrelsesmedlem 2008-18

Civilingeniør
Jens Kann-Rasmussen
Observatør 2008-09, 2011-12;
bestyrelsesmedlem 2014-15;
formand tiltrådt 2015

Bankdirektør
Arthur Schmiegelow
Bestyrelsesmedlem 1986-93;
formand 1993-96

Professor
Christian Gram
Næstformand 1992-2002

Nationalbankdirektør,
cand.polit.
Bodil Nyboe Andersen
Bestyrelsesmedlem 1994-2004

Direktør
Frederik Chr. Obel
Bestyrelsesmedlem 1995-2002;
næstformand 2002-05

Mag.art.
Aino Kann Rasmussen
Formand 1996-2006

Koncerndirektør
Bjarne Gråbæk Thomsen
Bestyrelsesmedlem 2009-19

Pædagog
Kamilla Kann Rasmussen
Observatør 2009-11

Professor, cand.oecon.
Nina Smith
Bestyrelsesmedlem 2011-13

Sygeplejerske
Astrid Kann-Rasmussen
Observatør 2012-17

Direktør, cand.scient.
Steen Riisgaard
Bestyrelsesmedlem 2013-14;
næstformand tiltrådt 2014

Ambassadør, cand.scient.pol.
Hans Henrik Bruun
Bestyrelsesmedlem 2002-05;
næstformand 2005-12

Rektor, fil.dr. efor
Hans Peter Jensen
Bestyrelsesmedlem 2004-12;
næstformand 2012-14

Pædagog
Kamilla Kann Rasmussen
Observatør 2004-08; bestyr-
elsesmedlem 2008-18

Rektor, cand.mag.
Marianne Zibrandtsen
Bestyrelsesmedlem 2005-14;
næstformand 2014-15

Akademiingeniør
Hans H. Kann Rasmussen
Formand 2006-21

Partner, ph.d., cand.merc.
Eva Zeuthen Bentsen
Bestyrelsesmedlem tiltrådt 2015

Professor
Anja Boisen
Bestyrelsesmedlem tiltrådt 2016

Professor
Christian Søndergaard Jensen
Bestyrelsesmedlem tiltrådt 2018

Selvstændig
Kristian H. Kann Rasmussen
Observatør tiltrådt 2018

CEO
Jørgen Tang-Jensen
Bestyrelsesmedlem tiltrådt 2019

Cand.agro.
Julie Kann Wilson
Observatør 2008-10

Cand.scient
Emilie Kann Elten
Observatør 2010-13

Professor, lic.scient., cand.
scient. Minik Thorleif Rosing
Bestyrelsesmedlem 2012-15;
næstformand tiltrådt 2015

Sygeplejerske
Astrid Kann-Rasmussen
Observatør 2013-18;
bestyrelsesmedlem 2019-20

Selvstændig
Kristian H. Kann Rasmussen
Observatør 2013-18

VELUX FONDEN

Civilingeniør
Villum Kann Rasmussen
Formand 1981-93

Civilingeniør
Svend Kamman
Bestyrelsesmedlem 1981-82

Cand.mag. Anne-Margrete
Ostrup-Pedersen
Observatør 1981-83, 1991-93;
bestyrelsesmedlem 1993-2008

Rektor
Arne Østergaard
Næstformand 1981-84

Pastor, forstander
Paul Honoré
Bestyrelsesmedlem 1981-86

Professor, dr.scient.
Jens Oddershede
Bestyrelsesmedlem 2014-21

Professor, ph.d., cand.mag.
Marie-Louise Bech Nosch
Bestyrelsesmedlem tiltrådt 2015

Generallæge, speciallæge i
ortopædkirurgi
Erik Michael Darre
Bestyrelsesmedlem tiltrådt 2018

Journalist
Lykke Ogstrup Lunde
Bestyrelsesmedlem 2020-21;
forperson tiltrådt 2021

Professor, lic.phil., mag.art.
Anne-Marie Mai
Bestyrelsesmedlem tiltrådt 2021

Kilder og litteratur

Den helt afgørende hovedkilde til denne bog har været bestyrelsesreferater og andre materialer i VELUX FONDENs og VIL-LUM FONDENs arkiv. Hvor intet andet er anført, stammer de refererede og citerede dokumenter fra disse arkiver. Desuden er der anvendt materiale fra Civilstyrelsen.

En vigtig kilde har desuden været samtaler med en række nøglepersoner, der på forskellig vis har deltaget i de to fondes virke. Der skal lyde en tak til dem alle, fordi de har taget sig tid til at tale med mig om deres virke i forbindelse med fondene, hvilket har haft betydning for fremstillingen: Aino Kann Rasmussen, Hans Kann Rasmussen, Sussi Ogstrup-Pedersen, Astrid Kann-Rasmussen, Ane Hendriksen, Leif Jensen, Kjeld Juel Pedersen, Per Kristian Madsen, Jan Skamby Madsen, Jens Kehlet Nørskov, Andrew Jackson, Bodil Nyboe Andersen, Toke Bek, Flemming Nielsen, Kaare Christensen, Jan Michelsen, Hans Henrik Bruun og Hans Peter Jensen.

En særlig tak skal lyde til Kai Michelsen for gentagne samtaler om fondenes virke og om juridiske spidsfindigheder og for hjælp med adgang til materialer uden for fondenes arkiv, samt til Dorte Sandberg i fondsadministrationen for en helt utrolig og uvurderlig hjælpsomhed med at fremfinde arkivmateriale. Også tak til Janus König Frost i fondsadministrationen for stor hjælp med at fremfinde relevant billedmateriale og til Troels Rasmussen, der har hjulpet med dokumenter fra firmarkivet, samt til Alexander Bengtson Løvendorf for hjælp med tal og til Joachim Malling for at læse manuskriptet.

Endelig vil jeg rette en stor tak til læsegruppen, der har haft tålmodighed til gennem hele projektets løbetid at følge mit arbejde samt læse og diskutere kapitel- og manuskriptudkast og komme med gode og relevante kommentarer og forslag: Jens Kann-Rasmussen, Hans Kann Rasmussen, Ane Hendriksen, Bjarne Graabæk Thomsen og Troels Rasmussen.

Kurt Jacobsen, foråret 2021

Litteratur

Litteraturen om danske fonde er begrænset. Til denne fremstilling er anvendt:

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd: *Private Fonds. Økonomisk magtkoncentration med offentlig støtte* (1978).

Boesen, Birgitte: *Fonde i bevægelse – fra diskrete velgørere til synlige samfundsaktører* (2018).

Boje, Per: *Villum Kann Rasmussen. Opfinder og entreprenør 1909-1993* (2004).

Fondsregistret: *Fonde. En undersøgelse af 8.852 fonde* (1984).

Fosdal, Peter og Harboe, Anders: *Danmark som industriland* (2019).

Jensen, Kristoffer: *Dagslysingeniørerne. VKR Gruppen 1970-2010* (2020).

Johansen, Hans Christian: *Fonde som fundament for dansk industri* (2004).

Lund, Anker Brink og Berg, Christian Enevold: *Dansk Fondshistorie* (2016).

Mandag Morgen: ”Genoptræning – fra problem til princip” (2004).

Mogensen, Kristian: ”Selvejende institutioner og fonds”. Trykt i *Revision og Regnskabsvæsen* 1969, p. 309-24.

Rehabiliteringsforum Danmark og MarselisborgCentret: *Hvidbog om rehabilitering i Danmark* (2004).

Noter

Kapitel 1

- 1 Kristian Hvidt: *Det folkelige gennembrud*, p. 352.
- 2 Peter Fosdal og Anders Harboe: *Danmark som industriland*, p. 42.
- 3 Citeret efter Per Boje: *Villum Kann Rasmussen. Opfinder og entreprenør 1909-1993*, p. 112.
- 4 Per Boje: *Villum Kann Rasmussen. Opfinder og entreprenør*, p. 308-13.
- 5 Holdingselskabet har gennem årene haft flere forskellige navne. Bogen igennem anvendes for nemheds skyld det nuværende navn, VKR Holding A/S.
- 6 Bygger bl.a. på *Samtale med Lars Kann-Rasmussen* samt *Horsens Folkeblad*, 10.1.1969.
- 7 Anker Brink Lund og Christian Edelvold Berg: *Dansk fondshistorie*, p. 63.
- 8 Bindestregen i Lars Kann-Rasmussen kom til i 1969, så Kann-Rasmussen blev det fulde efternavn.
- 9 Citeret efter Per Boje: *Villum Kann Rasmussen 1909-1993. Opfinder og entreprenør*, p. 319.
- 10 Fremgår af Notat v/ Carl Tjur, *Farum 7. januar 1998*. Desuden Per Boje: *Villum Kann Rasmussen 1909-1993. Opfinder og entreprenør*, p. 316.
- 11 *Samtaler med Hans Kann Rasmussen og Lars Kann-Rasmussen*.
- 12 *Referat af bestyrelsesmøde i VKR Holding*, 29. oktober 1971.
- 13 Ibid.
- 14 Ibid. samt *Referat af stiftelsesmøde og første bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN* 21. december 1971.
- 15 *Fundats for VELUX FONDEN*, 21. december 1971.
- 16 *Samtale med Hans Kann Rasmussen*.
- 17 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 2.2.1972.
- 18 *Fundats for VELUX FONDEN*, 21.12.1971.
- 19 Bygger på Kristian Mogensen: "Selvejende institutioner og fonds". Trykt i *Revision og Regnskabsvæsen 1939*, p. 309-24.
- 20 *Fundats for VELUX FONDEN*, 21.12.1971.

- 21 *Referat af bestyrelsesmøde i VKR Holding*, 29.10.1971.
- 22 Fremgår af Notat v/ Carl Tjur, *Farum 7.1.1998*.
- 23 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 2.2.1972.
- 24 *Referat af stiftelsesmøde i VELUX FONDEN og af bestyrelsesmøder*, 21.12.1971 og 2.2.1972 inklusive bilag: *Notat vedrørende ITEK A/S af 2.12.1971 v/ Revisionsfirmaet C.E. Asksgaard Olesen*.
- 25 Ibid. samt *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 25.5.1972.
- 26 Ibid.
- 27 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 9.10.1973.
- 28 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 25. maj og 9. oktober 1972 samt 16. marts 1973.
- 29 *VELUX FONDEN. Årsregnskab 1972*.

Kapitel 2

- 1 *Referat af årsmøde i VELUX FONDEN*, 29.5.1973.
- 2 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 11.12.1973.
- 3 For firmagruppens udvikling under krisen se Per Boje: *Villum Kann Rasmussen*, p. 330-57.
- 4 *VELUX FONDEN. Årsregnskab 1972-76*.
- 5 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 12.12.1974 og 25.8.1975. *VELUX FONDEN. Årsregnskab for 1974 og 1975*.
- 6 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 29.5. og 28.9.1973.
- 7 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 28.9. og 12.10.1973.
- 8 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 12.3., 27.5. og årsmøde 13.6.1974.
- 9 *Referat af årsmøde i VELUX FONDEN*, 13.6.1974.
- 10 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 12.11.1974.
- 11 Fremgår af hele Per Bojes biografi: *Villum Kann Rasmussen. Opfinder og entreprenør*.
- 12 Ibid., p. 414f. Den citerede formulering findes i et antal bevarede bevilingsbreve til legatmodtagere.
- 13 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 12.11.1974.
- 14 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 12.12.1974 og 21.4.1975.
- 15 *Referat af årsmøde i VELUX FONDEN*, 12.6.1975.
- 16 Ibid.

- 17 *Carl Tjur til Aage Kann Rasmussen og C.E. Asksgaard Olesen*, 9.5.1975. Advokatfirmaet Jonas Bruuns arkiv.
- 18 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 12.12.1974 og 21.4.1975.
- 19 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN* 30.9.1976 og 22.11.1976.
- 20 Ibid.
- 21 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 26.4.1976.
- 22 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 30.9. og 22.11.1976.
- 23 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 24.2.1978. Det følgende bygger herpå.
- 24 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN* 28.9.1977 og 31.9.1978.
- 25 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 28.9.1977.
- 26 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 18.11.1977.
- 27 Anker Brink Lund & Christian Edelvold Berg: *Dansk Fondshistorie*, p. 60 og 64. Tv-oversigten i *Politiken*, 9.12.1977.
- 28 Arbejderbevægelsens Erhvervsråd: *Private Fonds. Økonomisk magtkoncentration med offentlig støtte*.
- 29 Ibid.
- 30 Citeret efter Hans Chr. Johansen: *Fonde som fundament for dansk industri*, p. 73.
- 31 Ibid.
- 32 *Referat af årsmøde i VELUX FONDEN*, 3.7.1978. *Vejledning ved legatuddelinger fra VELUX FONDEN*, 14.8.1980.
- 33 *Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN*, 9. og 31.10.1978. En vedtægtsændring krævede to vedtagelser i fondsbestyrelsen – tre, hvis der var tale om væsentlige ændringer i formålsparagraffen, hvilket man var enige om, ikke var tilfældet på grund af det nye støtteområdes forbindelse til den eksisterende bestemmelse om støtte til ældre aktive indsats. Tilføjjelsen af geriatri fandt sted på det sidstnævnte møde. Det følgende bygger på disse referater.
- 34 *Referat af årsmøde i VELUX FONDEN*, 2.6.1979.
- 35 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 31.8.1979.
- 36 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 7.1.1980. Det følgende bygger herpå.
- 37 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 2.10.1980.
- 38 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 4.6.1980.

- 39 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 30.1.1980.
- 40 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN* 10.5.1979 og årsmøde 22.4.1980.
- 41 *Referat af årsmøde i VELUX FONDEN*, 3.6.1981.
- 42 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 21.8.1981.
- 43 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 27.10.1981.
- 44 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 2.2.1982 og 24.4.1982.
- 45 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN af 1981*, 2.12.1982.
- 46 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN af 1981*, 14.2. og 15.12.1983.
- 47 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN af 1981*, 20.1.1984.
- 48 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN af 1981*, 14.4.1982.
- 49 *Samtale med Jan Skamby Madsen*. Det følgende er bl.a. baseret på denne samtale.
- 50 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 27.10.1981.
- 51 Samtaler med Lars Kann-Rasmussen og Kai Michelsen.
- 52 Baseret på Kristoffer Jensen: *Dagslyssingeniørerne*.
- 53 Baseret på Kristoffer Jensen: *Dagslyssingeniørerne*, der redegør for konstruktionerne i Schweiz og USA. Sammenhængen mellem fondsdannelserne og frygten for ØD er ligeledes blevet fremhævet i mine samtaler med Lars Kann-Rasmussen og Kai Michelsen.
- 54 Baseret på samtaler med Lars Kann-Rasmussen og Kai Michelsen samt Kristoffer Jensens omtale i *Dagslyssingeniørerne*.
- 55 *Referat af stiftende møde i VELUX FONDEN af 1981*, 2.12.1981.
- 56 Ibid.
- 57 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN af 1981*, 21.12.1981. *Fundats for VELUX FONDEN af 1981*.
- 58 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN* 21.12.1981. For overskuelighedens skyld anvendes i den følgende fremstilling navnene VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN.
- 59 Ibid.
- 60 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 3.6.1982.
- 61 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN* 14.4. og 3.6. samt årsmøde 21.6.1982.

- 62 Det er en antagelse, bl.a. Aino Kann Rasmussen har givet udtryk for.
- 63 *Referat af årsmøde i VILLUM FONDEN* 21.6.1982.
- 64 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 14.4.1982.
- 65 *Referat af årsmøde i VILLUM FONDEN*, 15.6.1983.
- 66 Årsregnskaber for 1982 for begge fonde.

Kapitel 3

- 1 *Betænkning om fonde afgivet af det af Justitsministeriet den 14. juli 1978 nedsatte udvalg*.
- 2 *Fremgår af kopi af anmeldelsesblanketterne*.
- 3 *Notat v/ A. Kann Rasmussen*, 13.10.1983.
- 4 *VILLUM KANN RASMUSSEN FONDEN til Fondsregistret*, 24.10.1983.
- 5 *Fondsregistret: Fonde. En undersøgelse af 8.852 fonde*.
- 6 Hans Chr. Johansen og Anders Monrad Møller: *Fonde som fundament for dansk industri*, p. 83-84.
- 7 Ibid.
- 8 *Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN*, 4.12.1984.
- 9 Forløbet kan følges i *Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN*, 4.12.1984 samt 3.1.1985, 1.2., 21.3. og 7.5.1985. *Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN*, 4.12.1984 samt 23.8. og 30.9.1985.
- 10 Ibid.
- 11 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 7.5.1985. En tilsvarende opfordring lød i VELUX FONDENs bestyrelse.
- 12 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 27.9.1984.
- 13 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 7.5., 21.8. og 30.9.1985.
- 14 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 23.8.1985.
- 15 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 30.9. og 16.12.1985.
- 16 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 18.8. og 21.12.1986.
- 17 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 30. april 1986.
- 18 Ibid.
- 19 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 30.4. og 2.6.1986.
- 20 *Telefonsamtale med Hans Peter Jensen*, 7.10.2020.
- 21 *Ingeniøren*, 6.2.1987.

- 22 *Referat af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN*, 4.12.1984 samt 1.2., 21.3. og 7.5.1985.
- 23 *Referat af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN*, 30.9., 11.11. og 16.12.1985.
- 24 *Referat af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN*, 30.9.1985.
- 25 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 30.9., 11.11. og 16.12.1985 samt 17.2., 23.4. og årsmøde 6.6.1986.
- 26 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 25.3.1985.
- 27 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 25.3. og 30.9.1985.
- 28 Ibid.
- 29 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 12.11.1985, 18.2., 30.4. og 2.6.1986.
- 30 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 18.2., 30.4. og 2.6.1986.
- 31 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 25.3., 30.4. og 2.6.1985.
- 32 *Referat af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN*, 18.2., 19.3. og 4.5.1984. <http://www.gerlevparken.dk/valdemar.php>
- 33 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 15.6.1983.
- 34 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 23.8.1983. VELUX FONDEN skulle bl.a. have været omtalt i en fortegnelse over fonde, der støtter bogudgivelser, men Kulturministeriet, der stod for udgivelsen, havde ved en fejl i stedet angivet VELUX International A/S, hvilket gav anledning til en del utilfredshed i VELUX FONDENs bestyrelse. Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN, 2. og 23.8. samt 18.10.1983.
- 35 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 23.8.1985.
- 36 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 11.11.1985.
- 37 *Søndags-Aktuelt*, 5.5.1984.
- 38 *Børsen* 29.8.1984.
- 39 *Børsen* 25.10.1985 og *Jyllands-Posten* 24.11.1985. Omtalerne af fondene skete i interviewene i *Søndags-Aktuelt* 25.5.1984 og *Jyllands-Posten* 24.11.1985.
- 40 Per Boje: *Villum Kann Rasmussen 1909-1983*, p. 424.
- 41 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 13.10.1986.
- 42 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 7.5.1985. Aage Kann Rasmussen (red): VELUX FONDEN 1971-1986.

- 43 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 16.6.1986.
- 44 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN*, 18.8.1986.
- 45 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 21.12.1986.
- 46 Ibid.
- 47 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 5.5.1987.
- 48 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 17.8.1987. *Advokatfirmaet v/ Carl Tjur til Fondsregistret*, 14.10.1987.
- 49 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 21.12.1987.
- 50 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 22.8.1988. *Justitsministeriet til Carl Tjur*, 15.8.1988. *Civilretsdirektoratet*.
- 51 *Advokatfirmaet Jonas Bruun v/ Carl Tjur til Justitsministeriet*, 1.9.1988. *Civilretsdirektoratet*.
- 52 *Fondsregisteret til Carl Tjur*, 6.12.1989. *Civilretsdirektoratet*.
- 53 *Privathospitalet i Borup* åbnede i januar 1990 og gik i betalingsstandsning samme efterår. Hvor scanneren blev af, melder historien intet om. De to sidste donationer er ikke med i opgørelsen i fondenes årsskrift for 1989, hvor VILLUM FONDENs uddelinger derfor kun er opgjort til 10,7 mio.
- 10 Opgørelsen over uddelinger er fra de to fondes årsberetninger. Beløbene afviger fra tallene i årsregnskaberne på grund af forskelle i bevillingstidspunkter og uddelingstidspunkter.
- 11 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 9.5.og 21.12.1988 og 21.12.1989.
- 12 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 24.4.1987 og 26.4.1993.
- 13 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 13.1. og 20.2.1992.
- 14 *Referat af årsmøde i VELUX FONDEN*, 12.6.1990.
- 15 *Referater af årsmøder i VELUX FONDEN*, 6.6.1991 og *VILLUM FONDEN* 28.5.1991.
- 16 *Samtale med Sussi Ogstrup-Pedersen*.
- 17 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 26.4.1993.
- 18 Ifølge Kai Michelsen og papirer i dennes besiddelse. Kai Michelsen blev senere juridisk sekretær for fondene.
- 19 Ibid. samt *Carl Tjur til medlemmerne af VILLUM FONDEN m.fl.* 2. og 10.10.1991. *Civilretsstyrelsen*. *Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN* 31.10.1991 og *VILLUM FONDEN* 29.10.1991.
- 20 Ibid. Det følgende bygger på disse kilder.
- 21 Lars Kann-Rasmussens brev i Advokatfirmaet Jonas Bruuns arkiv. Som partner til Carl Tjur bistod Kai Michelsen med revisionen af fundatserne.
- 22 *Referat af årsmøde i VELUX FONDEN*, 22.6.1992 samt *Bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN* 22.6.1992.
- 23 Årsskrift 1989 samt diverse referater af bestyrelsesmøder.
- 24 Årsskrift 1990 og diverse referater af bestyrelsesmøder. *VELUX* 24.9.1992 og 21.1.1993.
- 25 *Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN*, 20.2. og 11.5.1992. Diverse avisomtaler.
- 26 *Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN*, 11.2. og 1.4.1993. Diverse avisomtaler. Oprindeligt tilgik ansøgningen *VELUX FONDEN*, der efter aftale overdrog den til *VILLUM FONDEN*.
- 27 Det følgende bygger på *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 14.3., 7.5., 23.8. og 21.12.1990.
- 28 *Civilretsdirektoratet til Villum Kann Rasmusen Fonden*, 6.1.1995. *Civilstyrelsen*.
- 29 *Villum Kann Rasmussen Fonden til Civilretsdirektoratet*, 6.2.1995. *Civilstyrelsen*. *Samtale med Aino Kann Rasmussen*.
- 30 *Civilretsdirektoratet til Villum Kann Rasmussen Fonden*, 6.3.1995. *Civilstyrelsen*.
- 31 *Ekstra Bladet*, 21.7.1997.
- 32 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 30.11.1990, 21.1., 2.5. og 6.6.1991. *Samtale med Hans Peter Jensen*.
- 33 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN* samt diverse avis- og netartikler.
- 34 Årsskrift 1992 og *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN* 27.10.1991 samt 20.1. og 27.2.1992.
- 35 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 17.3.1994.
- 36 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 9.1.1987.
- 37 *Referat af årsmøde i VELUX FONDEN*, 23.4.1987, 21.11.1988 og 12.1.1989.
- 38 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 16.11.1993. *VILLUM FONDENs* årsregnskab 1996.
- 39 Ibid.
- 40 *Samtale med Aino Kann Rasmussen*.
- 41 Hvor intet andet er anført, bygger det følgende på *interview med Per Kristian Madsen*.
- 42 Per Kristian Madsens fremstilling bekræftes af Aino Kann Rasmussen.
- 43 *Interview med Aino Kann Rasmussen*.
- 44 Ibid.
- 45 Årsmøde i *VILLUM FONDEN*, 28.5.1991.
- 46 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN* 23.9.1993 og *VELUX FONDEN* 28.10.1993.
- 47 *Telefonsamtale med Aino Kann Rasmussen*.
- 48 *Samtaler med Aino Kann Rasmussen og Leif Jensen*.
- 6 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 21.12.1995.
- 7 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 6. og 27.3.1996. Udtrykket ”firmaets mand” skyldes *Samtaler med Aino Kann Rasmussen og Leif Jensen*.
- 8 *Referat af årsmøde i VILLUM FONDEN*, 29.5.1996.
- 9 Ibid.
- 10 Citatet fra *Referat af årsmøde i VILLUM FONDEN*, 29.5.1995.
- 11 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 6.3.1996.
- 12 Bygger på Kristoffer Jensen: *Dagslysingeniørerne* samt *Referater af bestyrelsesmøder i Villum Fonden* 6. og 27.3.1996.
- 13 Ibid., og *Referater af bestyrelsesmøder* 2.4.og 28.5.1997 samt 5.8.og 27.10.1998. Materialer i *Civilstyrelsen* vedrørende *VILLUM FONDEN*.
- 14 Ibid.
- 15 *Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN*, 6. og 27.3.1998. Desuden *Tillæg til Aktionæroverenskomst mellem Lars Kann-Rasmussen, Hans Kann Rasmussen og VILLUM FONDEN*.
- 16 Baseret på *By- og Boligministeriet & Direktoratet for Fødevarerhverv: Evaluering af genhusningsprojekter i Rusland*. September 2000.
- 17 *Referat af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN*, 23.1. samt 6. og 27.3.1996.
- 18 Ibid.
- 19 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 4.9.1998.
- 20 *By- og Boligministeriet & Direktoratet for Fødevarerhverv: Evaluering af genhusningsprojekter i Rusland*. September 2000.
- 21 Ibid.
- 22 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN* 18.5.1995 og *i VILLUM FONDEN*, 29.5.1995. Oplægget synes ikke længere at eksistere.
- 23 *Leif Jensen: Den fremtidige uddelingsspolitik i de to fonde*, 16.8.1996. *Leif Jensen: Baggrundsnotat. Uddelingspolitikken i de to fonde*, 16.8.1996, hvor intet andet er anført er det følgende baseret på disse to notater.
- 24 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 6.10.1997. Det følgende inklusive citater er fra denne kilde.
- 25 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 6.10.1997, som det følgende er baseret på.
- 26 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 10.12.1997, 25.3.1998 og 11.2.1999.
- 27 Ibid.
- 28 *KPMG: V. Kann Rasmusen Industri A/S. Værdiansættelsesnotat december 1997. Civilstyrelsen*.
- 29 *Referat af møde i bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 2.3.2000.
- 30 *Kai Michelsen, Advokatfirmaet Jonas Bruun, til Civilretsdirektoratet*, 24.3.2000. *Civilretsdirektoratet til Jonas Bruun Advokatfirma*, 17.4.2000. *Civilstyrelsen*.
- 31 Materialer i *Civilstyrelsen*. *Interview med Leif Jensen*.
- 19 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 21.12.2002.
- 20 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 18.11.1997.
- 21 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 21.12.1997.
- 22 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 1.5.1998. *Samtale med Aino Kann Rasmussen*
- 23 *Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN*, 21.5.1998 og 15.2.1999.
- 24 Lois Smith blev senere medlem af bestyrelsen for *V. Kann Rasmussen Foundation*.
- 25 *Lois E.H. Smith to the Trustees of the Velux Foundation, March 10, 1999. Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 9.4.1999.
- 26 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 11.4.2000.
- 27 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 6.9.2000.
- 28 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 7.3.2001.
- 29 *Forskningsministeriet og Sundhedsministeriet: Medicinsk sundhedsforskningens fremtid. MESUF-rapporten: Opfølgning på anbefalinger til fremme af vilkårene for medicinsk sundhedsforskning. Marts 2001*.
- 30 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 16.11.2001.
- 31 *Referat af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN* 20.5.1997 og *VILLUM FONDEN* 28.5.1997.
- 32 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 14.12.1984.
- 33 *Samtale med Per Kristian Madsen*.
- 34 *Bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 11.11.1985.
- 35 *Samtale med Per Kristian Madsen*.
- 36 *Samtale med Per Kristian Madsen*.
- 37 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 28.8.1997. Udpegning af arkitekten fremgår af *Bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 6.10.1997.
- 38 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 3.9.1997.
- 39 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 6.10.1997.
- 40 *Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN*, 18.11. og 21.12.1997 samt *i VILLUM FONDEN*, 21.12.1997.
- 41 *Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN* 22.6.1998 og *VILLUM FONDEN* 22.6.1998.
- 42 *Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN* 10.9. og 5.11.1998 og *VILLUM FONDEN* 4.9. og 27.10.1998.

Kapitel 6

- 1 Årsskrift 1997.
- 2 *Samtale med Leif Jensen*.
- 3 *Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN*, 28.8. og 10.12.1997.
- 4 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 25.3.1998.
- 5 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 4.9.1998.
- 6 *VELUX FONDENE: Årsberetning 1998*.
- 7 *Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN*, 10.9.1998.
- 8 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 10.5.1999.
- 9 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 21.12.2000. Arbejdet med at få donationen på plads kan følges i de forudgående bestyrelsesreferater.
- 10 *Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN*, 8.9. og 1.11.2000.
- 11 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 6.10.1999.
- 12 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 8.9.2000.
- 13 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 8.9.2000.
- 14 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 10.5.1999.
- 15 *Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN*, 15.6.og 6.10.1999. Bestyrelsen ønskede dog at blive oplyst om navnet på den udvalgte forsker, så man fik en uges indsigelsesfrist.
- 16 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN*, 1.11.2000.
- 17 Tilblivelsen af bogen kan følges i *Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN*, 1.11.2000, 15.3.2001, 30.10.2001 og 21.12.2001.
- 18 Citater fra bestyrelsesmøderne.

- 43 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 21.12.1998.
- 44 Referat af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN 21.12.1998.
- 45 Referat af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN 9.4.1998 og VILLUM FONDEN 8.4.1998.
- 46 Samtale med Per Kristian Madsen.
- 47 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 10.5.1999.
- 48 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 10.5., 15.6. og 9.9.1999.

Kapitel 7

- 1 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 9.4.2003. Regnskaber for VELUX FONDEN 2002-2005.
- 2 Årsskrifter for 2002 og 2003. Det følgende er baseret på de to forord.
- 3 Samspillet mellem private fonde og den offentlige kulturpolitik. Kulturministeriet, 15.12.2004.
- 4 Samtale med Kjeld Juel Petersen.
- 5 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 9.4.2003.
- 6 Mødet er refereret Notat af 31.3.2003. Opfølgning på strategidiskussionsmøde den 26.03.93 om principper for fremtidig støtte til naturvidenskabelige og tekniske forskningsområder.
- 7 Notat af 5.9.2003. Prioritering af indsatsområder i forbindelse med fondes fremtidige strategi til støtte af naturvidenskabelig og teknisk forskning.
- 8 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 24.9.2003.
- 9 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 25.3.2004. Donationen til Center for Biofysik blev endelig besluttet 23.5.2004.
- 10 Notat af 5.9.2003. Prioritering af indsatsområder i forbindelse med fondes fremtidige strategi til støtte af naturvidenskabelig og teknisk forskning.
- 11 Referat fra det årlige møde med visitorat Mogens Hørder af 17.6.2003. Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 20.8.2003.
- 12 Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd: FRA MOLEKYLE TIL MENNESKE Strategiplan 2003-2007. Bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 20.8.2003.
- 13 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 10.10.2003. Mogens Hørder: Notat af 2.10.2003 om rehabilitering. Det følgende bygger på denne kilde.
- 14 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 30.10.2003.
- 15 Mandag Morgen: Genoptræning - fra problem til princip. Marts 2004. Rehabiliteringsforum Danmark og MarselisborgCentret: Hvidbog om rehabilitering i Danmark. 2004. Hvidbogen var endnu ikke udkommet ved fondsbestyrelsens møde, men forelå i et udkast.
- 16 Mogens Hørder: Notat af 2.10.2003 om rehabilitering.
- 17 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 1.6.2004.
- 18 Referater af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN 20.9. og 21.12.2005.
- 19 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 15.2.1999.
- 20 Notat vedrørende Humanistisk Forskning - et muligt nyt forskningsområde for VELUX FONDEN, 15.2.2000. Det følgende bygger på denne kilde.
- 21 Referat af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN, 21.6.1999 og 29.2.2000.
- 22 Oversigt over VELUX FONDENs donationer 1998 til september 2008.
- 23 Bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 21.6.2000.
- 24 Veluxfondene. Humaniora og det danske samfund. Kunstindustrimuseet den 20. maj 2005. Samtale med Aino Kann Rasmussen. Samtale med Hans Henrik Bruun.
- 25 Samtale med Aino Kann Rasmussen.
- 26 Samtale med Aino Kann Rasmussen samt Kjeld Juel Petersen: Notat af 18.12.2001 om mulig involvering i erhvervelse af instrument til dansk violinvirtuos.
- 27 Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN og VILLUM FONDEN, 19.12.2001. Det følgende bygger på disse to kilder.
- 28 Sagens forløb kan følges i referaterne fra bestyrelsesmøderne i VILLUM og VELUX FONDEN januar-juni 2002.
- 29 Politiken, 30.5.2002.
- 30 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 27.8.2002 og VELUX FONDEN, 12.9.2002. Det følgende bygger herpå.
- 31 Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN 27.8., 22. 10. og 21.12.2002 og VELUX FONDEN 12.9, 5.11. og 21.12.2002 samt notater og aftaler vedrørende donationen.
- 32 Berlingske Tidende, 21.1.2003.
- 33 Berlingske Tidende, 22.1.2003. Årsskrift p. 44.

- 34 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 21.12.2006.
- 35 Notat: LKR's og KJP's møde med Nikolaj Znaider 17. oktober 2006, hvorfra der citeres.
- 36 Daniel Barenboim: To whom it may concern, 17. October 2006.
- 37 Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN, 31. oktober og 21. december 2006 og VELUX FONDEN 21. december 2006.
- 38 Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN, 16.6.2009, og VILLUM FONDEN, 23.10.2009.
- 39 Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN, 17.11. og 21.12.2004. referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 21.12.2004. Det følgende bygger herpå.
- 40 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 17.3.1994.
- 41 Referater af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 31. august 1994. Bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 9. december 1994.
- 42 Samtale med Jan Skamby Madsen.
- 43 Samtale med Aino Kann Rasmussen.
- 44 Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN, 20.9. og 28.11.2005.
- 45 Citeret efter Jyllands-Posten, 5.10.2005.
- 46 Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN og VELUX FONDEN 21.12.2005.
- 47 Samtaler med Kjeld Juel Petersen, Jan Skamby Madsen og Aino Kann Rasmussen.
- 48 Samtaler med Jan Skamby Madsen og Aino Kann Rasmussen.
- 49 Referater af bestyrelsesmøder VELUX FONDEN 21.12.2005 og 7.3.2006.
- 50 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN 8.5. og 31.5.2006.
- 51 Referat af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN, 24.8., 26.10. og 12.12.2010 samt i VELUX FONDEN 15.9. og 21.12.2010.
- 52 Samtale med Jan Skamby Madsen.

Kapitel 8

- 1 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 31.5.2005.
- 2 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 1.11.2005.
- 3 Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN, 1.11.2005 og 14.2.2006.
- 4 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 24.3.2006.
- 5 Villum Kann Rasmussen Fondens Visionsseminar, 22.1.2007. Det følgende bygger på denne kilde.

- 6 Referat af årsmøde i VILLUM FONDEN, 26.3.2007.
- 7 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 25.5.2007. Det følgende bygger på dette referat inklusive bilag.
- 8 Notat til bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 25.5.2007.
- 9 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 24.10.2007.
- 10 Årsskrift 2007, som det følgende bygger på.
- 11 Samtale med Kjeld Juel Petersen.
- 12 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 26.8.2008.
- 13 Første gang, det sker, er i Årsskrift 2009.
- 14 Samtale med Andrew Jackson.
- 15 Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN, 31.5. og 23.8.2005.
- 16 Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN, 1.11.2005 og 14.2.2006.
- 17 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 31.5.2006.
- 18 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 21.12.2006.
- 19 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 21.11.2006.
- 20 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 2.5.2007, hvorpå det følgende er baseret.
- 21 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 18.9. og 20.11.2007.
- 22 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 21.12.2007.
- 23 Samtale med Kaare Christensen.
- 24 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 21.11.2006.
- 25 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 21.12.2006 og 27.2.2007.
- 26 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 2.5.2007.
- 27 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 20.11.2007.
- 28 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 12.6.2007. Henrik Tronier: VELUX FONDENs humaniorasatsning, udateret. Det følgende bygger på denne kilde.
- 29 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 12.6.2007.
- 30 Referat af strategimøde i VELUX FONDEN, 20.11.2007.
- 31 Anvendelsen af begrebet humanvidenskabelig skyldtes Hans Henrik Bruun: Samtale med Hans Henrik Bruun.
- 32 Referat af strategimøde i VELUX FONDEN, 20.11.2007.

- 33 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 20.11.2007.
- 34 Referat af møde i Arbejdsgruppen for den Humanvidenskabelige Satsning, 16.1.2008, hvorpå det følgende er baseret.
- 35 Bilag 3 til referat af AHS-møde 16.1.2008.
- 36 Årsskrift 2008. Det følgende bygger på denne kilde.
- 37 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 16. juni 2009.
- 38 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 23.8.2005.
- 39 Bygger på redegørelse i Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 21.12.2013.

Kapitel 9

- 1 Den konkrete fremgangsmåde for satsningen blev besluttet senere og implementeret i 2009.
- 2 Referat af strategimøde i VELUX FONDEN, 20.11.2007.
- 3 Referat af strategimøde i VILLUM FONDENs bestyrelse, 26.10.2010 inklusive bilag. Årsagen til femårskræv om anvendelse af henlagte midler til senere uddeling var, at VILLUM FONDEN og VKR Holding A/S var blevet sambeskattet. Det følgende er baseret på denne kilde.
- 4 Samtale med Andrew Jackson.
- 5 Samtale med Jens Nørskov.
- 6 Årsrapport 2012. Mail 18.12.2020 fra VILLUM FONDENs programchef for området, Jens-Jørgen Pedersen, til Kurt Jacobsen.
- 7 Mail 18.12.2020 fra VILLUM FONDENs programchef for området, Jens-Jørgen Pedersen, til Kurt Jacobsen.
- 8 Resume af SIU-evalueringerne 2015: "Hunting down impact!?" & "Spor i Isen". Evalueringen af projekterne i Grønland blev udarbejdet af tidligere direktør i Socialministeriet Anders Lyng Madsen. Evalueringen af projekterne i Central- og Østeuropa blev udarbejdet af den polske sociolog Jan Jakub Wagnanski med 30 års erfaring i sociale NGO'eres virksomhed i Polen samt Central- og Østeuropa mere generelt.
- 9 Referat af bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 31.3. og 16.6.2009. Det følgende bygger på disse to referater.
- 10 Referater af bestyrelsesmøder i VELUX FONDEN, 15.6., 18.11. og 21.12.2011.

- 11 Det følgende er baseret på: Statusopgørelse ved afslutning af SID's første arbejdsperiode 2011-2017.
- 12 Foruden bestyrelsesreferater er fremstillingen om museumssatsningen baseret på Årsskrift 2015.
- 13 Bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 21.12.2014.

Kapitel 10

- 1 Samtaler med Lars Kann-Rasmussen og Astrid Kann-Rasmussen.
- 2 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 16.9.2008. Kai Michelsen, Advokatfirmaet Jonas Bruun til Civilstyrelsen, 30.6.2008. Civilstyrelsen.
- 3 Kjeld Juel Petersen: Oplæg til drøftelse af retningslinjer for miljøbemyndigelsen i Fondenes fundatser, 26.2.2010.
- 4 Kjeld Juel Petersen og Helene Bjerre Jordans: Notat om miljø og bæredygtighed, 19.10.2010. referater af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 28.10.2010 og bestyrelsesmøde i VELUX FONDEN, 9.11.2010. Det følgende bygger herpå.
- 5 Årsskrift 2011.
- 6 MIB referat 23.8.2011 samt Miljøfond - indledende overvejelser.
- 7 Referater af bestyrelsesmøder i VILLUM FONDEN, 30.8.2011 og VELUX FONDEN 30.9.2011. Det følgende bygger herpå.
- 8 MIB-referat, 16.1.2012 og Bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 6.3.2012. Udkastet lå færdigt allerede 1.12.2011, men på grund af stillingtagen til mange uddelinger blev de ikke behandlet på fondsbestyrelsernes møde 21.12.
- 9 Foranalyse vedr. Etablering af dansk naturfond. Notat til VELUX Fondene, udarbejdet af COWI A/S, maj 2011.
- 10 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 8.5.2012.
- 11 Nyhed på Danmarks Naturfredningsforenings hjemmeside, dateret 18.4.2013.
- 12 Historik for Den Danske Naturfond.
- 13 Samtale med Kjeld Juel Petersen.
- 14 Samtale med Kjeld Juel Petersen.
- 15 Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 29.8.2012. Hensigts erklæring vedrørende en ny naturfond i Danmark, 30.8.2013. Det følgende bygger herpå.
- 16 Aftale af 26.11.2013 mellem regeringen, Venstre og Det Konservative Folkeparti om Finansloven for 2014.
- 17 Principaftale om Den Danske Naturfond, 2.12.2013.

- 1 2 Det følgende inklusive citater er baseret på *VILLUM FONDEN, Aage V. Jensens Naturfond til Miljøministeriet, 5.3.2014.*
- 1 2 *Referat (udkast) v/ HBN fra møde i Miljøministeriet torsdag d. 3. april 2014, kl. 9.00-10.30 vedr. Den Danske Naturfond.*
- 1 2 *Miljøministeriet: Ramme for det videre arbejde med Den Danske Naturfond, 3.4.2014.*
- 1 2 *Telefonsamtale med Lars Kann-Rasmussen, 3.11.2020.*
- 1 2 *Erfaringer med stiftelse af Den Danske Naturfond, v/ HBN 27. februar 2015.*
- 1 2 *Talepunkter Den Danske Naturfond. Møde med miljøminister Kirsten Brosbøl, tirsdag 2.9.2014.*
- 1 2 Fremstillingen bygger på avisartikler og *Interview med Flemming Nielsen.*
- 1 2 *Berlingske, 1.11.2018.*
- 1 2 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 29.8.2013.*
- 1 2 *Samtale med Astrid Kann-Rasmussen.*
- 1 2 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 11.3.2014.*
- 1 2 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 21.12.2014.*

Kapitel 11

- 1 2 *Referat af strategimøde i VELUX FONDEN, 10.11.2009.*

Illustrationsfortegnelse

Hvor intet andet er anført, er materialet fra VKR Holding A/S' firmahistoriske arkiv eller VELUX Fondenes arkiv.

Side 17: 1909, 1912. 18: 1925. 19: 1926, Kammans arkiv. 21: 1933, Gunnar Seidenfaden, Arktisk institut. 23: 1940. 25: 1942. 26: 1944. 28: 1947. 29: 1948. 31: 1956. 33: 1969, Strüwing Reklamefoto. 35: 1965. 38: 1977. 40: 1966. 52: 1973, Christen Hansen/Ritzau Scanpix. 55: 1973, 1974. 56: 1971. 59: 1992, Jens Tønnesen, AarhusArkivet.dk. 60: 1984. 62: 1977. 63: c. 1968. 70: 1981. 71: 1988, Piotr & Co. 75: 1984. 79: 1977, Lars Hansen/Ritzau Scanpix. 80: 1981. 81: 1994. N. Jensen. 82: 1993. 90: 1980, Palle Hedemann/Ritzau Scanpix. 92: 1982, Kim Agersten/Ritzau Scanpix. 96: 1983. 97: 1985. 104: 1987, 2. Feb. CMP/*Ingeniøren*. 106: 1988. 107: 1987. 112: 1984, 6. maj, Henrik Skov, *Søndags Aktuelt*. 118: 1989. 126: 1986, Peter Hauerbach, Frederiksberg Stadsarkiv. 127: 1979. 132: 1989, Allan Simonsen, Vejle Stadsarkiv. 134: 1987. 135: 1989. 137: 1992. 139: 1990. 141: 2002, Michael Mottlau/Ritzau Scanpix. 142: 1992. 143: 1992, Egon Gade. 145: 1994, Keld Navntoft/Ritzau Scanpix. 147: 1990. 149: 1994, Søren Fodgaard. 152: 1994, Steen Jacobsen/Ritzau Scanpix. 153: 2006, Jens-Jørgen Pedersen. 158: 2020, Pernille Greve. 159: 2002. 166: 1989, Andree Kaiser/Alamy. 167: 1996, Mikal Schlosser. 168: 2018, Frilandsmuseet. 172: 1995, Bjarke Ørsted. 177: 2008, Ronny Kreutel. 181-182: 1998. 184-185: 1998. 197: 1997, Lars Hansen/Ritzau Scanpix. 198: 1999. 206: 1998, Kim Rasmussen. 207: 1997. 220: 2003, Linda Henriksen/Ritzau Scanpix. 222: 2005. 227: 2000. 229: 2020, Hans Meineche. 234: 2015, Finn Byrum. 241: 2011, Carsten Andersen. 242: 2003, Lars Skaaning/Ritzau Scanpix. 243: 2001, Topfoto/Ritzau Scanpix. 247: 2012, Jacob Ehrbahn, *Politiken*. 251: 2004, Henrik Saxgren. 252: 1997 og 255: 2000, Vibeke Toft/Nordfoto. 257: 2000, Kerteminde Egns- og Byhistoriske Arkiv. 263: 2012, Carlos Garcia Rawlins. 270: 2019, Mediaafdelingen, Moesgaard Museum. 271: 2014, Jacob Due, Moesgaard Museum. 277: 2012, Jacob Kofler, Highwire. 279: 2006. 281: 2007, Steen Brogaard. 289: 2017, Frede Østergaard Andersen. 290 og 295: 2013, Pernille Ringsing. 302: 2009, Martin Moos, The Color Club. 304: 2014, Jens Markus Lindhe. 306: 2012, Marc J.R. Perez. 315: 2010, Aerodan Luftfoto. 317: 2012, Marco Bianchi. 319: 2017, Nikolai Linares. 320: 2013, Jakob Kofler. 323: 2010, Yavor Sedyankov/HHC. 324: 2018, Pernille Ringsing. 325: 2014, Qeqqata Kommunia. 328: 2018, Leif Tuxen. 334: 2012, Finn Frandsen/Ritzau Scanpix. 338: 2017, Christian Hoyer, Designmuseum Danmark. 346: 2007. 347: 1987, Gill Allen/Ritzau Scanpix. 355: 2010, Lars Maltha Rasmussen. 357: 2014, Stephan Ingemann Bernberg. 359: 2018, Allan Gudio Nielsen. 361: 2013, Jens Nørgaard Larsen/Ritzau Scanpix. 367: 2020, Christian Geisnæs, KR Foundation. 369: 2014. 384: 2018, Gregers Tycho. 391: 2015, Jakob Boserup. 392: 2016, Thorkild Christensen/Lisbeth Holten. 395: 2016, Line Thit Klein. 415: 2015, Sebastian Schiørring. Side 148, 169-71, 173-75, 183, 188, 192-93, 208-9, 225, 246, 413: 2021, Jørgen True/Studie-E. Fotos af Bodil Nyboe Andersen side 310, 342, 372, 418-19: Martin Mydtskov Rønne.

- 1 2 *Finans.dk, 10.5.2015*, der baserede sin historie på en aktindsigt i Erhvervsstyrelsen. Fremgår desuden af akter i Civilstyrelsen.

- 1 2 *Referat af bestyrelsesmøde i VILLUM FONDEN, 11.3.2014.*

- 1 2 Interview i *Årsskrift 2014*, som det følgende bygger på inklusive citater og grafik.

Kapitel 12

- 1 2 Citeret fra *Årsskrift 2016*, hvorpå det følgende bygger inklusive citater.

- 1 2 Citeret efter *Årsskrift 2016*, som det følgende bygger på.

- 1 2 *Årsskrift 2016.*

- 1 2 Birgitte Boesen: *Fonde i bevægelse – fra diskrete velgørere til synlige samfundsaktører*, p. 11.

- 1 2 Ibid., p. 12.

- 1 2 *Samtale med Toke Bek*. Det følgende bygger på dette interview.

- 1 2 Ibid.

- 1 2 *Samtale med Kaare Christensen*. Det følgende bygger på denne samtale.

- 1 2 *Samtale med Jens Nørskov*. Det følgen- de bygger herpå.

- 1 2 *Altinget.dk, 10.8.2020.*

- 1 2 *Samtale med Jan Skamby Madsen.*

- 1 2 *Samtale med Per Kristian Madsen.*

Personregister

Bruun, Jørgen Eske 94, 105, 157, 419

Bruun, Nanna 268

Buck, Kim 144

Budtz Pedersen, David 394-95

Bugge, David 293

Bundgaard, Eva 320

Buxtehude, Diderik 170

Byfeldt, Holger 82, 110, 157, 417

Bøggild Johanssen, Kristine 339

Bøgh Olsen, Jeppe 2821-82

A

Albers, Ernst Günter 30-31, 34

Albers, Ingeborg 32

Albers, Peter 32

Andersen, Birgit 281

Andersen, Marilyne 391

Andersen, Søren (arkitekt) 133

Andersen, Søren (urmager) 167

Askgaard Olesen, C.E. 11, 40, 44, 56, 58, 65, 76, 194, 396

Auken, Ida 361

Auken, Svend 150

Avlund Frandsen, Kirsten 291

B

Báez, Wistremundo Arteo 147

Balle, Erling 419

Barenboim, Daniel 263

Beier, Claus 249

Bek, Toke 314, 409

Bentsen, Eva Zeuthen 418

Berthelsen, J.E. 80

Besenbacher, Søren 320

Bigum, Paul 232

Bisschop-Larsen, Ella Maria 358

Bjarklev, Anders 392

Bjerre-Nielsen, Rie 198

Bjerre-Nielsen, Søren 198, 418

Bjerring, Claus 144

Bliddal, Henning 291

Bohr, Ernest 100

Bohr, Aage 99-100

Boisen, Anja 418

Brag Nielsen, Torben 66, 74, 79, 81, 128, 417, 419

Brandt, Hans Niels 417

Brewer, Jonathan 320

Brinth, Hans Kjeld 94, 157, 417

Brosbøl, Kirsten 361, 363-64

Brunak, Søren 279

Brundtland, Gro Harlem 347

Bruun, Hans Henrik 259, 268, 292, 297, 419

Bruun, Jonas 38

Bruun, Jørgen Eske 94, 105, 157, 419

Bruun, Nanna 268

Buck, Kim 144

Budtz Pedersen, David 394-95

Bugge, David 293

Bundgaard, Eva 320

Buxtehude, Diderik 170

Byfeldt, Holger 82, 110, 157, 417

Bøggild Johanssen, Kristine 339

Bøgh Olsen, Jeppe 2821-82

C

Cadierno, Teresa 303

Carpenter, James 305

Chorkendorff, Ib 392-93

Christensen, Kaare 290-91, 409-10

Christensen, Preben 104-5

Ciesielska, Malgorzata 293

Cornelius, Else 198

Crumlin-Pedersen, Ole 74, 76

D

Dahl, Tais Wittchen 320

Darre, Erik Michael 419

de Streek, Jacco van 320

Dinesen, René 367, 369

Drotner, Kirsten 339

Due Larsen, Nan 152

Due Larsen, Tulle 152

Dyre, Claus 306

E

Ebbensgård, Kirsten 145

Ebbesen, Sten 299

Edmund, Jens 69

Egelund, Niels 216-17

Ehlers, Niels 58-60, 408

Elkjær, Morten 282

Elten, Ditte Kann 198

Elten, Emilie Kann 348, 419

Espersen, Niels 302

F

Faurschou Knudsen, Mads 320

Fink, Hans 292

Flensted-Jensen, Johannes 264, 267

Flindt Petersen, Jørgen 63

Fogh Rasmussen, Anders 244

Frederiksen, Ib 142

Friderichsen, Carl 45, 57

Fryd, Ejnar 56

Garcia, David 320

Glahn, Torben 59

Gorbatjov, Mikhail 125, 165

Grabow, Hans Hother 22, 35

Gram, Christian 158, 197-98, 211, 219, 221, 249, 252, 277, 287, 417, 419

Gram, Lone 391

Gregersen, Christian 277, 382

Grøn, Arne 294

Graabæk Thomsen, Bjarne 305-6, 328

Gundelach, Peter 292

H

Hagedorn Frandsen, Lars 320

Hald, Margrethe 54

Hansen, Betina 282

Hansen, Cornelius 22-23

Hansen, Jørn 198, 211, 417

Hansen, Lars 319

Hansen, Michael Ryan 320

Hansen, Sarah 346

Harlang, Finn 417

Harttung, Thomas 358-59

Hasselbalch, Steen 21

Haugaard Nielsen, Rolf 219

Haugaard, Kristian 80, 157, 177, 194, 197-99, 205, 232, 241, 265, 401, 417

Havsteen, Lisbeth 198

Havsteen, Nils 198, 346, 418

Hebsgaard, Per Steen 133

Hedegaard, Connie 366-69

Hedegaard Jørgensen, Stine 293

Helligsø Jensen, Henrik 320

Helverskov Jacobsen, Rikke 337

Hemmingsen, Gitte 198

Hendriksen, Ane 158-59, 198, 252, 270, 281, 318, 401

Henrik, prins 139, 142, 144

Hjorth Jahnsen, Morten 282

Hoff-Clausen, Elisabeth 293

Holl, Steven 391

Holm-Nielsen, Lauritz B. 364

Holm, Niels W. 100-1

Honoré, Paul 60, 65, 73, 79, 82, 157, 229, 417-18

Hvass, Steen 233

Høgh Jensen, Mogens 249

Hørder, Mogens 228, 252-55

- I**
Ingrid, dronning 107, 110
- J**
Jackson, Andrew D. 241, 249, 252, 286-87, 319-20, 418
Jackson, Tim 369
Jacobsen, Anders Christian 303
Jelsbak, Lars 320
Jensen, Einar V. 62
Jensen, Grethe Finn 69, 409
Jensen, Hans Peter 101-2, 118, 146-47, 297, 328, 419
Jensen, Henning S. 288
Jensen, Holger 133
Jensen, Knud W. 152
Jensen, Leif 158-59, 187-191, 196, 198-99, 210, 215, 231-33, 241, 256, 401
Jeppesen, Palle 105
Jeppesen, Viktor 60
Jespersen, Jørn 358
Johansen, Lars Jannick 335
Johansson, Sven 249
Jordan, Hakikta Najin 251
Jordans, Helene Bjerre 348, 358
Juel Petersen, Kjeld 241, 247, 252, 260-61, 263, 268-70, 278, 280-81, 285-88, 292, 297, 300-1, 318-19, 346, 348, 354-55, 358, 360, 376, 402
Juul Jensen, Uffe 299
Jørgensen, Anker 52, 78-79, 89
Jørgensen, Magdalene 11, 27, 32, 39, 54, 80
- K**
Kamman, Svend 11, 19-21, 27-28, 32, 37-38, 62-63, 74, 79-82, 98-99, 102, 107-09, 129, 149, 157, 167, 194, 215, 345, 396, 400, 417-18
Kann Rasmussen, Aino 22, 35, 80, 113, 135-36, 144-45, 151, 155-59, 167-68, 188-89, 197-98, 205-6, 226-27, 230-33, 241-42, 245, 252, 259-60, 262, 265-68, 270-71, 277, 346, 400-1, 406-7, 414, 417, 419
Kann Rasmussen, Anne-Margrete se: Ogstrup-Pedersen, Sussi
Kann Rasmussen, Bodil, f. Grabow 11, 22, 27, 35, 37-38, 44, 75, 80, 107, 132, 142, 144-45, 149-50, 155, 173
Kann Rasmussen, Friede Johanne 16, 18
Kann Rasmussen, Grethe 110
Kann Rasmussen, Hans Hother 22, 35, 39, 126-27, 136-37, 157, 159, 167, 178-80, 188, 198, 241, 245, 260, 277-78, 288, 292, 300, 302, 314-15, 346, 348, 352, 355-56, 380-82, 394-95, 397, 401, 403, 406, 417, 419
Kann Rasmussen, Kamilla 242, 328, 418-19
Kann Rasmussen, Kristian H. 384, 418-19
Kann Rasmussen, Therese Sophie Magdalene 16
Kann Rasmussen, Villum Benedikt 11, 16-45, 53-58, 61-63, 66-67, 72-82, 91, 98-102, 106-8, 111-19, 125-32, 134, 136-38, 141-42, 144, 147, 157, 159, 166, 173, 176, 190, 194, 229-30, 242, 286, 394, 396-400, 417-18
Kann Rasmussen, Aage Gudmund 11, 16-18, 20, 27, 36-39, 43, 57-58, 60, 62, 66, 73-74, 76, 80, 91-92, 100-2, 106, 110-14, 135, 137, 396, 417
Kann-Rasmussen, Astrid 346, 366-67, 369, 384, 418-19
Kann-Rasmussen, Jens 383, 392-94, 396, 405-6, 418
Kann-Rasmussen, Lars 36, 80, 126-27, 136-37, 167, 178-80, 191, 194-97, 277-79, 282, 286, 300, 302, 314-15, 352, 354-56, 361, 363-64, 366-69, 380-84, 397, 401, 403, 406, 418
Kann-Rasmussen, Lene 198, 346
Kann-Rasmussen, Mads 302, 383-84
Kaplan, Martin 346
Kappel, Klemens 299
Kastens, Lambert Daniel 140
Kirk, Henning 290
Kirketerp-Møller, Anders 318
Kjær, Louise 282
Kjærgaard, Niels 228
Klemmensen, Robert 303
Koch, Lauge 21
- L**
Lacaton, Anne 305
Landrock, Peter 418
Larsen, Christian Albrekt 293
Larsen, Henning 133-34, 150, 268
Larsen, Jørn 234, 242
Larsen, Susanne 328
Larsen, Svend Aage 81, 419
Leiserowitz, Anthony A. 369
Lenhardt, Karl 305
Leth, Peer 307
Lohmann, Stig 145
Lolle, Henrik 293
Lorenz, Johannes 170
Lund-Andersen, Henrik 221-22
Lund, Anker Brink 384
Lund, Carsten 140
Lunde, Lykke Ogstrup 419
- M**
Madsen, Lise 198
Madsen, Per Kristian 155-57, 229-30, 233, 414
Magnussen, Gudmund 65
Mai, Anne-Marie 256, 303, 419
Marcus, Charles 321-22
Margrethe II 107, 139-40, 142-45, 155, 235, 271
Marske, Katharine 320
Martina-Landbo, Ines 39
Mary, kronprinsesse 281
Meldahl, Ferdinand 150
Meldgaard, Morten 339
Meyer, David P. 302
Michelsen, Kai 158, 179, 195, 198-99, 217, 277, 303
Mouritsen, Ole G. 249
Munk, Holger 54
Muusfeldt, Agnete 110
Müller, Mogens 303
Møller, C.F. 141
- N**
Needham, Julius Lucas 413
Nelson, Claus 281-82, 284, 286
Konya, Istvan 302
Korsgaard, Ove 282
Krabbe, Steen R. 277, 418
Købke, Christen 170
Kaastrup-Olsen, Jens 11, 38, 54, 417
- Nielsen, Henri** 145
Nielsen, Thomas 79
Norn, Mogens S. 61
Nosch, Marie-Louise Bech 419
Nyboe Andersen, Bodil 157, 198, 277, 286, 418-19
Nyrop, Martin 173
Nyrup Rasmussen, Poul 235, 244
Nørsgaard Larsen, Peter 339
Nørskov, Jens 321, 393, 411-12
- O**
Obel, Frederik Chr. 158, 198, 419
Obel, Lykke 198
Oddershede, Jens 242, 419
Ogstrup-Pedersen, Niels 82, 128-29, 158-59, 177, 198, 417
Ogstrup-Pedersen, Sussi (Anne-Margrete, f. Kann Rasmussen) 22, 35, 80, 135-37, 157, 159, 198, 257
Olsen, Erling 233
Olsen, Jørgen 70
Olsen, Olaf 230
Olsen, Per Ole 109
Oustrup, Ib 328
- P**
Pachauri, Rajendra 369
Pedersen, Jens-Jørgen 322, 324
Pedersen, Jørgen 334
Pedersen, Olaf 141
Pedersen, Peder Oluf 20
Pedersen, Sanne 282
Perez, Raquel Sanchez 320
Perez, Richard 305-6
Petersen, Valdemar 109-10
Petkova, Elena 322
Philip, Allan 179
Pompidou, Georges 52
Poulsen, Valdemar 20
- R**
Raffnsøe, Sverre 299
Rasmussen, Henrik 302
Rasmussen, Lars Bertel 16, 18
Rasmussen, Lauritz 307
Rasmussen, Lennart 241, 249, 287
Ravn, Inger 110
Ravn, Niels 179
Reagan, Ronald 125
Rechberger, Christian 320
Reventlow, Christian Ditlev Frederik 105-6
Riis, Ragnhild 281
Riisgaard, Steen 383, 418
Rockström, Johan 269
Rosing, Minik Thorleif 419
Rothstein, Bo 292
Runge, Mads 339
- S**
Sander, Helge 259, 300
Saxgren, Henrik 251
Schlüter, Poul 89-90
Schmidt-Jensen, Bent 149
Schmiegelow, Arthur 157-58, 176, 178, 265, 417, 419
Schultz Jørgensen, Per 282
Seedorff, Bo 144
Sell, Adolph 183
Sjølund, Bengt 256
Skamby Madsen, Jan 75-76, 264-71, 414
Skov, Inge 293
Skov, Leif 355-56, 361, 363-64
Skovgaard, Peter 59
Smith, Lois E.H. 222-23, 346
Smith, Nina 418
Stephensen, Erik 63
Stjernfelt, Frederik 299, 394-95
Stoltze, Michael 348
Storr, Edvard 22
Stougaard, Jens 391
Strøbek, Niels 169
Stubkjær, Kristian Elmholt 277, 287, 381, 383, 418
Studsgaard, Henrik 359, 363
Stutz, Kurt 346
Szeps-Znaider, Nikolaj 260-64
Særmark, Knud Hertel 101
Søegaard, Bent 81, 101-2, 109-10, 132, 135, 158, 401, 419
Søndergaard Jensen, Christian 418
Sønderskov, Kim Mannemar 293
- T**
Tang-Jensen, Jørgen 418
Thatcher, Margaret 125
Thisted Dinesen, Peter 293
Thorning-Schmidt, Helle 360-61
Thykier-Nielsen, Ejnar 58, 61, 70, 72, 132
Tiedemann, Erling 131-32
Tjur, Carl 11, 35-40, 54, 56, 58, 66, 76, 78, 80, 100, 116, 125, 127-29, 137, 158, 396, 417
Togeby, Lise 292
Torpe, Lars 293
Tronier, Henrik 294-98, 300-2
Truelson, Niels Frithiof 156
Tvergaard, Viggo 118
Tørnæs, Ulla 392
- U**
Ulmer Jørgensen, Frank , 337
Uslaner, Eric 292
Utzon, Jørn 70, 72
- V**
Valbjørn Sørensen, Brian 367, 369
Vassal, Jean-Philippe 305
Vig Jensen, Ole 150
Voltelen, Mogens 54, 60
von Orelli, Lukas 346
Vosch, Tom 320
- W**
Westenholz, Ann 292
Wilhjelm, Nils 356, 360
Wilson, Julie Kann 242, 287, 346, 418-19
Wohlert, Claus 305
Wohlert, Ditlev 305
Wolden-Ræthinge, Anne (Ninka) 260
- Y**
Yatar, Suat 334
- Z**
Zibrandtsen, Marianne 297, 419
- Ø**
Ødum, Søren 81
Østergaard, Arne 56-57, 60, 62, 76, 79, 93-94, 101-2, 132, 158, 417-18

